

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

x.A
S.O.A.
STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1946:14
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

1940 ÅRS SKOLUTREDNINGS BETÄNKANDEN
OCH UTREDNINGAR

IV

SKOLPLIKTSTIDENS
SKOLFORMER

4. REALSKOLAN

Praktiska linjer

S T O C K H O L M

1 9 4 6

Statens offentliga utredningar 1946

Kronologisk förteckning

1. Betänkande angående rundradion i Sverige. Dess aktuella behov och riktlinjer för dess framtida verksamhet. Norstedt, 168 s. **K**.
2. Dödföddheten och tidigdödligheten i Sverige. Dess samband med nativitetsminskningen och dess förhållande vid olika former av förlossningsvård samt dess socialmedicinska och befolkningspolitiska betydelse. Av C. Gyllensvärd. Beckman, 115 s. **S**.
3. Betänkande med förslag till ändrade grunder för flottningsslågstiftningen m. m. Hægström, 99 s. **Jo**.
4. Betänkande med förslag angående uniformspliktens omfattning för viss personal vid försvarsväsendet. V. Petterson, 59 s. **Fö**.
5. Betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag angående allmänna barnbidrag m. m. V. Petterson, 351 s. **S**.
6. Betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag angående allmänna barnbidrag m. m. Bilagor. Beckman, 153 s. **S**.
7. Betänkande och förslag rörande åtgärder för att begränsa antalet kontraktsanställt manskap inom krigsmakten. Beckman, 136 s. **Fö**.
8. 1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till boställsordning för folkskolans lärare m. m. Marcus, 146 s. **Fi**.
9. 1945 års universitetsberedning. 1. Docentinstitutionen. Hægström, 62 s. **E**.
10. Betänkande med förslag till omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m. Katalog- o. Tidsskriftstryck, 217 s. **K**.
11. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 4. Skolpliktstidens skolformer. 2. Folkskolan. A. Allmän del. Idun, 341 s. **E**.
12. Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m. Del 1. Beckman, 216 s. **E**.
13. Investeringsutredningens betänkande med utredning rörande personal- och materielresurser m. m. för genomförande av ett arbetsprogram enligt av utredningen tidigare framlagt förslag. Marcus, 72 s. **Fi**.
14. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 4. Skolpliktstidens skolformer. 4. Realskolan. Praktiska linjer. Idun, 193 s. **E**.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E**. = ecklesiastikdepartementet, **Jo**. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

6
STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1945:14
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

1940 ÅRS SKOLUTREDNINGS BETÄNKANDEN
OCH UTREDNINGAR

IV

SKOLPLIKTSTIDENS SKOLFORMER

4. REALSKOLAN

Praktiska linjer

STOCKHOLM 1946

IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG, ESSELTE AB

418283

1910 AND REPERTORY OF THE
OF THE

IV

SKOLPIA TSVODINS
SKOLFORBER

A. B. K. K. K.

Vol. 10, No. 1

1910

Published by the

1910

INNEHÅLL

	Sid.
Skrivelse till Konungen	5
Kap. I. Inledning	7
Kap. II. Historisk återblick	9
Kap. III. Praktiska bildningslinjer på realskolans åldersstadium	16
1. Nuvarande förhållanden	16
a. Högre folkskolor	16
b. Praktiska mellanskolor	21
c. I realskolan inbyggda praktiska linjer	37
d. Praktisk realexamen	48
e. Yrkesval och fortsatta studier efter avlagd praktisk realexamen	56
f. Uttalanden angående praktisk realexamen m. m.	60
2. Ha de praktiska linjerna motsvarat de på dem ställda förväntningarna?	67
3. Åtgärder för fortsatt utbyggande av de praktiska linjerna	75
a. Linjer med annan facklig utbildning än de nuvarande linjernas	75
b. Sättet för upprättandet av tekniska realskolor och mellanskolor samt praktiska linjer inom realskolor ..	89
c. De yrkesbestämda högre folkskolornas ställning i skol-systemet	96
d. Bidrag till anordnande av praktiska linjer	102
4. Praktisk realexamens anordning	109
5. Kompetens åtföljande praktisk realexamen	118
6. Undervisningsplaner	123
7. Läroböcker	130
Kap. IV. Sammanfattning	131
Kap. V. Särskilda yttranden	133
Tim- och kursplaner för tekniska realskolor och praktiska linjer inom realskolor	137
Förslag till timplan för teknisk realskola med handelsundervisning ..	137
Förslag till kursplan för teknisk realskola med handelsundervisning	137
Förslag till timplan för i 4-årig realskola inbyggd handelslinje	145
Förslag till kursplan för i 4-årig realskola inbyggd handelslinje	144

Förslag till timplan för teknisk realskola med maskinteknisk undervisning	148
Förslag till kursplan för teknisk realskola med maskinteknisk undervisning	147
Förslag till timplan för teknisk realskola med kemisk-teknisk undervisning	154
Förslag till kursplan för teknisk realskola med kemisk-teknisk undervisning	153
Förslag till timplan för teknisk realskola med huslig undervisning ..	157
Förslag till kursplan för teknisk realskola med huslig undervisning ..	158
Förslag till timplan för i 4-årig realskola inbyggd huslig linje	162
Förslag till kursplan för i 4-årig realskola inbyggd huslig linje.....	161
Förslag till timplan för teknisk realskola med jordbruksundervisning	164
Förslag till kursplan för teknisk realskola med jordbruksundervisning	163
Förslag till timplan för i 4-årig realskola inbyggd jordbrukslinje	171
Förslag till kursplan för i 4-årig realskola inbyggd jordbrukslinje	170
Tabellbilagor	175

Till KONUNGEN.

Genom nådigt beslut den 22 november 1940 uppdrog Eders Kungl. Maj:t åt en kommitté att verkställa utredning rörande skolväsendets organisation m. m. och framlägga därav föranledda förslag. Angående kommitténs sam-

tidigt förordnade ledamöter samt hos kommittén tjänstgörande sekreterare, tillkallade experter m. m. har uppgift lämnats i den skrivelse av den 23 oktober 1945, med vilken kommittén (1940 års skolutredning) överlämnat sitt betänkande IV. Skolpliktidens skolformer. 1. Allmän organisationsplan.

I det yttrande till statsrådsprotokollet den 22 november 1940, varmed chefen för ecklesiastikdepartementet inför Kungl. Maj:t anmälde ärendet om tillsättandet av förevarande kommitté, anförde departementschefen, bland annat, att en angelägen uppgift för den kommande utredningen bleve att undersöka, huru den praktiska utbildningen på skilda stadier skulle kunna utbyggas och ges nödig konkurrenskraft genom att höjas till full likvärdighet med den teoretiska. Målet borde vara att på alla stadier över det rent grundläggande åstadkomma en jämvikt mellan teoretiska och praktiska utbildningsmöjligheter, motsvarande ungdomens anlag och arbetslivets behov.

I enlighet med detta direktiv har skolutredningen, som icke haft till uppgift att behandla till den rena yrkesutbildningen hörande frågor, gjort undersökningar rörande de praktiska mellanskolorna och de inbyggda linjerna.

Det närmare utredningsarbetet har varit anförtrott åt en inom skolutredningen tillsatt delegation, bestående av ledamöterna Jonzon (ordförande) och Karnell samt följande för ändamålet tillkallade experter, nämligen: rektorn N. Alsén, verkställande direktören N. Holmström, studierektorn T. O. Karlbom, numera överdirektören O. R. Lundquist och rektorn A. Rosén (samtliga beträffande vissa frågor angående praktisk utbildning för skolgång) samt e. o. byråinspektören B. E. B. Stensiö (jordbruksbetonade praktiska mellanskolor). Delegationen har sammanfattat sina utredningar och förslag i en till skolutredningen avlämnad promemoria, som legat till grund för skolutredningens förevarande betänkande. Som sekreterare hos delegationen har tjänstgjort skolutredningens förutvarande biträdande sekreterare, t. f. förste kanslisekreteraren T. S. Arén.

Sedan skolutredningen avslutat sitt nu ifrågavarande arbete, får skolutredningen härmed i underdånighet överlämna sitt betänkande IV. Skolpliktidens skolformer. 4. Realskolan. Praktiska linjer.

Skolutredningen har även i detta betänkande av praktiska skäl som regel bibehållit de nu brukade namnen på olika skolformer, ehuru skolutredningen i annat sammanhang föreslagit andra benämningar.

Stockholm den 27 november 1945.

	Underdånigst	
	GÖSTA BAGGE	
TOR ANDRÆ	KARIN CARDELL	ELISABETH DAHR
VIKTOR FREDRIKSSON	URBAN HJÄRNE	GUSTAF IVERUS
SIGRID JONSSON	BROR JONZON	BERTIL KARNELL
MARTIN KOLMODIN	KARL KÄRRE	NILS PERSSON
FR. SANDBERG	ERIK WELLANDER	

Henning Bruce

Kap. I. Inledning.

Bland de frågor, som 1940 års skolutredning har att behandla, är även spörsmålet om avvägningen mellan teoretisk och praktisk utbildning.

I de direktiv för utredningen, som blivit angivna i protokollet över ecklesiastikärenden den 22 november 1940, framhåller departementschefen, att de högre skolorna måste så ordnas, att de icke ensidigt inriktades mot fortsatt teoretisk utbildning utan med bevarad karaktär av högre skola på olika stadier öppnade vägar ut i det praktiska livet, antingen direkt eller ock genom en mera specialiserad yrkesutbildning.

Departementschefen framhåller vidare, att behovet av teoretisk utbildning för närvarande syntes i allmänhet vara väl tillgodosett i vårt land. Däremot ville det synas, som om de praktiska utbildningslinjerna fått stå tillbaka i en utsträckning, som knappast varit till nytta vare sig för svensk ungdom eller för svenskt arbetsliv i dess helhet. Belysande härför vore, att år 1939 av 85 000 lärjungar i det statliga och kommunala läroverksväsendet endast 5 000 tillhört praktiska linjer.

En angelägen uppgift för den kommande utredningen bleve därför, anförde departementschefen, att undersöka, huru den praktiska utbildningen på skilda stadier skulle kunna utbyggas och ges nödig konkurrenskraft genom att höjas till full likvärdighet med den teoretiska. Då skolväsendet av flera skäl icke kunde svälla ut obegränsat, borde alltså i första hand övervägas, i vad mån breddandet av de praktiska utbildningsvägarna kunde möjliggöras eller underlättas genom en begränsning av de teoretiska. Å andra sidan borde vid ifrågasatt utbyggande av teoretiska skolformer de framträdande behoven noggrant prövas och därvid särskilt beaktas, i vad mån de lämpligen kunde tillgodoses genom en undervisning med mera praktisk läggning. Målet borde vara att på alla stadier över det rent grundläggande åstadkomma en jämvikt mellan teoretiska och praktiska utbildningsmöjligheter, motsvarande ungdomens anlag och arbetslivets behov.

I fråga om yrkesutbildningen framhåller departementschefen, att behov framträtt av en översyn i ett sammanhang av vissa på detta område aktuella frågor och av yrkesskolväsendet i dess helhet. På detta område föreläge många viktiga frågor olösta. Vissa av dessa frågor borde enligt departementschefens mening beredas en isolerad lösning. Andra inom yrkesut-

bildningen aktuella problem vore i väsentlig mån av annan art än de pedagogiska och organisatoriska problem, som mötte inom den allmänna skolorundervisningen. Det skulle därför enligt departementschefens mening vara mindre lämpligt att låta dessa yrkesutbildningsfrågor bedömas av en utredning, som huvudsakligen måste inriktas på folkundervisningen och den högre allmänna undervisningen.

Vad sålunda anförts, yttrar departementschefen, utgjorde givetvis icke hinder för utredningen att, i den mån sådant av utredningsarbetet i övrigt direkt påkallades, ingå jämväl på de frågor, som rörde den egentliga yrkesutbildningen, och deras samband med undervisningsväsendet i övrigt.

Kap. II. Historisk återblick.

Frågan om möjligheten att i de svenska läroverkens nederskola vid sidan av den mera teoretiskt betonade linjen infoga en undervisning och utbildning, som mera direkt kunde förbereda en del av ungdomen för verksamhet inom det praktiska livets områden, är av mycket gammalt datum. Vid sidan av de teoretiska eller lärda studiebanorna uppbyggdes tidigt utbildningslinjer av mera praktisk karaktär. Apologistklassen, apologistkolan, reallinjen och realskolan äro till sitt ursprung att betrakta som led i dessa strävanden, ehuru dessa skolor och skolformer dock väsentligen ha utformats med tanke på den ungdom, som förbereder sig för mera kvalificerade uppgifter i allmän eller enskild tjänst. De på 1850-talet inrättade tekniska elementarskolorna voro ett annat sådant led med mera direkt syfte att tillgodose kraven på förberedande utbildning för det praktiska yrkeslivet. De högre folkskolorna, vilka från och med 1860-talet började inrättas och vilka huvudsakligen vända sig till bildningssökande ungdom, som sedermera ämnar ägna sig åt praktiskt förvärvsarbete av ett eller annat slag, äro väsentligen att betrakta som skolor för meddelande av allmän medborgerlig och praktisk utbildning. Det dröjde dock ända till år 1918, innan en mera differentierad och genomförd organisation av praktiska undervisningsanstalter kom till stånd.

Enligt vid 1918 års riksdag fattade beslut skulle ovanpå den obligatoriska folkskolan följa en för både skoldistriktet och lärjungarna obligatorisk fortsättningsskola. Denna skulle kunna vara allmän eller yrkesbestämd. Fortsättningsskolan skulle i sin ordning bilda grundval för statsunderstödda kommunala och enskilda anstalter för den lägre undervisningen inom handel, industri, hantverk och husligt arbete. Även de högre folkskolorna skulle kunna anordnas dels såsom allmänna, dels såsom yrkesbestämda. De yrkesbestämda högre folkskolorna voro närmast avsedda att bli en parallellform till de yrkesbestämda fortsättningsskolorna. De skulle i likhet med fortsättningsskolorna icke meddela egentlig yrkesundervisning. De tekniska elementarskolorna skulle ombildas dels till tekniska fackskolor, dels till tekniska gymnasier. Av dessa skulle de förra hava till uppgift att meddela en mera fullständig teknisk specialutbildning och de senare att lämna en teknisk utbildning av mera allmän natur. Vad han-

delsundervisningen beträffar, skulle de redan förefintliga handelsgymnasierna vara sidoställda med de tekniska gymnasierna.

Den 16 september 1918 utfärdades den första yrkesskolstadgan samt kungörelse angående statsunderstöd åt skolor för den lägre yrkesundervisningen. I anslutning till beslut av 1921 års riksdag utfärdades därefter den 4 november 1921 dels förnyad stadga för den kommunala yrkesundervisningen (nr 706), vilken yrkesskolstadga med däri sedermera vidtagna mindre ändringar alltså är gällande, dels kungörelse med bestämmelser angående statsunderstödda enskilda anstalter för yrkesundervisning (nr 707), enligt vilken vissa delar av yrkesskolstadgan gjorts tillämpliga på sistnämnda läroanstalter, dels ock kungörelse angående statsunderstöd till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning (nr 705). De väsentligaste förändringarna innefattades i bestämmelser om verkstadsskolor och om möjlighet för även andra kommunala anstalter för yrkesundervisning än de i yrkesskolstadgan närmare normerade att komma i åtnjutande av statsunderstöd.

De i yrkesskolstadgan närmare normerade skolformerna äro: lärlingskolan, yrkesskolan, verkstadsskolan, den ettåriga handelsskolan och hushållsskolan.

Lärlingskolan har till ändamål »att bereda den ungdom, som avslutat fortsättningskolans kurs, tillfälle att samtidigt med att den förvärvar den praktiska yrkesfärdigheten genom arbete i hantverk, industri, handel eller husligt arbete inhämta de för ett framgångsrikt arbete inom vederbörande arbetsområde grundläggande teoretiska och, i särskilda fall, praktiska färdigheter, som icke kunna förvärvas genom deltagande i arbetet utanför skolan».

Inom lärlingskolorna urskiljer man tre huvudtyper, nämligen tvååriga lärlingskolor, lärlingskurser och lärlingskolans kurser för äldre.

De tvååriga lärlingskolorna, som närmare normeras i yrkesskolstadgan, hava 8—9 månaders årlig undervisningstid med ett fastställt minimum undervisningstimmar per år (225—300 timmar per år). De kunna anordnas dels i anslutning till handel, blandade hantverks- och industriyrken i allmänhet eller husligt arbete, dels ock i anslutning till ett bestämt yrke. För inträde i tvåårig lärlingskola för hantverk och industri fordras, bland annat, att vid tiden för inträdet vara anställd inom hantverk respektive industri.

Lärlingskurserna, som icke regleras i yrkesskolstadgan utan utvecklats i anslutning till stadgans allmänna bestämmelser, kunna vara kortare eller längre samt omfatta färre eller flera ämnen. De inrättas vanligen i sådana fall, då man icke kan fylla de mera strikta föreskrifterna beträffande de tvååriga lärlingskolorna. För inträde i lärlingskurs fordras icke att vara anställd i yrkeslivet.

Lärlingskolans kurser för äldre motsvara närmast lärlingskurserna men äro avsedda endast för personer över 18 år, som icke genomgått tvåårig lärlingskola eller som icke genom lärlingskurser inhämtat motsvarande kunskaper. Som ett allmänt villkor för inträde i en kurs i hantverk eller industri för äldre gäller, att eleverna skola tillhöra det arbetsområde, för vilket kursen är avsedd. Personer, som på grund av arbetslöshet icke hava sysselsättning, kunna likväl vinna inträde i sådan kurs.

Yrkesskolan har till ändamål »att bereda inom hantverk, industri, handel eller husligt arbete sysselsatta personer med god praktisk yrkeserfarenhet tillfälle att

vidga och fördjupa den utbildning, vartill grunden lagts i lärlingskolan». Den avser dels att bibringa eleverna större skicklighet i yrket, dels att giva dem nödiga förutsättningar för mera ansvarsfulla befattningar inom deras yrkesområde. Yrkeskola kan omfatta dels *yrkeskurser* med fasta undervisningsplaner, i vilka kurser deltagarna erhålla en sammanhängande grundlig utbildning i samtliga de ämnen eller flera av de ämnen, som äro av vikt för deras yrkesarbete, dels *ämneskurser*, utgörande fristående lärokurser i olika läroämnen, bland vilka deltagarna få välja dem, som de anse vara lämpliga, dels ock *mästarkurser* för självständiga yrkesutövare eller för dugliga yrkesarbetare, som avse att börja självständig yrkesverksamhet. Kurserna kunna allt efter omständigheterna vara dagkurser eller aftonkurser och pågå längre eller kortare tid.

Verkstadsskolan har till ändamål »att bereda den ungdom, som efter avslutad folkskolekurs eller däremot svarande utbildning vill ägna sig åt hantverk eller industriellt yrkesarbete, tillfälle att förvärva ett visst mått av praktisk yrkesfärdighet för att därigenom bliva i stånd att lättare erhålla anställning och vidare utbildning i yrket». Verkstadsskolorna kunna vara *vanliga verkstadsskolor*, i vilka eleverna erhålla yrkesutbildning i en för detta ändamål speciellt organiserad skolverkstad, *inbyggda verkstadsskolor*, vid vilka eleverna få sin praktiska yrkesutbildning i en särskild avdelning av ett industriföretag, eller *decentraliserade verkstadsskolor*, vid vilka eleverna fördelas på olika hantverksmästare, som meddela eleverna praktisk utbildning i sina *ejna* verkstäder. Den teoretiska yrkesutbildningen vid sistnämnda verkstadsskoltyper inhämtas i allmänhet vid lärlings- och yrkesskolor. Utbildningstidens längd i verkstadsskolorna varierar högst betydligt (1—4 år). Undervisningen vid verkstadsskolorna tager i regel elevernas arbetsdag helt i anspråk.

Den ettåriga handelsskolan, vars verksamhet närmare normeras i yrkesskolstadgan, har till ändamål »att i form av samlad lärokurs meddela personer, vilka äga praktisk erfarenhet inom handelsyrket men icke varit i tillfälle att genomgå lärlingskola och yrkesskola för handel, en på fortsättningsskolans kunskapsmått byggd teoretisk utbildning av den omfattning, som fordras för fullgörande av mindre krävande arbetsuppgifter inom affärslivet». För inträde kräves, bland annat, att sökanden fyllt 17 år och under minst två år varit sysselsatt i affärsrörelse. Överstyrelsen för yrkesutbildning äger dock dispensera från dessa villkor. Den ettåriga handelsskolan förekommer knappast i den form, yrkesskolstadgan angiver, men väl förekomma ett flertal handelsskolor av snarlik beskaffenhet med dagundervisning.

Hushållsskolan har till ändamål »att i form av samlad lärokurs meddela unga kvinnor, som äro sysselsatta med husligt arbete och som icke varit i tillfälle att genomgå för deras yrke avsedd lärlingskola eller yrkesskola, en på fortsättningsskolans kunskapsmått byggd, någorlunda fullständig husmodersutbildning». För inträde kräves, bland annat, att sökanden fyllt 17 år och under minst två år varit sysselsatt i husligt arbete. Överstyrelsen för yrkesutbildning äger dock dispensera från dessa villkor. Lärokursen skall i allmänhet omfatta ett arbetsår om 30 veckor. Stadgeenliga hushållsskolor eller liknande förekomma i ett flertal fall, men oftare förekomma kurser av kortare längd än ett år samt kurser för utbildning i speciella grenar av husligt arbete.

Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning ha inrättats i avsevärt antal sedan yrkesskolstadgans tillkomst. De flesta av primärkommuner upprättade anstalterna finnas emellertid i städer eller stadsliknande samhällen. I stort sett har hittills för landsbygdsbefolkningens del saknats möjligheter att i kommunala anstalter för yrkesundervisning vinna utbildning för hantverk, industri, handel och husligt arbete.

I verkstadsskolutredningens Betänkande med utredning och förslag angående centrala verkstadsskolor m. m. (Stat. off. utredn. 1938: 26) har lämnats en utförlig redogörelse för organisationen och omfattningen av den lägre yrkesundervisningen för hantverk och industri samt en översikt över skolor och kurser för handelsundervisning ävensom vissa uppgifter beträffande yrkesundervisningen för husligt arbete. Till detta betänkande torde här få hänvisas. I avseende å sistnämnda undervisning hänvisas även till hembiträdesutredningens Betänkande och förslag i fråga om utbildning av hembiträden (Stat. off. utredn. 1937: 16).

Den år 1918 och såvitt avser kommunala verkstadsskolor även år 1921 tillskapade yrkesskolorganisationen har år 1941 kompletterats genom riksdagens beslut om statsbidrag till av landsting eller eventuellt andra kommuner upprättade centrala verkstadsskolor. Härigenom har skapats ökade förutsättningar för landsbygdens ungdom att i kommunala anstalter för yrkesundervisning erhålla yrkesutbildning för industri och hantverk.

De grundläggande bestämmelserna för centrala verkstadsskolor äro meddelade i Kungl. Maj:ts stadga den 10 oktober 1941 (nr 835) för centrala verkstadsskolor. Centrala verkstadsskolor har enligt stadgan till ändamål »att bereda manlig och, där så befinnes lämpligt, även kvinnlig ungdom inom ett vidsträckt område, i regel landstingsområde, tillfälle till ordnad såväl praktisk som teoretisk yrkesutbildning för hantverk och industri». Utbildningstiden skall i regel utgöra två år men må, om särskilda skäl därtill föranleda, omfatta kortare tid eller utsträckas till högst fyra år. Såsom allmänna villkor för vinnande av inträde i centrala verkstadsskolor gäller, bland annat, att sökanden fullgjort sin fortsättningsskolplikt och att han icke uppnått 25 års ålder.

Genom 1918 års riksdagsbeslut togs alltså ett stort steg för beredande av praktiska utbildningsmöjligheter åt landets ungdom. Trots detta visade tillströmningen till de teoretiska studiebanorna en stigande tendens och medförde en både ur samhällets och den uppväxande ungdomens synpunkt mindre tillfredsställande fördelning av landets ungdom mellan å ena sidan det system av högre skolor, vilka huvudsakligen meddela teoretisk bildning, och å andra sidan de skolor, vilka ingå som ett led i det år 1918 skapade systemet av praktiska ungdomsskolor.

Orsakerna till den starka tillströmningen till de teoretiska studiebanorna ha varit flera. Här må endast pekas på sådana företeelser som den i stora befolkningslager djupt rotade vördnaden för »lärd» studier, den traditionella övernärningen av tjänstemanna- och därmed besläktade anställningar samt en till allt bredare lager utbredd strävan efter en högre allmän medborgerlig bildning, vilken blivit en följd av den ekonomiska och sociala utvecklingen under de årtionden, som förflutit sedan sekelskiftet.

Undan för undan framkommo önskemål, som gingo ut på att den praktiska utbildningen borde särskilt på det åldersstadium, som motsvarar real-

skolestadiet, i större omfattning än dittills skett bliva föremål för statsmakternas uppmärksamhet och att åtgärder borde vidtagas, som gjorde den praktiska utbildningen i allmänhetens ögon likvärdig med den teoretiska och för barnen lika lockande som denna. För tillgodoseende av dessa önskemål anbefalldes Kungl. Maj:t 1927 års skolsakkunniga att utreda frågan, huruvida och i vilken omfattning praktiska utbildningslinjer kunde anordnas på realskolans åldersstadium.

Med skrivelse den 2 juli 1930 överlämnade 1927 års skolsakkunniga till Kungl. Maj:t betänkande med Utredning och förslag rörande praktiska utbildningslinjer på realskolans åldersstadium (Stat. off. utr. 1930:14), vari föreslogs inrättande av dels fristående praktiska mellanskolor, dels praktiska utbildningslinjer vid redan bestående allmänna läroverk eller kommunala mellanskolor (s. k. inbyggda linjer). De fristående skolorna skulle vara 4-åriga och åtminstone till att börja med i regel upprättas såsom kommunala skolor. De skulle komma till stånd på så sätt, att en av vederbörande kommun upprättad högre folkskola utbyggdes till 4-årig med tillämpande av de undervisningsplaner, som kunde komma att fastställas för de praktiska skolorna, varefter med skolan skulle förfaras på samma sätt som vore föreskrivet i fråga om allmän högre folkskolas övergång till kommunal mellanskola. Den inbyggda linjen skulle vara parallell med de båda högsta klasserna i realskolan, vare sig denna vore 4-årig eller 5-årig. Utbildningen vid såväl de praktiska mellanskolorna som de inbyggda linjerna skulle avslutas med en särskild examen, praktisk realexamen.

Efter att hava redogjort för vissa förhållanden på näringslivets och angränsande områden, vilka gjorde frågan om behovet av praktiska bildningslinjer på realskolans åldersstadium till ett aktuellt spörsmål, framhöll de sakkunniga, att de kommit till den övertygelsen, att åtgärder vore behövliga, som åsyftade att förstärka den praktisk-fackliga utbildningens och de praktiska levnadsbanornas dragningskraft på de unga.

För tillgodoseende av den praktisk-fackliga utbildningen på realskolans åldersstadium framhöll de sakkunniga möjligheten av differentierad undervisning på detta stadium. Skolororganisationen efter år 1918 utmärkte sig för en ganska strängt genomförd dualism mellan å ena sidan ett på avslutad folkskola byggande system av praktiska skolor för de vanligaste arbetsområdena och å andra sidan ett system av allmänbildande skolor, vilket numera i stor utsträckning byggde på avslutad folkskola. Om möjlighet bereddtes att i läroanstalter av real- eller mellanskoletyp erhålla både en fördjupad allmänbildning och en genom lämplig differentiering av undervisningen särskilt under de sista åren i realskolan åstadkommen förberedande utbildning för vissa mera omfattande yrkesområden, bleve valet vid avgången från folkskolan mindre svårt än nu, emedan det icke längre och icke i samma grad som då komme att gälla två från varandra skilda skolformer, och vägen till fackutbildning kunde då förkortas till gagn ej minst för de lärjungar, för vilka en grundligare fackutbildning i särskild skola efter realexamen icke kunde komma i fråga.

De sakkunniga funno, att här ifrågakarande undervisning finge anses mest av behovet påkallad på handels-, de tekniska och industriella yrkenas samt det husliga arbetets områden. Om i enskilda fall, i synnerhet på orter, där en viss stor-

industri vore förhärskande, ytterligare specialisering kunde och borde äga rum, vore ett spörsmål, som på frågans dåvarande stadium ej gärna kunde låta sig avgöra. De sakkunniga framhöll tillika, att uppgiften att meddela mera speciella fackkunskaper borde tillkomma yrkesskolans ämnes- och yrkeskurser, även då det gällde lärjungar, som i de av de sakkunniga föreslagna skolformerna erhållit den förberedande fackundervisningen.

De sakkunniga uttalade som sin mening, att införandet av en praktisk realexamen syntes vara en av de viktigaste förutsättningarna för att praktiska utbildningslinjer på realskolans åldersstadium skulle kunna tjäna sitt ur social synpunkt förnämsta ändamål, nämligen att till det praktiska livets värv överföra sådana lärjungar, som ägde verklig fallenhet för praktiska arbetsuppgifter oavsett deras större eller mindre studiebegåvning i övrigt, och därigenom bidra till att från de teoretiska studiebanorna avleda en del av lärjungarna.

De sakkunniga funno det självfallet, att en blivande praktisk realexamen i samma ordning som vanlig realexamen borde berättiga till inträde vid fackutbildande högre skolor inom de arbetsområden, på vilka den skola eller linje vore inriktad, vid vilken praktisk realexamen avlagts, och att dessa linjers undervisningsplaner sålunda måste bli så avpassade, att lärjungarna där erhöles de grundläggande kunskaper, som erfordrades för att tillgodogöra sig den högre skolans undervisning. Sålunda borde praktisk realexamen från en handelslinje i samma ordning som allmän realexamen berättiga till fortsatta studier vid handelsgymnasium. Vidare borde praktisk realexamen från en huslig linje giva kompetens för inträde vid sådana skolor och kurser, som vore avsedda för att utbilda för vad man skulle kunna kalla »förmans»-befattningar på kvinnliga praktiska yrkesbanor, exempelvis i de fall, då vanlig realexamen eller motsvarande kunskaper stipulerades såsom inträdesvillkor vid dylika utbildningskurser. Vad beträffade praktisk realexamen från teknisk linje, borde en sådan, på samma villkor som allmän realexamen, berättiga till inträde vid tekniskt gymnasium och fackskola.

De sakkunniga framhöll, att de icke ansågo, att vägen till fackbildande högre skolor genom motsvarande praktiska realskollinjer skulle bli den normala.

De sakkunniga betonade, att frågan huruvida en fristående skola för ifrågavarande undervisning vore att föredraga framför en linjedelad realskola i stor utsträckning måste betraktas, icke såsom en principfråga, utan såsom en lämplighetsfråga, varför den rena lämplighetssynpunkten i det enskilda fallet borde bli utslagsgivande.

De sakkunniga funno i det fall, att en fristående skola skulle komma att omfatta endast en linje utan parallellavdelningar, lämpligast, att de praktiska linjerna, såvida ej hänsyn till lokalfrågor skulle göra en annan ordning lämpligare, inlemmades i befintlig realskola eller kommunal mellanskola ej endast i de minsta samhällena utan även på sådana orter, där lärjungantalet eljest möjligen skulle medgiva, att en fristående praktisk skola kunde upprättas. Alldeles särskilt gällde detta om en handelslinje. Samma vore enligt de sakkunnigas mening förhållandet, om det jämte en handelslinje vore fråga om ytterligare en praktisk linje, för den händelse lärjungantalet i första klassen av en fristående skola ej kunde antagas bli så stort, att enbart lärjungantalets storlek även i de högre klasserna kunde beräknas motivera skild undervisning på båda linjerna i alla eller i ett flertal kunskapsämnen, eller såvida icke fördelningen av ortens skollokaler gjorde en annan ordning önskvärd.

I fråga om treåriga praktiska linjer, byggda på sjukklassig folkskola, ansågo de sakkunniga, att under vissa förutsättningar även dessa skulle kunna föra sina lärjungar fram till den kunskaps- och bildningsnivå, som en praktisk realexamen avser att vitsorda.

På grundval av den utredning, som förebragts i nämnda betänkande, medgav 1933 års riksdag efter förslag av Kungl. Maj:t, att från och med budgetåret 1933/34 högst fem yrkesbestämda högre folkskolor finge försöksvis anordnas såsom praktiska mellanskolor samt att vid högst tre allmänna läroverk eller kommunala mellanskolor finge från och med samma budgetår försöksvis anordnas en praktisk utbildningslinje.

I fråga om de praktiska mellanskolorna innebar Kungl. Maj:ts förslag bland annat, att de skulle anordnas såsom 4-åriga. Riksdagen uttalade, att hinder icke borde möta för Kungl. Maj:t att anställa försök även med 3-årig praktisk mellanskola, byggande på sjukklassig folkskola.

Efter framställning av Kungl. Maj:t medgav 1935 års riksdag, att försök med inbyggda linjer finge anordnas vid en var av ytterligare högst tre allmänna läroverk eller kommunala mellanskolor. Påföljande år beslöt riksdagen, att ytterligare tre högre folkskolor finge från och med den 1 juli 1936 försöksvis anordnas som praktiska mellanskolor. Och vid 1937 års riksdag blevo slutligen såväl de fristående praktiska mellanskolorna som de i andra skolor inbyggda praktiska linjerna överförda från försöksstadiet och infogade som ett fast led i läroverksorganisationen, i det att riksdagen lämnade Kungl. Maj:t generellt bemyndigande att bestämma om yrkesbestämd högre folkskolas erkännande såsom praktisk mellanskola samt om upprättande av inbyggd linje vid allmänt läroverk eller kommunal mellanskola.

Slutligen må nämnas, att 1928 års riksdag i anslutning till ett av 1927 års skolsakkunniga utarbetat förslag angående upprättande av kommunala flickskolor beslutit, att undervisningen inom de två högsta klasserna (5⁶ och 6⁶ resp. 6⁷ och 7⁷) av sådan skola skall anordnas antingen på en teoretisk och en praktisk utbildningslinje eller på endera av dessa linjer.

Kap. III. Praktiska bildningslinjer på realskolans åldersstadium.

I. Nuvarande förhållanden.

Det högre allmänna skolväsendet omfattar för närvarande på realskolans åldersstadium, bortsett från praktiska linjer vid kommunala flickskolor, tre typer av praktiska bildningslinjer, nämligen yrkesbestämda högre folkskolor, praktiska mellanskolor och i realskolan (kommunala mellanskolan) inbyggda praktiska utbildningslinjer.

a. Högre folkskolor.

De grundläggande bestämmelserna för de högre folkskolorna återfinnas i Kungl. Maj:ts förnyade stadga den 7 juni 1934 (nr 248). Enligt stadgan har den högre folkskolan, såsom överbyggnad till den egentliga folkskolan, till ändamål att bereda den ungdom, som genomgått egentlig folkskola eller på annat sätt vunnit motsvarande kunskaper, tillfälle att inhämta ett högre mått av allmänt medborgerlig och praktisk bildning, utan att de unga därigenom dragas från sina vanliga levnadsförhållanden eller nödig övning i praktiskt arbete. Stadgan lämnar stor frihet beträffande skolornas organisation å de olika orterna. Högre folkskola kan anordnas antingen såsom *allmän* högre folkskola, i vilken undervisningen erhåller en mera allmän läggning, eller såsom *yrkesbestämd* högre folkskola, i vilken undervisningen inriktas på visst yrke eller viss yrkesgrupp, och må omfatta högst fyra ett-åriga årsklasser. Klasserna åtnjuta i regel skild undervisning, men skolöverstyrelsen kan, då skäl därtill föreligga, lämna medgivande till gemensam undervisning av klasser. Undervisningsämnena angivas icke i stadgan utan i den för varje särskild skola av skolöverstyrelsen fastställda undervisningsplanen. Enligt stadgans bestämmelser skall undervisningsplanen dock alltid bland ämnena upptaga modersmålet och för yrkesbestämd högre folkskola därjämte ett eller flera yrkesämnen. Undervisningsplanen för yrkesbestämd högre folkskola skall innehålla uppgift om de läroämnen, vilka äro att anse såsom yrkesämnena. Undervisningen i högre folkskola bör enligt stadgan bygga på de kunskaper, lärjungarna inhämtat i folkskolan.

Högre folkskola må upprättas av skolområde, bestående av ett eller flera skoldistrikt, eller, efter Kungl. Maj:ts beprövande, av annan kommunal samfällighet eller förening av flera sådana. Fråga om skolas erkännande såsom högre folkskola prövas av Kungl. Maj:t. Därest skolområde önskar upprätta högre folkskola, ingives ansökning om sådant erkännande till skolöverstyrelsen, som har att överlämna ansökningen till Kungl. Maj:t med yttrande, huruvida med hänsyn till befintliga undervisningsanstalter i orten och omkringliggande orter samt övriga förhållanden skolan bör erkännas såsom högre folkskola. Fråga om högre folkskolas ombildning till kommunal mellanskola eller praktisk mellanskola avgöres av Kungl. Maj:t.

Den stora frihet i fråga om högre folkskolans organisation, som enligt stadgan medges, har i stor utsträckning blivit utnyttjad, och skolorna förete därför sinsemellan väsentliga olikheter.

Den 1 oktober 1943 funnos sammanlagt 46 högre folkskolor. Av dessa voro 30 allmänna, 15 yrkesbestämda samt 1 allmän och yrkesbestämd.

Vad först *de allmänna högre folkskolorna* beträffar, funnos bland dem både en-, två- och fykklassiga skolor. Enklassig var blott högre folkskolan i Fleninge (Malmöhus län). Tvåklassiga voro ej mindre än 10, nämligen de högre folkskolorna i Visingsö (Jönköpings län), Kalmar (Kalmar län), Klintehamn (Gotlands län), Jämshög (Blekinge län), Brunnby, Jonstorp-Farhult och Kattarp (Malmöhus län), Onsala (Hallands län), Marstrand (Göteborgs och Bohus län) samt Ytterlännäs (Västernorrlands län).

Till de fykklassiga äro att hänföra de återstående 20 allmänna högre folkskolorna, belägna i Sollentuna¹ (Stockholms län), Kisa (Östergötlands län), Gränna, Smålandsstenar och Sävsjö (Jönköpings län), Hultsfred och Mörbylånga (Kalmar län), Grästorp (Skaraborgs län), Hagfors och Stora Kil (Värmlands län), Hällefors (Örebro län), Malung¹ (Kopparbergs län), Edsbyn (Gävleborgs län), Hoting (Västernorrlands län), Dorotea, Nordmaling¹, Norsjö och Vindeln (Västerbottens län) samt Råneå¹ och Älvsbyn¹ (Norrbotens län). Till de fykklassiga skolorna ha då räknats skolorna i Kisa, Norsjö och Vindeln, vilka stå under utbyggnad till sådana skolor men ännu icke hunnit så långt i sin utveckling. Undervisningsplanen för samtliga dessa skolor är inriktad på realexamen som mål. Lärjungarna måste dock, så länge skolorna äro högre folkskolor, avlägga realexamen såsom privatister. Enligt av rektorerna vid skolorna lämnade uppgifter planeras samtliga dessa skolor framdeles bliva kommunala mellanskolor. Tidpunkten för en sådan omändring angives i vissa fall vara beroende av lokalfrågans lösning.

Samtliga de allmänna högre folkskolorna bygga på folkskolans sjätte klass.

Rektorerna vid de högre folkskolorna ha lämnat uppgift om bland annat antalet den 1 oktober 1943 inskrivna lärjungar med hemvist över 5 km från

¹ Numera erkänd såsom kommunal mellanskola.

högre skola (högre allmänt läroverk, realskola, kommunal mellanskola, praktisk mellanskola eller högre folkskola) och om antalet dagligen resande eller inackorderade av dessa lärjungar.

Med ledning av de lämnade uppgifterna har nedanstående sammanställning, avseende de allmänna högre folkskolorna, uppgjorts. I denna sammanställning liksom i det följande avses med den egentliga landsbygden orter, belägna mer än 5 km från högre skola.

Antal lärjungar höstterminen 1943 vid de allmänna högre folkskolorna.

L ä r j u n g a r m e d h e m v i s t							
på ort belägen högst 5 km från högre skola (tätbygd)		på den egentliga landsbygden				Summa	
		dagligen resande		inackorderade			
g	fl	g	fl	g	fl	g	fl
480	559	284	337	104	100	868	996
1 039		621		204		1 864	

Av ovanstående sammanställning erhålles följande procentuella uppdelning av lärjungarna efter deras hemvist:

	g	fl	g+fl
	%	%	%
Lärjungar med hemvist i tätbygd.....	55.3	56.1	55.7
Lärjungar med hemvist på den egentliga landsbygden:			
dagligen resande.....	32.7	33.8	33.3
inackorderade.....	12.0	10.1	11.0
Summa	100.0	100.0	100.0

Beträffande de yrkesbestämda högre folkskolorna och de praktiska mellanskolorna, vilka sistnämnda skolor i regel tillkommit genom ombildning av yrkesbestämda högre folkskolor, lämnas i *tabell 1* en jämförande översikt av antalet skolor och lärjungar. Uppgifterna börja med läsåret 1919/20, det första, då den år 1918 beslutade organisationen av de högre folkskolorna tillämpades.

Såsom av tabellen framgår, utgjorde antalet lärjungar i de yrkesbestämda högre folkskolorna läsåret 1919/20 1 743. Maximiantalet eller 4 985 uppnåddes läsåret 1932/33. Följande läsår, då de första praktiska mellanskolorna (i Hälsingborg, Stockholm och Örebro) tillkommo genom ombildning av yrkesbestämda högre folkskolor, sjönk antalet lärjungar vid de yrkesbestämda högre folkskolorna till 4 097. Antalet har sedan ytterligare nedgått under inflytande av den fortsatta ombildningen av yrkesbestämda högre folkskolor till praktiska mellanskolor och uppgick höstterminen 1943 till 1 708.

En detaljerad redogörelse för de höstterminen 1943 befintliga yrkesbestämda högre folkskolorna lämnas i *tabell 2*. Såsom av redogörelsen fram-

går, äro dessa skolors verksamhet inriktad på skilda yrken och yrkesgrenar. De yrkesbestämde högre folkskolorna omfattade höstterminen 1943 24 linjer, varav 3 jordbrukslinjer, 5 handelslinjer, 6 tekniska linjer och 10 hushållslinjer. Alla jordbrukslinjerna omfattade två årsklasser, medan de övriga linjerna omfattade två eller tre årsklasser. Alla de yrkesbestämde högre folkskolorna utom en (Malmö) byggde på folkskolans sjätte klass.

Det totala antalet lärjungar vid de yrkesbestämde högre folkskolorna utgjorde höstterminen 1943, såsom sistnämnda tabell utvisar, 1 708. Lärjungarnas fördelning på olika linjer framgår av nedanstående tabell.

Lärjungefördelningen höstterminen 1943 vid de yrkesbestämde högre folkskolorna.

Linjer	g		fl		g + fl	
	antal	%	antal	%	antal	%
Jordbrukslinjer.....	35	6.3	56	4.9	91	5.3
Handelslinjer.....	184	33.0	263	22.8	447	26.2
Tekniska linjer.....	338	60.7			338	19.8
Hushållslinjer.....			832	72.3	832	48.7
Summa	557	100.0	1 151	100.0	1 708	100.0

Såsom av ovanstående tabell framgår tillhörde 5.3 % av lärjungarna jordbrukslinjer, 26.2 % handelslinjer, 19.8 % tekniska linjer och ej mindre än 48.7 % hushållslinjer. Flertalet av gossarna eller 60.7 % tillhörde tekniska linjer, medan flertalet av flickorna tillhörde hushållslinjer. Av det sammanlagda antalet lärjungar på handelslinjerna eller 447 utgjordes 41.2 % av gossar och 58.8 % av flickor, och av det totala antalet lärjungar på jordbrukslinjerna eller 91 voro 38.5 % gossar och 61.5 % flickor, medan samtliga lärjungar på de tekniska linjerna utgjordes av gossar och på hushållslinjerna av flickor.

Vid de praktiska mellanskolorna var, såsom tabell 3 utvisar, det totala antalet lärjungar höstterminen 1943 5 747. Lärjungarnas fördelning på olika linjer framgår av nedanstående tabell.

Lärjungefördelningen höstterminen 1943 vid de praktiska mellanskolorna.

Linjer	g		fl		g + fl	
	antal	%	antal	%	antal	%
Handelslinjer.....	1 074	43.7	2 411	73.4	3 485	60.7
Tekniska linjer.....	1 386	56.3	1	—	1 387	24.1
Hushållslinjer.....			875	26.6	875	15.2
Summa	2 460	100.0	3 287	100.0	5 747	100.0

Medan antalet lärjungar höstterminen 1943 på handelslinjerna och de tekniska linjerna vid de praktiska mellanskolorna utgjorde respektive 3 485 och 1 387, voro motsvarande siffror för de yrkesbestämde högre folksko-

lornas handelslinjer och tekniska linjer respektive 447 och 338. Antalet lärjungar på dessa båda linjer var således betydligt större vid de praktiska mellanskolorna än vid de yrkesbestämda högre folkskolorna. Antalet lärjungar på hushållslinjerna utgjorde 875 vid de praktiska mellanskolorna och 832 vid de högre folkskolorna. Skillnaden i antal var således obetydlig i fråga om denna linje.

Vid en jämförelse mellan antalet lärjungar på de praktiska mellanskolornas olika linjer och i de yrkesbestämda högre folkskolorna bör det förhållandet observeras, att de praktiska mellanskolorna äro fyrklassiga men de yrkesbestämda högre folkskolorna två- eller treklassiga. I vardera av klasserna 1 och 2 var, såsom framgår av nedanstående tabell, antalet lärjungar höstterminen 1943 högre på de yrkesbestämda högre folkskolornas än på de praktiska mellanskolornas hushållslinje, medan förhållandet var omvänt beträffande handelslinjerna och de tekniska linjerna.

Lärjungefördelningen höstterminen 1943 i klasserna 1 och 2 vid de yrkesbestämda högre folkskolorna och de praktiska mellanskolorna.

Skolor och linjer	Klass 1			Klass 2		
	g	fl	g + fl	g	fl	g + fl
A. Yrkesbestämda högre folkskolor:						
1. Jordbrukslinjer.....	22	33	55	13	23	36
2. Handelslinjer.....	87	125	212	75	109	184
3. Tekniska linjer.....	175		175	125		125
4. Hushållslinjer.....		403	403		328	328
Summa	284	561	845	213	460	673
B. Praktiska mellanskolor:						
1. Handelslinjer.....	366	771	1 137	308	701	1 009
2. Tekniska linjer.....	454	1	455	409		409
3. Hushållslinjer.....		301	301		263	263
Summa	820	1 073	1 893	717	964	1 681

Vid de yrkesbestämda högre folkskolorna var den procentuella fördelningen av lärjungarna efter hemvist (jfr tabell 2) höstterminen 1943 följande:

	Jordbruks- linjer %	Handels- linjer %	Tekniska linjer %	Hushålls- linjer %	Samtliga linjer %
Lärjungar med hemvist i tätbygd....	71·4	94·0	94·1	91·0	91·3
Lärjungar med hemvist på den egentliga landsbygden:					
dagligen resande.....	28·6	6·0	5·9	8·4	8·4
inackorderade.....	—	—	—	0·6	0·3
Summa	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

En jämförelse mellan ovanstående siffror och de i det föregående lämnade siffrorna beträffande lärjungarnas vid de allmänna högre folksko-

lorna fördelning efter hemvist utvisar, att, medan 44·3 % av lärjungarna vid de allmänna högre folkskolorna hade hemvist på den egentliga landsbygden, så var detta förhållandet endast beträffande 8·7 % av lärjungarna vid de yrkesbestämda högre folkskolorna.

b. Praktiska mellanskolor.

Gällande bestämmelser. Beträffande de praktiska mellanskolorna äger Kungl. Maj:ts förnyade stadga den 7 juni 1934 för högre folkskolor tillämpning. I fråga om lärjungars intagning, flyttning och examina gälla dock särskilda bestämmelser, som meddelats genom Kungl. Maj:ts beslut den 10 november 1933 med däri genom beslut den 10 maj 1935, den 31 juli 1936, den 10 mars 1939, den 3 maj 1940 och den 29 juni 1945 (k. k. 581/1945) vidtagna ändringar.

Beträffande lärjungars intagning och flyttning stadgas bland annat följande.

Inträdessökande till första klassen av fyrklassig praktisk mellanskola, som med minst godkända insikter i ämnena kristendomskunskap, modersmålet, räkning och geometri, geografi, naturkunnighet samt historia genomgått sjätte klassen av sex- eller sjuårig folkskola, anordnad enligt någon av denna skolas A- eller B-former, skall för intagning i sagda årsklass av sådan mellanskola i modersmålet samt räkning undergå provning, vilken skall avse det kunskapsmått, som dylik folkskola har att bibringa. Andra inträdessökande skola för intagning i första klassen av fyrklassig praktisk mellanskola undergå provning i ämnena kristendomskunskap, modersmålet, räkning, geografi, naturkunnighet samt historia, varvid provningen skall avse ovannämnda kunskapsmått. Den, som tillhör främmande trosbekännelser, skall efter anmälan vara frikallad från provning i kristendomskunskap. Inträdessökande skall godkännas för intagning, om han erhållit lägst vitsordet Godkänd i samtliga ämnen, i vilka han undergått provning. Bristande insikter i ett ämne må dock icke utgöra hinder för intagning, såvida vederbörande blivit godkänd i modersmålet och de provande lärarna med hänsyn till hans ådagalagda intresseriktning funnit honom äga förutsättningar att tillgodogöra sig skolans undervisning; äro meningarna bland de provande lärarna delade, avgöres frågan av rektor.

För inträde vid vårterminens början i första årsklassen av praktisk mellanskola skall inträdessökande undergå provning, avseende såväl förut angivna kunskapsmått som ock de lärokurser, vilka under höstterminen genomgått i första årsklassen. Inträdessökande till varje annan årsklass av praktisk mellanskola skall undergå provning, avseende samtliga de lärokurser i obligatoriska ämnen, som för de föregående årsklasserna äro stadgade, samt, därest inträde sökes vid vårterminens början, jämväl de lärokurser, som under höstterminen blivit genomgångna i den årsklass där inträde sökes, dock att inträdessökande, som tillhör främmande trosbekän-

nelse, skall efter anmälan vara frikallad från prövning i kristendoms-kunskap. Prövningen skall omfatta skriftliga prov, muntliga förhör och i förekommande fall praktiska prov i anslutning till den undervisningsplan, som är för vederbörande årsklass fastställd. Fordringarna för godkännande till intagning i annan årsklass än den första äro desamma, som enligt vad nedan sägs gälla för flyttning från lägre till högre klass inom den praktiska mellanskolan.

Den rätt att tillhöra viss årsklass, som tillkommer lärjunge vid praktisk mellanskola, äger han att utan förnyad prövning åtnjuta vid intagning i motsvarande årsklass av varje annan sådan läroanstalt, dock att lärjunge, som godkänts för inträde i praktisk mellanskola och omedelbart söker inträde i annan sådan läroanstalt eller allmänt läroverk, där må mottagas allenast under förutsättning att plats ej kunnat beredas i den läroanstalt, där han godkänts för intagning.

För flyttning från praktisk mellanskolas näst högsta årsklass till den högsta klassen gäller, att lärjunge, som erhållit lägst vitsordet Godkänd för svensk skrivning och i samtliga på timplanen upptagna obligatoriska läroämnen, skall flyttas. Har lärjungen erhållit lägst vitsordet Godkänd i svensk skrivning men lägre vitsord än Godkänd i ett av de på timplanen upptagna obligatoriska läroämnena, kan han flyttas, under förutsättning att han i läroämnena, däri inbegripna svensk skrivning och icke obligatoriskt ämne, äger en kompensation i vitsord över Godkänd, uppgående till sammanlagt en och en halv betygsenhet.

För flyttning inom skolan i övrigt gäller, att till högre klass uppflyttas lärjunge, som i samtliga på timplanen upptagna obligatoriska läroämnen erhållit lägst vitsordet Godkänd. Bristande insikter i ett läroämne utgör dock icke hinder för flyttning, såvida lärjungen blivit godkänd i modersmålet och på grund av insikter i läroämnena anses böra flyttas. Har lärjunge erhållit lägre vitsord än Godkänd i modersmålet eller i två andra obligatoriska läroämnen, kan han ändock erhålla flyttning, när särskilda omständigheter föreligga och minst två tredjedelar av kollegiets ledamöter anse flyttning böra medgivas honom.

Med skrivelse den 8 november 1940 har skolöverstyrelsen framlagt förslag till stadga för praktiska mellanskolor. Förslaget har ännu icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Förekomst och organisation samt lärjungerekrytering. Antalet praktiska mellanskolor utgjorde höstterminen 1943 13. Härvid ha Göteborgs praktiska mellanskolor, vilka ha gemensam rektor och styrelse, räknats såsom en skola. På samma grund har Norrköpings praktiska mellanskolor räknats såsom en skola, medan de i Stockholm befintliga praktiska mellanskolorna, vilka var och en ha särskild styrelse och rektor, räknats såsom särskilda praktiska mellanskolor.

En detaljerad redogörelse för de höstterminen 1943 verksamma praktiska mellanskolorna lämnas i *tabell 3*. Såsom av redogörelsen framgår, funnos praktiska mellanskolor höstterminen 1943 på 11 orter och omfattade 11 handelslinjer, 5 tekniska linjer och 4 hushållslinjer. Praktiska mellanskolan med handelsundervisning för gossar i Göteborg och praktiska mellanskolan med handelsundervisning för flickor därstädes har ovan liksom i det följande räknats såsom en handelslinje. Från och med läsåret 1944/45 har en teknisk linje tillkommit, sedan den tekniska linjen vid Kristianstads yrkesbestämda högre folkskolor erkänts såsom praktisk mellanskola.

Handelslinjer finnas i Göteborg, Hälsingborg, Jönköping, Malmö, Nacka, Norrköping, Stockholm, Uddevalla, Uppsala, Örebro och Östersund, tekniska linjer i Göteborg, Hälsingborg, Kristianstad, Norrköping, Stockholm och Örebro samt hushållslinjer i Göteborg, Hälsingborg, Stockholm och Örebro. Alla tre linjetyperna finnas således i Göteborg, Hälsingborg, Stockholm och Örebro, medan Norrköping har två typer, handelslinje och teknisk linje, Kristianstad endast teknisk linje och övriga orter med praktisk mellanskola endast handelslinje. De yrkesbestämda högre folkskolorna i Kristianstad, Norrköping och Malmö omfatta emellertid hushållslinje, den yrkesbestämda högre folkskolan i Uppsala förutom hushållslinje jämväl teknisk linje.

Samtliga de praktiska mellanskolorna äro nu 4-åriga, byggande på folkskolans sjätte klass.

Handelslinjen vid praktiska mellanskolan i Hälsingborg var från början 3-årig, byggande på folkskolans sjunde klass, men omorganiserades från och med höstterminen 1939 till 4-årig, byggande på folkskolans sjätte klass.

I yttrande, avgivet av kollegiet vid Hälsingborgs praktiska mellanskola och högre folkskolor den 10 oktober 1938, angående omorganisation av skolorna, betecknade kollegiet den treåriga, på sjuårig folkskola byggda praktiska mellanskolan såsom en olämplig skolform med hänsyn bland annat till att arbetsbelastningen blev för stor för lärjungarna. Folkskolans sjunde klass kunde enligt kollegiets mening icke ersätta första klassen av en fyra-årig praktisk realskola.

Den praktiska mellanskolan med handelsundervisning i Nacka är förenad med en kommunal mellanskolelinje, omfattande, förutom den med den praktiska mellanskolan gemensamma första klassen, tre årsklasser. Såsom förutsättning för anordnande av den kommunala mellanskolelinjen gäller, att minst 25 lärjungar anmäla sig till inträde i linjens lägsta klass (skolans andra klass), dock att skolöverstyrelsen äger, då skäl därtill föreligga, medgiva klassens anordnande även om lärjungantalet understiger 25. Timplanen för den praktiska mellanskolans första klass överensstämmer beträffande läroämnena med timplanen för första klassen av 4-årig realskola.

Vid den hushållstekniska mellanskolan i Stockholm, vilken liksom övriga praktiska mellanskolor är 4-årig, kunna eleverna efter genomgång av de två första årsklasserna övergå till en lägre avslutande kurs, omfattande endast

klass 3. Tre fjärdedelar av läsåret i sistnämnda kurs användas till undervisning i sömnad, hushållsgöromål och barnvård samt en fjärdedel till en avslutande kurs i teoretiska ämnen.

I tabell 1 lämnas, såsom i annat sammanhang framhållits (sid. 18), beträffande de yrkesbestämda högre folkskolorna och de praktiska mellanskolorna en jämförande översikt av antalet skolor och lärjungar. Uppgifterna, i vad de avse praktiska mellanskolor, börja med läsåret 1933/34, det läsår, då de första praktiska mellanskolorna (i Hälsingborg, Stockholm och Örebro) tillkommo. Det totala antalet lärjungar vid de praktiska mellanskolorna utgjorde vårterminen 1934 1 410 och har sedan successivt ökat väsentligen genom tillkomsten av nya praktiska mellanskolor eller linjer av sådana skolor. Höstterminen 1943 uppgick det totala antalet lärjungar vid ifrågavarande skolor till 5 747. I denna totalsumma ha icke de 61 lärjungar inräknats, som sistnämnda termin tillhörde första klassen av mellanskolan i Nacka; en uppdelning av lärjungarna på skolans handelslinje och allmänna linje sker först efter nämnda klass.

I det föregående har på sid. 19 lämnats en sammanställning beträffande lärjungefördelningen höstterminen 1943 vid de praktiska mellanskolorna. Sammanställningen utvisar, att av de 2 460 manliga lärjungarna tillhörde 43·7 % handelslinjer och 56·3 % tekniska linjer, medan 73·4 % av de 3 287 kvinnliga lärjungarna tillhörde handelslinjer och 26·6 % hushållslinjer. En av de kvinnliga lärjungarna tillhörde teknisk linje. Av handelslinjernas 3 485 lärjungar voro 1 074 (30·8 %) gossar och 2 411 (69·2 %) flickor.

Vid de praktiska mellanskolorna var den procentuella uppdelningen av lärjungarna efter hemvist (jfr tabell 3) höstterminen 1943 följande:

	Handels- linjer %	Tekniska linjer %	Hushålls- linjer %	Samtliga linjer %
Lärjungar med hemvist i tätbygd.....	90·8	93·9	90·7	91·6
Lärjungar med hemvist på den egentliga landsbygden:				
dagligen resande.....	8·5	5·4	7·1	7·5
inackorderade.....	0·7	0·7	2·2	0·9
Summa	100·0	100·0	100·0	100·0

Mindre än 10 % av lärjungarna på de praktiska mellanskolornas olika linjer hade således höstterminen 1943 hemvist på den egentliga landsbygden. Detsamma var, såsom av sammanställningen på sid. 20 framgår, förhållandet beträffande lärjungarna på motsvarande linjer vid de yrkesbestämda högre folkskolorna. Att landsbygdens ungdom icke i tillnärmelsevis lika stor utsträckning som tätorternas ungdom söker sig till dessa skolor torde närmast bero på att särskilt de praktiska mellanskolorna men även ett stort antal yrkesbestämda högre folkskolor ligga i större eller medelstora städer, där inackorderingskostnaderna äro jämförelsevis höga.

Lärjungarnas studiegång. För att undersöka, hur lärjungarnas studiegång i den praktiska mellanskolan gestaltar sig, ha vi inhämtat uppgifter från rektorerna rörande de lärjungars avgångs- och flyttningsförhållanden, vilka påbörjade sin skolgång i 4-årig praktisk mellanskola (yrkesbestämd högre folkskola) höstterminen 1935 och vilka vid skolan avlade eller skulle ha avlagt praktisk realexamen vårterminen 1939. På grundval av de lämnade uppgifterna ha tabellerna 4 och 5 upprättats. I *tabell 4* ha såsom avgångna utan praktisk realexamen redovisats 1 gosse och 6 flickor, vilka från handelslinjen övergått till realskola (mellanskola) eller jämförlig läroanstalt. Dessa ha sannolikt icke sedermera avlagt praktisk realexamen.

Såsom av *tabell 4* — vilken tabell avser samtliga vårterminen 1939 befintliga 4-åriga praktiska mellanskolor — framgår, har inom ifrågavarande årgång praktisk realexamen avlagts på handelslinjen av 37·2 % av de intagna gossarna och 47·5 % av de intagna flickorna, på den tekniska linjen av 44 % av gossarna och 100 % av flickorna (endast 2 flickor) samt på hushållslinjen av 37·6 % av flickorna. Till jämförelse må nämnas, att av de år 1935 på 4-årig linje vid allmänt läroverk och kommunal mellanskola intagna lärjungarna 60·8 % av gossarna och 65·7 % av flickorna avlagt realexamen eller övergått till gymnasium från klass 3⁴. (Ingen av de år 1935 i praktiska mellanskolor intagna lärjungarna har övergått till gymnasium från klass 3.) Avgången utan praktisk realexamen har genomgående varit högst från klass 2. Ej mindre än 32·3 % av gossarna och 24·3 % av flickorna på handelslinjen, 26·3 % av gossarna på den tekniska linjen och 26·5 % av flickorna på hushållslinjen ha avgått från denna klass. Att avgången är så stor efter genomgången av klass 2 torde åtminstone i någon mån kunna förklaras därav, att lärjungarna då i allmänhet fullgjort sin folk- och fortsättningsskolplikt och således ha rätt att, om de så önska, upphöra med sin skolgång. Avgången från klass 3 är procentuellt sett störst (20·9 %) på hushållslinjen. Den största procentuella avgången från klass 3 på hushållslinje visar hushållstekniska mellanskolan i Stockholm. Av de år 1935 vid denna skola intagna 148 flickorna ha ej mindre än 37 eller 25 % avgått från klass 3, därav 26 eller 17·6 % av de intagna eleverna efter att ha deltagit i undervisningen i den vid skolan anordnade lägre kursen.

Av *tabell 5* — vilken tabell endast avser de 4-åriga praktiska mellanskolor, som redan höstterminen 1935 voro erkända såsom sådana — framgår, att avgången med praktisk realexamen genomgående varit procentuellt sett något högre vid dessa praktiska mellanskolor. Samtidigt har emellertid något större procent av de på de olika linjerna intagna gossarna respektive flickorna varit kvarsittare före examens avläggande. Avgången utan praktisk realexamen har även här varit störst på handelslinjen och på den tekniska linjen från klass 2 men på hushållslinjen (i Stockholm) från klass 3.

En särskild undersökning, som gjorts beträffande de lärjungars studiegång, som höstterminen 1937 och höstterminen 1938 intagits i första klas-

sen vid Göteborgs praktiska mellanskolor och som redovisas i *tabell 6*, utvisar, att inom ifrågavarande årgångar praktisk realexamen avlagts på handelslinjen av 41·0 % av de intagna gossarna och 67·6 % av de intagna flickorna, på den tekniska linjen av 50·9 % av gossarna och på hushållslinjen av 37·5 % av flickorna. Avgången utan praktisk realexamen har genomgående varit högst från klass 2. Från denna klass ha på handelslinjen avgått 29·6 % av gossarna och 15·5 % av flickorna, på den tekniska linjen 21·2 % av gossarna och på hushållslinjen 27·5 % av flickorna.

En företagen undersökning av de lärjungars studiegång, som höstterminen 1936 intogos i den dåvarande 3-åriga praktiska mellanskolan med handelsundervisning i Hälsingborg, vilken undersöknings resultat redovisas i *tabell 7*, giver vid handen, att inom ifrågavarande årgång 51·9 % av de nämnda termin i skolan intagna gossarna och 40·8 % av flickorna avlagt praktisk realexamen. I motsats till vad förhållandet var beträffande de undersökta årgångarna vid de 4-åriga praktiska mellanskolorna ha således gossarna inom ifrågavarande årgång vid den 3-åriga praktiska mellanskolan i Hälsingborg i större utsträckning än flickorna avlagt examen. Avgången utan praktisk realexamen var för såväl gossar som flickor störst från klass 1 eller respektive 33·3 och 32·7 %.

Enligt av vederbörande rektorer lämnade uppgifter undervisades vid slutet av vårterminen 1939 i de praktiska mellanskolornas tre lägsta årsklasser 1 546 gossar och 2 017 flickor samt i de i realskolan (mellanskolan) inbyggda praktiska utbildningslinjernas första årskurs (klasserna 3⁴ och 4⁵) 101 gossar och 122 flickor. Detta material har undersökts med hänsyn till den avgång, som skett från de särskilda klasserna, samt med hänsyn till flyttning från lägre till högre klass såväl vid vårterminens slut som vid påföljande hösttermins början. Med hänsyn till det statistiska materialets art och omfattning torde inga bestämda slutsatser kunna dragas av de vid undersökningen erhållna resultaten.

Av *tabell 8* framgår, dels huru många av de ifrågavarande lärjungarna som vid slutet av vårterminen 1939 och början av höstterminen 1939 avgingo från de praktiska mellanskolornas tre lägsta klasser och de inbyggda linjernas första årskurs, dels huru dessa fördelade sig på lärjungar utan underbetyg och på lärjungar med underbetyg i läroämnena. Vid de praktiska mellanskolorna var, såsom av tabellen framgår, avgången med godkända betyg på samtliga linjer procentuellt sett störst för såväl gossar som flickor från klass 2; från denna klass avgingo 3·9 % av gossarna och 7·8 % av flickorna på handelslinjen, 3·4 % på den tekniska linjen och 5·7 % på hushållslinjen med godkända betyg. I medeltal avgingo från klasserna 1—3 vid de praktiska mellanskolorna 2·6 % av gossarna och 4·2 % av flickorna med godkända betyg samt 11·1 % av gossarna och 9·3 % av flickorna med något underbetyg i läroämnena. Från de inbyggda linjernas första årskurs

åter avgingo 1 % av gossarna och ingen av flickorna med godkända betyg samt 10·9 % av gossarna och 12·3 % av flickorna med något underbetyg i läroämnena. Till jämförelse må nämnas, att vid slutet av vårterminen 1939 och början av höstterminen 1939 avgingo från de tre lägsta klasserna av 5-årig realskola i medeltal 1·3 % av gossarna och likaledes 1·3 % av flickorna med godkända betyg samt 5·8 % av gossarna och 4·7 % av flickorna med något underbetyg i läroämnena, medan från de två lägsta klasserna av 4-årig realskola och kommunal mellanskola avgingo i medeltal 2·2 % av gossarna och likaledes 2·2 % av flickorna med godkända betyg samt 9 % av gossarna och 6·6 % av flickorna med ett eller flera underbetyg i läroämnena.

En översikt av flyttningen vid slutet av vårterminen 1939 och början av höstterminen 1939 i klasserna 1—3 vid de praktiska mellanskolorna och i första årskursen vid de inbyggda linjerna lämnas i *tabell 9*. Såsom av tabellen framgår, växlar flyttningsprocenten för vid *vårterminens slut* flyttade lärjungar inom olika klasser och linjer vid de praktiska mellanskolorna mellan 64·4 och 90·4 och mellan 54·3 och 81·8 vid de inbyggda linjerna. Det sämsta flyttningsresultatet vid de praktiska mellanskolorna förekom på handelslinjen i klass 3⁴ för gossar och det bästa på samma linje i klass 1⁴ för flickor. Vid de inbyggda linjerna var flyttningsresultatet sämst på den tekniska linjen.

Flyttningen vid *höstterminens början* var vid de praktiska mellanskolorna i alla klasserna procentuellt störst på den tekniska linjen och i det hela större för gossarna än för flickorna. Vid de inbyggda linjerna var flyttningen procentuellt störst för gossarna på den tekniska linjen och i det hela större för gossarna än för flickorna.

Den genomsnittliga *totala* flyttningsprocenten utgjorde vid de praktiska mellanskolorna 80·7 för gossarna och 89·5 för flickorna på handelslinjen, 86·7 på den tekniska linjen och 79·5 på hushållslinjen samt vid de inbyggda linjerna 83·6 för gossarna och 82·9 för flickorna på handelslinjen, 67·4 på den tekniska linjen och 90·9 på hushållslinjen. Flyttningsresultatet var således lägst på den inbyggda tekniska linjen. Vid den ena (Vasa realskola) av de två skolorna med inbyggd teknisk linje uppgick den totala flyttningsprocenten endast till 54·8 men vid den andra (samrealskolan i Höganäs) till 93·3. — Till jämförelse må nämnas, att vid slutet av vårterminen 1939 och början av höstterminen 1939 flyttades från de fyra lägsta klasserna av 5-årig allmän linje i medeltal 82·2 % av gossarna och 88·8 % av flickorna samt från de tre lägsta klasserna av 4-årig allmän linje i medeltal 83·8 % av gossarna och 88·8 % av flickorna.

Undervisningsplaner. För de olika praktiska mellanskolorna eller linjerna vid dessa skolor gälla särskilda av skolöverstyrelsen fastställda undervis-

ningsplaner. Den för varje skola eller linje vid sådan skola fastställda undervisningsplanen upptager dels vissa läroämnen, praktiska och teoretiska, dels ock ett eller flera övningsämnen. De för en och samma linje vid olika skolor gällande timplanerna förete sinsemellan mer eller mindre väsentliga olikheter.

I det följande lämnas en närmare redogörelse för de vid ingången av läsåret 1943/44 vid de praktiska mellanskolornas olika linjer gällande timplanerna.

Handelslinjerna.

Lägsta och högsta förekommande antalet veckotimmar i olika klasser och i samtliga klasser vid de praktiska mellanskolornas handelslinjer framgår av följande sammanställning:

klass	lägst	högst
1	34	39
2	g. 34 fl. 35	39
3	35	41
4	35	41·5
1—4	141	160·5

I maximisiffrorna är tid för förekommande frivillig undervisning inräknad. Om denna tid icke medräknas, utgör högsta förekommande antalet veckotimmar i en var av de olika klasserna 38 och i samtliga klasser 149.

Nedanstående sammanställning utvisar lägsta och högsta förekommande antal veckotimmar i teoretiska och praktiska läroämnen samt i övningsämnen i olika klasser och i samtliga klasser vid ifrågavarande linjer.

Klass	Teoretiska läroämnen			Praktiska läroämnen			Övningsämnen		
	lägst	högst ¹	högst ²	lägst	högst ¹	högst ²	lägst	högst ¹	högst ²
1	22	28	28	0	6	6	5	{g. 10 fl. 13	{g. 10 fl. 13
2	22·5	29	29	5	9·5	9·5	3	7	{g. 7 fl. 8
3	23	27	28	6	11	11	2	5	5
4	18	24	27	7	14	14	3	5	5
1—4	90	101	109	24	35	36	{g. 17 fl. 16	{g. 25 fl. 27	{g. 25 fl. 27

¹ Utan inräknande av tid för frivillig undervisning.
² Med " " " " " " " "

Av översikten framgår, att sammanlagda antalet i klasserna 1—4 anslagna veckotimmar utgör, om tid för frivillig undervisning icke medräknas, för teoretiska läroämnen lägst 90 och högst 101 samt för praktiska läroämnen lägst 24 och högst 35. Vid vissa handelsmellanskolor utgör handelsräkning enligt timplanerna praktiskt läroämne, medan handelsräkning vid

de andra skolorna ingår såsom del av ämnet matematik med (och) handelsräkning, vilket ämne å timplanerna är upptaget såsom teoretiskt läroämne. På grund härav uppnå i allmänhet de skolor, vid vilka handelsräkning utlagts såsom praktiskt läroämne, något högre sammanlagt veckotimtal för praktiska och något lägre sammanlagt veckotimtal för teoretiska läroämnen än övriga skolor. Men även mera reella olikheter föreligga i fråga om de teoretiska och praktiska läroämnenas ställning vid de olika handelslinjerna. Sålunda förefinnas olikheter såväl i fråga om läroämnenas antal som beträffande det sammanlagda veckotimtalet för de särskilda ämnena.

Antalet obligatoriska teoretiska läroämnen är vid en skola, där fysik och kemi utgöra ett ämne, nio och vid övriga tio skolor tio, nämligen kristendoms-kunskap (religionskunskap), modersmålet, tyska med affärskorrespondens (tyska), engelska med affärskorrespondens (engelska), historia med samhällslära (historia med ekonomi- och samhällslära), geografi med varukänedom (geografi), matematik med (och) handelsräkning (matematik), biologi med hälsolära (biologi), fysik samt kemi med varukänedom (kemi). Såsom frivilligt ämne läses franska vid tre skolor.

Obligatoriska praktiska läroämnen äro vid samtliga skolor följande ämnen, nämligen bokföring, affärskorrespondens och annat kontorsarbete, handelslära och handelsrätt (handelslära), stenografi samt maskinskrivning. Vid sex skolor är handelsräkning vidare obligatoriskt praktiskt läroämne. Inköps- och försäljningsteknik är obligatoriskt praktiskt läroämne vid en skola och frivilligt sådant ämne vid en annan skola. Undervisningen i praktiska läroämnen påbörjas vid nio skolor i första klassen och vid de återstående två skolorna i andra klassen.

Vid samtliga skolor är gymnastik med lek och idrott obligatoriskt övningsämne. Teckning med textning och välskrivning är obligatoriskt övningsämne vid tio skolor. Vid en skola utgöra välskrivning samt teckning och textning särskilda obligatoriska övningsämnen. Musik är obligatoriskt övningsämne för såväl gossar som flickor vid sju skolor och för enbart flickor vid två skolor samt helt frivilligt ämne vid två skolor. Slöjd är obligatoriskt övningsämne för gossarna vid sex skolor och för flickorna vid fyra skolor samt frivilligt ämne för gossarna vid en skola och för flickorna vid två skolor. Deltagande i slöjd eller hushållsgöromål är obligatoriskt för gossarna vid en skola och för flickorna vid två skolor. Flickorna äro skyldiga delta i undervisning i såväl slöjd som hushållsgöromål vid två skolor samt i hushållsgöromål och klädvård vid en skola.

I kristendoms-kunskap (religionskunskap) meddelas undervisning vid en skola i de två lägsta klasserna, vid sex skolor i de tre lägsta klasserna och vid övriga tre skolor i samtliga klasser. Ämnets veckotimsumma är lägst 4 och högst 6. Förstnämnda timsumma förekommer vid sex av de elva skolorna.

Undervisning i *modersmålet* meddelas vid samtliga skolor i alla klasser. Det sammanlagda veckotimtalet är lägst 16 och högst 18. Sistnämnda veckotimsumma uppnås endast vid en skola. Vid flertalet övriga skolor är veckotimsumman 16.

Tyska med affärskorrespondens (tyska) är vid samtliga skolor första främmande språk och läses genomgående i alla klasser. Ämnets veckotimsumma är 22 vid sex skolor och 21 vid fem skolor.

Vid samtliga skolor är *engelska med affärskorrespondens (engelska)* andra främmande språk och läses vid alla skolor i de tre högsta klasserna. Ämnets veckotimsumma är vid en skola 14, vid fem skolor 15 och vid likaledes fem skolor 16.

Såsom ovan nämnts förekommer *franska* som frivilligt ämne vid tre skolor. Ämnet läses i de två högsta klasserna. Det sammanlagda veckotimtalet är vid en av skolorna 8 och vid de två övriga 6.

Undervisning i *historia med samhällslära (historia med ekonomi- och samhällslära)* meddelas vid en skola i de tre lägsta klasserna och vid övriga skolor i samtliga klasser. Ämnets veckotimsumma är lägst 7 och högst 9. Vid flertalet skolor är det sammanlagda veckotimtalet 8.

Geografi med varukännedom är undervisningsämne vid sju skolor. Vid övriga skolor benämnes ämnet *geografi*, och undervisning i varukännedom meddelas vid dessa skolor i samband med undervisningen i kemi. Geografi med varukännedom (geografi) läses vid samtliga skolor i alla klasser. Ämnets veckotimsumma är, när varukännedom ingår i detsamma, 8 eller 9 men eljest 8.

Matematik med (och) handelsräkning är läroämne vid fem skolor. Vid dessa skolor är ämnets veckotimsumma för obligatorisk undervisning 16 eller 18. Vid de skolor, vid vilka 16 veckotimmar äro anslagna för obligatorisk undervisning i ämnet, meddelas emellertid jämväl frivillig undervisning däri under 2 à 3 veckotimmar. Såsom förut berörts är handelsräkningen vid sex skolor utlagd såsom praktiskt läroämne. För obligatorisk undervisning i *matematik* äro vid dessa skolor anslagna tillhopa lägst 10 och högst 14 veckotimmar. Medräknas den vid dessa skolor för handelsräkning anslagna tiden, utgör det sammanlagda veckotimtalet lägst 16 och högst 17. Om tiden för förekommande frivillig undervisning i matematik medräknas, uppgår det sammanlagda veckotimtalet för ämnena matematik och handelsräkning vid två skolor till 20 och vid en skola till 19.

Undervisning i *biologi med hälsolära (biologi)* meddelas vid en skola endast under 1 veckotimme, vid sex skolor under 2 veckotimmar, vid tre skolor under 3 veckotimmar och vid en skola under 4 veckotimmar. Vid sex skolor meddelas undervisning i ämnet endast i en klass (någon av de tre lägsta klasserna), vid tre skolor i två klasser (klasserna 1 och 2, 2 och 3 respektive 1 och 4) och vid två skolor i tre klasser (de tre lägsta).

För undervisning i *fysik* äro anslagna 2 veckotimmar vid två skolor, 3

veckotimmar vid sju skolor och 4 veckotimmar vid en skola, under det att 4 veckotimmar äro anslagna för undervisning i *fysik och kemi* vid en skola. Undervisningen i fysik (fysik och kemi) meddelas i klasserna 1 och 2 eller i endera av dessa klasser.

Kemi med varukännedom är läroämne vid fyra skolor. Undervisning i varukännedom meddelas, såsom förut berörts, vid övriga skolor i samband med geografiundervisningen. För kemi med varukännedom äro vid nämnda fyra skolor anslagna 2 veckotimmar i vardera av klasserna 2 och 3 eller 3 och 4. Undervisning i enbart *kemi* meddelas vid tre skolor i någon av de tre lägsta klasserna under 2 veckotimmar, vid två skolor i andra klassen under 3 veckotimmar och vid en skola i de två högsta klasserna under tillhoppa 4 veckotimmar. Såsom förut berörts äro vid en skola anslagna 4 veckotimmar för ämnet *fysik och kemi*.

Bokföring med affärskorrespondens och annat kontorsarbete förekommer vid sju skolor i samtliga klasser och vid övriga skolor i de tre högsta klasserna. Ämnets veckotimmsumma är lägst 11 och högst 16. Vid fem skolor utgör veckotimmsumman 12 och vid fyra skolor 13.

Undervisning i *handelslära och handelsrätt (handelslära)* meddelas vid två skolor i de tre högsta klasserna, vid åtta skolor i de två högsta klasserna och vid en skola endast i högsta klassen. Vid sistnämnda skola är för ämnet anslagna 2 veckotimmar. Ämnets veckotimmsumma är vid tre av de övriga skolorna 2 och vid de återstående sju skolorna 3.

Såsom förut nämnts, är *handelsräkning* praktiskt läroämne vid sex skolor. Undervisning i ämnet meddelas vid dessa skolor i de två eller tre högsta klasserna. Ämnets veckotimmsumma är vid två skolor 3, vid en skola 4, vid en 5 och vid två skolor 7.

För *inköps- och försäljningsteknik* äro vid en skola, där ämnet är obligatoriskt, anslagna 2 veckotimmar i högsta klassen och vid en annan skola, där ämnet är frivilligt, 1 veckotimme i tredje klassen.

Undervisning i *stenografi* meddelas vid sex skolor i samtliga klasser och vid fem skolor i de tre högsta klasserna. Det sammanlagda veckotimtalet för obligatorisk undervisning i ämnet är vid tre skolor 6 och vid åtta skolor 5. Frivillig undervisning i stenografi meddelas därjämte vid två av de sistnämnda skolorna, vid den ena under 1 veckotimme och vid den andra under tillhoppa 2 veckotimmar.

I *maskinskrivning* meddelas undervisning vid tre skolor i samtliga klasser och vid åtta skolor i de tre högsta klasserna. Den sammanlagda tiden för den obligatoriska undervisningen i ämnet utgör vid tre skolor 4 veckotimmar, vid en skola 4½ veckotimmar, vid sex skolor 5 veckotimmar och vid en skola 6 veckotimmar. Medräknas tiden för förekommande frivillig undervisning i ämnet, uppnå ytterligare tre skolor en veckotimmsumma av 6.

Såsom förut nämnts, förekommer *välskrivning* såsom fristående övningsämne vid en skola. Undervisningen i ämnet meddelas i skolans lägsta klass,

åt gossarna under 2 veckotimmar och åt flickorna under 1 veckotimme. Vid samma skola meddelas undervisning i *teckning och textning* åt gossarna i klasserna 1—3 under tillhoppa 4 veckotimmar och åt flickorna i klasserna 2 och 3 under tillhoppa 2 veckotimmar. Vid övriga skolor meddelas, såsom förut berörts, undervisning i välskrivning å tid, som vid skolorna är anslagen för ämnet *teckning med textning och välskrivning*. Den sammanlagda undervisningstiden för detta ämne utgör lägst 2 och högst 4 veckotimmar. Sistnämnda veckotimmsumma uppnås av fem skolor. Vid fyra skolor är ämnets veckotimmsumma 3 och vid en skola 2 eller, om tid för frivillig undervisning i ämnet medräknas, 3·5.

Musik är, såsom ovan nämnts, obligatoriskt övningsämne för såväl gossar som flickor vid sju skolor och för enbart flickor vid två skolor samt helt frivilligt ämne likaledes vid två skolor. Ämnets veckotimmsumma är högst 4.

Undervisning i *gymnastik med lek och idrott* förekommer vid samtliga skolor i alla klasser. Det sammanlagda veckotimtalet är för såväl gossar som flickor lägst 8. För gossarna uppgår det till högst 14 och för flickorna till högst 12. Vid flertalet skolor är ämnets veckotimmsumma för såväl gossar som flickor 12.

Vid de skolor, där undervisning i *slöjd* meddelas, är antalet veckotimmar lägst 2 och högst 4. Undervisningen är förlagd till första eller andra klassen, vid flertalet skolor till första klassen.

Tiden för undervisningen i *hushållsgöromål* utgör vid de skolor, där ämnet förekommer, 4 eller 5 veckotimmar. Undervisningen är vid flertalet skolor förlagd till första klassen.

Vid en skola meddelas undervisning i *klädvård* åt flickorna under 1 veckotimme i första klassen.

De tekniska linjerna.

Lägsta och högsta förekommande antalet veckotimmar i de olika klasserna och i samtliga klasser vid de tekniska linjerna framgår av följande sammanställning:

klass	lägst	högst
1	36	38
2	37	39
3	36	40
4	36	40
1—4	146	155

I maximisiffrorna är tid för förekommande frivillig undervisning inräknad. Om sådan tid icke medräknas, utgör högsta förekommande veckotimtalet 38 för första klassen, 39 för andra och tredje klassen samt 39·5 för fjärde klassen. Högsta sammanlagda veckotimtalet för klasserna 1—4 utgör under nyssnämnda förutsättning alltså 155.

Nedanstående sammanställning utvisar lägsta och högsta förekommande

antalet veckotimmar i teoretiska och praktiska läroämnen samt i övningsämnen i olika klasser och i samtliga klasser vid ifrågavarande linjer.

Klass	Teoretiska läroämnen		Praktiska läroämnen		Övningsämnen	
	lägst	högst	lägst	högst	lägst	högst
1	25	27	8	9	3	4
2	26	29	7	8	3	3
3	23	27 ¹ 28 ²	8	13	3	3
4	16·5	19 ¹ 21 ²	15	18·5	3	3
1—4	94·5	98 ¹ 101 ²	38	45	12	13

¹ Utan inräknande av tid för frivillig undervisning.
² Med » » » » » » »

Vid samtliga skolor med teknisk linje äro följande teoretiska läroämnen obligatoriska, nämligen kristendomskunskap (religionskunskap), modersmålet, tyska, engelska, historia med samhällslära, geografi, matematik, fysik och kemi. Biologi (hygien) är obligatoriskt läroämne vid tre tekniska linjer.

Följande praktiska läroämnen äro vid samtliga skolor obligatoriska, nämligen mekanik med hållfasthetslära (mekanik), teknisk varukännedom, beskrivande maskin- och byggnadslära (beskrivande maskinlära), industriell ekonomi, ritteknik och verkstadsarbete. Vid två skolor är fältmätning och avvägning obligatoriskt praktiskt läroämne, och vid en skola är bokföreläsning obligatoriskt sådant ämne.

Vid samtliga skolor är gymnastik med lek och idrott obligatoriskt övningsämne. Vid en skola upptager timplanen därjämte musik såsom obligatoriskt övningsämne.

Några helt frivilliga ämnen förekomma icke vid ifrågavarande skolor. Undervisning i praktiska läroämnen meddelas vid samtliga skolor i alla klasser.

I kristendomskunskap (*religionskunskap*) meddelas undervisning endast i de två lägsta klasserna vid samtliga ifrågavarande skolor. Ämnets veckotimsumma är vid en av de fem skolorna 3 och vid de övriga 4.

Modersmålet förekommer vid samtliga skolor i alla klasser. Det lägsta förekommande totala antalet veckotimmar är 15 och det högsta 17.

Tyska är första främmande språk vid två skolor och andra främmande språk likaledes vid två skolor. Vid en skola läses ämnet antingen som första eller som andra främmande språk. Ämnet har såsom begynnelse- och sammanlagt lägst 10 och högst 20 veckotimmar samt såsom andra främmande språk lägst 7 och högst 11 veckotimmar.

Engelska är första främmande språk vid två skolor och andra främmande språk likaledes vid två skolor. Ämnet läses vid en skola antingen såsom

första eller som andra främmande språk. Såsom begynnelsespråk har ämnet sammanlagt 17 veckotimmar och såsom andra främmande språk lägst 4 (endast i en klass) och högst 13 veckotimmar.

Historia med samhällslära läses vid tre skolor i de tre lägsta klasserna under sammanlagt 6 veckotimmar, vid en skola i de tre högsta klasserna under likaledes 6 veckotimmar och vid den återstående skolan i samtliga klasser under tillhoppa 6½ veckotimmar. I sistnämnda fall är 0½ veckotimmar i högsta klassen anslagna för undervisning i arbetarskyddslagstiftning och yrkeshygien.

Undervisning i *geografi* meddelas vid en skola i lägsta klassen under 3 veckotimmar och vid övriga skolor i de två lägsta klasserna under sammanlagt 3 eller 4 veckotimmar.

Vid samtliga skolor läses *matematik* i alla klasser. Ämnets veckotimmsumma är lägst 20 och högst 22.

I *fysik* meddelas undervisning vid två skolor i samtliga klasser under tillhoppa 11 respektive 12 veckotimmar och vid övriga skolor i de tre högsta klasserna under sammanlagt 12 veckotimmar.

Undervisning i *kemi* meddelas vid två skolor i andra och tredje klassen samt vid övriga skolor i de två högsta klasserna. Ämnets veckotimmsumma är 7 eller 8.

Vid en skola meddelas undervisning i *biologi* i första klassen under 2 veckotimmar, och vid två skolor meddelas undervisning i *hygien* i tredje klassen under 1 respektive 2 veckotimmar.

Undervisning i *mekanik med hållfasthetslära* meddelas i samtliga skolors två högsta klasser. Ämnets veckotimmsumma är genomgående 4.

För *teknisk varukännedom* äro vid samtliga skolor anslagna 2 veckotimmar i högsta klassen.

I *beskrivande maskin- och byggnadslära (beskrivande maskinlära)* meddelas undervisning i de två högsta klasserna vid samtliga skolor. Ämnets veckotimmsumma är lägst 9 och högst 11.

För undervisning i *industriell ekonomi* äro vid en skola anslagna 3 veckotimmar i högsta klassen och vid övriga skolor 2 veckotimmar i samma klass.

Undervisning i *ritteknik* meddelas vid samtliga skolor i de två lägsta klasserna. Ämnets veckotimmsumma är 7 eller 8.

Verkstadsarbete förekommer vid samtliga skolor i alla klasser. Sammanlagda antalet veckotimmar för ämnet är lägst 14 och högst 16.

För *fältmätning och avvägning* upptaga timplanerna för de två tekniska linjer, vid vilka ämnet förekommer, 1½ veckotimmar i högsta klassen. Undervisningen är delvis förlagd till tiden före höstterminens början.

Undervisning i *bokföring* meddelas vid en skola i näst högsta klassen under 2 veckotimmar.

I *gymnastik med lek och idrott* meddelas undervisning vid samtliga skolor i alla klasser. Ämnets veckotimmsumma är genomgående 12.

Undervisning i *musik* meddelas i lägsta klassen vid en skola under 1 veckotimme.

Hushållslinjerna.

Lägsta och högsta förekommande antalet veckotimmar i de olika klasserna och i samtliga klasser vid hushållslinjerna framgår av följande sammanställning:

klass	lägst	högst
1	38	39
2	39	39
3	36·5	40
4	38	42
1—4	151·5	158·5

I maximisiffrorna är tid för förekommande frivillig undervisning inräknad. Om sådan tid icke medräknas, utgör högsta förekommande antalet veckotimmar i vardera av de två första klasserna 39, i tredje klassen 40 och i fjärde klassen 40·5 samt i samtliga klasser 158.

Av nedanstående översikt framgår lägsta och högsta förekommande antalet veckotimmar i teoretiska och praktiska läroämnena samt i övningsämnena i olika klasser och i samtliga klasser vid ifrågakvarande linjer.

Klass	Teoretiska läroämnena		Praktiska läroämnena		Övningsämnena	
	lägst	högst	lägst	högst	lägst	högst
1	24	28	3	10	5	7
2	25	29	4	9	5	6
3	22	25	8·5	11	5	6
4	22	{ 26 ¹ 28 ² }	8	9·5	5	5
1—4	97	{ 103 ¹ 110 ² }	23·5	38	20	25

¹ Utan inräknande av tid för frivillig undervisning.
² Med " " " " " " " " " " " "

Antalet obligatoriska teoretiska läroämnena utgör vid samtliga skolor tio. Dessa ämnen äro: kristendoms-kunskap (religions-kunskap), modersmålet, tyska, engelska, historia med samhällslära, geografi, matematik, biologi med hälsolära, fysik och kemi. Såsom frivilligt teoretiskt läroämne tillkommer franska vid en skola.

Vid skolorna förekommande praktiska läroämnena äro obligatoriska. Antalet praktiska läroämnena utgör vid en skola fyra och vid de tre andra skolorna tre. Vid samtliga skolor är sömnad med material- och verktygs-lära (sömnad: kvinnlig slöjd) samt hushållsgöromål med hushållslära praktiska läroämnena. Barnavård är sådant läroämne vid tre skolor, hemsjuk-vård vid en skola samt hemvård och hemsjukvård likaledes vid en skola.

Vid samtliga skolor förekomma följande tre obligatoriska övningsämnen, nämligen teckning, musik (sång) samt gymnastik med lek och idrott.

I *kristendoms-kunskap (religionskunskap)* meddelas undervisning vid två av ifrågavarande skolor endast i de två lägsta klasserna. Vid de två övriga skolorna läses ämnet därjämte vid den ena skolan i näst högsta klassen och vid den andra skolan i högsta klassen. Det lägsta totala antalet veckotimmar är 4 och det högsta 6.

Undervisning meddelas i *modersmålet* vid samtliga skolor i alla klasser. Ämnets veckotimmsumma är vid två av skolorna 16 och de två övriga 17.

Tyska läses vid två skolor såsom första och vid likaledes två skolor såsom andra främmande språk. Ämnet har såsom begynnelsespråk sammanlagt 19 respektive 20 veckotimmar. Vid den ena av de två skolor, där tyska läses såsom andra främmande språk, är ämnets veckotimmsumma 16. Vid den andra av dessa skolor kunna lärjungarna välja mellan en lägre och en högre kurs i ämnet. Det sammanlagda veckotimtalet är vid den lägre kursen 9 och vid den högre 14. Lärjunge, som väljer den lägre kursen i tyska, är skyldig deltaga i vid skolan förekommande högre kurs i matematik.

Engelska är första främmande språk vid två av skolorna och andra främmande språk vid de båda övriga. Ämnet har såsom begynnelsespråk 17 respektive 18 veckotimmar och såsom andra språk 13 veckotimmar.

Såsom förut nämnts förekommer *franska* såsom frivilligt ämne vid en skola. För ämnet äro anslagna 2 veckotimmar i högsta klassen.

I *historia med samhällslära* meddelas undervisning vid samtliga skolor i alla klasser. Ämnets veckotimmsumma är vid en av skolorna 10 och vid de övriga 8.

Geografi läses vid en skola i de två lägsta klasserna under sammanlagt 4 veckotimmar, vid två skolor i klasserna 1—3 under tillhoppa 6 veckotimmar och vid den återstående skolan i alla klasserna under sammanlagt 10 veckotimmar.

De för *matematik* gällande timplanerna äro: $5 + 4 + 3 + 4 = 16$; $6 + 4 + 3 + (3) = 13 + (3)$; $5 + 4 + 2 + 2 + (3) = 13 + (3)$; och $6 + 3 + 3 + 3 = 15$ eller $6 + 3 + 0 + 1 = 10$. Inom parentes angivna siffror avse frivilliga ämnestimmar. Lärjungar, som åtnjuta undervisning enligt den sist angivna timplanen, äro skyldiga deltaga i vid vederbörande skola förekommande högre kurs i tyska. Vid den skola, där den först angivna timplanen tillämpas, kunna lärjungarna befrias från undervisningen i matematik i högsta klassen.

Undervisning i *biologi med hälsolära* meddelas vid samtliga skolor i alla klasser. Ämnets veckotimmsumma är vid en av skolorna 9 och vid de övriga 8.

Fysik läses vid två skolor i klasserna 2—4 och vid de båda andra skolorna endast i klasserna 3 och 4. Ämnets veckotimmsumma utgör i förra fallet 6 respektive 7 och i senare fallet 5.

Undervisning i *kemi* meddelas i samtliga skolors två högsta klasser. Ämnets veckotimsumma är vid en skola 5 och vid de övriga 4.

Undervisning i *sömnad med material- och verktygslära* (*sömnad: kvinnlig slöjd*) meddelas vid samtliga skolor i alla klasser. Ämnets veckotimsumma är vid en skola 13 och vid de övriga 16.

I *hushållsgöromål med hushållslära* meddelas undervisning vid en skola i de två högsta klasserna under sammanlagt 10 veckotimmar och vid övriga skolor i samtliga klasser under tillhoppa 20 veckotimmar.

För undervisning i *barnavård* äro vid en skola anslagna 2 veckotimmar i tredje klassen och vid de två andra skolor, där ämnet förekommer, 0·5 veckotimmar i tredje respektive fjärde klassen.

Vid en skola meddelas undervisning i *hemsjukvård* och vid en annan skola i *hemvård och hemsjukvård* under 0·5 veckotimmar i näst högsta klassen.

För *teckning* äro anslagna sammanlagt lägst 4 och högst 7 veckotimmar, för *musik (sång)* tillhoppa 4 veckotimmar samt för *gymnastik med lek och idrott* sammanlagt lägst 12 och högst 14 veckotimmar. Dessa övningsämnen förekomma vid samtliga skolor i alla klasser.

c. I realskolan inbyggda praktiska linjer.

Gällande bestämmelser. Genom beslut den 10 november 1933 har Kungl. Maj:t fastställt särskilda bestämmelser angående inbyggda praktiska utbildningslinjer vid allmänna läroverk och kommunala mellanskolor, i vilka bestämmelser sedermera ändringar vidtagits i vissa avseenden genom Kungl. Maj:ts beslut den 10 maj 1935 och den 10 mars 1939. I bestämmelserna stadgas, att för praktisk utbildningslinje vid allmänt läroverk skola, där icke annorlunda är eller varder stadgat, i tillämpliga delar gälla bestämmelserna i stadgan för rikets allmänna läroverk och för sådan utbildningslinje vid kommunal mellanskola på motsvarande sätt bestämmelserna i stadgan för kommunala mellanskolor, dock att den i § 7 av stadgan för rikets allmänna läroverk och i § 11 mom. 2 av stadgan för kommunala mellanskolor medgivna rätten för lärjunge att i vissa klasser helt eller delvis frikallas från undervisningen i matematik icke skall gälla beträffande lärjunge på praktisk utbildningslinje. Bestämmelser om intagning av lärjungar, flyttning och övergång, om praktisk realexamen samt om avgång utan examen återfinnas i gällande läroverksstadga (k. k. 581/1945).

För intagning i praktisk utbildningslinjes första årskurs fordras, att lärjunge blivit flyttad till realskolans eller kommunala mellanskolans näst högsta klass eller att han vid vederbörlig inträdesprövning, avseende samtliga de lärokurser, som för de föregående årsklasserna äro stadgade, visar sig äga motsvarande kunskaper, varvid inträdessökande, som tillhör främmande trosbekännelse, efter anmälan skall vara frikallad från prövning i kristendoms-kunskap.

Inträdesprövning till andra årskursen av praktisk utbildningslinje skall i förekommande fall omfatta även praktiska prov i anslutning till den undervisningsplan, som för närmast lägre årsklass är fastställd.

För flyttning från praktisk utbildningslinjes första till dess andra årskurs gälla i huvudsak följande bestämmelser: lärjunge, som erhållit lägst vitsordet Godkänd för svensk skrivning och i samtliga på timplanen upptagna obligatoriska läroämnen, skall flyttas. Har lärjunge erhållit lägst vitsordet Godkänd för svensk skrivning samt lägre vitsord än Godkänd i ett av de på timplanen upptagna obligatoriska läroämnena, må han kunna flyttas, under förutsättning att han i läroämnena, däri inbegripna svensk skrivning och icke obligatoriskt ämne, äger en kompensation i vitsord över Godkänd, uppgående till sammanlagt minst en och en halv betygsenhet.

Lärjunge, vilken med målsmans bifall vill övergå från praktisk utbildningslinje till allmän linje, skall, där så prövas nödigt, i vanlig ordning ådagalägga, att han äger härför erforderliga insikter.

Omfattning och organisation. Höstterminen 1943 funnos inbyggda praktiska utbildningslinjer vid 5 högre allmänna läroverk, 23 statliga realskolor och 1 kommunal mellanskola. Av de inbyggda linjerna voro 26 handelslinjer, 2 tekniska linjer och 1 hushållslinje. Av handelslinjerna funnos 4 vid de högre allmänna läroverken i Karlskrona, Vänersborg, Västervik och Ystad, 21 vid samrealskolorna i Arboga, Arvika, Avesta, Bollnäs, Filipstad, Hallsberg, Mariestad, Mjölby, Nässjö, Oskarshamn, Piteå, Sala, Sandviken, Strömstad, Sunne, Säffle, Söderköping, Tidaholm, Trelleborg, Ulricehamn och Vaxholm samt 1 vid kommunala mellanskolan i Mölndal. Samtliga ovannämnda högre allmänna läroverk liksom samrealskolorna i Arvika, Mariestad, Oskarshamn och Söderköping voro utrustade med såväl 4-årig som 5-årig realskolelinje, samrealskolorna i Piteå, Strömstad och Trelleborg med endast 5-årig realskolelinje och övriga ovannämnda samrealskolor med endast 4-årig sådan linje. Av de tekniska linjerna var den ena anordnad vid Vasa 5-åriga gossrealskola i Stockholm och den andra vid den 4-åriga samrealskolan i Höganäs, medan hushållslinjen upprätthölls vid högre allmänna läroverket för flickor i Hälsingborg, vid vilket läroverk realskolan är 4-årig.

Samtliga inbyggda praktiska linjer omfatta realskolans (mellanskolans) två högsta klasser. Endast den första årskursen av handelslinjen var höstterminen 1943 anordnad vid samrealskolorna i Avesta, Bollnäs, Sandviken och Trelleborg, vilka realskolor först från och med läsåret 1943/44 utrustats med sådan linje. Jämväl hushållslinjen i Hälsingborg omfattade nämnda termin endast den första årskursen.

Tidigare har visst deltagarminimum icke varit stadgat för anordnande av första årskurs av praktisk linje. Från och med läsåret 1943/44 gäller emellertid, att första årskurs av praktisk linje tills vidare må anordnas

endast om minst 5 lärjungar anmält sig till linjen vid den tidpunkt, då rektors uppgifter rörande behov av lärarkraft skola vara skolöverstyrelsen tillhanda.

Höstterminen 1943 utgjorde hela antalet lärjungar i de praktiska linjernas första årskurs 406, varav 164 gossar och 242 flickor. Lärjungarnas fördelning på olika linjer, skoltyper och skolor framgår av *tabell 10*. Denna tabell utvisar jämväl, huru många procent av lärjungarna i näst högsta klassen vid de särskilda skolorna med inbyggd linje som nämnda termin tillhörde första årskursen av skolans praktiska linje. På de olika skolornas handelslinjer var, såsom tabellen utvisar, antalet lärjungar lägst 5 och högst 24. Endast vid tre skolor med handelslinje tillhörde mer än hälften av lärjungarna i näst högsta klassen den praktiska linjen. Vid de tekniska linjerna i Stockholm och Höganäs var antalet lärjungar i den första årskursen respektive 24 och 15, motsvarande respektive 24·5 och 65·2 % av de manliga lärjungarna i skolornas näst högsta klass, medan 8 av flickorna eller 25·8 % i näst högst realskoleklassen vid högre allmänna läroverket för flickor i Hälsingborg tillhörde skolans hushållslinje.

Det totala antalet lärjungar vid de inbyggda praktiska linjerna uppgick höstterminen 1943 till 648, varav 268 gossar och 380 flickor. Lärjungarnas fördelning på olika linjer framgår av nedanstående sammanställning.

Lärjungefördelningen höstterminen 1943 vid de inbyggda praktiska linjerna.

Linjer	g		fl		g + fl	
	antal	%	antal	%	antal	%
Handelslinjer.....	199	74·3	372	97·9	571	88·2
Tekniska linjer.....	69	25·7			69	10·6
Hushållslinje.....			8	2·1	8	1·2
Summa	268	100·0	380	100·0	648	100·0

Såsom av ovanstående sammanställning framgår, tillhörde det ojämförligt största antalet av lärjungarna vid de inbyggda linjerna eller 88·2 % handelslinjer. Av dessa linjers 571 lärjungar voro 199 eller 34·9 % gossar och 372 eller 65·1 % flickor.

De inbyggda praktiska linjernas rekrytering. Rektorerna vid statliga och kommunala läroanstalter med inbyggd praktisk linje ha på begäran av oss lämnat uppgifter för det eller de år, då praktisk linje funnits vid vederbörande läroanstalt, om lärjungantalet i realskolans (mellanskolans) näst högsta klass (klasser) och dess fördelning på praktisk och teoretisk linje m. m. På grundval av dessa uppgifter, som omfatta tiden t. o. m. höstterminen 1941, ha tabellerna 11—16 uppgjorts.

Såsom av *tabell 11* framgår, ha av lärjungarna vid högre allmänna läroverk med inbyggd handelslinje i medeltal 14·8 % av gossarna och 23·9 %

av flickorna i klass 4⁵ samt 16·9 % av gossarna och 32·7 % av flickorna i klass 3⁴ tillhört handelslinjen.

Vid samrealskolor med inbyggd handelslinje ha, såsom framgår av *tabell 12*, i medeltal 20·7 % av gossarna och 33·2 % av flickorna i klass 4⁵ samt 33·8 % av gossarna och 42·6 % av flickorna i klass 3⁴ tillhört handelslinjen.

Av lärjungarna i klass 3⁴ vid kommunala mellanskolan i Mölndal ha, såsom framgår av *tabell 13*, i genomsnitt 46·8 % av gossarna och 62·7 % av flickorna tillhört handelslinjen.

I genomsnitt har sålunda större procent av flickorna än av gossarna vid de olika skolformerna valt handelslinjen. Vidare har i medeltal större procent av gossarna och flickorna på fyrklassiga linjer än på femklassiga linjer tillhört handelslinjen. Den högsta procentuella genomsnittliga anslutningen visar handelslinjen vid kommunala mellanskolan i Mölndal, medan handelslinjerna vid samrealskolorna i medeltal visa större procentuell anslutning än motsvarande linjer vid de högre allmänna läroverken.

Under åren 1933—1941 ha endast sammanlagt 8 elever från andra skolor nyinskrivits i första årskursen av inbyggd handelslinje; alla dessa ha intagits i sådan linje vid samrealskola.

Av de höstterminen 1941 i första årskursen av inbyggd handelslinje intagna eleverna ha 21 % av eleverna i denna årskurs vid de högre allmänna läroverken och 7·8 % av eleverna i samma årskurs vid samrealskolorna någon gång varit kvarsittare i realskolan, under det att icke någon av de elever vid kommunala mellanskolan i Mölndal, som nämnda termin intogos i handelslinjens lägsta klass, tidigare under realskolestadiet varit kvarsittare.

Såsom av *tabell 15* framgår, ha i medeltal 22·8 % av eleverna i klass 4⁵ vid Vasa gossrealskola i Stockholm och 41·1 % av gossarna i klass 3⁴ vid samrealskolan i Höganäs tillhört den inbyggda tekniska linjen, medan icke någon av flickorna vid sistnämnda skola tillhört denna linje.

I första årskursen av den tekniska linjen vid Vasa realskola ha under åren 1933—1941 från andra skolor, huvudsakligen från femklassiga linjer, intagits sammanlagt 84 elever, utgörande i medeltal 31·1 % av sammanlagda elevantalet för nämnda år i tekniska linjens lägsta klass. I första årskursen av den tekniska linjen vid samrealskolan i Höganäs har under åren 1937—1941 endast en elev intagits från annan skola.

Av de höstterminen 1941 i första årskursen av inbyggd teknisk linje intagna eleverna ha 18 av 34 elever i denna årskurs vid Vasa realskola och 1 av 14 elever i samma årskurs vid samrealskolan i Höganäs någon gång varit kvarsittare i realskolan.

Vid högre allmänna läroverket för flickor i Hälsingborg ha, såsom framgår av *tabell 16*, i medeltal 15·6 % av eleverna i klass 3⁴ tillhört den inbyggda hushållslinjen. Någon elev från annan skola har icke under åren 1936—1941 intagits i hushållslinjens första årskurs. Ingen av de höstter-

minen 1941 i första årskursen av hushållslinjen intagna eleverna har varit kvarsittare i realskolan.

Vi ha till rektorerna vid skolor med inbyggd praktisk linje (19 skolor med handelslinje, 2 med teknisk linje och 1 med hushållslinje) framställt vissa frågor beträffande rekryteringen av ifrågavarande linjer.

Rektorerna ha sålunda anmodats angiva, av vilka skäl lärjungarna i allmänhet valt den praktiska linjen. I växlande ordalag framhålles såsom huvudskäl för valet av handelslinje lärjungarnas önskan att erhålla en viss grad av yrkesutbildning och förhoppning om att därigenom omedelbart efter den praktiska realexamens avläggande erhålla anställning. En rektor framhåller därjämte, att lärjungarna valt handelslinjen på grund av läggning och intresse, medan en annan anför, att en och annan lärjunge valt denna linje, enär den ansetts lättare än den allmänna linjen. Rektor vid Vasa realskola yttrar, att lärjungarna valt den tekniska linjen dels på grund av lust och fallenhet för maskiner, motorer o. s. v. och dels på grund av att de främmande språken vållade svårigheter, medan rektor vid samrealskolan i Höganäs anför, att ungefär hälften av de lärjungar, som valt den tekniska linjen, gjort detta, enär de varit i fara att misslyckas. Särskilt hade tyskan vållat svårigheter. Rektor vid högre allmänna läroverket för flickor i Hälsingborg anför, att lärjungarna valt hushållslinjen därstädes dels på grund av övervägande praktisk begåvning och dels för att undgå matematik i avgångsklassen (4^a).

Rektorerna ha vidare tillfrågats, huruvida lärjungar dragit sig för att välja praktisk linje och i så fall av vilka skäl. Denna fråga har av nitton rektorer besvarats jakande och av två nekande, varjämte en lämnat frågan obesvarad. Såsom skäl för att elever dragit sig för att välja handelslinjen framhålles av åtta rektorer, att lärjungarna syftade till studentexamen eller ville hålla möjligheten öppen att övergå till allmänt gymnasium, och av sju rektorer, att handelslinjen ansetts för arbetsam. En rektor gör ett uttalande av innebörd, att en del föräldrar ställt sig kritiska mot handelslinjen, som de icke ansett i socialt hänseende likvärdig med den allmänna, och en annan rektor gör en antydning i samma riktning. En del lärjungar ha dragit sig för att välja den tekniska linjen, enligt uttalande av rektor vid Vasa realskola, på grund av ovisshet om möjligheten till fortsatta studier och enligt uttalande av rektor vid samrealskolan i Höganäs, enär de ansett, att en yngling med praktisk realexamen hade svårare att komma in vid de tekniska läroverken än en med vanlig realexamen. Rektor vid högre allmänna läroverket för flickor i Hälsingborg anför, att hushållslinjen vid läroverket icke fått så stor anslutning, som man haft anledning vänta, huvudsakligen emedan realskolans lärjungar mestadels ansåge den allmänna linjen värdefullare ur kompetenssynpunkt och kände sig ovissa om möjligheterna till anställning efter praktisk realexamen.

Vidare har till vederbörande rektorer framställts följande fråga: »Har

någon skillnad framträtt, och i så fall vilken, mellan lärjungeklientelet å allmän och praktisk linje: a) i begåvningshänseende? b) i ekonomiskt och socialt hänseende? c) i andra hänseenden?

Vad läroanstalterna med inbyggd handelslinje beträffar, ha elva av rektorerna nekande besvarat frågan, om någon skillnad i begåvningshänseende framträtt mellan lärjungeklientelet å allmän och å praktisk linje, under det att sju av rektorerna besvarat frågan jakande och en lämnat den obesvarad. En av de rektorer, som besvarat frågan nekande, framhåller emellertid, att de svagast begåvade till en början sökt sig till handelslinjen, då de trott denna linje vara lättare än den allmänna. Av de rektorer, som besvarat frågan jakande, framhålla två, att de mer begåvade i allmänhet välja den allmänna linjen, en, att svagare begåvade stundom välja den praktiska linjen, en, att elevklientelet är något sämre på handelslinjen, och en, att skillnad gjort sig märkbar i språk och matematik, under det att en yttrar, att skillnad framträtt i fråga om arten men knappast i fråga om graden av begåvning.

Fyra av rektorerna vid skolor med handelslinje ha nekande besvarat frågan, om någon skillnad framträtt mellan lärjungeklientelet å allmän och å praktisk linje i ekonomiskt hänseende, och en har lämnat den obesvarad, under det att tretton rektorer framhållit, att handelslinjens elever i allmänhet vore mindre bemedlade än den allmänna linjens.

Sju rektorer vid läroanstalter med inbyggd handelslinje ha nekande besvarat frågan, om någon skillnad framträtt mellan lärjungeklientelet på allmän och på praktisk linje i andra hänseenden än begåvningshänseende samt ekonomiskt och socialt hänseende. Ett tiotal rektorer framhålla, att flickorna välja handelslinjen i större utsträckning än gossarna, medan en rektor yttrar, att arbetsbördan på handelslinjen stundom syntes mer avhålla flickorna än gossarna från att välja denna linje.

Rektor vid Vasa realskola framhåller, att specialbegåvningar tydligare framträtt på den tekniska linjen, men besvarar nekande frågan, om någon skillnad framträtt mellan lärjungeklientelet på den allmänna och på den tekniska linjen i ekonomiskt och socialt eller i andra hänseenden; och rektor vid samrealskolan i Höganäs yttrar, att den receptiva förmågan beträffande rena läsämnen visat sig mindre på den tekniska än på den allmänna linjen samt att de mest välsituerade lärjungarna knappast valde den tekniska linjen.

Rektor vid högre allmänna läroverket för flickor i Hälsingborg yttrar i anledning av nu förevarande fråga, att elever, som kände sig ha tillräcklig begåvning för att övergå till gymnasiet och avlägga studentexamen, i de flesta fall utan tvekan valde den allmänna linjen, såvida ej bestämda hinder av ekonomisk art förelåge.

Vi ha gjort en undersökning rörande betygen vårterminen 1939 i klass 2^a respektive 3^a för de lärjungar vid allmänna läroverk med inbyggd prak-

tisk linje, vilka nämnda termin erhöillo flyttning till vederbörande skolas allmänna eller praktiska linje. En redogörelse för denna undersökning lämnas i *tabell 17*. Såsom av tabellen framgår var medelbetyget i läroämnen och teckning för de lärjungar, som valde den allmänna linjen, vid 17 av de 20 skolor, som undersökningen omfattade, högre, vid 1 skola lika med och vid 2 skolor lägre än medelbetyget i läroämnen och teckning för de lärjungar, som övergingo till den praktiska linjen. För de lärjungar, som flyttades till praktisk linje, var medelbetyget i läroämnen 1·27, i teckning 1·36 samt i läroämnen och teckning 1·28; motsvarande medelbetyg för de lärjungar, som flyttades till den allmänna linjen, voro respektive 1·39, 1·41 och 1·39.

Tim- och kursplaner. Timplanerna för de inbyggda praktiska linjerna ha i varje särskilt fall fastställts av Kungl. Maj:t, som i samband därmed bemyndigat skolöverstyrelsen att fastställa kursplaner för de olika ämnena på vederbörande linje i huvudsaklig överensstämmelse med av 1927 års skolsakkunniga härutinnan avgivet förslag.

Vid flertalet allmänna läroverk med *handelslinje* tillämpas för denna linje den på sid. 44 intagna timplanen. Timplanen för handelslinjen vid övriga läroanstalter med sådan linje överensstämmer i huvudsak med ovannämnda timplan. De avvikelser från denna, som förefinnas, avse i tre fall ämnet franska och i två fall övningsämnena. För franska språket äro sålunda vid tre skolor anslagna endast 3 veckotimmar i andra årskursen. Vid en skola gäller den allmänna linjens timplan för övningsämnena även för handelslinjen, dock att ämnet teckning benämnes teckning med textning och välskrivning på sistnämnda linje. Vidare upptager timplanen för handelslinjen vid en skola såsom övningsämnena allenast ämnena teckning med textning och välskrivning samt gymnastik med lek och idrott; för dessa ämnen äro anslagna 2, respektive 3 veckotimmar i vardera årskursen.

Vid samtliga inbyggda handelslinjer ingår varukännedom i ämnet geografi med varukännedom. Vid de praktiska mellanskolornas handelslinjer åter ingår varukännedom antingen i nämnda ämne eller ock i ämnet kemi med varukännedom. Handelsräkning utgör vid samtliga inbyggda handelslinjer praktiskt läroämne, medan detta är fallet endast vid vissa praktiska mellanskolors handelslinjer.

Den sammanlagda tid, som i klasserna 1—4 vid de 4-åriga realskolorna med handelslinje är anslagen till obligatorisk undervisning, uppgår för de teoretiska läroämnena till 97·5 och för de praktiska läroämnena till 22 veckotimmar, medan den sammanlagda tiden för obligatorisk undervisning vid de praktiska mellanskolornas handelslinjer utgör i teoretiska läroämnen lägst 90 och högst 101 veckotimmar samt i praktiska läroämnen lägst 24 och högst 35 veckotimmar.

Timplan, gällande för flertalet handelslinjer vid allmänna läroverk.

Ä m n e	Årskurs 1	Årskurs 2
A. Läroämnen:		
1. Teoretiska läroämnen:		
Kristendoms-kunskap.....	1	—
Modersmålet.....	3	2
Tyska (med affärskorrespondens).....	4	5
Engelska (med affärskorrespondens).....	5	5
Franska (frivilligt ämne).....	(4)	(4)
Historia med ekonomi- och samhällslära.....	2	2
Geografi med varukännedom.....	3	3
Matematik.....	3	1
Biologi med hälsolära.....	—	—
Fysik.....	} 1·5	—
Kemi.....		
2. Praktiska läroämnen:		
Handelsteknik:		
a) Handelsräkning.....	—	3
b) Bokföring, affärskorrespondens och annat kontorsarbete.....	4	6
c) Handelslära och handelsrätt.....	—	2
Stenografi.....	2	1
Maskinskrivning.....	2·5	1·5
Summa	31 (+4)	31·5 (+4)
B. Övningsämnen:		
Teckning med textning och välskrivning.....	2 g.	2 fl. (2 g.)
Musik.....	(1)	(1)
Gymnastik med lek och idrott.....	3	3
Slöjd för gossar.....	2	—
Slöjd för flickor.....	—	—
Hushållsgöromål.....	4	—
Summa	g. 7 (+1) fl. 7 (+1)	g. 3 (+3) fl. 5 (+1)

Anmärkningar till timplanen.

1. Där så befinner lämpligt, må för vinnande av koncentration av undervisningen i visst ämne under en del av läsåret användas ett större antal veckotimmar än det i timplanen angivna med vederbörlig minskning för annat eller för andra ämnen under samma tid (s. k. periodläsning). Därvid bör emellertid iakttagas, att för läsåret i dess helhet varje ämne erhåller ett timantal, som i möjligaste mån motsvarar den i timplanen föreskrivna fördelningen. En sådan anordning har förutsatts överallt, där de i ovanstående timplan upptagna lektionernas antal understiger 2 i veckan.

2. I årskurs 1 deltaga i teckningsundervisningen gossarna och de flickor, som befriats från deltagande i undervisningen i hushållsgöromål.

3. I årskurs 2 deltaga i teckningsundervisningen de flickor, som icke deltagit i årskurs 1, samt frivilligt övriga lärjungar.

Vid 4-årig realskola med handelslinje är i realskolans två lägsta klasser och handelslinjens två årskurser större totalt antal veckotimmar anslaget för obligatorisk undervisning i vart och ett av ämnena kristendoms-kunskap, historia med ekonomi- och samhällslära, geografi med varukännedom samt biologi med hälsolära än i motsvarande ämnen vid flertalet praktiska mellanskolor med handelslinje, medan motsatsen gäller beträffande

ämnena tyska, engelska, fysik och kemi samt, om matematik och handelsräkning betraktas såsom ett ämne, jämväl beträffande detta ämne. Modersmålet åter har i klasserna 1—4 samma veckotimsumma vid 4-årig realskola med handelslinje som vid flertalet praktiska mellanskolors handelslinjer.

Vid de inbyggda handelslinjerna är lägre totalt antal veckotimmar anslaget för vart och ett av ämnena bokföring, affärskorrespondens och annat kontorsarbete, handelslära och handelsrätt, stenografi samt maskinskrivning än för obligatorisk undervisning i motsvarande ämnen vid samtliga eller flertalet praktiska mellanskolors handelslinjer. För sistnämnda fyra ämnen äro vid de inbyggda handelslinjerna anslagna respektive 10, 2, 3 och 4 veckotimmar och vid de praktiska mellanskolornas handelslinjer, oavsett tid för förekommande frivillig undervisning, respektive 11—16, 2 à 3, 5 à 6 och 4—6 veckotimmar.

Timplan för teknisk linje vid samrealskolan i Höganäs.

Ä m n e	Klass 3 ⁴	Klass 4 ⁴
A. Läroämnen:		
1. Teoretiska läroämnen:		
Kristendomskunskap.....	1	—
Modersmålet.....	3	2
Engelska.....	5	4
Tyska (frivilligt ämne).....	(2)	(1)
Historia med samhällslära.....	2	0.5
Geografi.....	1.5	—
Matematik.....	7	3
Fysik med laborationer.....	4.5	5
Kemi med laborationer.....	4	3
2. Praktiska läroämnen:		
Mekanik med hållfasthetslära.....	1	2
Teknisk varukännedom.....	—	2
Beskrivande maskin- och byggnadslära.....	—	8
Industriell ekonomi.....	—	2.5
Ritteknik.....	4	—
Fältnätning och avvägning.....	—	—1
Mekaniskt verkstadsarbete.....	4	5
Summa	37 (+2)	37 (+1)
B. Övningsämnen:		
Gymnastik med lek och idrott.....	3	3
Totalsumma veckotimmar	40 (+2)	40 (+1)

¹ För undervisning och övningar i fältnätning och avvägning anslås omkring 50 timmar (motsvarande 1.5 veckotimme för lärare) under 7 arbetsdagar före och vid början av höstterminen i klass 4.

Anmärkning till timplanen.

Där så befinnes lämpligt, må för vinnande av koncentration av undervisningen i visst ämne under en del av läsåret användas ett större antal veckotimmar än det i timplanen angivna med vederbörlig minskning för annat eller andra ämnen under samma tid (s. k. periodläsning). Därvid bör emellertid iakttagas, att för läsåret i dess helhet varje ämne erhåller ett timantal, som i möjligaste mån motsvarar den i timplanen föreskrivna timfördelningen. En sådan anordning har förutsatts överallt, där de i ovanstående timplan upptagna lektionernas antal understiger 2 i veckan.

Gällande timplan för den i den 4-åriga samrealskolan i Höganäs inbyggda tekniska *linjen* är intagen på sid. 45. Timplanen för den tekniska linje, som är inbyggd i Vasa 5-åriga realskola för gossar, skiljer sig så tillvida från timplanen för den tekniska linjen vid samrealskolan i Höganäs, att den för beskrivande maskin- och byggnadslära upptager 9 i stället för 8 veckotimmar.

Den sammanlagda tid, som vid samrealskolan i Höganäs är anslagen till obligatorisk undervisning i realskolans två lägsta klasser och den tekniska linjens två klasser, uppgår för de teoretiska läroämnena till 102½ veckotimmar och för de praktiska läroämnena till 28½ veckotimmar eller, om den för undervisning och övningar i fältmätning och avvägning anslagna tiden medräknas, till 30 veckotimmar, medan den sammanlagda tiden för obligatorisk undervisning utgör i de teoretiska läroämnena lägst 94½ och högst 98 veckotimmar samt i de praktiska läroämnena lägst 38 och högst 45 veckotimmar vid de praktiska mellanskolornas tekniska linjer.

Om den tid medräknas, som i realskolans två lägsta klasser är anslagen för vederbörande ämne, uppnås vid den tekniska linjen i Höganäs högre sammanlagt antal veckotimmar för obligatorisk undervisning i vart och ett av ämnena kristendomskunskap, modersmålet, tyska, historia med samhällslära och geografi än i motsvarande ämnen vid flertalet praktiska mellanskolors tekniska linjer. Motsatsen gäller beträffande ämnena engelska, matematik, fysik med laborationer och kemi med laborationer.

För ämnet *mekanik med hållfasthetslära* äro vid de båda inbyggda tekniska linjerna anslagna sammanlagt 3 veckotimmar, medan ämnets veckotimmsumma är 4 vid de praktiska mellanskolornas tekniska linjer.

För såväl de inbyggda tekniska linjerna som de praktiska mellanskolornas tekniska linjer upptager vederbörande timplan 2 veckotimmar för ämnet *teknisk varukännedom*.

För ämnet *beskrivande maskin- och byggnadslära* upptaga timplanerna för de inbyggda tekniska linjerna respektive 8 och 9 veckotimmar, medan ämnets veckotimmsumma vid flertalet praktiska mellanskolors tekniska linjer utgör 10.

För ämnet *industriell ekonomi* äro vid de båda inbyggda tekniska linjerna anslagna 2½ veckotimmar men vid flertalet praktiska mellanskolor med teknisk linje 2 veckotimmar.

Medan timplanerna för de praktiska mellanskolornas tekniska linjer upptaga sammanlagt 7 eller 8 veckotimmar för ämnet *ritteknik*, upptaga timplanerna för de inbyggda tekniska linjerna endast 4 veckotimmar för detta ämne. Uppmärksammas bör emellertid, att för ämnet teckning äro anslagna sammanlagt 4 veckotimmar i den 4-åriga realskolans två lägsta klasser och 6 veckotimmar i den 5-åriga realskolans tre lägsta klasser.

För *fältmätning och avvägning* äro vid de inbyggda tekniska linjerna anslagna 1½ veckotimmar eller samma tid, som är anslagen härför vid de två

praktiska mellanskolors linjer, där ämnet förekommer. Undervisningen i ämnet är liksom vid de praktiska mellanskolornas tekniska linjer delvis förlagd till tiden före höstterminens början i högsta klassen.

Den för *verkstadsarbete* anslagna sammanlagda tiden uppgår vid de inbyggda tekniska linjerna till 9 veckotimmar och vid de praktiska mellanskolornas tekniska linjer till lägst 14 och högst 16 veckotimmar.

För den i 4-åriga realskolan vid högre allmänna läroverket för flickor i Hälsingborg inbyggda *hushållslinjen* gäller timplanen här nedan.

Den sammanlagda tid, som vid nämnda läroverk är anslagen till obligatorisk undervisning i realskolans två lägsta klasser och hushållslinjens två klasser, uppgår för de teoretiska läroämnena till 103 veckotimmar och för de praktiska läroämnena till 20 eller, om den för undervisning i slöjd i realskolans två lägsta klasser anslagna tiden medräknas, till 24 veckotimmar, medan den sammanlagda tiden för obligatorisk undervisning utgör i de teoretiska läroämnena lägst 97 och högst 103 veckotimmar samt i de praktiska läroämnena lägst 23·5 och högst 38 veckotimmar vid de praktiska mellanskolornas hushållslinjer.

Timplan för hushållslinje vid högre allmänna läroverket för flickor i Hälsingborg.

Ä m n e	Årskurs 1 (3 ⁴)	Årskurs 2 (4 ⁴)	Summa
A. Läroämnena:			
1. Teoretiska läroämnena:			
Kristendomskunskap.....	1	1	2
Modersmålet.....	3	3	6
Tyska.....	4	4	8
Engelska.....	4	5	9
Franska.....	(2)	(2)	(4)
Historia med samhällslära.....	2	2	4
Geografi.....	2	2	4
Matematik.....	3	—	3
Biologi med hälsolära.....	2	2	4
Fysik.....	—	2	2
Kemi.....	2·5	1·5	4
2. Praktiska läroämnena:			
Hushållsgöromål med hushållslära.....	6	5·5	11·5
Sömnad.....	4	4	8
Hemsjukvård.....	0·5	—	0·5
Summa	3 $\frac{1}{2}$ (+2)	32 (+2)	
B. Övningsämnena:			
Teckning.....	1	(1)	1 (+1)
Musik.....	(1)	(1)	(2)
Gymnastik med lek och idrott.....	3	3	6
Summa	4 (+1)	3 (+2)	

Anmärkning till timplanen.

Där så befinnes lämpligt, må för vinnande av koncentration av undervisningen i visst ämne under en del av läsåret användas ett större antal veckotimmar än det i timplanen angivna med vederbörlig minskning för annat eller andra ämnen under samma tid (s. k. periodläsning). Därvid bör emellertid iakttagas, att för läsåret i dess helhet varje ämne erhåller ett timantal, som i möjligaste mån motsvarar den i timplanen föreskrivna timfördelningen. En sådan anordning har förutsatts överallt, där de i ovanstående timplan upptagna lektionernas antal understiger 2 i veckan.

Om den tid medräknas, som i realskolans två lägsta klasser är anslagen för vederbörande ämne, uppnås vid den inbyggda hushållslinjen i Hälsingborg högre sammanlagt antal veckotimmar för obligatorisk undervisning i vart och ett av ämnena kristendomskunskap, tyska, historia med samhällslära och geografi än i motsvarande ämnen vid flertalet praktiska mellanskolor med hushållslinje. Motsatsen gäller beträffande ämnena matematik och fysik. Vid den inbyggda hushållslinjen har modersmålet åter samma veckotimmsumma som vid två av de praktiska mellanskolornas hushållslinjer men högre sådan summa än vid de båda övriga. För biologi med hälsolära och kemi är den totala undervisningstiden densamma som vid flertalet praktiska mellanskolor med hushållslinje. Engelska språkets veckotimmsumma är vid den inbyggda hushållslinjen densamma som vid de två praktiska mellanskolor med hushållslinje, vid vilka engelskan inträder såsom andra främmande språk.

Det totala antalet veckotimmar för ämnet *hushållsgöromål med hushållslära* utgör vid den inbyggda hushållslinjen 11·5, medan ämnets veckotimmsumma är 10 vid en av de praktiska mellanskolornas hushållslinjer och 20 vid de tre övriga.

För det praktiska läroämnet *sömnad* äro vid den inbyggda hushållslinjen anslagna sammanlagt 8 veckotimmar. Läggdes härtill den för övningsämnet slöjd i realskolans två lägsta klasser anslagna tiden, erhålles en totalsumma av 12 veckotimmar, medan nu ifrågakvarande ämnets veckotimmsumma är 13 vid en av de praktiska mellanskolornas hushållslinjer och 16 vid de tre övriga.

För det praktiska läroämnet *hemsjukvård* upptager timplanen för den inbyggda hushållslinjen 0·5 veckotimmar. Samma tid är vid en av de praktiska mellanskolornas hushållslinjer anslagen för detta ämne och vid en annan av dessa linjer för undervisning i hemvård och hemsjukvård. Ämnet finnes icke upptaget på timplanerna för de två övriga praktiska mellanskolornas hushållslinjer.

d. Praktisk realexamen.

Bestämmelser angående praktisk realexamen ha, såsom förut nämnts, meddelats dels genom Kungl. Maj:ts beslut den 10 november 1933 angående särskilda bestämmelser beträffande lärjungars vid praktisk mellanskola intagning, flyttning och examina, dels ock genom Kungl. Maj:ts beslut samma dag angående särskilda bestämmelser rörande inbyggda praktiska utbildningslinjer vid allmänna läroverk och kommunala mellanskolor. I de sålunda meddelade bestämmelserna ha sedermera vissa ändringar vidtagits. Från och med vårterminen 1946 gälla föreskrifterna i läroverksstadgan (k. k. 581/1945), som även upptar generella föreskrifter angående praktisk realexamen för s. k. privatister.

Det kunskapsmått, som praktisk realexamen har att ådagalägga, angives i undervisningsplanerna.

Examens anordning. Den praktiska realexamen omfattar skriftlig och muntlig prövning samt praktiska examensarbeten.

Den skriftliga prövningen, som skall försiggå under tiden från och med den 20 april till och med den 15 maj, anställles samtidigt vid alla praktiska mellanskolor och inbyggda linjer på tid, som av skolöverstyrelsen bestämmes. Uppgifter för de arbeten, som prövningen omfattar, bestämmas av skolöverstyrelsen, sedan av överstyrelsen därom anmodade sakkunniga uppgjort förslag. Uppgifterna ha, med undantag för det på teknisk linje förekommande provet i fysik, i huvudsak varit desamma, som av överstyrelsen bestämts för allmän realexamen.

De praktiska examensarbetena utföras före den muntliga prövningen i den ordning och på den tid, som av skolöverstyrelsen bestämmes. Uppgifter för nämnda examensarbeten fastställas av skolöverstyrelsen, sedan därom av överstyrelsen anmodade sakkunniga uppgjort förslag. Uppgifterna hava varit gemensamma för skolor med samma praktiska linje, dock att, om en skola med hänsyn till läggningen av dess arbete önskat därefter lämpade uppgifter, dylika uppgifter kunnat bestämmas särskilt för denna skola. Sistnämnda bestämmelser torde i praktiken saknat betydelse och ha ej upptagits bland nu gällande föreskrifter.

Den muntliga prövningen skall taga sin början på tid, som skolöverstyrelsen för varje särskild skola utsätter.

Skriftlig prövning anordnas för lärjungar på samtliga linjer i modersmålet, tyska, engelska och matematik på samma dagar och tider, som bestämmas för motsvarande skriftliga prövningar i allmän realexamen. Proven skola utgöras av:

i modersmålet: en uppsats över ett bland flera uppgivna ämnen;

i tyska: en översättning från svenska till tyska eller, om lärjunge så önskar, reproduktion av en tysk text;

i engelska: en översättning från svenska till engelska eller, om lärjunge så önskar, reproduktion av en engelsk text.

i matematik: en provräkning.

För lärjunge på den tekniska linjen anordnas dessutom på särskild dag ett skriftligt prov i fysik, innefattande jämväl uppgifter i mekanik.

Lärjunge är skyldig deltaga i provet i modersmålet samt i minst två av de övriga proven, varvid skall gälla, att lärjunge på handelslinje skall deltaga i proven i tyska och engelska samt lärjunge på teknisk linje i provet i fysik samt i ettdera av proven i tyska och engelska.

För den svenska uppsatsen, provräkningen och provet i fysik medges en tid av fyra timmar till vardera provet samt för vart och ett av de övriga skriftliga proven tre timmar, tiden för delgivandet ej inräknad. Är arbetet

vid den föreskrivna tidens utgång icke avslutat, må det ändock kunna godkännas, om det i sitt ofullbordade skick anses förtjänt därav. För godkännande av provräkningen och provet i fysik har uppställts krav på att tre av de förelagda uppgifterna nöjaktigt behandlats.

Lärjungarna föreläggas uppgifter för praktiska examensarbeten:

på handelslinje i bokföring och stenografi;

på teknisk linje i beskrivande maskin- och byggnadslära eller, efter skolöverstyrelsens bestämmande, i ritteknik samt i verkstadsarbete; och

på hushållslinje i hushållsgöromål och sömnad.

Examensarbetena i bokföring, beskrivande maskin- och byggnadslära (ritteknik) och hushållsgöromål skola giva lärjungarna tillfälle att ådagalägga sin förmåga att självständigt behandla enkla uppgifter på ifrågasvarande områden; och examensarbetena i stenografi, verkstadsarbete och sömnad skola giva lärjungarna tillfälle att ådagalägga förvärvat praktisk färdighet.

Lärjunge är skyldig att utföra praktiskt examensarbete i de två ämnen, vilka på den linje, han tillhör, äro för ändamålet bestämda.

Examensarbetena i bokföring, beskrivande maskin- och byggnadslära (ritteknik) och hushållsgöromål utföras i samband med den skriftliga prövningen. Uppgifterna för dessa arbeten skola vara så begränsade, att de kunna medhinnas på en tid av högst fem timmar, tiden för delgivandet ej inräknad.

Examensarbetena i stenografi, verkstadsarbete och sömnad skola utföras under loppet av vårterminen och, vad beträffar verkstadsarbete och sömnad, i regel på de åt ämnet i skolans arbetsordning anslagna lektionerna under en av skolöverstyrelsen bestämd tidrymd.

Är praktiskt examensarbete icke avslutat inom föreskriven tid, kan det ändock godkännas, om det i sitt ofullbordade skick anses förtjänt därav.

För tillträde till det muntliga provet fordras *antingen* vitsordet Godkänd för svensk skrivning och för två andra skriftliga prov, *eller ock* vitsordet Godkänd för svensk skrivning, för ett annat skriftligt prov och för de föreskrivna praktiska examensarbetena. Även lärjunge, som godkänts i svensk skrivning och i ett annat skriftligt prov men endast i ett av de föreskrivna praktiska examensarbetena, kan förklaras berättigad att undergå muntlig prövning, om minst två tredjedelar av de lärare, som under terminen undervisat honom i läroämne, anse detta böra medgivas, varvid anledningen till beslutet skall antecknas till examensprotokollet.

Den muntliga prövningen omfattar förhör i minst fyra av de på timplanen för vederbörande praktiska linjes högsta klass upptagna läroämnen, därav minst ett praktiskt läroämne.

Har lärjunge i den muntliga prövningen erhållit lägst vitsordet Godkänd i samtliga på timplanen för högsta klassen av ifrågasvarande linje upptagna teoretiska och praktiska läroämnen, i vilka lärjungen i nämnda klass åt-

njutit undervisning, skall han godkännas i examen. Lärjunge, som i den muntliga prövningen erhållit vitsordet Icke godkänd i ett av de på timplanen för högsta klassen av ifrågavarande linje upptagna teoretiska och praktiska läroämnena, i vilka lärjungen i nämnda klass åtnjutit undervisning, må i examen kunna godkännas under förutsättning, dels att han i läroämnena, däri inbegripna svensk skrivning och icke obligatoriskt ämne, äger en kompensation i vitsord över Godkänd, uppgående till sammanlagt minst en och en halv betygsenhet, dels ock att minst två tredjedelar av de lärare, som under terminen undervisat honom i läroämnena, finna honom på grund av hans allmänna ståndpunkt böra godkännas. Därvid må lärjunge, som icke uppnått föreskriven kompetens i läroämnena, likväl kunna godkännas i examen, om han erhållit vitsordet Berömlig i något av de på timplanen för högsta klassen av ifrågavarande linje upptagna övningsämnen.

Behörighet, som åtföljer praktisk realexamen. Jämlikt gällande läroverksstadga äger den, som avlagt praktisk realexamen på teknisk linje, att utan prövning vinna inträde i tekniskt läroverk. Likaledes äger den, som avlagt praktisk realexamen på handelslinje, att utan prövning vinna inträde i statsunderstött handelsgymnasium och den, som avlagt praktisk realexamen på hushållslinje, att utan prövning vinna inträde i statens skolköksseminarium samt statsunderstött skolköks- eller handarbetsseminarium.

I fråga om inträde på allmänt gymnasium äger lärjunge som avlagt praktisk realexamen tillgodoräkna sig i nämnda examen erhållna vitsord i för varje linje i gällande läroverksstadgas § 37 mom. a) angivna ämnen.

Examen från fristående praktisk mellanskola är likställd med examen från läroverkens inbyggda linjer.

Utöver den rätt, som enligt vad ovan sagts åtföljer praktisk realexamen med avseende å fortsatta fackliga studier och i fråga om inträde på gymnasium, medför praktisk realexamen jämlikt de av Kungl. Maj:t den 10 november 1933 meddelade särskilda bestämmelserna enahanda behörighet som allmän realexamen, där ej annorlunda i vederbörlig ordning bestämts.

Antal avlagda examina. Under åren 1935—1942 har följande antal lärjungar avlagt praktisk realexamen vid inbyggda linjer:

Å r	Handelslinje		Teknisk linje	Hushålls- linje	Summa		
	g	fl	g	fl	g	fl	tills.
1935.....	12	10	24	—	36	10	46
1936.....	12	23	17	—	29	23	52
1937.....	32	26	20	—	52	26	78
1938.....	30	34	25	9	55	43	98
1939.....	26	52	34	6	60	58	118
1940.....	45	84	29	8	74	92	166
1941.....	79	99	38	12	117	111	228
1942.....	91	122	26	9	117	131	248

Från de praktiska mellanskolorna har under åren 1934—1942 utexaminerats följande antal lärjungar:

Å r	Handelslinje		Teknisk linje	Hushålls- linje	Summa		
	g	fl	g	fl	g	fl	tills.
1934.....	15	88	13	—	28	88	116
1935.....	27	72	62	—	89	72	161
1936.....	31	74	104	21	135	95	230
1937.....	48	143	150	72	198	215	413
1938.....	92	242	167	83	259	325	584
1939.....	132	281	156	108	288	391	679
1940.....	101	299	+ 2 fl. 167	123	268	422	690
1941.....	116	283	205	102	321	385	706
1942.....	119	374	200	121	319	495	814

Sammanlagda antalet lärjungar vid inbyggda praktiska linjer och praktiska mellanskolor, som under åren 1934—1942 avlagt praktisk realexamen, framgår av följande översikt:

Å r	Handelslinje		Teknisk linje	Hushålls- linje	Summa		
	g	fl	g	fl	g	fl	tills.
1934.....	15	88	13	—	28	88	116
1935.....	39	82	86	—	125	82	207
1936.....	43	97	121	21	164	118	282
1937.....	80	169	170	72	250	241	491
1938.....	122	276	192	92	314	368	682
1939.....	158	333	190 + 2 fl.	114	348	449	797
1940.....	146	383	196	131	342	514	856
1941.....	195	382	243	114	438	496	934
1942.....	210	496	226	130	436	626	1 062

Den procentuella fördelningen på olika linjer och kön av det sammanlagda antalet gossar och flickor, som under ett vart av åren 1934—1942 avlagt praktisk realexamen, framgår av följande översikt:

Å r	Handelslinje		Teknisk linje	Hushålls- linje	Summa		
	g	fl	g	fl	g	fl	tills.
1934.....	12·9	75·9	11·2	—	24·1	75·9	100·0
1935.....	18·8	39·6	41·6	—	60·4	39·6	100·0
1936.....	15·3	34·4	42·9	7·4	58·2	41·8	100·0
1937.....	16·3	34·4	34·6	14·7	50·9	49·1	100·0
1938.....	17·8	40·5	28·2	13·5	46·0	54·0	100·0
1939.....	19·8	41·8	23·8	14·3	43·6	56·4	100·0
1940.....	17·1	44·7	+ 0·3 fl. 22·9	15·3	40·0	60·0	100·0
1941.....	20·9	40·9	26·0	12·2	46·9	53·1	100·0
1942.....	19·8	46·7	21·3	12·2	41·1	58·9	100·0

Under ett vart av åren 1934—1940 och under år 1942 ha sålunda mer än dubbelt samt under år 1941 nära dubbelt så många flickor som gossar avlagt praktisk realexamen på handelslinje. På teknisk linje ha endast två flickor avlagt examen. Antalet gossar, som på denna linje avlagt examen, har under ett vart av åren 1935—1942 varit större än motsvarande antal gossar, som avlagt examen på handelslinje. Samtliga på hushållslinje utexaminerade utgöras av flickor. Flertalet med praktisk realexamen utexaminerade, oavsett på vilken linje examen avlagts, utgjordes år 1934 av flickor, åren 1935—1937 av gossar och åren 1938—1942 av flickor. Vid jämförelse mellan de olika praktiska linjerna visar det sig, att under ett vart av åren 1934—1942 mer än eller omkring hälften av samtliga examina avlagts på handelslinje samt att antalet avlagda examina varje år varit större på teknisk linje än på huslig.

Under åren 1934—1942 har allmän och praktisk realexamen avlagts av följande antal lärjungar från offentliga och enskilda läroanstalter:

Å r	Allm. realexamen			Prakt. realexamen			Summa		
	g	fl	tills.	g	fl	tills.	g	fl	tills.
1934.....	3 361	2 273	5 634	28	88	116	3 389	2 361	5 750
1935.....	3 356	2 540	5 896	125	82	207	3 481	2 622	6 103
1936.....	3 519	2 722	6 241	164	118	282	3 683	2 840	6 523
1937.....	3 573	2 945	6 518	250	241	491	3 823	3 186	7 009
1938.....	3 650	3 000	6 650	314	368	682	3 964	3 368	7 332
1939.....	3 471	3 003	6 474	348	449	797	3 819	3 452	7 271
1940.....	3 638	2 974	6 612	342	514	856	3 980	3 488	7 468
1941.....	3 686	3 094	6 780	438	496	934	4 124	3 590	7 714
1942.....	4 043	3 378	7 421	436	626	1 062	4 479	4 004	8 483

För *praktisk* realexamen erhållas följande procenttal, beräknade på det totala antalet respektive år från offentliga och enskilda läroanstalter utexaminerade lärjungar:

Å r	g	fl	g+fl
1934.....	0.5	1.5	2.0
1935.....	2.0	1.4	3.4
1936.....	2.5	1.8	4.3
1937.....	3.6	3.4	7.0
1938.....	4.3	5.0	9.3
1939.....	4.8	6.2	11.0
1940.....	4.6	6.9	11.5
1941.....	5.7	6.4	12.1
1942.....	5.1	7.4	12.5

Procentalet för avlagda praktiska realexamina har sålunda successivt ökat från 2.0 år 1934 till 12.5 år 1942. Medan allmän realexamen år 1934 avlades av 5 634 och praktisk realexamen av 116 lärjungar, avlades allmän realexamen år 1942 av 7 421 och praktisk realexamen av 1 062 lärjungar.

Godkända och underkända i examen. Vårterminen 1944 voro till realexamen och praktisk realexamen anmälda 9 515 personer, därav 5 097 manliga och 4 418 kvinnliga. Av dessa godkändes i de skriftliga proven 4 555 gossar eller 89·4 % och 4 024 flickor eller 91·1 %, tillsammans 8 579 personer eller 90·2 %. I den muntliga examen godkändes 4 406 gossar och 3 937 flickor, motsvarande respektive 86·4 och 89·1 % av de till examen anmälda men 96·7 respektive 97·8 % av de i skrivningarna godkända. Sammanlagt godkändes sålunda 8 343 personer eller 87·7 % av de anmälda och 97·2 % av de i skrivningarna godkända. Därvid bör dock beaktas, att procentsiffrorna sänkts genom medräknande av privatisterna, bland vilka endast 53·3 % av de till examen hänvisade godkändes i examen. För statsläroverken utgjorde procenten godkända 90·4, för de kommunala mellanskolorna 91·2 och för de praktiska 92·4. Att döma av dessa siffror synes någon egentlig skillnad i kuggningsprocent mellan realexamen och praktisk realexamen icke föreligga.

Lärjungarnas ålder vid avläggande av examen. De lärjungar, som efter att vid normal ålder ha börjat skolgången genomgå 6-årig grundskola och 4-årig realskola, förutsättas kunna avlägga realexamen vid 17 års ålder, under det att de lärjungar, som efter folkskolans fjärde klass gå över till den 5-åriga realskolan, förutsättas få ett års kortare studietid och således normalt kunna avlägga realexamen vid 16 års ålder. Hur det i verkligheten förhåller sig med examensmedelåldern på de båda linjerna vid statliga realskolor samt vid allmänna och praktiska mellanskolor, framgår av här nedan meddelade uppgifter, vilka lämnats av skolöverstyrelsens statistiska avdelning. Uppgifterna avse kalenderår.

Vid bedömningen av siffermaterialet rörande de praktiska skolorna och linjerna bör ihågkommas, att antalet lärjungar i dessa är förhållandevis ringa och att några säkra slutsatser därför ej kunna dragas på grundval av föreliggande uppgifter. Medeltalet utexaminerade per år under angivna femårsperiod utgjorde i praktisk fristående mellanskola 267 gossar och 348 flickor, på inbyggd praktisk linje vid 4-årig realskola 39 gossar och 48

Lärjungarnas medelålder vid avläggande av allmän realexamen.

Examensår	Skolgrupp					
	5-årig linje vid allmänt läroverk		4-årig linje vid allmänt läroverk		4-årig linje vid kommunal mellanskola	
	gossar	flickor	gossar	flickor	gossar	flickor
1937.....	16·6	16·4	17·2	17·1	17·2	17·1
1938.....	16·7	16·4	17·2	17·2	17·2	17·2
1939.....	16·7	16·5	17·3	17·2	17·3	17·2
1940.....	16·7	16·5	17·3	17·2	17·2	17·1
1941.....	16·7	16·6	17·2	17·1	17·2	17·2

Lärjungarnas medelålder vid avläggande av praktisk realexamen.

Examensår	S k o l g r u p p					
	Inbyggd linje vid 5-årig realskola, allmänt läroverk		Inbyggd linje vid 4-årig realskola, allmänt läroverk		Fristående 4-årig praktisk mellanskola	
	gossar	flickor	gossar	flickor	gossar	flickor
1937.....	16·7	17·2	17·1	17·4	17·3	17·1
1938.....	17·2	16·4	17·3	17·1	17·3	17·2
1939.....	17·1	16·2	17·1	17·3	17·4	17·2
1940.....	16·8	16·4	17·3	17·2	17·4	17·2
1941.....	17·2	16·4	17·3	17·2	17·3	17·1

flickor och på inbyggd praktisk linje vid 5-årig realskola 29 gossar och 14 flickor.

Medelåldern vid examen är icke på någon av linjerna så låg, som organisationen förutsätter. På den 4-åriga teoretiska linjen växlar examensmedelåldern för gossar mellan 17·2 och 17·3 år och för flickor mellan 17·1 och 17·2 år.

På den 5-åriga teoretiska linjen växlar examensåldern under perioden mellan 16·6 och 16·7 år för gossar och mellan 16·4 och 16·6 år för flickor. För flickorna har examensmedelåldern ökat, medan gossarnas medelålder vid examen i regel varit 16·7 år. Flickornas medelålder är omkring 0·2 år lägre, dock med viss tendens att närma sig gossarnas. En jämförelse mellan lärjungarna på 4-årig och på 5-årig linje vid allmänt läroverk utvisar, att åldersskillnaden växlat för gossar mellan 0·5 och 0·6 år och för flickor mellan 0·5 och 0·8 år. Sista året i perioden hade både gossar och flickor endast ett halvt års högre examensmedelålder på den 4-åriga linjen än på den 5-åriga.

På den 4-åriga linjen överensstämman vad gossarnas medelålder vid examen beträffar de praktiska skolorna mera med de teoretiska, än vad fallet är på den 5-åriga linjen. Vid fristående praktisk mellanskola och 4-årig realskola med inbyggd praktisk linje vid allmänt läroverk är gossarnas medelålder vid examen flertalet år i perioden 17·3 år, d. v. s. 0·1 år högre än den för gossar vanligaste examensåldern på 4-årig teoretisk linje under femårsperioden. Examensåldern på den inbyggda praktiska linjen vid 5-årig realskola visar för gossar ett medeltal, som växlar mellan 16·7 och 17·2 år.

Flickorna ha däremot i stort sett samma examensålder på teoretisk och praktisk linje, till och med något lägre medelålder på den 5-åriga realskolans praktiska linje än på motsvarande teoretiska.

Den högre examensåldern i de praktiska real- och mellanskolorna tyder på att till dessa skolor kommit att övergå en del mindre studiebegåvade lärjungar. Såsom förut i annat sammanhang framhållits, var medelbetyget i läroämnena för de lärjungar, som vårterminen 1939 övergingo till inbyggd

praktisk linje från 2⁴ respektive 3⁵, 1·27 mot 1·39 för dem, som stannade kvar på allmän linje. Den högre examensåldern för gossarna på den praktiska linjen torde också bero på att denna linje i vissa avseenden är svårare (tyngre) än den teoretiska.

e. Yrkesval och fortsatta studier efter avlagd praktisk realexamen.

Från rektorerna vid praktiska mellanskolor samt statliga och kommunala läroanstalter med inbyggd praktisk linje har till skolutredningen överlämnats åtskilliga uppgifter angående den ungdom, som avlagt praktisk realexamen. Av dessa uppgifter framgår bl. a., huruvida de, som avlagt denna examen, fått sin framtida uppgift inom yrkesområde, på vilket deras studier i realskolan varit inriktade, eller om de sökt sig över till andra verksamhetsområden. Undersökningen har omfattat samtliga praktiska mellanskolor och skolor med inbyggda praktiska linjer, vid vilka praktisk realexamen avlagts 1940 eller tidigare. Rektorerna ha anmodats lämna uppgifter beträffande hela årgångar av lärjungar. I samtliga fall ha uppgifter lämnats beträffande den årgång, som avlagt examen år 1940. Dessutom ha, där så varit möjligt, uppgifter lämnats jämväl rörande någon eller några tidigare årgångar. I *tabell 18* lämnas en sammanfattande redogörelse för resultatet av denna undersökning i vad beträffar yrkesval och fortsatta studier efter avlagd praktisk realexamen vid skolor med respektive teknisk och handelsundervisning. Av uppgifterna å tabellen framgår, vilka skolor och årgångar som medtagits.

Undersökningen utvisar, att de, som avlagt praktisk realexamen på teknisk linje och från vilka uppgifter kunnat införskaffas, till omkring 79—80 % ägnat sig åt yrken, för vilka skolan kan anses mera direkt förbereda. Detta gäller vare sig examen avlagts vid praktisk mellanskola eller vid skola med inbyggd linje. Omkring 13—14 % ha ägnat sig åt yrken, för vilka skolan ej direkt förbereder men inom vilka den avlagda examen sannolikt är till större nytta än allmän realexamen. Till denna grupp ha räknats t. ex. sådana, som ägnat sig åt lantbruk eller blivit handelsresande i teknisk firma, brandmän, poliser, fotografer. Endast omkring 7 % ha ägnat sig åt yrken, inom vilka praktisk realexamen av detta slag ej kan anses vara av större betydelse än allmän realexamen. Till denna grupp ha sådana personer räknats, som t. ex. blivit brevbärare, servitörer, bibliotekstjänstemän, banktjänstemän eller fortsatt sina studier vid allmänt läroverk eller annan icke teknisk skola. Av eleverna i de undersökta årgångarna, vilka avlagt teknisk realexamen, voro endast två kvinnliga. Bägge dessa ha ägnat sig åt yrken, för vilka den genomgångna skolan kan anses direkt förbereda.

Såsom av *tabell 18* framgår, avlägges praktisk realexamen på handelslinje i större utsträckning av kvinnliga än av manliga elever. Av de undersökta 1 400 eleverna, från vilka uppgifter kunnat införskaffas, voro nämligen 977 eller omkring 70 % kvinnliga.

Av de manliga eleverna vid skolor med handelsundervisning ha efter examen vid praktisk mellanskola 69 % och vid skola med inbyggd linje 65 % ägnat sig åt yrken, för vilka skolan kan anses direkt förbereda. Motsvarande procenttal för de kvinnliga eleverna är 92 respektive 77. Åt yrken, för vilka skolan ej direkt förbereder men inom vilka handelsrealexamen sannolikt är till större nytta än allmän realexamen, ägnade sig av de manliga eleverna efter examen vid praktisk mellanskola 12 % och efter examen vid skola med inbyggd linje 11 %. Motsvarande procenttal för de kvinnliga eleverna är 5 respektive 13. Till denna grupp ha räknats t. ex. sådana, vilka blivit stationsskrivare, journalister, poliser, brevbärare, telegrafister, telefonister och även sådana, vilka ägnat sig enbart åt husligt arbete. Av de manliga eleverna ha 19 % efter avlagd examen vid praktisk mellanskola med handelsundervisning och 24 % efter avlagd examen vid skola med inbyggd handelslinje ägnat sig åt yrken, för vilka den avlagda examen ej kan anses vara av större betydelse än allmän realexamen. Motsvarande procenttal för de kvinnliga eleverna är 3 respektive 10. Till denna senare yrkesgrupp ha sådana personer räknats, vilka t. ex. blivit ritare, ingenjörer, mekaniker, tandtekniker, laboratoriebiträden, småskollärarynnor, sömmerskor eller fortsatt sina studier vid högre allmänt läroverk eller annan icke handelsskola.

Även om man på grund av att undersökningsmaterialet varit jämförelsevis litet (detta gäller särskilt de inbyggda tekniska linjerna) icke av de ovan relaterade procentsiffrorna kan draga alltför vittgående slutsatser, torde dock undersökningen visa, att skolor med teknisk undervisning och handelsundervisning, som föra fram till praktisk realexamen, lett det stora flertalet av eleverna antingen till direkt arbetsanställning inom praktiska arbetsområden eller till fortsatta studier inom respektive yrkesområden. Det torde med största sannolikhet kunna antagas, att, om de här ifrågavarande skolorna icke funnits, så skulle de flesta eller åtminstone ett stort antal av dem, som nu avlagt praktisk realexamen, i stället avlagt allmän realexamen eller sökt inträde vid de vanliga gymnasier. Säkerligen skulle ytterst få av dem ha övergått till lärlings-, yrkes- eller verkstadsskola.

Efter avlagd praktisk realexamen på teknisk linje har i ett ganska stort antal fall vederbörande antingen före eller jämsides med arbetsanställningen fortsatt sina studier. Av tabell 18, kol. 10, framgår, att av dem, som ägnat sig åt yrken, för vilka skolan kan anses mera direkt förbereda, 66 % efter avlagd examen vid praktisk mellanskola med teknisk linje och 84 % efter avlagd examen vid skola med inbyggd teknisk linje bedrivit fortsatta tekniska studier. Härvidlag har förhållandet varierat rätt avsevärt, beroende på vid vilken skola och på vilken ort praktisk realexamen avlagts, såsom framgår av nedanstående översikt:

S k o l a	Av dem, som ägnat sig åt yrken, för vilka skolan kan anses förbereda (tabell 18, kol. 4), ha följande antal (procent) uppgivit, att de bedrivit fortsatta tekniska studier			
	vid tekniskt läroverk, tekniskt gymnasium eller teknisk högskola ¹	vid andra tekniska läroanstalter ¹	genom korrespondens	Summa
Stockholms stads tekniska mellanskola.....	69 (29 %)	93 (39 %)	18 (7 %)	180 (75 %)
Göteborgs praktiska mellanskola med teknisk undervisning.....	17 (19 %)	16 (18 %)	2 (2 %)	35 (39 %)
Praktiska mellanskolan i Örebro, tekniska linjen.....	30 (65 %)	9 (20 %)	2 (4 %)	41 (89 %)
Norrköpings praktiska mellanskola, tekniska linjen.....	12 (41 %)	1 (3 %)	0 (0 %)	13 (44 %)
Inbyggd teknisk linje vid Vasa realskola i Stockholm.....	39 (41 %)	53 (55 %)	0 (0 %)	92 (96 %)
Inbyggd teknisk linje vid Höganäs samrealskola.....	1 (5 %)	6 (28 %)	0 (0 %)	7 (33 %)

¹ I vissa fall kvällsstudier.

Från Örebro praktiska mellanskola övergick således procentuellt sett det största antalet till skolor för högre teknisk utbildning, under det att den största procentsiffran för övergång till studier vid lägre tekniska läroanstalter (t. ex. tekniska institut) uppnåddes av dem, som avlagt praktisk realexamen vid Vasa realskola.

De, som ägnat sig åt yrken, för vilka skolan kan anses förbereda, och som *icke* uppgivit sig hava bedrivit fortsatta tekniska studier, utgjorde vid de praktiska mellanskolorna 34 % och vid de inbyggda linjerna 16 %. I detta fall uppnås det högsta procenttalet (67 %) av dem, som avlagt examen vid den inbyggda linjen i Höganäs, närmast följda av dem, som avlagt examen vid Göteborgs praktiska mellanskola (61 %). Av dem, som avlagt praktisk realexamen vid Vasa realskola och ägnat sig åt tekniska yrken, ha endast 4 % icke uppgivit sig ha bedrivit fortsatta tekniska studier. Motsvarande procenttal för dem, som avlagt examen vid praktiska mellanskolan i Örebro, är 11.

Efter avlagd praktisk realexamen på handelslinje ha vederbörande icke i större utsträckning ägnat sig åt fortsatta studier. Av tabell 18 kol. 10 framgår, att av dem, som ägnat sig åt yrken, för vilka skolan kan anses mera direkt förbereda, endast 13 % av de manliga och 1·6 % av de kvinnliga efter avlagd examen vid praktisk mellanskola samt endast 22·7 % av de manliga

och 1·4 % av de kvinnliga efter avlagd examen vid inbyggd handelslinje bedrivit fortsatta handelsstudier. Huvudparten av dem, som avlagt praktisk realexamen på handelslinje och sedan ägnat sig åt handels- eller kontorsyrken, ha således icke bedrivit sådana fortsatta studier. Av visst intresse är det att härvid konstatera, att de manliga utexaminerade i betydligt större utsträckning än de kvinnliga bedrivit fortsatta studier.

I *tabell 19* lämnas en sammanfattande redogörelse, utvisande hur de, som avlagt praktisk realexamen vid skolor med teknisk undervisning eller handelsundervisning och ägnat sig åt yrken, för vilka dessa skolor kunna anses mera direkt förbereda (jfr *tabell 18*, kol. 4), fördela sig på olika yrkesgrupper. Placeringen i yrkesgrupp har givetvis i rätt hög grad påverkats av de efter avlagd praktisk realexamen bedrivna fortsatta studierna. Så beror t. ex. det höga procenttalet (56·4) för yrkesgrupp I beträffande från inbyggd teknisk linje utgångna säkerligen på att ett mycket stort antal från Vasa realskolas tekniska linje utexaminerade skaffat sig ingenjörstiteln genom fortsatta studier.

Såsom tidigare framhållits ha de, som avlagt praktisk realexamen på handelslinje, icke i större utsträckning bedrivit fortsatta studier. Såväl de, som utexaminerats från de praktiska mellanskolorna, som de från de inbyggda linjerna synas i största antalet fall ha direkt övergått till yrkeslivet. Av intresse kan vara att konstatera, att i fråga om placering i yrkesgrupper viss skillnad föreligger dels mellan manliga och kvinnliga och dels mellan från praktisk mellanskola och från skola med inbyggd handelslinje utexaminerade. Av dem, som avlagt examen vid praktisk mellanskola, ha 48 % av de manliga kunnat hänföras till de i *tabell 19* upptagna mera kvalificerade yrkesgrupperna I—III och 44·5 % till yrkesgrupperna IV—VI, under det att av de kvinnliga 44·7 % hänförts till grupperna I—III och 55 % till grupperna IV—VI. Av de från inbyggda handelslinjer utexaminerade ha 38·7 % av de manliga kunnat hänföras till grupperna I—III och 52 % till grupperna IV—VI, under det att 29·1 % av de kvinnliga hänförts till grupperna I—III och 70·2 % till grupperna IV—VI. Större procent av de kvinnliga från handelslinje vid praktisk mellanskola utexaminerade än av de manliga från sådan linje utexaminerade ha sålunda hänförts till yrkesgrupperna IV—VI. Motsvarande gäller beträffande de från inbyggd handelslinje utexaminerade. Under det att större procent av de manliga från handelslinje vid praktisk mellanskola utexaminerade hänförts till grupperna I—III än till grupperna IV—VI, har däremot större procent av de manliga från inbyggd handelslinje utexaminerade hänförts till grupperna IV—VI än till grupperna I—III. — Med hänsyn till att uppgifterna från de olika skolorna icke avse sammanfallande tidsperioder, torde dock ifrågavarande siffror böra bedömas försiktigt.

I *tabell 20* lämnas en sammanfattande redogörelse för vår undersökning beträffande yrkesval och fortsatta studier efter avlagd praktisk realexamen

vid skolor med hushållsundervisning. Av redogörelsen framgår, vilka skolor och årgångar som medtagits.

Undersökningen utvisar, att endast 22 % av de från de praktiska mellanskolorna utexaminerade, från vilka uppgift kunnat införskaffas, ägnat sig åt sådana yrken, för vilka dessa skolor mera direkt kunna anses förbereda. Till dem ha då räknats sådana, som ägnat sig åt enbart hemarbete, åt hushålls- eller sömnadsarbete utom hemmet (även fortsatta studier) eller åt sjuk- eller barnvård. Av de från hushållsmellanskolorna utexaminerade har det ojämförligt största antalet ägnat sig åt kontorsarbeten av olika slag eller arbete vid post, telegraf eller annan statlig inrättning (67 %). 7 % ha ägnat sig åt arbete såsom biträden i affärer av olika slag. 4 % av de tillfrågade bedrovo vid uppgifternas avgivande fortsatta studier vid andra skolor än sådana, som utbilda för hushålls- eller sömnadsyrke.

De, som avlagt praktisk realexamen vid skola med inbyggd hushållslinje och från vilka uppgifter kunnat införskaffas, äro så få, att någon egentlig jämförelse icke kan göras. Av dessa ha emellertid 30·5 % ägnat sig åt hushålls- eller sömnadsyrke inom eller utom hemmet, 35 % åt sjuk- eller barnvård, 30·5 % åt kontorsarbete, 4 % bedrovo vid uppgifternas avgivande studier, som ej voro inriktade på hushålls- eller sömnadsarbete.

Av tabell 20, kol. 11—16 framgår, att de, som avlagt praktisk realexamen vid skolor med hushållsundervisning, i rätt stor utsträckning bedrivit eller bedriva fortsatta studier för meritering i det valda yrket. Högsta procenttalet (58 %) utvisa i detta fall de, som ägnat sig åt hushålls- eller sömnadsyrke utom hemmet och lägsta procenttalet (4 %) de, som vunnit anställning vid post, telegraf eller annan statlig inrättning. Antalet av dem, som bedrivit fortsatta studier efter avlagd praktisk realexamen vid skola med inbyggd linje, är så ringa, att någon egentlig jämförelse icke kan göras.

Av ovanstående torde framgå, att de flickor, som avlagt praktisk realexamen vid skolor med hushållsundervisning, i stor utsträckning ägnat sig åt helt andra yrken än dem, för vilka skolan mera direkt kan anses förbereda.

f. Uttalanden angående praktisk realexamen m. m.

Vi ha ansett oss böra hos ämbetsverk, institutioner, utbildningsanstalter och representanter för näringslivet göra vissa förfrågningar angående deras uppfattning om den utbildning, som meddelas eller bör meddelas i realskolan eller i den särskilda flickskolan, vilken leder till s. k. normalskolekompetens.

På förfrågan angående erfarenheterna av värdet av praktisk realexamen i jämförelse med allmän realexamen respektive normalskolekompetens ha många ämbetsverk förklarat sig sakna erfarenhet av praktisk realexamen. Vattenfallsstyrelsen anför, att praktisk realexamen ur statens vattenfallsverks

synpunkt syntes ha något företräde framför vanlig realexamen, och generaltullstyrelsen framhåller, att praktisk realexamen syntes mera direkt ansluta sig till arbetsuppgifterna i biträdesgraderna. Rikets allmänna kartverk saknar egen erfarenhet av praktisk realexamen, men med hänsyn till erfarenheterna vid kartverket av viss teknisk skolutbildning för personalen finner verket det sannolikt vara till fördel med teknisk realexamen i stället för vanlig realexamen. Generalpoststyrelsen anför, att sökande med praktisk realexamen icke kunde komma i fråga till befattningar inom postverket på grund av lägre kunskaper i matematik och i regel avsaknad av betyg i franska språket. Länsstyrelserna säga sig sakna egen erfarenhet av praktisk realexamen. Länsstyrelsen i Jönköping anser dock, att praktisk realexamen, som medför kunnighet i maskinskrivning och stenografi, bör vara av största värde för biträdestjänster, medan länsstyrelsen i Vänersborg framhåller, att normalskolekompetensen eller — i andra hand — vanlig realexamen, kompletterad genom *efteråt* genomgången praktisk kurs i maskinskrivning och eventuellt stenografi, innebär säkrare garanti för ett gott arbetsresultat än praktisk realexamen, där intresset splittras mellan de teoretiska och de praktiska ämnena.

Svenska samfundet för affärsutbildning anför, att affärslivet syntes föredraga en yrkesutbildning vid en verklig yrkesskola för handel (d. v. s. handelsskola, handelsgymnasium etc.) framför s. k. praktisk realexamen. Sveriges köpmannaförbund framhåller, att den försvagning av allmänbildningen, som de praktiska linjerna vid realskolorna medförde, innebure en viss fara. För detaljhandeln utgjorde en god utbildning vid allmän skola, kompletterad med yrkesutbildning vid en fackskola för handel, den bästa utbildningsvägen. Svenska banktjänstemannaföreningen anför, att praktisk realexamen på handelslinje syntes för kontorsyrkena vara av bättre värde än realexamen och normalskolekompetens. Vid tillsättande av kontorsplatser föredragas vid aktiebolaget Nordiska kompaniet ungdomar med praktisk realexamen. Aktiebolaget Wilh. Becker föredrager sökande med praktisk realexamen på hushållslinje. Svenska försäkringsbolagens riksförbund framhåller, att erfarenheten beträffande praktisk realexamen givit vid handen, att kunskaperna i matematik vore för små. Daco finner den nuvarande allmänna realskolan knappast såsom sådan svara mot arbetslivets behov. I ju högre grad realexamen kvalificerade till omedelbart inträde på tjänstemannabanan, desto större anspråk måste ställas på denna examens praktiska inriktning.

Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund ha hos 21 företag, nämligen 6 mekaniska verkstäder, 4 träindustriella verk, 3 järnverk, 3 kemisk-tekniska fabriker, 2 gruvor, 1 cementfabrik, 1 läderfabrik samt 1 textilfabrik, förfrågat sig, huruvida den praktiska realskolan med sin tekniska linje och sin handelslinje hade större värde för industrien än den allmänna realskolan. Frågan har besvarats jakande av 10 företag och nekande av 3, varjämte den lämnats obesvarad av 8. Tre av de företag, som

besvarat frågan jakande, förklarade dock, att omdömet grundar sig icke på personlig erfarenhet utan på ett studium av kursplanerna. Tre andra av dessa företag anförde, att eleverna från den praktiska realskolan på grund av kursernas bättre anpassning till arbetsuppgifterna inom industrin snabbare än andra elever kunna användas för praktiska uppgifter på ett lägre stadium. ASEA, som också besvarat frågan jakande, anförde följande: Tyngdpunkten i undervisningen i den praktiska realskolan är lagd på de läroämnena, som omedelbart få sin tillämpning på arbetet inom industrien. Eleverna kunna vanligen utan ytterligare specialstudier omedelbart börja sitt förvärvsarbete. En mångfald enklare tekniska arbetsuppgifter äro lämpliga för elever med teknisk realexamen, t. ex. arbeten på laboratorier, ritkontor, specifikationskontor, kostnadskontor. De dugligaste eleverna fortsätta samtidigt med förvärvsarbetet att öka sina kunskaper och kunna ofta användas för arbeten, där ett större mått av tekniska kunskaper erfordras. Eleverna från den allmänna realskolan erhålla en god allmänbildning, men deras studier ha ej blivit inriktade på sådana läroämnena, som finna direkt tillämpning inom industrien. De behöva därför komplettera sin utbildning och genom extra kurser eller på annat sätt förvärva sig de kunskaper, som erfordras för industriens arbetsuppgifter.

De företag, som besvarat frågan nekande, anse, att den tekniska utbildningen i de praktiska realskolorna är för otillräcklig för att nämnvärt kunna öka vederbörandes kvalifikationer. De företag, som lämnat frågan obesvarad, ha saknat erfarenhet i ifrågavarande avseende.

Till ämbetsverk, institutioner och företag har ställts en fråga, huruvida stigande behov föreläge av arbetskraft med grundläggande allmänbildning, vitsordad genom betyg över student- och realexamen, respektive praktisk realexamen, samt normalskolekompetens. Ämbetsverken ha i allmänhet besvarat frågan nekande. Inom vissa organisationers områden konstateras stigande behov av realskolutbildad arbetskraft, enligt uttalanden av Sveriges grossistförbund, svenska samfundet för affärsutbildning och Sveriges köpmannaförbund (i vad angår detaljhandeln), Sveriges allmänna lantbruks-tjänstemannaförbund, svenska väginstitutet, aktiebolaget Stockholmssystemet och statspolisintendenten. Av Sveriges arbetsledarförbund och Sveriges grafiska faktorsförbund göras uttalanden av innebörd, att den ökade utbildningen hos arbetarna medför ökade anspråk på kunskap även hos arbetsledarna och att en förbättrad yrkesutbildning är önskvärd med realexamen eller till och med studentexamen som grundläggande allmänbildning. Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund ha förfrågat sig hos 21 företag rörande detta spörsmål, och av dessa företag ha 9 ansett behovet av sådan allmänbildning, som vitsordas genom allmän realexamen, och 13 behovet av sådan allmänbildning, som vitsordas genom praktisk realexamen, stigande.

Av i detta sammanhang gjorda uttalanden äro några av särskilt intresse.

Sålunda framhåller aktiebolaget Husqvarna vapenfabrik, att man alltmera söker avkoppla ingenjörer och förmän samt merkantil personal i motsvarande ställning från visst rutinarbete, såsom skrivgöromål, rutinmässig planering, kortföring m. m. och för dessa sysslor i stället använder personer med (helst praktisk) realexamen. Aktiebolaget Fagersta bruk yttrar, att den fortskridande rationaliseringen inom industrien ökar proportionen tjänstemän och förmän i jämförelse med arbetarantalet, vilket förhållande ökar behovet av för kontorsarbete och dylikt lämpad arbetskraft. Aktiebolaget Astra tillskriver det stigande behovet av arbetskraft med (speciellt praktisk) realexamen det förhållandet, att personer med denna utbildning bättre kunna utnyttjas för vissa lägre befattningar än personer med fullständig folkskolekurs. Bankernas förhandlingsorganisation gör i detta sammanhang det uttalandet, att den kategori, som hittills rekryterats med studenter, även skulle kunna rekryteras med exempelvis sökande, som avlagt realexamen. De första åren i en bank anses nämligen giva en utbildning, vars värde ur bankmannasynpunkt väl torde motsvara en fortsatt skolutbildning. En realexamen har också, i synnerhet där den kunnat påbyggas med utlandsvistelse, visat sig giva en god grund för en banktjänstemans utbildning.

Billieruds aktiebolag betonar vikten av att realskolan tillgodoser lärjungarnas allmänbildning. Den kommersiella utbildningen önskar bolaget sedan förlagd till ett förstorat, exempelvis 3-årigt handelsgymnasium.

Svenska samfundet för affärsutbildning ställer sig mycket tvekan till den sammanblandning av vitt artskilt undervisningsstoff, som skedde speciellt i de inbyggda linjerna vid realskolor. Värdet av såväl studentexamen som realexamen låge huvudsakligen i undervisningens allmänbildningsmål. Bestämd åtskillnad borde göras mellan allmänt medborgerlig undervisning och yrkesundervisning.

ASEA och aktiebolaget svenska metallverken framhålla, att den lägre tekniska undervisningen för närvarande ej vore tillräckligt tillgodosedd. De tekniska gymnasierna och fackskolorna vore kvalitativt utmärkta men alldeles otillräckliga för såväl industriens som de statliga verkens behov. En mångfald av industriens arbetsuppgifter, såväl tekniska som merkantila, kunde dock utföras av personer med lägre utbildning än de tekniska gymnasierna lämna, och för sådana arbetsuppgifter skulle eleverna från de praktiska realskolorna vara väl kvalificerade. Dyliga skolor borde finnas i varje industribetonad stad. En stor fördel med de praktiska realskolorna vore dessutom, att de rekryterades med de bästa av folkskolornas elever. Detta komme dock att fortsätta, endast om de bleve avgiftsfria. Om de praktiska realskolorna komme i gång i tillräckligt antal genom statens försorg, behövde industrien ej i samma utsträckning som hittills begagna sig av elever från de s. k. tekniska instituten, vilka mot höga avgifter bedreve sin undervisningsverksamhet utan nödig hänsyn till om eleverna vore lämpade för intellektuellt arbete.

Frågan om den utbildning, som meddelas i de praktiska mellanskolorna och i de inbyggda praktiska linjerna, och i samband därmed stående spörsmål har dryftats vid en i februari 1943 av den praktiska delegationen anordnad konferens, i vilken deltagit på skilda områden inom näringslivet verksamma personer.

Vid konferensen framhölls från industrimannahåll bland annat följande.

Den allmänna realexamen utgjorde underlag för fortsatta gymnasiestudier. Detta medförde, att i allmänhet endast de sämsta efter realexamen sökte sig till industrien. De vunne då anställning inom företagens kamerala avdelningar, endast undantagsvis inom driftsavdelningarna. Allmän realexamen ledde i regel icke utan kompletteringar till goda platser utan endast till underordnade tjänstemannabefattningar.

Inom industrien funnes behov av personal med teknisk utbildning av olika slag. En mångfald arbetsuppgifter (på laboratorier, arbetskontor, räknekontor etc.), för vilka krävdes mindre utbildning än den, som meddelades i de tekniska läroverken, lämpade sig väl för dem, som avlagt praktisk realexamen på teknisk linje. De tekniska läroverken vore nu allt för fåtaliga. Om de praktiska mellanskolorna utbyggdes tillräckligt, skulle detta sannolikt medföra ett minskat behov av tekniska läroverk. Den tekniska realexamen gjorde eleverna färdiga att inträda i arbetslivet. Den praktiska realexamen vore för industrien lämpligare än den allmänna.

Eleverna från de praktiska mellanskolorna vore mycket dugliga. De dugligaste av dem fortsatte samtidigt med arbetet sina studier, så att de nådde mycket goda anställningar. Man befarade, att från de inbyggda tekniska linjerna komme ett sämre klientel. De, som valde en teknisk skola, måste intellektuellt vara minst lika utrustade som de, som fortsatte i de högre allmänna skolorna. Höganäs-Billesholms aktiebolag hade tagit hand om en tredjedel av de elever, som utexaminerats från den inbyggda tekniska linjen vid samrealskolan i Höganäs. De elever, som gått den tekniska linjen vid denna skola av anlag, hade klarat sig bra, men de, som valt samma linje på grund av svag teoretisk begåvning, hade klarat sig dåligt. De vid nämnda företag anställda med praktisk realexamen bleve laboratoriebiträden. I allmänhet visste dessa med praktisk realexamen ej riktigt, huruvida de skulle betrakta sig som arbetare eller som »studerade karlar». Ofta hade de sökt sig över till andra anställningar, t. ex. vid ritkontor.

Där det vore möjligt, borde de tekniska linjerna göras fristående. Risken med de inbyggda tekniska linjerna vore, att de icke tillförde industrien de bästa av realskolornas elever utan de sämsta.

Ynglingar, som avlagt praktisk realexamen på teknisk linje, anställdes inom industrien på företagens driftskontor men även i viss utsträckning på verkstäderna. Vid aktiebolaget Gerh. Arehns mekaniska verkstad hade flera ynglingar erbjudits gå över från verkstaden till företagets driftskontor, men samtliga hade avböjt, dels därför att de hade bättre betalt på verkstaden och

dels därför att de hade möjligheter att bli arbetsledare eller resemontörer, om de stannade 5—10 år. För närvarande rådde en stor brist på personal med utbildning, förvärvad genom teknisk realexamen. Detta hade bidragit till att ynglingar med teknisk realexamen icke i större utsträckning anställts på företagens verkstäder.

Industriens utveckling tydde på ett stigande behov av personal med teknisk realexamen. Det vore mycket litet sannolikt, att behovet av sådan personal plötsligt skulle minska vid inträdande lågkonjunktur. En allmän uppfattning vore, att industrien behövde personal med teknisk realexamen även för framtiden.

Vid konferensen framhölls i övrigt bland annat följande.

Tiden krävde rationalisering på alla områden. Denna rationaliseringsprocess hade givetvis icke kunnat undgå att beröra kontorsorganisationen i allmänhet och de stora företagen i synnerhet. Inom försäkringsbolagen påginge sedan ett antal år tillbaka ett genomgripande rationaliseringsarbete. Detta hade redan haft och komme utan tvekan framdeles att få ett ganska stort inflytande på rekryteringsprinciperna för kontorspersonalen. Införandet av moderna kontorsmaskiner och rationellare arbetsmetoder komme att i större utsträckning än tidigare framhäva och särskilja de rutinmässiga, specialiserade arbetsoperationerna. För denna del av arbetet krävdes icke längre personal med samma underbyggnad, som man tidigare ansett sig behöva. I den mån kontorsrationaliseringen fortskrede, komme sannolikt fordringarna för de mera kvalificerade tjänsterna inom storföretagen att bli högre skolunderbyggnad än praktisk realexamen. Ungdomar med denna examen komme då att sysselsättas med mera rutinmässiga specialarbeten. Deras utbildning borde därför läggas så, att de vore inriktade på sådant arbete. Eljest kunde befaras, att de icke funne sig till rätta med dessa arbetsuppgifter. De kände sig med sina språk- och stenografikunskaper — som de själva övervärderade — för kvalificerade. Räckte deras kunskaper icke till för mera kvalificerat arbete, finge de en mellanställning, som gjorde, att det kanske bleve svårt att passa in dem i de framtida storkontorens moderna organisation. Platser hos mindre företag eller enskilda affärsidkare komme givetvis att alltjämt stå till buds, men i den mån allt flera komme att utexamineras med praktisk realexamen, vore det en ganska naturlig utveckling, att en väsentlig del komme att vinna anställning inom större företag.

De fem till svenska försäkringsbolags riksförbund anslutna bolag, som hittills anställt kvinnlig personal med praktisk realexamen, hade erfarenhet av elever från praktiska mellanskolor men ej av elever från inbyggda linjer. Man hade tyckt sig förmärka en ganska stark konkurrens om ungdomar med praktisk realexamen. De anställda ungdomarna med sådan examen hade visat sig ha goda grunder i maskinskrivning och stenografi. För sina kunskaper i stenografi hade de emellertid endast i få fall fått använd-

ning. De största kontoren överginge till diktaphoner och stenograferna bleve till stor del överflödiga. En 17-åring vore i regel icke mogen att användas som stenograf. För att bliva perfekt stenograf fordrades framför allt ett gott omdöme, förmåga att behandla svenska språket och ett visst mått av kontorspraktik. Innan 17-åringen nått denna mognad, hade han säkert i många fall glömt den stenografikunskap, som han inhämtat i handelsmellanskolan. Varje affärsman visste, att det knappast funnes någon färdighet, som en kontorist »lade av» så fort som stenografien, och att det vore ytterst få, som vidmakthölle sina stenografikunskaper, om de ej omedelbart finge användning för dem. — För liten tid syntes vara anslagen för undervisningen i modersmålet vid handelslinjerna. För underordnade kontoristbefattningar, dit det stora flertalet befattningar hörde och där med all sannolikhet det övervägande antalet ungdomar med praktisk realexamen hamnade, erfordrades icke kunskaper i främmande språk. Till de utländska korrespondentbefattningarna, som procentuellt vore mycket fåtaliga, räckte icke realexamens språkkunskaper. Man kunde ifrågasätta, om icke en väsentlig del av den tid, som nu vore anslagen till undervisning i främmande språk, kunde användas för sådan undervisning, av vilken den unge kontoristen kunde få mer nytta i det praktiska livet. Det skulle vara till fördel för ungdomarna att få en orienterande undervisning om moderna kontorsmaskiner av olika slag och praktisk undervisning i att använda de vanligaste räknemaskinerna. Att kunna handskas med en räknemaskin vore nästan lika nödvändigt som att kunna skriva maskin. Det skulle säkert vara värdefullt, om eleverna på handelslinjerna kunde få vara med om praktiskt kontorsarbete i kontorsmiljö.

Inom de affärsbanker, som äro anslutna till bankernas förhandlingsorganisation, hade man ännu liten erfarenhet av de praktiska realskolornas handelslinjer. Det vore sannolikt, att den praktiska realexamen vore av större värde för bankmannaanställning än vanlig realexamen. För bankmannen vore språkkunskaper av mycket stort värde, framför allt i tyska och engelska.

Vid konsumtionsföreningen Stockholm med omnejd u. p. a. föredroge man den praktiska realexamen framför den allmänna bland annat på grund av att examensbetyget från praktisk realexamen bättre än betyget från allmän realexamen utvisade, om vederbörande hade praktisk läggning eller ej. På handelslinjen borde maskinräkning införas. Det vore av stor vikt, att allmänbildningen icke eftersattes.

En representant för Sveriges köpmannaförbund framhöll, att handelslinjerna vid realskolorna borde lämna en allmän handelsundervisning. Det vore för tidigt med allt för stor specialisering på ifrågavarande åldersstadium. Man kunde ifrågasätta, huruvida icke handelsundervisningen började på ett för tidigt stadium vid de praktiska mellanskolorna. Risk föreläge, att handelsyrket tillfördes de sämre begåvade genom de inbyggda

handelslinjerna. Undervisning i handhavande av kontorsmaskiner borde nog närmast meddelas i de speciella handelsskolorna.

Beträffande undervisningen å de tekniska linjerna framhölls, att ämnet industriell ekonomi kunde uteslutas från undervisningsplanen. Detta ämne lämpade sig icke för åldersstadiet och vore icke av större betydelse för de arbetsuppgifter, åt vilka lärjungarna framdeles i allmänhet komme att ägna sig.

2. Ha de praktiska linjerna motsvarat de på dem ställda förväntningarna?

I inledningskapitlet har en kortfattad redogörelse lämnats för den genom 1918 och 1921 års riksdagens beslut grundlagda enhetliga organisationen av de praktiska ungdomsskolorna. Genom denna organisation avsåg man i första hand att öka möjligheterna för den ungdom, som ämnar söka sin framtida verksamhet inom det praktiska yrkeslivet, att erhålla en såväl teoretisk som praktisk facklig utbildning, svarande mot nutida krav på kunnighet och skicklighet hos arbetarna inom skilda, alltmera specialiserade och mekaniserade yrken. Denna uppgift tillhör ju främst de egentliga yrkesskolorna. Man väntade också, att de praktiska yrkena skulle vinna större aktning och i det allmänna medvetandet framstå såsom mera eftersträvansvärda, om intredet på dessa yrkesbanor förutsatte specialutbildning inom särskilda av det allmänna upprätthållna skolor. Man hoppades, att dessa skolor skulle bidra till att föra en allt större del av landets ungdom över till de praktiska bildningsvägarna och sålunda motverka den starka tillströmningen till läroverken och med dem närbesläktade läroanstalter. 1918 års skolkommission, vars reformförslag befarades skola medföra ökad tillströmning till de teoretiska skolorna, uttalade också såsom sin mening, att grunden för dessa farhågor ryckts undan i och med uppbyggandet av det praktiska skol-systemet.

Emellertid har lärjungantalet i de teoretiska skolorna även under de senaste båda årtiondena i hög grad ökat. Denna ökning förklaras i väsentlig mån dels därav, att 1927 års skolreform i största utsträckning öppnade de allmänna läroverken för flickor, dels därav att ett betydande antal nya skolor tillkommit. Sistnämnda skolor äro i de flesta fall belägna i mindre samhällen, där yrkesskolor i form av dagskolor saknats eller där yrkesskolväsendet i varje fall varit föga utvecklat. I sådana samhällen är numera ett betydande antal av landets realskolor och kommunala mellanskolor belägna. Av de närmare 200 orter i landet, som ha allmänna läroverk eller kommunala mellanskolor, saknar omkring hälften kommunala anstalter för yrkesundervisning. Även om lärjungantalet i de teoretiska högre skolorna avsevärt ökat också i de större samhällen, där tillgång finnes till goda yrkesskolor, så torde det icke kunna råda något tvivel om att många ungdomar, som eljest skulle

ha sökt sig till de teoretiska skolorna, genom yrkesskolorna förts in på praktiska levnadsbanor. Ur synpunkten av önskvärdheten att uppnå en mera tillfredsställande fördelning av ungdomen på praktiska och teoretiska studiebanor torde på längre sikt de åtgärder komma att visa sig mest effektiva, som vidtagas i syfte att utbygga och förstärka det egentliga yrkesskolväsendet. Ehuru det icke tillhör vår uppgift att närmare ingå på frågor, som beröra yrkesskolornas utveckling, ha vi i detta sammanhang icke kunnat underlåta att framhålla dessa frågors betydande vikt även för de spörsmål, som vi närmast ha att beakta.

Den starka tillströmningen till de teoretiska skolorna beror, såsom ofta framhållits, i icke ringa grad på den överskattning av den »lärd» bildningen, som är starkt rotfäst inom breda lager av vårt folk. För de unga liksom för deras föräldrar hägrar dessutom den examen, realexamen eller studentexamen, till vilken den »lärd» skolan för. Den behörighet till anställning i allmän tjänst eller till inträde vid fackskolor och högskolor, som åtföljer dessa examina, gör dem särskilt eftersträvansvärda. Överhuvud taget råder den föreställningen, att läroverksstudierna leda till, om icke en bättre så åtminstone en säkrare ställning i framtiden än vägen över den praktiska utbildningen. Ehuru erfarenheten visar, att ett mycket stort antal av dem, som gå till läroverken, ofta redan efter ett eller annat år befunnits sakna de nödvändiga studieförutsättningarna och därför misslyckats, vill man dock icke avstå från att göra försöket även i sådana fall, då anlagen synas peka åt annat håll. Vilka åtgärder som än kunna vidtagas för att begränsa urvalet för den högre utbildningen till dem, som äga de erforderliga förutsättningarna för teoretiska studier, så torde alltid ett visst antal av de barn, som erhålla inträde i dessa skolor, nödgas i förtid avbryta sin skolgång.

Andra förklaringsgrunder, främst sådana, som sammanhånga med den sociala och ekonomiska utvecklingen i vårt land, kunna anföras för den växande tillströmningen till de högre allmänbildande skolorna. Utan att närmare ingå härpå vilja vi hänvisa till den diskussion av hithörande frågor, som återfinnes i 1927 års skolsakkunnigas betänkande rörande praktiska bildningslinjer på realskolans åldersstadium (sid. 84—87).

Av den i samma betänkande lämnade historiska översikten framgår bl. a., att den i skoldiskussionen liksom i riksdagsmotioner vid flera tillfällen framförda tanken på praktiska linjer inom de högre teoretiska skolornas organisationsram i främsta rummet syftat dels till att skapa möjligheter till en lämplig utbildning för de lärjungar i dessa skolor, vilka eljest i förtid avbryta skolstudierna och utan egentlig förberedelse gå till förvärvsarbete i näringslivet, dels till att finna ett medel att avleda någon del av den alltför starka strömmen till de teoretiska studiebanorna. Om detta dubbla syftemål skulle kunna nås, så borde man vid de praktiska linjernas utformande ha två väsentliga omständigheter i sikte.

Den praktiska utbildningens likvärdighet med den teoretiska borde enligt

de sakkunniga klart komma till uttryck. Med hänsyn till den gängse benägenheten att betrakta de teoretiska skolorna som ett slags »finare» skolor borde man kunna vänta, att de praktiska linjerna redan genom samorganisationen med dessa skolor skulle tillvinna sig en viss uppskattning. Starkast skulle likvärdigheten mellan de båda bildningsvägarna framträda, om den praktiska linjens avdelningar inbyggts såsom en serie parallellavdelningar i den teoretiska skolan. Av särskild betydelse ur ifrågavarande synpunkt borde vara, att den praktiska linjen förde fram till en examen, som i det allmänna medvetandet komme att framstå såsom lika värdefull som den examen, med vilken studierna på motsvarande teoretiska linje avslutades.

Ännu betydelsefullare måste emellertid frågan om de praktiska linjernas bildningsmål vara. Linjernas främsta syfte vore att giva lärjungarna en god förberedelse för omedelbar övergång till förvärvslivet. Detta mål borde i första hand bliva bestämmande för utbildningens beskaffenhet. Av största betydelse vore, att ett icke alltför begränsat behov funnes å arbetsmarknaden av arbetskraft med den utbildning, som linjerna kunde skänka. Den ingående undersökning härav, som de sakkunniga verkställt, syntes giva vid handen, att så vore förhållandet. Å andra sidan skulle säkerligen många avhållas från att välja en praktisk linje, om det från början vore klart, att övergången till mera teoretiska studier antingen på gymnasium eller i högre fackskolor efter avlagd praktisk examen vore i det närmaste omöjlig. Undervisningsplanen måste därför lämna ett icke alltför begränsat utrymme också åt allmänbildande ämnen.

Från dessa utgångspunkter utarbetade 1927 års skolsakkunniga den plan för dels fristående praktiska mellanskolor, dels i realskolor eller kommunala mellanskolor inbyggda praktiska linjer, som, efter att under några år försöksvis ha tillämpats vid ett mindre antal skolor, genom beslut av 1937 års riksdag lades till grund för en fast organisation inom läroverksväsendet. Då det nu gäller att söka bedöma, i vad mån de praktiska linjerna hittills fyllt det med dem avsedda syftet samt huruvida förändringar av deras organisation eller undervisningsplaner kunna anses påkallade, torde uppmärksamheten främst böra riktas dels på vilken dragningskraft linjerna visat sig äga i konkurrensen med de teoretiska linjerna, dels på i vilken grad och på vilka områden näringslivet kunnat tillgodogöra sig de från linjerna utexaminerades arbetskraft. Såsom ett tredje viktigt spørsmål framstår frågan om linjernas lämpliga anordning ur pedagogiska synpunkter, varvid frågan om lärjungarnas arbetsbelastning träder i förgrunden. Även om hittills gjorda erfarenheter i vissa avseenden äro tämligen begränsade, torde man med ledning av de uppgifter och upplysningar, som i det föregående sammanställts, kunna draga för bedömandet av dessa frågor väsentliga slutsatser.

De praktiska mellanskolorna ha med ett undantag uppstått genom ombildning av yrkesbestämda högre folkskolor. Från läsåret 1933—1934, då de

första praktiska mellanskolorna tillkommo, ha därför såväl antalet yrkesbestämda högre folkskolor som det sammanlagda antalet lärjungar i dessa skolor nedgått. För att erhålla en riktig uppfattning om tillslutningen till de fristående praktiska skolorna bör man för skilda år sammanräkna lärjungantalen i båda skolformerna. Av de i tabell 1 lämnade uppgifterna finner man, att antalet lärjungar i de yrkesbestämda högre folkskolorna från år 1923 till år 1933 ökat från 3 717 till 4 985 eller med 34.1 %. Efter tillkomsten sistnämnda år av praktiska mellanskolor till år 1943, alltså under en lika lång tidsperiod, har det sammanlagda lärjungantalet i båda skolformerna vuxit från 4 985 till 7 455 eller med 49.5 %. Stegringen under den senare tidsperioden torde delvis ha förorsakats därav, att de högre folkskolorna vid ombildningen till mellanskolor i vissa fall utökats med en fjärde klass. Lärjungantalets fördubbling under de sista 20 åren ger emellertid ett starkt intryck av det växande intresset för den praktiska utbildningen.

På de inbyggda praktiska linjerna har lärjungantalet ökat i ungefär samma proportion som lärjungantalet i det hela i de båda högsta realskoleklasserna vid de läroverk, där dessa linjer förefunnits. I genomsnitt ha 30 % av lärjungantalet i den lägre av dessa båda klasser tillhört praktisk linje. Då de lärjungar, som söka sig till läroverken, i regel från början torde avse att avlägga allmän realexamen, torde anslutningen till de praktiska linjerna böra betecknas såsom jämförelsevis stark. I varje fall synes det uppenbart, att linjerna visat sig motsvara ett verkligt behov och att de i icke ringa mån bidragit till att föra över lärjungar från den teoretiska studievägen till praktiska framtidsbanor.

Den växande anslutningen till de praktiska bildningslinjerna ger sig tydligt till känna i uppgifterna över antalet lärjungar, som avlagt praktisk realexamen. Detta antal, som år 1942 översteg 1 000-talet, utgör nu i runt tal 12.5 % av sammanlagda antalet lärjungar, som avlägga allmän eller praktisk realexamen. Under de fem åren 1937—1941 steg antalet avlagda allmänna realexamina från 6 518 till 6 780 eller med 4 %, under det antalet avlagda examina på praktisk linje ökade från 491 till 934, d. v. s. med drygt 90 %.

Av landets läroverk och med dem jämförliga läroanstalter, som leda fram till realexamen, ha 13 endast praktisk linje, 29 såväl praktisk som allmän linje och icke mindre än omkring 200 endast allmän linje. I betraktande härav torde av vad som nu anförts framgå, att de praktiska linjerna, där de funnits, väl hävdad sin ställning i konkurrensen med den allmänna linjen. Påfallande är emellertid, att praktiska linjer och särskilt tekniska och hushållslinjer alltjämt finnas på mycket få orter i vårt land.

För bedömandet av de praktiska linjernas värde är av grundläggande betydelse att undersöka, i vilken mån och på vilka områden de lärjungar, som avlagt praktisk realexamen, kunnat utnyttja den speciella utbildning, de er-

hållit. En detaljerad redogörelse för de undersökningar, som vi i detta avseende verkställt, har i det föregående lämnats (sid. 56 ff.). I det hela synas icke mindre än något över 90 % av de från tekniska linjer och handelslinjer utexaminerade ägna sig åt yrken, för vilka dessa linjer avse att förbereda eller för vilka den praktiska realexamen är en bättre förberedelse än allmän realexamen. Däremot synes den övervägande delen av de flickor, som taga praktisk realexamen på huslig linje, söka sig till kontorsplatser eller till fortsatta studier, för vilka den särskilda utbildningen på den husliga linjen i det hela saknar betydelse. Emellertid har flertalet av de flickor, undersökningen omfattar, ännu icke nämnvärt överskridit 20-årsåldern, och det kan icke avgöras, i vilken utsträckning dessa flickor i framtiden komma att ägna sig åt sådana uppgifter, att de få gagn av sin utbildning i realskolan eller mellan-skolan.

Endast ett fåtal av lärjungarna på handelslinjer och husliga linjer gå till fortsatta studier vid fackliga läroanstalter. Av de från tekniska linjer utexaminerade synas däremot mera än hälften på ett eller annat sätt söka erhålla fortsatt teknisk utbildning. Många av dessa bedriva studier i sådant syfte jämsides med yrkesarbete. Åtskilliga ha emellertid också erhållit inträde vid tekniskt läroverk. Liksom vägarna till handelsgymnasierna och skolköksseminarierna böra stå öppna för den, som avlagt realexamen på handels-, respektive hushållslinje, bör vägen till de tekniska läroverken stå öppen för den, som avlagt teknisk realexamen. Det har emellertid framhållits, att den teoretiska realskolan ger en bättre förberedelse för de gymnasiala studierna vid dessa läroanstalter. De praktiska linjernas huvuduppgift är också att föra lärjungarna från skolan direkt ut i yrkeslivet. Denna uppgift fyller handelslinjen, men även den tekniska linjen motsvarar i viss mån detta syfte.

Ovan har redogjorts för resultaten av vissa förfrågningar, som av skolutredningen riktats till ämbetsverk, institutioner, utbildningsanstalter och representanter för näringslivet rörande deras uppfattning av den praktiska realexamens värde, samt för synpunkter, som framkommo vid en för dryftande av hithörande frågor anordnad konferens. Vi hänvisa till denna redogörelse och sammanfatta här endast i största korthet de väsentligaste intrycken av de gjorda uttalandena. Redan de uppgifter, som lämnats av de från de praktiska linjerna avgångna lärjungarna, visa, att endast ett mycket ringa fåtal av dem sökt sig till ämbetsverk eller därmed jämförliga institutioner. Av de ingångna svaren på förfrågningarna framgår också, att man på dessa håll i stort sett saknade erfarenhet av den praktiska realexamen. Bland dem, som i sina svar intagit en mera negativ ställning till frågan om värdet av utbildningen på de praktiska linjerna, märkas svenska samfundet för affärsutbildning och Sveriges köpmannaförbund, vilkas omdömen givetvis gällde handelslinjen. Det är emellertid påfallande, att de enskilda firmor på affärs- livets område, vilka tillfrågats, i allmänhet ställt sig på en motsatt stånd-

punkt. Särskilt vid konferensen framhölls, även beträffande den praktiska realexamen på handelslinjen, att man i stor utsträckning inom företagen ställde sökande med praktisk realexamen före sökande med allmän realexamen. Inom vissa försäkringsbolag hade man tyckt sig förmärka en ganska stark konkurrens om ungdomar med praktisk realexamen. Från flertalet av dem bland de tillfrågade industriföretagen, vilka anställt ynglingar såväl med teknisk realexamen som med allmän realexamen, har hävdats, att den förra examen utgör en avgjort bättre förberedelse än den senare för de arbetsuppgifter, som möta dessa ynglingar på ifrågavarande yrkesområden. Åtskilliga av de gjorda uttalandena vittna om stor uppskattning av den utbildning, som meddelas på den tekniska linjen. Av särskilt intresse är den undersökning, som med anledning av förfrågningarna verkställdes av svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund, varav framgår bl. a., att behovet av arbetskraft med den utbildning, som vitsordas genom praktisk realexamen på teknisk linje, i allmänhet anses vara stigande. I det hela ha såväl enkätsvaren som uttalandena vid konferensen givit ett bestämt intryck av att utvecklingen medfört ökade anställningsmöjligheter för dem, som avlagt praktisk realexamen vare sig på teknisk linje eller på handelslinje.

I fråga om levnadsbanor, för vilka utbildningen på den husliga linjen borde kunna utgöra en lämplig förberedelse, hänvisa 1927 års skolsakkunniga till befattningar såsom husmödrar, ekonomiföreståndarinnor, köks- och tvättföreståndarinnor vid anstalter av skilda slag, till likartade befattningar inom sömnadens och vävningens yrkesområden och inom sådana den praktisk-sociala hjälpverksamhetens olika grenar som barnavården, sjuk- och fattigvården samt ålderdomsvården.

Antalet av dem, som avlagt praktisk realexamen på huslig linje, är ännu mycket begränsat. Det torde därför vara för tidigt att med ledning av de avgångna elevernas uppgifter om sin fortsatta verksamhet söka draga mera bestämda slutsatser om utbildningens lämplighet som förberedelse för inträde på sådana levnadsbanor som de ovan angivna eller om det framtida behovet inom dessa yrkesområden av arbetskraft med sådan utbildning, som meddelas på den husliga linjen. De av oss införskaffade uppgifterna, som visa, att knappt en fjärdedel av de tillfrågade inträtt på eller förbereda sig att inträda på ifrågavarande levnadsbanor, peka emellertid i negativ riktning. Skälen härtill kunna vara flera. I flertalet fall fordras för anställning i ovan nämnda yrken utöver realexamen en längre eller kortare speciell yrkesutbildning, för vilken i allmänhet särskilda oftast avgiftsbelagda kurser äro anordnade. För många unga är det emellertid nödvändigt eller önskvärt att omedelbart efter realexamen söka erhålla en med inkomst förenad anställning. Under nu rådande konjunkturer stå sådana anställningar rikligt till buds inom affärslivet. Härav förklaras sannolikt, att mera än hälften av de tillfrågade sökt och erhållit kontorsplatser. Emellertid bör i detta sam-

manhang också beaktas, att tillträdet till fortsatt yrkesutbildning på det husliga området för dem, som avlagt praktisk realexamen, i vissa fall försvårats genom krav på fyllnadsprövningar.

Såsom resultat av de gjorda undersökningarna torde sammanfattningsvis kunna sägas, att de praktiska linjerna inom realskolan i stort sett väl motsvarat sitt syfte att leda lärjungar med mera praktisk läggning över från teoretiska studiebanor till yrkeslivet. De från tekniska linjer och handelslinjer utexaminerade ha i allmänhet vunnit anställning inom sådana yrkesområden, för vilka deras utbildning utgjort en lämplig förberedelse. Såvitt kunnat bedömas, förefinnes ett växande behov av arbetskraft med ifrågavarande utbildning. Ur denna synpunkt kan tvekan råda om den husliga linjens berättigande. Redan med hänsyn till att erfarenheterna i detta hänseende ännu äro mycket begränsade, synas emellertid övervägande skäl tala för att linjen åtminstone tills vidare bibehålles. Härför talar därjämte den omständigheten, att den praktiska utbildningen på den husliga linjen måste anses utgöra en god förberedelse för de många, som, kanske jämsides med yrkesarbete av annan art, komma att ägna sig åt en husmoders uppgifter i eget hem.

I samband med en undersökning rörande erfarenheterna av de praktiska linjerna bör, såsom ovan framhållits, uppmärksamhet ägnas även frågan om linjernas anordning med hänsyn till pedagogiska synpunkter. Såsom redan betonats, är de praktiska linjernas främsta syfte att giva lärjungarna en god förberedelse för omedelbar övergång till förvärvslivet. De praktiska läroämnena måste därför erhålla en central plats på undervisningsplanen. Det är å andra sidan av vikt, att möjlighet hålles öppen för dem, som avlagt praktisk realexamen, att utan alltför omfattande kompletteringar fortsätta studierna vid högre läroanstalter, särskilt fackutbildningsanstalter. Med hänsyn härtill få den teoretiska realskolans ämnen icke i alltför hög grad tillbakasättas. Det är uppenbart, att stora svårigheter möta vid uppgörandet av undervisningsplaner, som tillgodose båda dessa krav utan att upptaga orimligt höga sammanlagda veckotimtal. Den teoretiska 4-åriga realskolan har, bortsett från övningsämnena, 10 obligatoriska ämnen på sin undervisningsplan, och det sammanlagda antalet veckotimmar för dessa ämnen under de fyra åren är 113. De av 1927 års skolsakkunniga utarbetade normalundervisningsplanerna för fristående praktiska mellanskolor upptaga, likaledes bortsett från övningsämnena, följande antal obligatoriska ämnen och sammanlagda veckotimtal för dessa ämnen: på handelslinje 14 ämnen med 120 veckotimmar, på teknisk linje 16 ämnen (ämnet fältmätning och avvägning ej medräknat) med 139 veckotimmar, samt på huslig linje (alt. 1) 13 ämnen med 132 veckotimmar. Av den ovan (sid. 27 ff. o. 43 ff.) lämnade redogörelsen för antalet ämnen och veckotimmar på de praktiska linjerna framgår, att de på ovannämnda normalundervisningsplaner upptagna veckotimtalerna i åt-

skilliga fall icke oväsentligt överskridas. Även om vissa av de praktiska läroämnena närmast äro jämförliga med övningsämnen, så kan det icke bestri-
das, att undervisningsplanerna vid jämförelse med den teoretiska realskolans
undervisningsplan giva ett starkt intryck av ämnesträngsel och hård arbets-
belastning. Ännu starkare blir detta intryck i betraktande därav, att även den
teoretiska realskolan måste med hänsyn till lärjungarnas åldersstadium anses
alltför arbetstyngd.

Att de praktiska linjerna med sin nuvarande anordning ställa mycket stora
krav på lärjungarnas arbetsförmåga har från många håll vitsordats. Detta
omdöme gäller även de s. k. inbyggda linjerna. På förfrågan, huruvida lär-
jungar dragit sig för att välja praktisk linje och i så fall av vilka skäl, ha
rektorerna vid de läroanstalter, där inbyggda linjer äro anordnade, i flera
fall svarat, att den praktiska linjen ansetts för arbetsam (sid. 41). Då tiden
nu synes vara inne att åstadkomma större enhetlighet i fråga om under-
visningsplaner för de skilda formerna av praktiska linjer, ha vi med ledning
av de erfarenheter, som vunnits vid de olika skolorna, och de anvisningar,
som givits av representanter för näringslivet, utarbetat tim- och kursplaner,
varvid timantal och kursomfång begränsats, så långt detta synts möjligt utan
ändring av linjernas karaktär eller sänkning av deras bildningsmål. Vi ha
därvid räknat med att mera oväsentligt lärostoff i de nu tillämpade kurspla-
nerna skall uteslutas. Av skäl, som framkommo vid den i det föregående
nämnda konferensen med representanter för näringslivet (sid. 65 ff.), har
ämnet industriell ekonomi uteslutits från den tekniska linjens undervisnings-
plan och kursen i stenografi på handelslinjen avsevärt nedskurits. Till ett
närmare övervägande av hithörande frågor återkomma vi i motiveringen för
de föreslagna undervisningsplanerna.

Den särskilda undervisningen å de inbyggda linjerna omfattar för när-
varande realskolans båda högsta klasser. Av väsentlig betydelse är, att de
praktiska ämnena på dessa linjer icke erhålla en i jämförelse med samma
ämnen i de fristående skolorna alltför svag ställning. Detta krav torde
kunna bliva tillgodosett inom ramen av en 2-årig kurs, då det gäller han-
delslinjen, den husliga linjen samt de av oss föreslagna kemisk-tekniska och
jordbrukslinjerna. Såvitt angår den maskintekniska linjen, är det däremot
svårare att nå fram till en tillfredsställande lösning av detta problem.
På de av 1927 års skolsakkunniga utarbetade timplanerna ha de prak-
tiska läroämnena en sammanlagd veckotimsumma av 42·5 timmar i den fri-
stående tekniska mellanskolan mot 30·5 timmar å den motsvarande inbyggda
linjen. Skillnaden kompenseras endast i ringa mån av den undervisning i
slöjd, som beredes lärjungarna i de lägre klasserna. En starkare koncentra-
tion av de krävande praktiska läroämnena på denna linje till de två högsta
klasserna torde icke vara möjlig, utan att den teoretiska ämnesgruppen
ställning försvagas i så hög grad, att de från linjen utexaminerade lärjung-
arna berövas möjligheten att utan mycket omfattande kompletteringar fort-

sätta studierna i högre läroanstalter. Det har därför synts oss nödvändigt att utsträcka den inbyggda maskintekniska linjen till att omfatta realskolans tre högsta klasser. Kurserna föreslås emellertid så lagda, att för en lärjunge, som önskar övergå från klass 3⁵, respektive klass 2⁴, på den allmänna linjen till den inbyggda linjens näst högsta klass, prövning bör fordras endast i ämnena matematik, fysik och ritteknik: tillfälle att inhämta den föregående klassens kurs i verkstadsarbete bör kunna beredas honom under de följande båda åren.

Ehuru de praktiska ämnena även vid inbyggd handelslinje, hushålls- och jordbrukslinje bättre tillgodoses inom en 3-årig än inom en 2-årig årskurs, ha vi likväl stannat för att föreslå, att dessa linjer endast komma att omfatta realskolans två högsta klasser. Därigenom kunna de enligt vår mening bättre tjäna syftet att avleda från teoretiska studier, än om övergången till den inbyggda linjen skall ske ett år tidigare, samtidigt som kostnaderna för den inbyggda linjens anordnande minskas.

3. Åtgärder för fortsatt utbyggnad av de praktiska linjerna.

a. Linjer med annan facklig utbildning än de nuvarande linjernas.

I direktiven för skolutredningens arbete framhålls betydelsen av att den praktiska utbildningen på skilda stadier utbygges och ges nödig konkurrenskraft genom att höjas till full likvärdighet med den teoretiska. Målet borde vara att på alla stadier över det rent grundläggande åstadkomma en jämvikt mellan teoretiska och praktiska utbildningsmöjligheter, motsvarande ungdomens anlag och arbetslivets behov. Detta har föranlett skolutredningen att redan på ett tidigt stadium av sin verksamhet överväga spörsmålet om en eventuell utvidgning av de praktiska linjerna på realskolans stadium även i fråga om arten av där meddelad undervisning.

Ett yrkesområde, som under senare år vidgats och fått ökad betydelse, är verksamhet vid forskningsinstitut, laboratorier och liknande inrättningar. Arbetskraft för detta verksamhetsområde efterfrågas alltmer, och laboratoriebiträden och dylik personal bilda en växande yrkeskategori inom detta arbetsområde. För närvarande är platstillgången ganska god såväl för personer med lägre som med högre utbildning. I en undersökning, som år 1943 utfördes av industriens utredningsinstitut, lämnas en ingående redogörelse för laboratoriepersonalens nuvarande utbildningsförhållanden. I denna uttalar beträffande den lägre laboratoriepersonalen, att den arbetskraft, som nu söker sig till laboratorierna, först efter avsevärd anställningstid anses kunna användas på bästa sätt, enär dess förkunskaper äro alldeles för små, samt att resultatet av utredningen torde få anses utgöra en bekräftelse på att ett

behov föreligger av bättre ordnade utbildningsförhållanden för denna kategori.

Det har ifrågasatts, huruvida något större behov av laboratoriepersonal komme att i framtiden förefinnas i mellangraderna. Den kemiska industriens fortgående starka expansion torde emellertid alltid komma att garantera en icke obetydlig platstillgång för laboratorieutbildad arbetskraft såväl beträffande rutinarbetet som beträffande mera självständig assistentverksamhet hos produktionsledare och forskare.

Ungdomar söka också i rätt stor utsträckning sin utkomst på laboratorier, men såsom klart framgår av den ovan berörda undersökningen, äro de utbildningsmöjligheter, som därvid för närvarande erbjudas dem, synnerligen olikvärdiga och ofta otillfredsställande. Laboratoriebiträden utbildas nu genom småkurser av olika slag, per korrespondens, i skolköksseminarier, vid de privata tekniska instituten, vid statliga och liknande större laboratorier, lärlingsvägen inom industrien, vid sjukhusen, vid yrkesskolan i Göteborg, vid tekniska läroverk, vid universitet, högskolor och folkhögskolor o. s. v. Vid Stockholms yrkesskolor planeras en 2-årig utbildningskurs, som tänkes byggd på realexamen.

Mer än hälften av de vid den omförmälda undersökningen tillfrågade företagen har uttalat sig för att en skolmässig utbildningsväg bör tillhandahållas. En del anser denna böra bygga på folkskolan som grundval, medan andra hålla före, att utbildningen bör anknyta till realexamen. I allmänhet förutsattes, att undervisningen till art och omfattning bör vara både teoretisk och praktisk. I fråga om ämnesområden råda olika meningar alltefter de olika fack, som företrädas, men man synes i allmänhet anse, att kemi bör ingå i undervisningen. Vad övriga ämnen beträffar, har i främsta rummet nämnts matematik. Värdet av språkkunskaper har även framhållits.

Det förefaller oss under sådana förhållanden önskvärt och lämpligt, att en grundläggande undervisning anordnas, som kan dels föra ungdomen fram till anställning på laboratorier, där sedan den speciella fackutbildningen på den i skolan lagda grunden kan ernås inom rimlig tid, dels utgöra en säker grund för fortsatt högre utbildning. En speciell praktisk realskolelinje synes kunna väntas öppna de bästa möjligheterna för den slutliga specialiseringen. Då yrkesval i allmänhet icke bör erbjudas ungdomen, innan den någorlunda har möjlighet att själv bedöma sina förutsättningar och sin förmåga, synes det i fråga om en så pass specialiserad utbildning som den här ifrågavarande icke böra ifrågakomma något val förrän efter genomgång av klass 3⁵ (2⁴). Önskligt vore, att valet kunde uppskjutas till efter klass 4⁵ (3⁴), men en sådan anordning skulle medföra en förlängning av studietiden med ett år. Detta skulle säkerligen avskräcka mången från den nya linjen, då övriga praktiska realskolor erbjuda kortare utbildningsvägar fram till anställning i praktiskt arbete. Med hänsyn till dessa förhållanden och då en ny realskolelinje alltid i viss mån har karaktären av försök, finna vi det

nödvändigt, att den nya linjen, som lämpligen torde benämnas *kemisk-teknisk linje*, anordnas såsom en differentierad linje i de två högsta realskoleklasserna.

De praktiska linjer, som leda till realexamen, äro för närvarande handelslinjer, tekniska linjer och hushållslinjer. I två likalydande, vid 1943 års riksdag väckta motioner (I: 79 och II: 97) hemställdes bland annat, att riksdagen måtte begära skyndsamt utredning om möjligheten av att införa praktisk realexamen på jordbrukslinje. Till stöd härför anfördes i motionerna följande:

»Den omständigheten att läroverken äro belägna antingen i städer eller större samhällen gör, att de elever från landsbygden, som söka sig till dessa läroanstalter, mestadels gå förlorade för sin hembygd. De välja inte gärna jordbrukarens yrke som sin framtida levnadsbana utan söka merendels in på andra banor efter avlagda real- eller studentexamina. Därom är givetvis intet att säga i fråga om sådana ungdomar, som uppvisa en utpräglad begåvning för studier men ringa eller ingen fallenhet för praktiskt arbete. Ej heller i fråga om sådana, som bättre lämpa sig för andra praktiska yrken än jordbruket.

Men det finns elever, som mycket väl skulle passa att bli jordbrukare, sedan de förvärvat det mått av medborgerlig bildning, som ges genom genomgående av realskolans kurs. Det vore värdefullt för en jordbrukare, om han kunde tillägna sig allmänna medborgerliga kunskaper av ungefär denna omfattning. Hans duglighet som yrkesutövare skulle förbättras och han skulle också kunna göra betydande insatser, såväl i hembygdens kommunala liv som inom den moderna föreningsrörelse, som under de senaste decennierna växt fram bland de svenska jordbrukarna.

Den vanliga realexamen är dock inte riktigt lämpad just för blivande jordbrukare. Den borde kompletteras med sådana ämnen, som skulle lägga en god grund för hans kommande yrkesutbildning, såväl praktiskt som teoretiskt. Det finns som bekant redan nu s. k. praktisk realexamen, vilken kan avläggas vid några läroverk. Den är uppdelad dels på en praktisk realexamen med teknisk linje och dels på en examen med handelslinje. Dessa examina avse att underlätta utbildningen för blivande tekniker och affärsmän, som vilja skaffa sig högre utbildning inom sina yrken.

Det skulle enligt vår mening vara synnerligen värdefullt, om denna praktiska realexamen kunde ytterligare differentieras genom inrättande även av en examen med jordbrukslinje. Givetvis borde inte de elever, som avsåge att avlägga en dylik examen, bibringas någon yrkeskunskap i jordbruk i egentlig mening och inte heller någon föreningskunskap i detta ords egentliga bemärkelse. Studieplanerna för denna examen skulle i stället, i analogi med vad som sker i fråga om de båda redan befintliga linjerna läggas så, att vid sidan om de rent allmänbildande ämnena läsas sådana ämnen, vilka skulle utgöra en grund för fortsatta studier i båda här berörda avseenden.»

Riksdagen anförde (skrivelse nr 229 s. 14 f.), att riksdagen icke ville underlåta att påpeka den fara, som låge i den övervärdering av de s. k. intellektuella yrkena, som icke sällan gjorde sig gällande. Med den övervägande teoretiska inriktning, vårt högre skolväsen för närvarande hade, ginge den ungdom, som genomgått högre läroanstalter, i stor utsträckning förlorad för praktiskt arbete. Ett underlättande för landsbygdens ungdom att bedriva högre studier borde därför, därest mera omfattande åtgärder på

detta område funnes böra vidtagas, enligt riksdagens mening kombineras med åtgärder, som syftade till att leda ungdomen tillbaka till praktiskt arbetsliv. I motionerna I: 79 och II: 97 hade framlagts ett konkret förslag med nyssnämnda syfte, i det att motionärerna ifrågasatt utredning rörande lämpligheten av att inrätta jordbrukslinjer, ledande till praktisk realexamen. Utan att vilja uttala något omdöme om värdet av detta uppslag ville riksdagen dock framhålla, att frågan syntes böra utredas.

Då riksdagen förutsatte, att den fråga, som berörts i motionerna, måste falla inom ramen för de utredningsuppgifter, som åvilade skolutredningen, fann riksdagen sig sakna anledning anhålla om utredning i ämnet.

Innan vi ingå på frågan om inrättandet av realskolor med jordbruksundervisning lämna vi härnedan en kort redogörelse för dels de befintliga jordbruksbetonade högre folkskolorna och fortsättnings-skolorna, dels ock den lägre lantbruksundervisningen i övrigt.

Endast tre *jordbruksbetonade högre folkskolor* finnas för närvarande i vårt land. Två av dessa äro belägna i Malmöhus län, nämligen i Allerum och Väsby, och en i Sunne i Värmlands län. Dessa skolor äro 2-åriga.

Vid skolan i Allerum meddelas båda åren undervisning i de vanliga obligatoriska folkskoleämnena utom historia. Dessutom undervisas båda åren i arbetskunskap och bokföring, vilka två ämnen betecknas som yrkesämnen, samt i medborgarkunskap och engelska. I ämnet arbetskunskap genomgås med gossarna kursmomenten jordbrukslära, redskapslära, trädgårdsskötsel, husdjurslära, mjölkhushållning samt lantbruksekonomi, varjämte fältmättningsövningar förekomma. Flickornas undervisning i arbetskunskap omfattar trädgårdsskötsel, husdjurslära, mjölkhushållning och lantbruksekonomi samt såväl praktisk som teoretisk undervisning i hushållsgöromål. Därest styrelsen så besluter, kan för flickorna dessutom anordnas undervisning i kvinnlig slöjd (3 veckotimmar). Enligt kursplanen förekommer ej någon slöjd för gossarna. Vid undervisningen i fysik och kemi (ingår i ämnet naturkunnighet) lägger man särskild vikt vid sådana kursmoment, som kunna vara av intresse för lanthushållningen. I ämnet bokföring förekommer bl. a. lantbruksbokföring. För yrkesämnet arbetskunskap ha anslagits 5 timmar för gossarna. Flickorna undervisas 6 veckotimmar i arbetskunskap och hushållsgöromål. I ämnet bokföring erhålla såväl gossarna som flickorna 2 veckotimmars undervisning. Timantalet för dessa ämnen är detsamma i de båda årsklasserna.

Vid skolan i Väsby undervisas i samtliga obligatoriska folkskoleämnena. Dock förekommer ämnet historia endast under andra skolåret och då tillsammans med ämnet samhällslära. Dessutom erhålla lärjungarna undervisning i ämnena arbetskunskap, bokföring, hushållsgöromål (flickor), slöjd (gossar och flickor). Dessa ämnen — utom gossarnas slöjd — betecknas som yrkesämnen. Denna beteckning har även ämnet naturkunnighet erhållit. Båda åren få såväl gossar som flickor undervisning i engelska. I gossarnas

arbetskunskap ingår bl. a. kursmomenten husdjurslära, mjölkhushållning, jordbrukslära, gödsellära och redskapslära. Gossarna få uppgöra karta och dikningsplaner efter egna mätningar och avvägningar. Vid flickornas undervisning i arbetskunskap genomgås bl. a. kursmomenten mjölkhushållning och fjäderfäskötsel. I fysik och kemi behandlas särskilt sådana kursmoment, som äro av betydelse för lanthushållningen. Lantbruksbokföring utgör ett viktigt kursmoment även vid denna skola. För ämnet arbetskunskap har för gossarna anslagits 4 veckotimmar i första och 5 i andra klassen. Flickorna erhålla endast en veckotimmes undervisning i detta ämne i första klassen. Ämnet bokföring förekommer under 2 veckotimmar båda åren för såväl gossar som flickor. Samtliga ha 4 veckotimmar slöjd under båda åren. Flickornas undervisning i hushållsgöromål (5 veckotimmar) är förlagd endast till andra klassen.

Vid Sunne högre folkskola meddelas icke såsom sker vid de två övriga skolorna undervisning i främmande språk. Historia med samhällslära förekommer däremot under båda åren. Undervisningen i arbetskunskap för gossar omfattar här 5 veckotimmar i klass 1 och 7 i klass 2. Därvid meddelas undervisning i husdjurslära, jordbrukslära, skogsvård och mjölkhushållning. För flickornas undervisning i arbetskunskap har endast anslagits en veckotimme i klass 1. Under denna timme meddelas undervisning i mjölkhushållning gemensamt för gossar och flickor. Ämnet bokföring omfattar vid denna skola för såväl gossar som flickor 2 veckotimmar i första och 3 i andra klassen. Såväl goss- som flickslöjd (4 veckotimmar) liksom hushållsgöromål med hushållslära för flickorna (5 veckotimmar) förekommer under båda åren.

Höstterminen 1940 undervisades vid skolorna i Allerum, Väsby och Sunne respektive 17, 27 och 25 elever. Motsvarande siffror för höstterminen 1943 voro: 28, 20 och 43.

Yrkesbestämda *fortsättningsskolor* i anslutning till *jordbruk med binärningar* funnos läsåret 1940/41 anordnade i 520 skoldistrikt. Sammanlagda lärjungantalet vid dessa skolor ifrågavarande läsår utgjorde 10 582, varav 9 025 gossar och 1 557 flickor. Fortsättningsskolor av detta slag funnos i samtliga län. Det största lärjungantalet (887) redovisades inom Kopparbergs län.

I den jordbruksbetonade fortsättningsskolan meddelas undervisning bl. a. i jordbruks- och husdjurslära samt på vissa håll även i skogshushållning. Undervisningen, som vid flertalet skolor är enbart teoretisk, avser att utgöra ett komplement till lärjungarnas praktiska arbete i hemmet samt att väcka deras intresse för fortsatt utbildning vid lantbruks-, lantmanna- och lanthushållsskolor.

Åtta *lantbruksskolor* äro för närvarande i verksamhet. Fyra av dessa äro belägna i Götaland, därav två i Skåne, en i Östergötlands och en i Skaraborgs län. De övriga fyra lantbruksskolorna ligga i Svealand, därav

en i vart och ett av Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Värmlands län. Norrland saknar helt skolor av detta slag.

Lantmannaskolor finnas däremot i samtliga län. Deras antal är för närvarande 47. Dessa skolor fördela sig på de olika länen på följande sätt: Stockholms 1, Uppsala 1, Södermanlands 1, Östergötlands 2, Jönköpings 2, Kronobergs 2, Kalmar 3, Gotlands 1, Blekinge 1, Kristianstads 4, Malmöhus 3, Hallands 1, Göteborgs och Bohus 1, Älvsborgs 3, Skaraborgs 1, Värmlands 3, Örebro 2, Västmanlands 1, Kopparbergs 2, Gävleborgs 1, Västernorrlands 3, Jämtlands 1, Västerbottens 4 och Norrbottens 3.

I samtliga län utom Gotlands äro för närvarande *lanthushållsskolor* i verksamhet. Deras antal är 39. Skolorna fördela sig på de olika länen på följande sätt: Stockholms 1, Uppsala 1, Södermanlands 1, Östergötlands 2, Jönköpings 2, Kronobergs 1, Kalmar 1, Blekinge 1, Kristianstads 4, Malmöhus 1, Hallands 1, Göteborgs och Bohus 1, Älvsborgs 2, Skaraborgs 2, Värmlands 2, Örebro 2, Västmanlands 1, Kopparbergs 2, Gävleborgs 1, Västernorrlands 2, Jämtlands 1, Västerbottens 5 och Norrbottens 2.

Enligt Kungl. Maj:ts stadga den 21 juni 1940 för statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter ha lantbruks-, lantmanna- och lanthushållsskolorna till ändamål att främja yrkesutbildningen inom jordbruksnäringen, samtidigt som de böra taga vård om elevernas personliga utveckling.

För att vinna inträde såsom elev vid dessa skolor fordras att ha genomgått folkskola eller på annat sätt ha förvärvat motsvarande kunskapsmått. Dessutom fordras beträffande lantbruks- och lantmannaskola, att sökanden fyllt 18 år och under minst ett år varit sysselsatt med lantbruksarbete, samt beträffande lanthushållsskola, att sökanden fyllt 17 år. För inträde vid lantbruksskolans ettårskurs fordras därjämte, att sökanden i ämnena svenska, matematik och naturlära förvärvat kunskaper, som motsvara vad som inhämtas under tvåårskursens första arbetsår.

Undervisningen vid lantbruksundervisningsanstalterna är avgiftsfri. Elev vid lantbruksskolas tvåårskurs erhåller vid skolan fri kost och bostad samt läkarvård. Vid lantbruksskolans ettårskurs får elev för kost och logi m. m. betala den avgift, som lantbruksstyrelsen på förslag av skolans styrelse bestämmer. Elev vid lantmanna- och lanthushållsskola bekostar själv sitt uppehälle under skoltiden ävensom bostad. Vid samtliga dessa tre slag av skolor kunna eleverna erhålla understöd av statsmedel.

Av lantbruksskolorna äro endast tre statliga (Alnarp, Ultuna och Berga). De övriga ägas av hushållningssällskap eller enskilda. Någon statlig lantmanna- eller lanthushållsskola finnes ej. Dessa skolor ägas av landsting, hushållningssällskap, stiftelser eller ekonomiska föreningar.

Lantbruksskolorna äro samtliga förlagda till större egendomar. Vid skolorna förekommer dels en 2-årig kurs för utbildande av arbetsbefäl och dels en ettårig kurs, avsedd för blivande egna företagare eller för sådana, som avse att fortsätta att studera inom detta område. Under-

visningen är till stor del av rent praktisk art. Man lägger stor vikt vid att utveckla elevernas arbetsskicklighet och förmåga att rätt bedriva och planlägga olika arbeten. Vid den teoretiska undervisningen skall särskilt avseende fästas å förhållandena vid större jordbruk. Undervisning meddelas förutom i de rena yrkesämnena jordbrukslära, husdjurslära, lantbruksekonomi, skogshushållning, byggnadslära och trädgårds-skötsel även i ämnena naturlära, svenska, matematik och medborgarkunskap. Enligt uppgift uppgår det sammanlagda årliga elevantalet vid lantbruksskolorna till omkring 300, varav knappt $\frac{1}{3}$ i ettårskursen.

Lantmannaskolorna avse att meddela undervisning i grunderna för lant-hushållningens utövande. Enligt nu gällande stadga för dessa skolor kunna följande huvudkurser anordnas: vinterkurs om minst 125 arbetsdagar, fortsättningskurs till vinterkurs om minst 110 arbetsdagar, längre kurs om minst 230 arbetsdagar samt helårskurs. Kungl. Maj:t kan dock medgiva, att huvudkurs även av annan längd må anordnas.

Vid vinterkursen skall teoretisk undervisning förekomma i de ämnen, som enligt vad ovan sagts tillhöra lantbruksskolans ämneskrets. Fortsättningskursens teoretiska undervisning avser att fördjupa och vidga den undervisning, som meddelats under vinterkursen. Dessutom skall under denna kurs, i den mån så är behövt, förekomma praktiska övningar i lantmannagöromål. Den s. k. längre kursen omfattar också undervisning i vinterkursens ämnen och då särskilt i sådana ämnen, som för elevernas framtida praktiska verksamhet äro framför andra av betydelse. Vid helårskursen skall förekomma såväl teoretisk undervisning som praktiska övningar i lantmannagöromål. Även vid denna kurs undervisas i samma ämnen som vid lantbruksskola. Av lantmannaskolans kursformer är vinterkursen den vanligast förekommande. Vid ett stort antal skolor anordnas endast vinterkurs. Denna kurs brukar omfatta 150 arbetsdagar vid sådana skolor, där man på grund av de lokala förhållandena på orten önskar meddela en utvidgad skogsundervisning. Helårskurs förekommer endast vid 5 skolor, vinterkurs och fortsättningskurs vid 12 skolor, vinterkurs och längre kurs vid 3 skolor samt vinterkurs, fortsättningskurs och längre kurs endast vid en skola.

Sammanlagda elevantalet vid lantmannaskolorna brukar årligen utgöra omkring 1 500 eller i medeltal omkring 32 vid varje skola.

Utvecklingen av lantmannaskolorna till fria och självständiga yrkes-skolor har gått ganska långsamt. På sina håll har elevfrekvensen varit svag. Skolornas lokaler och utrustning ha varit mindre tillfredsställande. Man har på sina håll icke tillräckligt uppmärksammat, att lantmannaskolan såsom yrkesskola måste, om utbildningen skall bli effektiv, förfoga över jord, djur, goda lokaler, maskiner och redskap. I den nu gällande stadgan för de statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalterna finnes emellertid en bestämmelse om att lantmannaskola skall ha lämpligt skol-

jordbruk. Ifrågavarande bestämmelse skall dock icke äga tillämpning förrän den 1 november 1948.

Vid lanthushållsskolorna skall undervisning meddelas om grunderna för skötseln av ett lanthushåll. Lanthushållsskolans huvudkurser äro dels en halvårskurs om minst 154 dagar, dels ock en årskurs om 308 dagar. Annan kurslängd kan dock av Kungl. Maj:t medgivas. Vid halvårskursen meddelas i allmänhet undervisning i ämnena närings-, födoämnes- och matlagningslära, hemmets ekonomi, hälsolära och barnavård, hemvård, husdjurslära och mjölkhushållning, trädgårdsskötsel, slöjd och medborgarkunskap. Vid årskursen förekomma samma ämnen, men undervisningen skall åsyfta att fördjupa och utvidga elevernas kunskaper särskilt i de ämnen, som för elevernas framtida praktiska verksamhet framför andra äro av betydelse. Halvårskursen är den vanligast förekommande kursformen. Vid 17 skolor anordnas årligen två halvårskurser och vid 14 skolor endast en halvårskurs. Vid 3 skolor anordnas endast en årskurs och vid 3 skolor en årskurs och två halvårskurser. Vid 1 skola anordnas årligen två årskurser och en halvårskurs samt vid 1 skola tre halvårskurser.

Elevantalet vid lanthushållsskolorna brukar årligen utgöra omkring 1 400 eller i medeltal omkring 36 vid varje skola.

I omnämnda stadga föreskrives jämväl för lanthushållsskolorna, i syfte att främja en praktisk inriktning av undervisningen, att till varje skola skall höra ett med hänsyn till skolans ändamål och bygdens förhållanden lämpligt jordbruk. Ej heller denna bestämmelse skall dock äga tillämpning förrän år 1948.

Ett flertal *särskilda utbildningskurser*, som syfta till specialutbildning inom någon gren av lanthushållningen, anordnas årligen. Sådana kurser äro ofta förlagda till befintliga skolor för den lägre lantbruksundervisningen. Vid lantbruksskolorna förekomma således ettåriga kurser för ladugårdsförmän och svinskötare. Vid vissa lantmanna- eller lanthushållsskolor anordnas tre månaders kurser för ladugårdsskötare. Direkt efter avslutad vinterkurs vid lantmannaskola anordnas vid ett antal skolor en sex veckors kontrollassistentkurs. Vid lantmannaskolor kunna även förekomma fem veckors vandringsrättarkurser. Kortare ambulerande kurser av olika slag komma dessutom till stånd genom hushållningssällskapens försorg. I detta sammanhang kan nämnas, att inom lantbruksstyrelsen utredning verkställtts angående ordnandet av trädgårdsundervisningen, varjämte utredning pågår beträffande mejeriundervisningens ordnande. För närvarande finnas i landet fyra statsunderstödda 2-åriga trädgårdsskolor. Dessa äro organiserade ungefär på samma sätt som lantbruksskolorna. Dessutom anordnas en handelsträdgårdsmästarkurs vid Alnarp samt trädgårdskurser vid vissa folkhögskolor. För mejeriundervisningen finnes en ettårig mejeriskola vid Alnarp samt dessutom tre så kallade lägre mejeriskolor, även de ettåriga. Enligt lantbruksstyrelsens omorganisationsförslag

beträffande den lägre trädgårdsundervisningen bör det finnas tre trädgårdsskolor, två fruktodlarskolor och en trädgårdsanläggarskola.

Efter Kungl. Maj:ts uppdrag framlade lantbruksstyrelsen i juli 1940 förslag till ordnad lärlingsutbildning på jordbrukets område. Förslaget innefattade bland annat upprättandet av *jordbruksyrkesskolor* för elever utan någon föregående jordbrukspraktik. Dessa skolor skulle hava till uppgift att utbilda jordbruksarbetare. Åt ungdom, som avslutat folkskolans lärokurs, skulle vid yrkesskola av detta slag meddelas praktisk utbildning i inom jordbruk förekommande arbeten ävensom teoretisk undervisning i för jordbruket grundläggande ämnen. Undervisningen avsågs bliva 2-årig och skulle pågå under 300 dagar årligen. Elev, som före inträdet vid sådan skola förvärvat god jordbrukspraktik, skulle kunna medgivas förkortning av skoltiden med högst ett år. Fortsättningsskolplikten ansågs kunna fullgöras i sådan jordbruksyrkesskola. Enligt förslaget skulle jordbruksyrkesskolorna förläggas till lämpliga centralt belägna jordbruksegendomar. Varje skola skulle vara utrustad med nödiga skol- och internatbyggnader, lärarbostäder, maskin- och redskapshall jämte erforderliga arbetslokaler för snickeri, smide, sadelmakeri och skomakeri. I vissa fall förutsattes, att lantmannaskolas skoljordbruk kunde användas även för yrkesskolas undervisning.

Lantbruksstyrelsens här ifrågavarande förslag är beroende på Kungl. Maj:ts prövning. En yrkesskola av ungefär den typ, som lantbruksstyrelsen avsåg, har emellertid inrättats på Gålö i Stockholms län. Denna skola, som kallas för Gålö jordbruksskola, påbörjade sin verksamhet 1941. Statsbidrag till skolan har hittills beviljats genom statens arbetsmarknadskommission. Dessutom ha anslag beviljats av Stockholms läns landsting.

Vid Gålöskolan, som är avsedd endast för gossar, är kursen 2-årig. Såväl praktisk som teoretisk undervisning förekommer. Gossarna få deltaga i alla vid en lantgård förekommande göromål. De få även praktisk övning i bland annat byggnadsarbete, slöjd, skomakeri och smide. Den teoretiska undervisningen sker i stor utsträckning i kombination med praktiskt arbete. Utom teoretisk undervisning i yrkesämnena meddelas under båda årskurserna undervisning i svenska och matematik. I första årskursen erhålla eleverna dessutom undervisning i ämnena fysik, kemi, geologi, botanik och geografi samt i andra årskursen i ämnet medborgarkunskap. Enligt styrelsens årsberättelse var elevantalet vid början av undervisningsåret 1942/43 sammanlagt 43, varav 17 från Stockholms stad. Elevernas ålder var vid samma tid i första årskursen i medeltal 15 år och i andra årskursen i medeltal 16⁴ år. Av de elever, som vid slutet av vårterminen 1943 genomgått skolan, ha enligt uppgift samtliga utom en gått till jordbruksnäringen.

Redan tidigare hade på enskilt initiativ en jordbruksyrkesskola inrättats

i Pålkem i Norrbottens län, och 1943 startades en liknande skola i Sorsele i Västerbottens län. Dessa skolor torde närmast kommit till på grund av avsaknaden i stor utsträckning i dessa bygder av möjligheter för ungdomen att efter avslutad obligatorisk skolgång erhålla god jordbrukspraktik.

Pålkemskolan, som började sin verksamhet redan år 1929, kallas jordbruks- och lanthushållsskola men torde närmast böra anses vara en jordbruksyrkesskola ungefär av den typ, som av lantbruksstyrelsen föreslås i den ovan nämnda utredningen av år 1940. Vid skolan, som mottager såväl gossar som flickor, meddelas praktisk och teoretisk utbildning inom jordbruksyrket med dess binärningar samt undervisning i hemvård. Därjämte har skolan till uppgift att stimulera till nyodling samt till uppräckning av lanthushållningen i den trakt, där skolan är belägen. Gossarna erhålla praktisk undervisning i ladugård och stall och få deltaga i olika jordbruks- och trädgårdsarbeten samt i träslöjd. De erhålla teoretisk undervisning i jordbrukslära, husdjurslära, jordbrukets föreningsväsen, byggnadslära samt svenska och matematik. Flickorna undervisas praktiskt i hushåll och ladugård samt få deltaga i kvinnlig slöjd och vävning. De få också teoretisk undervisning i närings- och födoämneslära samt i hemvård. I allmänhet äro eleverna i 15—17-års åldern och intagas efter genomgången folk- eller fortsättningsskola. För gossarna är undervisningstiden tvåårig och för flickorna ettårig. Skolan äges av stiftelsen Norrbottens läns arbetsstugor och står under överinseende av lantbruksstyrelsen. Jämförelsevis stort statsbidrag (20 090 kronor för budgetåret 1942/43) utgår. Bidrag lämnas från bland annat Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag och Norrbottens läns hushållningssällskap.

Den år 1943 startade skolan i Sorsele är i stort sett anordnad på samma sätt som skolan i Pålkem. Den äges av stiftelsen Västerbottens läns arbetsstugor.

I Wittjärv i Norrbottens län har under en lång följd av år funnits en jordbruksyrkesskola för gossar. Denna skola har ägts av Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag men har nyligen överlåtits på Norrbottens läns hushållningssällskap. Verksamheten ligger för närvarande nere på grund av nödvändiga om- och tillbyggnadsarbeten. Sedan dessa utförts, kommer skolan enligt uppgift att organiseras helt i enlighet med principerna för Gålöskolan.

I propositionen 1944: 54 har framlagts förslag, att statsbidrag till skolorna i Gålö, Pålkem, Sorsele och Wittjärv skall utgå från ett under nionde huvudtiteln för ändamålet uppfört anslag. Detta förslag har enligt riksdagens skrivelse 1944:170 antagits av riksdagen, som för budgetåret 1944/45 såsom bidrag till jordbrukets yrkesskolor anvisat ett förslagsanslag av 165 000 kronor. För budgetåret 1945/46 har för samma ändamål anvisats 164 000 kronor.

Enligt undersökningar, som av skolutredningen verkstälts, undervisades höstterminen 1941 i vårt land sammanlagt omkring 76 500 lärjungar i högre allmänna läroverk, kommunala gymnasier, kommunala mellanskolor, kommunala flickskolor, fristående realskolor, 4-åriga högre folkskolor samt statens normalskola för flickor. De praktiska mellanskolorna och de privata läroanstalterna äro ej medräknade. Av dessa 76 500 lärjungar voro omkring 19 000 eller omkring 25 procent bosatta på den egentliga landsbygden och hänvisade till inackordering eller dagliga resor. Såsom av tidigare lämnad redogörelse framgår, undervisas årligen sammanlagt omkring 3 200 lärjungar vid lantbruks-, lantmanna- och lanthushållsskolorna. Även om någon direkt jämförelse mellan de skolor, för vilka lärjungantalet ovan angivits, icke kan göras, på grund av att de olika grupperna av skolor ha olika studiemål, kan det dock vara av intresse att konstatera, att medan under ett år omkring 19 000 landsbygdslärjungar åtnjuta undervisning vid högre teoretiska läroanstalter, så undervisas endast omkring 3 200 lärjungar vid de speciella lantbruksundervisningsanstalterna.

I riksdagens tidigare omnämnda skrivelse 1943: 229 framhölls bland annat, att lärjungar, som övergå till högre läroanstalter, i stor utsträckning gå förlorade för praktiskt arbete. Att detta — särskilt vad beträffar praktiskt arbete på landsbygden — är riktigt framgår av en av skolutredningen verkställd undersökning rörande den tillämnade sysselsättningen för lärjungar, som avlagt realexamen under åren 1936—1939. Av denna undersökning, för vilken närmare redogöres i skolutredningens betänkande II angående sambandet mellan folkskola och högre skola, framgår bland annat, att endast omkring en procent av de manliga elever, som avgått efter realexamen 1939, avsågo att efter avlagd examen övergå direkt till sysselsättning vid lantbruk eller trädgård. En jämförelsevis liten grupp eller omkring en procent av samtliga hade för avsikt att fortsätta sina studier vid husmodersskolor, lantbruksskolor, lantbruksinstitut och skogsskolor. Samma undersökning utvisar, att icke mindre än 47 procent av de år 1939 med realexamen utgående ämnade övergå till fortsatta studier vid gymnasier, handelsskolor, tekniska läroanstalter och seminarier samt omkring en procent till andra ovan icke upptagna skolformer. Av de återstående 50 procenten ämnade 18 procent övergå till handels-, kontors-, bank- eller försäkringsverksamhet, 5 procent hade valt bruks-, fabriks- och hantverksverksamhet, 5 procent civil tjänst, 2 procent militär- och flygaryrket, 6 procent hemmet och husligt arbete, 3 procent sjuk- och barnavård samt en procent övriga sysselsättningar. Angående 10 procent av 1939 års abiturienter saknades uppgift. Det är alltså en mycket liten del av lärjungarna vid realskolorna och de kommunala mellanskolorna, som efter avlagd realexamen avser att direkt ägna sig åt jordbruk och trädgårdsskötsel eller har för avsikt att fortsätta studierna vid läroanstalter med jordbruks- eller liknande undervisning.

Ett stort antal landsbygdslärjungar söker sig redan nu till realskolorna och mellanskolorna. I och för sig är det av stort värde, att så många landsbygdslärjungar som möjligt erhålla högre utbildning. Sedan den speciellt för landsbygdens ungdom avsedda studiehjälpverksamhet, som skolutredningen i annat sammanhang föreslagit, nu blivit förverkligad, kommer sannolikt antalet landsbygdslärjungar, som övergår till högre skolor, att ökas. Det är emellertid av största vikt, att en avsevärt större procent än för närvarande av den ungdom, som utbildas vid högre läroanstalter, kommer att efter avlagd examen ägna sig åt jordbruksnäringen. Såsom situationen nu är, komma otvivelaktigt de landsbygdslärjungar, som erhålla undervisning i våra högre teoretiska läroanstalter, under sin studietid i alltför stor utsträckning ifrån kontakten med landsbygdens näringsliv och förhållandena på landsbygden. Efter avlagd real- eller studentexamen återbördas de därför sällan till landsbygden. Å andra sidan händer det icke ofta, att lärjungar med hemvist i städerna efter avlagd examen vid här ifrågavarande läroanstalter ägna sig åt yrken inom jordbruksnäringen.

Icke minst ur dessa synpunkter skulle *praktiska realskolor med undervisning i jordbruk, skogsbruk och lanthushållning* utan tvivel komma att fylla en betydelsefull uppgift. Dessa skolor böra anordnas efter mönster av de befintliga praktiska mellanskolorna och praktiska realskolelinjerna samt leda till praktisk realexamen.

Vid en praktisk realskola av här ifrågasatt typ böra lärjungarna först och främst erhålla en allmänt medborgerlig bildning jämförbar med den, som lämnas vid de vanliga realskolorna. Så bör t. ex. språkundervisning förekomma ungefär i samma omfattning som i en teoretisk realskola. Även övriga ämnen i den teoretiska realskolan böra förekomma, ehuru beträffande ämnena geografi, biologi, fysik och kemi kursinnehållet i viss utsträckning lämpligen bör anpassas efter landsbygdens behov. Vad den yrkesbetonade undervisningen beträffar, böra gossarna erhålla undervisning i jordbruks- och husdjurslära, i skogshushållning och i verkstadsarbete. Flickorna åter böra liksom gossarna erhålla undervisning i jordbruks- och husdjurslära men i mindre omfattning än dessa. De böra vidare meddelas undervisning i hemkunskap med hushållsgöromål, i hemsjukvård med barnavård och i sömnad. Såväl gossar som flickor böra erhålla undervisning i bokföring. Vi ha utarbetat särskilda tim- och kursplaner för såväl fristående praktiska realskolor av detta slag som för i den teoretiska realskolan inbyggda praktiska jordbrukslinjer. Vi ha, såsom av timplanerna framgår, ansett oss böra föreslå en viss valfrihet för flickorna i fråga om de praktiska läroämnena. Då någon egentlig erfarenhet av skolor av detta slag ej finnes — de jordbruksbetonade högre folkskolorna ha endast varit 2-åriga — utgå vi ifrån att de av oss utarbetade tim- och kursplanerna efter några års prövotid kunna behöva justeras.

Vi vilja i detta sammanhang understryka, att realskolor med undervis-

ning i jordbruks- och skogsskötsel icke böra skapas främst för den fackliga undervisningens egen skull. Skolor av detta slag böra komma till stånd för att begåvad landsbygdsungdom, som önskar avlägga realexamen, också skall få möjlighet därtill, utan att kontakten med jordbrukets näringsliv behöver släppas. Detta anse vi vara möjligt, om vid sidan av de allmänbildande ämnena även meddelas undervisning i ämnen, som behandla jordbrukets och i viss mån skogsskötselns problem. Hos ungdom med hemvist i städerna böra studierna vid praktisk realskola av detta slag kunna väcka håg och lust för övergång till arbetsområden på landsbygden.

Framhållas bör också, att de praktiska realskolorna med jordbruksundervisning icke avses skola komma att konkurrera med lantbruks-, lantmanna- och lanthushållsskolorna. De skola giva lärjungarna en allmänbildningsgrund, fullt jämförlig med den, som lärjungarna i de övriga praktiska realskolorna förvärva, och deras särskilda uppgift att meddela en förberedande kunskap på jordbrukets särskilda ämnesområden skall främst åsyfta att rikta lärjungarnas intresse mot jordbruksnäringen samt väcka och stärka deras önskan att genom fortsatta praktiska och teoretiska studier vidga sitt vetande och sina erfarenheter inom denna viktiga gren av vårt näringsliv. De, som avlagt praktisk realexamen vid skola av här ifrågavarande slag och som önska ytterligare förkovra sig för arbete inom jordbruksnäringen, böra efter ett par års praktik med fördel kunna genomgå någon högre kurs vid lantbruksundervisningsanstalt. Likaledes torde de med fördel kunna efter viss praktik genomgå sådan ettårig högre skogsmästarskola, som enligt 1944 års riksdags beslut skall anordnas. Det är givetvis önskvärt, att dessa praktiska realskolor skola kunna effektivt konkurrera med de teoretiska realskolorna. I vad mån detta skall lyckas, beror till stor del på den kompetens, som åtföljer den praktiska realexamen. Till denna fråga återkomma vi i det följande.

Praktiska realskolor med jordbruksundervisning böra inrättas även på den egentliga landsbygden. I vissa fall torde då, särskilt i trakter med mindre utvecklade kommunikationsväsen, skolhem böra uppföras i samband med att en sådan realskola kommer till stånd. Skolutredningens förslag om att statsbidrag borde utgå till uppförande och inredning av skolhem har efter proposition av Kungl. Maj:t antagits av 1945 års riksdag, varför ökade möjligheter att uppföra skolhem uppkommit.

En annan viktig åtgärd för ungdomens kvarhållande vid och överförande till landsbygdens näringsliv synes oss vara, att ytterligare utbildningsmöjligheter skapas av det slag, som representeras av jordbrukets yrkesskolor på Gålö och i Pålkem. Då det emellertid i skolutredningens uppdrag icke inbegripes att utreda frågor rörande yrkesskolväsendet, anse vi oss här icke närmare böra ingå på detta spörsmål. Det är emellertid önskvärt, att de i lantbruksstyrelsens tidigare omnämnda utredning av år 1940 föreslagna yrkesskolorna snarast komma till stånd i olika delar av landet. Dess-

utom finna vi det vara av största vikt, att de befintliga skolformerna för den lägre lantbruksundervisningen ytterligare utvecklas.

I en till skolöverstyrelsen ställd, den 15 oktober 1943 dagtecknad skrivelse, vilken överlämnats till skolutredningen för att tagas i övervägande i samband med det utredningen anförtrodda uppdraget, har Sveriges redareförening väckt förslag om inrättande av *sjöfartsbetonade realskolelinjer*. Föreningen framhåller i skrivelsen, att det av naturliga skäl är av vikt, att rekrytering till sjömansyrket och då särskilt till sjöbefälsbanan sker även bland ynglingar med något högre boklig bildning, samt anför vidare följande.

Valet av yrke ställer sig för ungdomen i många fall synnerligen svårt. Under skoltiden ha anlagen måhända icke visat hän på fallenhet för någon speciell yrkesutövning, och yrkesvalet blir därför för många unga människor slumpartat. Det torde därför icke råda delade meningar om lämpligheten av att ungdomen så tidigt som möjligt inriktas på tanken att välja ett visst yrke.

Härför erfordras emellertid förutom upplysning beträffande de olika yrkena även en viss specialisering inom skolformerna. Så har även inom de allmänna läroverken skett därigenom, att praktisk realexamen numera kan avläggas på såväl en handels- som en teknisk och en hushållslinje.

Med den betydelse för landet, som sjöfartsnäringen har, synes det Sveriges redareförening vara befogat, att även en sjöfartslinje i samband med realexamen anordnas såväl vid vissa i kuststäderna liggande allmänna läroverk som vid kommunala mellanskolor.

Enligt vad föreningen har sig bekant, förefinnes bland skolmän stort intresse för en sjöfartsbetonad undervisning, vilket framgår bland annat därav, att sedan ett år tillbaka vid Göteborgs folkskolor inrättats en yrkesbestämd fortsättningsskola med anslutning till sjöfart och navigation. Elevantalet är under innevarande läsår anmärkningsvärt stort, enär ej mindre än 44 pojkar genomgå nämnda linje.

I en till skolöverstyrelsen ställd, den 20 november 1943 dagtecknad skrivelse, vilken överlämnats till skolutredningen för att tagas i övervägande i samband med det utredningen anförtrodda uppdraget, har vidare *Göteborgskretsen av praktiska mellanskolornas lärareförening* i anslutning till redareföreningens ovannämnda framställning hemställt, att skolöverstyrelsen måtte vidtaga åtgärder för inrättande av en sjöfartsbetonad försökslinje vid Göteborgs praktiska mellanskolor. I skrivelsen anföres bland annat.

Under Göteborgs praktiska mellanskolors c:a 25-åriga tillvaro ha åtskilliga avgångna elever, särskilt från den tekniska skolan, ägnat sig åt sjömansyrket, huvudsakligen i maskintjänst. För blivande maskinbefäl har den tekniska mellanskolan visat sig kunna ge en god grundläggande utbildning ovanpå folkskolan. För blivande däcksbefäl saknas däremot en lämplig realskolelinje, som skulle kunna ge elever med håg för sjömansyrket en för detta speciellt inriktad undervisning. Navigationsskolornas examensresultat visa, att många av de elever, som vunnit inträde i dessa skolor, sakna förutsättning att kunna helt tillgodogöra sig deras undervis-

ning på grund av bristande underbyggnad, varför det torde vara behövt att inrätta sjöfartsbetonade linjer på realskolestadiet, där det kunde meddelas en grundläggande teoretisk utbildning för sjömansyrket.

Utan större organisatoriska och ekonomiska svårigheter torde en sjöfartsbetonad försökslinje kunna inrättas vid Göteborgs praktiska mellanskolor. Någon avsevärd ökning av dessa skolors omfång skulle knappast behöva vara nödvändig, då den nya linjen säkert till stor del skulle rekryteras av sådana elever, som eljest skulle söka sig till den tekniska eller den handelsbetonade linjen. Skolornas utrustning i fråga om behövt undervisningsmateriel är också sådan, att den endast skulle behöva kompletteras med en del speciell navigationsmateriel. Sålunda är den tekniska skolan försedd med verkstadsutrustning och materiel för undervisningen i fysik, mekanik och maskinlära, och handelsskolorna förfoga över skriv- och räknemaskiner. Praktiska mellanskolorna förfoga även över specialutbildade lärare i de ämnen, som torde behöva ingå i en sjöfartsbetonad linje, utom navigation och sjömanskunskap. I dessa senare ämnen böra givetvis facklärare anställas.

Organisatoriskt skulle en sjöfartsbetonad försökslinje enklast kunna anordnas vid praktiska mellanskolan med teknisk undervisning. En sådan linje torde tillsvidare kunna anordnas som påbyggnad på den tekniska skolans andra klass och omfatta en avdelning inom vardera av klasserna 3 och 4. Då därigenom för denna försökslinje ingen ökning av klassantalet skulle behöva ifrågasättas och således kostnaderna för stat och kommun inte ökas, får Göteborgskretsen av praktiska mellanskolornas lärareförening hemställa, att skolöverstyrelsen måtte vidtaga åtgärder för inrättande av en sjöfartsbetonad försökslinje vid Göteborgs praktiska mellanskolor.

Ehuru behovet att inrätta praktiska realskolor med sjöfartsbetonad undervisning icke kan jämföras med behovet att anordna praktiska realskolor med jordbruksundervisning, finna vi dock de anförda skälen för inrättandet av realskollinjer med sjöfartsteknisk undervisning vara bärande. Innan sådana linjer infogas såsom ett fast led i skolorganisationen, torde emellertid någon tids erfarenhet böra vinnas rörande behovet av den utbildning, som de äro avsedda att bibringa, samt rörande det utbildningsresultat, som med dem kan uppnås. Vi ha därför stannat vid att i likhet med Göteborgskretsen av praktiska mellanskolornas lärareförening föreslå, att ett försök med anordnande av en praktisk realskollinje med sjöfartsteknisk undervisning anordnas. Denna försökslinje bör lämpligen knytas till en praktisk mellanskola, vid vilken teknisk linje redan finnes inrättad. Sedan försöket pågått så lång tid, att tillräcklig erfarenhet kunnat vinnas, torde frågan, huruvida linjen skall överföras från försöksstadiet och förlänas en mera permanent karaktär, böra upptagas till bedömande.

b. Sättet för upprättandet av praktiska realskolor och mellanskolor samt praktiska linjer inom realskolor.

Av de 29 för närvarande förefintliga inbyggda praktiska linjerna äro 28 anordnade vid statliga läroverk och endast 1 vid kommunal mellanskola. Däremot äro samtliga fristående praktiska mellanskolor kommunala. I 1927

års skolsakkunnigas betänkande räknades med möjligheten av att vissa kommuner, i vilka statsläroverk funnes, skulle önska upprätta praktiska linjer i samband med statsläroverket på orten. En sådan anordning borde enligt de sakkunnigas mening kunna vidtagas enligt i huvudsak samma grunder, som tillämpats i fråga om kommunala gymnasier eller gymnasielinjer, bundna vid statsläroverk. Ingen sådan kommunal praktisk realskollinje har emellertid kommit till stånd. I fråga om de fristående praktiska skolorna anförde de skolsakkunniga, att dessa till att börja med i regel borde upprättas såsom kommunala anstalter. De borde komma till stånd på så sätt, att vederbörande kommun först upprättade en högre folkskola med en eller flera linjer, vilken utbyggdes till 4-årig med tillämpande av de undervisningsplaner, som bleve fastställda för skolor, vilka förde sina lärjungar fram till något slag av praktisk realexamen. Därefter skulle skolan ombildas till kommunal praktisk mellanskola på samma sätt som är föreskrivet i fråga om allmän högre folkskolas övergång till kommunal mellanskola. De sakkunnigas förslag, att de fristående skolorna skulle upprättas såsom kommunala, borde emellertid icke hindra, att de framdeles kunde övertagas av staten. De sakkunniga ansågo därjämte önskvärt, att inom en ej alltför avlägsen framtid åtminstone någon fristående skola av detta slag upprättades av staten.

Sedan såväl de fristående praktiska skolorna som de inbyggda praktiska linjerna numera passerat försöksstadiet och sedan år 1937 äro fast förenade med skolororganisationen i övrigt, torde frågan om sättet för deras upprättande böra upptagas till förnyat övervägande.

Till en början torde frågan om *förutsättningarna för upprättande av fristående skolor* böra något beröras. Såsom av det föregående framgår, ha representanter för näringslivet betonat, att de fristående skolorna borde givas företräde framför de inbyggda linjerna. Det kunde nämligen befaras, att de praktiska yrkena genom de inbyggda linjerna tillfördes svaga begåvningar. Häremot kan invändas, att man givetvis icke har avsett att genom de inbyggda linjerna föra svagt begåvade lärjungar fram till realexamen. Man har icke åsyftat en differentiering av lärjungarna efter *graden* utan efter *arten* av deras begåvning. Genom inrättandet av de praktiska linjerna har man icke minst syftat till att skapa en riktigare och rättvisare uppskattning av den praktiska begåvningen i jämförelse med den mera teoretiska och motverka föreställningen, att den förra skulle representera en lägre grad av begåvning än den senare. Svagt begåvade lärjungar finner man såväl på den allmänna som på den praktiska linjen. Kanske finner man dem på någon ort i större antal på de inbyggda praktiska linjerna. Säkerligen söka sig åtskilliga lärjungar, som haft svårigheter att följa med i de första klasserna, över till dessa linjer i förhoppning att här lyckas bättre. Det kan dock ifrågasättas, om de praktiska linjerna verkligen äro lättare att genomgå för de teoretiskt mindre begåvade. Möjligen kan det sägas, att de teoretiska linjerna kräva en något mera allsidig teoretisk läggning: på den tekniska linjen är exem-

pelvis svårighet för främmande språk något mindre hinderlig än på den allmänna. Efter avslutad skolgång äro emellertid lärjungar med svagare teoretisk begåvning, oavsett vilken linje de gått, i regel hänvisade till att söka sin försörjning genom praktiskt arbete. Utan tvivel har under sådana omständigheter utbildningen på den praktiska linjen större värde för dem än de kunskaper, som de hade kunnat inhämta på den allmänna linjen.

En fördel med de fristående skolorna är emellertid, att de lärjungar, som söka sig till dessa skolor, från början inrikta sig på en praktisk studiebanan, för vilken de känna sig ha intresse och anlag. Jämnare och mera likriktade anlag hos lärjungarna underlätta arbetet i skolan och ge bättre förutsättningar för ett gott studieresultat. Även ur en annan synpunkt äga de fristående skolorna ett företräde. Om också här den ojämförligt största delen av undervisningstiden i de två lägsta klasserna bör ägnas åt den allmänna linjens ämnen, så kan dock undervisningsplanen göras mera enhetlig och undervisningen på ett något tidigare stadium inriktas mot linjens huvudsakliga mål. Slutligen har det också ansetts, att vid tillsättning av rektorer och lärare hänsyn på annat sätt kan tagas till skolans karaktär.

Såsom allmän regel torde böra gälla, att de praktiska skolorna och linjerna böra, där förutsättningar finnas, upprättas såsom fristående i förhållande till den teoretiska realskolan. På större orter torde därför den fristående skolan bliva den normalt förekommande, medan man på mindre orter i många fall bör upprätta inbyggda praktiska linjer. Givetvis kunna särskilda omständigheter i många fall föranleda avvikelser från dessa principiella riktlinjer. På de största orterna i landet kan exempelvis tillströmningen av elever till den fristående praktiska skolan vara avsevärt större, än vad denna skola kan mottaga, eller avståndet mellan teoretisk realskola och praktisk skola vara betydande. I sådana fall bör det icke vara uteslutet att jämte fristående praktisk skola anordna praktisk linje vid någon teoretisk realskola. Då fråga uppstår om upprättande av en realskola på ort, där ingen sådan skola tidigare förefinnes, bör avgörandet, huruvida denna skola skall anordnas såsom teoretisk eller praktisk eller om den skall utrustas med både allmän och praktisk linje, bliva beroende på en ingående prövning av speciella förhållanden och önskemål på ifrågavarande ort.

Där skolväsendet, på sätt närmare angivits i vårt betänkande IV:1 om skolpliktstidens skolformer, anordnas i form av en centralskola, kunna praktiska examenslinjer lika väl som teoretiska inrättas vid denna skola. Om examenslinjen skall ha teoretisk eller praktisk karaktär eller om såväl teoretisk som praktisk linje och eventuellt olika slag av praktisk linje skola finnas vid skolan, är ett spörsmål, som måste bliva beroende av på varje särskild ort förefintliga önskemål och behov.

De nu verksamma praktiska mellanskolorna och de inbyggda praktiska linjerna ha tillkommit efter lokala initiativ. Skall det emellertid bliva möj-

ligt att åstadkomma en rationell fördelning av utbildningsmöjligheterna på teoretiska och praktiska linjer, så torde frågan om anordnandet av praktiska linjer böra bedömas i ett större sammanhang. I själva verket är denna fråga av samma art som andra frågor rörande läroverkens organisationsplaner och torde sålunda böra närmare utredas i samband med en allmän undersökning av utbildningsbehoven för olika ändamål och i skilda landsdelar. I nu förevarande sammanhang gäller frågan endast *sättet* för upprättande av praktiska linjer.

Inrättandet av praktiska linjer, knutna till statens teoretiska realskolor, erbjuder härvidlag inga särskilda problem. Icke heller synes något vara att erinra mot nu gällande bestämmelser rörande anordnande av praktisk linje vid en kommunal mellanskola. Någon fristående statlig praktisk realskola har, såsom ovan nämnts, hittills icke kommit till stånd. För upprättandet av en sådan skola bör uppenbarligen gälla, vad som i allmänhet gäller om upprättandet av statliga läroanstalter. En mera ingående diskussion torde krävas endast beträffande frågan om sättet för upprättandet av praktiska kommunala mellanskolor, vilken fråga icke kan begränsas till att gälla blott de *praktiska* skolorna utan måste avse de kommunala mellanskolorna överhuvudtaget.

Statssekreteraren *Börje Knös*, vilken tillkallats för att såsom sakkunnig verkställa utredning och avgiva förslag rörande frågan om fortsatt förstatligande av kommunala mellanskolor, har i sitt den 15 juni 1939 avgivna betänkande i denna fråga (Stat. off. utredn. 1939: 16) berört även frågan om sättet för upprättande av kommunala mellanskolor och av realskolor.

Efter att ha erinrat om att den kommunala mellanskolan numera nästan undantagslöst utvecklas ur den 4-åriga högre folkskolan, vilken ofta framväxer och organiseras i syfte att efter en viss tid omläggas till kommunal mellanskola och ej sällan med sikte på möjligheten av ett framtida statsövertagande, framhåller den sakkunnige, att den kommunala mellanskolan i praktiken vore en övergångsform, som gäve tillfälle att under en viss tidsperiod pröva förutsättningarna för lämpligheten av en dylik »kommunal realskola» och behovet av densamma på en viss ort. Visade sig skolan fylla behovet och motsvara de krav, som uppställdes på densamma, så förelåge i princip ingen anledning, varför icke skolan, såsom fyllande samma ändamål som en statsrealskola, borde övertagas av staten. Det allmänna skolväsendet betraktades numera som en statens angelägenhet, och folkskolan hade, om ej formellt så dock i realiteten, mer och mer övergått att bli en statsskola.

Utginge man sålunda från den uppfattningen, att den kommunala mellanskolan numera endast är en särskild organisationsform i utvecklingen högre folkskola-statsrealskola, kunde övervägas, huruvida någon anledning att bibehålla denna särskilda skolform förelåge och huruvida icke en 4-årig högre folkskola, som fyllde en realskolas förutsättningar och behov, skulle kunna direkt övergå till statsrealskola. Givetvis skulle på en sådan högre

folkskola samma fordringar uppställas som på en kommunal mellanskola, vilken nu ifrågasattes till förstatligande, framför allt en ej för knappt tillmätt provningstid, varunder skolan varit i verksamhet med de examens- och andra rättigheter, som nu tillkomme mellanskolan. Den kommunala mellanskolans försvinnande ur vårt skolväsen innebure på intet sätt ett berövande av ett samhälles möjligheter av tillgång till en utbildningsanstalt utöver folkskolan eller ett lamslående av en berättigad och naturlig skolutveckling. En 4-årig högre folkskola med realexamensrätt fyllde tvivelsutan samma funktion. Men den kommunala mellanskolan syntes såsom sådan nu ha fyllt sin historiska uppgift.

Det låge emellertid i sakens natur, att man, även med godkännande av nyss angivna allmänna betraktelsesätt, icke kunde skrida till ett förstatligande av samtliga dåvarande kommunala mellanskolor. Vid dessa skolors tillkomst hade provningen måhända icke varit lika noggrann som den, vilken skulle hava tillämpats, om det gällt upprättande av en statlig realskola. I det till grund för utredningsuppdraget liggande yttrandet till statsrådsprotokollet hade departementschefen framhållit, att det vore såväl av statsfinansiella skäl som med hänsyn till frågan om vårt skolsystems framtida utveckling påkallat, att statsmakterna framginge med försiktighet, då det gällde statens övertagande av de kommunala mellanskolorna, till följd varav han föreslagit en kasuistisk provningsmetod. Den sakkunnige komme också att föreslå till förstatligande ett visst antal mellanskolor, medan andra av olika skäl icke för det dåvarande förordades till statsövertagande utan borde fortbestå i sin dittillsvarande organisationsform, eventuellt under namn av förslagsvis »kommunala realskolor». Några nya kommunala mellanskolor syntes i anslutning till det sagda icke böra upprättas.

I detta sammanhang kan nämnas, att 1944 års riksdag på förslag av Kungl. Maj:t beslutit, att staten under en period av fem år skall successivt övertaga samtliga kommunala mellanskolor med undantag av skolor, som sakna nödig stabilitet i sin verksamhet och som på den grund icke böra förstatligas.

Det torde icke kunna bestridas, att det numera betraktas såsom en statens uppgift att sörja för att i varje fall den elementära skolundervisningen, till vilken även undervisningen i realskolan bör räknas, är på skilda orter med hänsyn till rådande förhållanden och föreliggande behov lämpligt ordnad. Från denna utgångspunkt kan i princip hävdas, att där ett klart behov av en realskola förefinnes, en sådan skola bör upprättas såsom en statsrealskola. Man måste emellertid räkna med att kommunala skolor av realskoletyp även framdeles ha en uppgift att fylla. I många fall kan det icke före en skolas tillkomst med säkerhet bedömas, om ett någorlunda konstant, tillräckligt omfattande behov av skolan förefinnes. Det kan då synas naturligt, att den kommun eller de kommuner, som skolan närmast skall tjäna, under prävo-

tiden står såsom huvudman för skolan och att denna icke från början erhåller en statsskolas mera fasta form. Om det därvid prövas sannolikt, att skolan för framtiden är erforderlig med hänsyn till befolkningsförhållandena inom skolområdet, så bör den komma i åtnjutande av statsunderstöd.

Så sker också, då en enskild skola ombildas till högre folkskola eller en högre folkskola omedelbart upprättas. Såsom framgår av det föregående funnos den 1 oktober 1943 i hela landet 20 fyrklassiga allmänna högre folkskolor. Undervisningen vid dessa skolor har realexamen som mål, och enligt inhämtade uppgifter åsyftar man i samtliga fall att ombilda skolorna till kommunala mellanskolor. Ifrågavarande skolor äro sålunda att betrakta såsom övergångsformer, och det torde icke kunna göras gällande, att de fylla den uppgift, som ursprungligen tillagts den högre folkskolan. I själva verket äro dessa skolor av alldeles samma slag, med samma kurser och med samma mål, som de kommunala mellanskolorna och realskolorna. Det synes under dessa omständigheter finnas skäl att närmare överväga, huruvida de båda skolformerna: fyrklassig allmän högre folkskola och kommunal mellanskola, för framtiden böra upprätthållas vid sidan av varandra.

Då fråga uppkommer om erkännande av en skola såsom högre folkskola, skall genom skolöverstyrelsens försorg utredas, huruvida med hänsyn till befintliga undervisningsanstalter i orten och omkringliggande orter samt övriga förhållanden skolan bör erkännas såsom högre folkskola. För den händelse ansökan längre fram ingives om skolans ombildning till kommunal mellanskola, så verkställs en mera ingående prövning av skolans lokalförhållanden och utrustning i övrigt samt av dess studieresultat m. m.

Mot denna ordning för en kommunal mellanskolas successiva upprättande torde vägande invändningar kunna göras. För en skolas erkännande såsom högre folkskola ställas lägre krav på lokaler och utrustning än för dess erkännande såsom kommunal mellanskola. Det kan således inträffa, att en högre folkskola, kanske efter många års verksamhet, erhåller avslag på ansökan om erkännande såsom kommunal mellanskola. Trots de brister, som föranleda detta avslag, kan skolan fortsätta att såsom statsunderstödd högre folkskola meddela undervisning med realexamen som mål, låt vara att denna examen icke får avläggas vid skolan och inför skolans lärare. I realiteten kommer skolan emellertid att tjäna samma uppgift som en kommunal mellanskola eller en realskola, fastän den icke fyller de för en dylik skola eljest gällande kraven. Såsom försvar för denna ordning kan visserligen anföras, att man genom möjligheten att vägra medgiva skolan rätt att anställa realexamen kan framtvinga förbättringar med hänsyn till skolans lokaler, utrustning och undervisning. Skolans elever bli emellertid ogynnsamt ställda genom att skolan icke fyller de krav, som i vanliga fall ställas på en till realexamen ledande skola. Anordningen i fråga synes oss därför icke helt tillfredsställande, och den dubbla kommunala organisationsformen synes oss i sig själv otillräckligt motiverad.

Av nu anförda skäl dela vi alltså den av statssekreteraren Knös i ovanberörda utredning framförda meningen rörande kommunala skolor av realskoletyp, att endast *en* form av sådana skolor bör för framtiden med statsunderstöd upprätthållas. Upprättandet av en sådan skola bör ske endast under fullt betryggande garantier. Likaväl som när det gäller en statens realskola har vederbörande kommun skyldighet att ikläda sig ansvaret för skolans lokala utrustning. Behovet av en skola av denna typ på orten bör också vara väl styrkt. Å andra sidan är det sannolikt, att därest alldeles samma krav i berörda hänseende skulle omedelbart ställas som på en statlig realskola, det skulle bli svårare för en ort än för närvarande att få en skola av detta slag. Såväl på realskole- som på gymnasiestadiet är det naturligt, om staten i vissa fall tvekar att upprätta en egen realskola eller ett eget gymnasium, innan det blivit genom erfarenheten klart styrkt, att ett bestämt och så långt man kan döma varaktigt behov av en sådan skola föreligger. Dess upprättande får i dylika fall i första hand bli en kommunal angelägenhet, staten ger skolan i vedertagna former och under ovan angivna förutsättning understöd men förhåller sig under något år avvaktande, innan den eventuellt helt övertar skolan. I sådana fall åter, där behov av skolan kan anses fullt säkert dokumenterat och där lokaler, som fylla kraven på en statlig realskola, från början stå till förfogande eller kunna omedelbart börja uppföras, synes det riktigast, att en statlig realskola inrättas, utan att den kommunala skolformen över huvud användes som mellanform.

Där i andra fall en kommunal skola inrättas, bör denna icke från början tillerkännas rätt att med sina lärjungar anställa realexamen. Det ligger i den kommunala skolformens natur, att en sådan skola icke kan från början erbjuda samma garanti för i alla avseenden lämpliga lärarkrafter och lämplig ledning som en statlig skola. Den bör därför få tillfälle att visa, att den också fyller de krav, som i pedagogiskt avseende måste ställas på en dylik skola, innan den erhåller den berörda rätten. Efter inspektion av de centrala skolmyndigheterna, sedan skolan varit i verksamhet ett par år, och efter det att åtminstone en lärjungargång avlagt realexamen enligt den för lärjungar från enskild undervisning gällande ordningen, bör skolans pedagogiska kapacitet kunna någorlunda säkert bedömas och dimissionsrätt av här avsett slag kunna efter prövning medgivas. En sådan ordning är emellertid förenlig även med ställningen som kommunal mellanskola och kräver icke bibehållande av en dubbel kommunal organisationsform, dels såsom högre folkskola utan dimissionsrätt dels såsom kommunal mellanskola med dimissionsrätt. Enligt § 31 av Kungl. Maj:ts stadga för kommunala mellanskolor (Sv. förf.saml. 1933: 345) äger nämligen kommunal mellanskola anställa realexamen, *där ej Kungl. Maj:t efter framställning av skolöverstyrelsen annorlunda bestämt*. Med nu gällande ordning är det visserligen brukligt, att en högre folkskola automatiskt erhåller rätt att anställa realexamen i och med dess erkännande som kommunal mellanskola. Men det synes vara en förenklad ordning, att

skolan direkt upprättas som kommunal mellanskola samt att den anförda bestämmelsen i § 31 av mellanskolestadgan tillämpas och skolan alltså icke tillerkännes dimissionsrätt, förrän dess pedagogiska kapacitet blivit otvetydigt styrkt. Vi förutsätta alltså, att detta senare tillvägagångssätt regelbundet tillämpas vid nyupprättande av kommunal mellanskola.

Såsom av det föregående framgår, föreslås i det av statssekreteraren Knös framlagda betänkandet, att de fyrklassiga allmänna högre folkskolorna skola kunna erhålla examensrätt och så småningom helt ersätta de kommunala mellanskolorna. Då vi i motsats härtill vilja föreslå, att ifrågavarande högre folkskolor uteslutas från skolsystemet och att kommunala mellanskolor, måhända under benämningen »kommunala realskolor», skola direkt upprättas utan någon statsunderstödd genomgångsform, så innebär detta ingen skillnad med hänsyn till skolornas ställning i skolsystemet. En fyrklassig högre folkskola, som i sin undervisning följer kommunala mellanskolans undervisningsplan, skulle komma att fylla samma uppgift som en kommunal mellanskola. De författningar och föreskrifter, som reglera den kommunala mellanskolans verksamhet och som innehålla bl. a. examensbestämmelser och föreskrifter om lärarnas kompetens, äro omedelbart tillämpliga på en »kommunal realskola». Stadgan för högre folkskolor, som gäller skolor av åtskilliga olika typer och lämnar stor frihet beträffande skolornas organisation efter lokala förhållanden och önskemål, giver däremot icke lämpliga och tillräckliga föreskrifter för en sådan skola.

Den nu förda diskussionen rörande högre folkskolan och kommunala mellanskolan har föranletts av frågan om sättet för upprättande av praktiska kommunala mellanskolor eller realskolor. Det synes självfallet, att samma regler i detta hänseende böra gälla för båda slagen av ifrågavarande kommunala skolor. Det synes också självfallet, att praktiska realskolor böra ifrågakomma till statsövertagande i samma ordning som de teoretiska, då det annars föreligger risk, att de enskilda orterna komma att företrädesvis inrätta teoretiska kommunala realskolor.

Utgår man ifrån att den fyrklassiga allmänna högre folkskolan icke bör bibehållas, så ligger det nära till hands att till övervägande upptaga frågan om den framtida ställningen för övriga former av högre folkskolor. I den mån denna fråga angår de *allmänna* högre folkskolorna, få vi tillfälle att närmare beröra den i samband med behandlingen av andra organisationsfrågor. Däremot tillhöra de *yrkesbestämda* högre folkskolorna gruppen av praktiska skolor inom det allmänna skolväsendets ram, och spörsmålet om deras ställning i skolsystemet kan sålunda icke förbigås i nu förevarande sammanhang.

c. De yrkesbestämda högre folkskolornas ställning i skolsystemet.

I det föregående (sid. 18 ff.) har redogörelse lämnats för de yrkesbestämda högre folkskolornas utveckling från läsåret 1919/20. Såsom en följd av

att ett flertal av dessa skolor ombildats till praktiska mellanskolor betecknas den sistförflutna tioårsperioden för de högre folkskolornas del av en stark nedgång i fråga om antal skolor och sammanlagt lärjungantal. Denna nedgång har emellertid under periodens senare år avstannat, och för läsåret 1943/44 kan noteras en om ock obetydlig stegring av lärjungantalet. Antalet skolor var nämnda läsår 16, fördelade på lika många orter. Hushållslinje förefanns vid 10 skolor, teknisk linje vid 6 skolor, handelslinje vid 5 skolor och jordbrukslinje vid 3 skolor. Antalet årsklasser är två eller tre, och skolorna bygga med ett undantag på folkskolans sjätte klass. Det torde förtjäna att framhållas, att där den obligatoriska folkskolan omfattar mera än sex årsklasser, sistnämnda förhållande står i strid med den i gällande stadga för den högre folkskolan införda grundläggande bestämmelsen, att ifrågasvarande skolform skall ha till ändamål »att bereda den ungdom, som genomgått egentlig folkskola (kurs. här) — — , tillfälle att inhämta ett högre mått av allmänt medborgerlig och praktisk bildning, — — —».

I en till skolutredningen i juni 1943 ingiven skrivelse ha representanter för de högre folkskolorna i centralstyrelsen för praktiska mellanskolornas och högre folkskolornas lärarförening framfört synpunkter och önskemål med avseende på högre folkskolans uppgift och ställning i ett enhetligt skolsystem. Vi ha också haft tillfälle till överläggning i förevarande spörsmål med en av dessa representanter, rektorn vid Gävle högre folkskolor David Gauffin. Efter en erinran om den uppgift, som tillämnats den högre folkskolan vid dess tillkomst genom 1858 års riksdagsbeslut, och en redogörelse för dess utveckling fram till tidpunkten för de första praktiska mellanskolornas upprättande, framhålles i skrivelsen i huvudsak följande.

De yrkesbestämda högre folkskolor, som icke ombildats till praktiska mellanskolor, hade fasthållit vid högre folkskolans ursprungliga uppgift att vara en examensfri praktisk skola, och de torde i denna egenskap fortfarande ha en viktig uppgift att fylla. Det hade nämligen visat sig, att de krav på studiebegåvning, som den praktiska mellanskolan förutsätter, vore för stora för flertalet av de elever, som brukade besöka en yrkesbestämd högre folkskola. Av en vid Malmö borgarskola, som bland annat omfattar 4-årig praktisk kommunal mellanskola med handelsundervisning, gjord undersökning hade framgått, att antalet elever, som avlagt praktisk realexamen, i procent av antalet fyra år tidigare i klass 1 befintliga elever utgjort under åren 1938—1940 i medeltal 23 % gossar och 33 % flickor, vilket tydde på att arbetsbelastningen vore alldeles för tung för flertalet av eleverna i en på praktisk realexamen syftande mellanskola. Det vore möjligt, att förhållandena ställde sig annorlunda i Stockholm och Göteborg, där man vid inträdesprövningarna hade ett större elevmaterial att välja bland, men Malmöförhållandena ansåges typiska för de medelstora städerna.

Det anförda visade, att vid sidan av den 4-åriga praktiska mellanskolan erfordrades en annan form av praktisk ungdomsskola för det stora antal

ungdomar, som önskade ett något högre mått av teoretisk och praktisk utbildning men som av olika anledningar ej ville eller ej kunde avlägga real-examen i dess nuvarande form. Jämsides med de mera allmänt orienterande sjunde och åttonde klasserna i folkskolan vore den examensfria yrkesbestämde högre folkskolan, där undervisningen smidigt kunde anpassas efter näringslivets behov, ägnad att bliva en av de differentierade praktiska ungdomsskolor, på vilka ett rationellt organiserat yrkesskolesystem kunde byggas upp.

Det hade från yrkesskolehåll påpekats, att en oproportionerligt stor del av undervisningen i yrkesskolorna måste tagas i anspråk för repetition och förstärkning av kunskaperna i grundläggande skolämnen till förfång för den fackliga undervisningen. Lärlings- och yrkesskolorna hade ej blivit det värdefulla instrument i näringslivets tjänst, som man tänkt sig. En av anledningarna härtill vore säkerligen, att eleverna i allmänhet hade alltför bristfälliga förkunskaper för att kunna tillgodogöra sig den fackliga undervisningen i dessa skolor. Införandet av en obligatorisk åttonde folkskoleklass skulle visserligen i någon mån bidra att avhjälpa dessa missförhållanden, men ännu bättre resultat skulle uppnås, om de yrkesbestämde högre folkskolorna inordnades i skolsystemet såsom förberedande industriskolor, handelskolor och skolor för husligt arbete.

Många av de yrkesbestämde högre folkskolorna meddelade vid sidan av den allmänt medborgerliga utbildningen en minst lika omfattande förberedande facklig utbildning som lärlingsskolan. Godkänd avgångsexamen från 3-årig yrkesbestämde högre folkskola borde utan vidare berättiga till inträde i motsvarande yrkesskolas yrkeskurs under förutsättning av viss tids anställning i yrket. Detsamma borde kunna gälla även de 2-åriga yrkesbestämde högre folkskolorna, vilka meddelade en förberedande facklig utbildning, som fullt motsvarade eller överträffade lärlingsskolornas. Som exempel på sådana skolor kunde nämnas Gävle högre folkskola med förberedande detaljhandelsutbildning och Hofors högre folkskola, vilken sistnämnda skola gäve en förberedande facklig grund för yrkesutbildning inom järnhanteringen. Vid de 2-åriga högre folkskolor, där den fackliga utbildningen ej fullt motsvarade lärlingsskolornas 2-åriga kurs, borde kursplanen göras sådan, att godkänd avgångsexamen kunde berättiga till inträde i motsvarande lärlingsskolas andra årskurs.

De yrkesbestämde högre folkskolorna borde liksom hittills lämnas stor frihet att anpassa sin undervisning efter lokala önskemål och behov. Det vore dock nödvändigt, att skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning vid granskning av undervisningsplanerna såge till, att den fackliga undervisningen bleve minst likvärdig med undervisningen i de obligatoriska yrkesämnena i motsvarande lärlingsskola. Skulle det anses lämpligt att införa en statligt kontrollerad avgångsexamen vid 3-åriga yrkesbestämde högre folkskolor, så borde denna examen erhålla en utpräglad praktisk betoning.

I skrivelsen hemställes, att skolutredningen ville till behandling taga upp frågan om de olika skolformernas benämning. Till undvikande av förväxling med yrkesskolan föreslås, att den yrkesbestämda högre folkskolan benämnes »praktisk mellanskola» eller endast »praktisk skola», i senare fallet med något tillägg, som betecknar dess kommunala karaktär. För den nuvarande praktiska mellanskolan ifrågasättes benämningen »realskola».

Sammanfattningsvis föreslås bl. a., att högre folkskolan liksom hittills bygges på grundskolans sjätte klass, att den allmänna högre folkskolan må förekomma endast såsom övergångsform till kommunal mellanskola (realskola) samt att de yrkesbestämda högre folkskolor, som ej äro avsedda att utvecklas till praktiska mellanskolor, inordnas i skolsystemet, eventuellt i yrkeskolesystemet, såsom yrkesförberedande handels-, industri-, jordbruks- och hushållsskolor.

Den yrkesbestämda högre folkskolan tillhör kretsen av de praktiska ungdomsskolor, som infördes genom 1918 års riksdagsbeslut. Organisatoriskt hör den samman med den sextio år äldre allmänna högre folkskolan, från vilken den skiljer sig genom sin inriktning på yrkesämnen. Statsbidrag till de yrkesbestämda skolorna utgår efter i huvudsak samma grunder som till de kommunala mellanskolorna.

Genom den yrkesbestämda högre folkskolan avsåg man att skapa en parallellform till den yrkesbestämda fortsättningsskolan för sådana lärjungar, som efter genomgången av folkskolan önskade erhålla en mera omfattande och fördjupad såväl allmänt medborgerlig som praktisk utbildning än den fortsättningsskolan med sin starkt begränsade undervisningstid kunde skänka. På grund av skolorganisationens utveckling under det senaste årtiondet har den yrkesbestämda högre folkskolans ställning och uppgift emellertid blivit tämligen oklar. Folkskolan är eller blir inom få år överallt 7-årig, och vi föreslå en obligatorisk 8-årig folkskola med möjlighet till ytterligare utbyggnad; på en del håll har redan 8-årig skolplikt införts. Av den mest utvecklade formen av den yrkesbestämda högre folkskolan har bildats en särskild skolform, den praktiska mellanskolan, vilken redan har ett lärjungantal, som är mera än tre gånger så stort som det sammanlagda lärjungantalet i de kvarvarande yrkesbestämda högre folkskolorna. Dessa skolor ha blivit hänvisade till att intaga en mellanställning med mycket begränsat utrymme mellan å ena sidan folkskolans sjunde och åttonde klasser eller sjunde klass jämte den yrkesbestämda fortsättningsskolan och å andra sidan den praktiska mellanskolan. Därtill kommer — såsom i ovanberörda skrivelse framhålles — att den yrkesbestämda högre folkskolan numera i fråga om den fackliga undervisningen i icke ringa utsträckning fyller samma uppgift som lärlingsskolan. Den ursprungliga distinktionen: undervisning *om* yrket i högre folkskolan och undervisning *i* yrket i lärlingsskolan, har i praktiken icke kunnat helt upprätthållas. Man

skulle kunna säga, att den yrkesbestämda högre folkskolan blivit en lärlingskola med vidgat utrymme för den allmänt medborgerliga undervisningen.

De lärjungar, som icke önska eller icke äga förutsättningar för att från folkskolans sjätte klass övergå till allmän eller praktisk mellanskola (real-skola) ha, där högre folkskola finnes upprättad, att välja mellan att söka inträde i sistnämnda skola eller att fortsätta genom folkskolan, i vissa fall också genom fortsättningsskolan, och sedan eventuellt övergå till någon form av yrkesskola. I betraktande även därav, att de kommuner, som så önska, äga möjlighet att till folkskolan anknyta en högre avdelning, där åt undervisningen kan givas en mer eller mindre starkt betonad praktisk inriktning, kan det ifrågasättas, om icke utvecklingen på detta undervisningsområde lett till överorganisation. I synnerhet blir detta fallet, om folkskolans undervisning i sjunde eller högre klass länkas i mera praktisk riktning. Icke utan skäl skulle man kunna mena, att folkskolan, yrkesskolan och den praktiska mellanskolan tillsammans i allt väsentligt tillgodose den yrkesbestämda högre folkskolans uppgifter. I varje fall torde detta omdöme vara i huvudsak befogat i fråga om förhållandena på de större orter, där yrkesbestämda högre folkskolor äro upprättade, och skolor av denna typ äro endast i ett par undantagsfall förlagda till mindre samhällen.

Emellertid kunna också skäl anföras för bibehållandet, åtminstone tills vidare, av den yrkesbestämda högre folkskolan såsom särskild skoltyp. Folkskolans högsta stadium har ännu icke erhållit en mera slutgiltig utformning, och även yrkesskolväsendet befinner sig i en ännu långt ifrån avslutad utvecklingsperiod. Men framför allt torde en annan omständighet böra beaktas vid övervägandet av denna fråga. Såsom en huvudsynpunkt framträder i nuvarande läge angelägenheten av att vidga möjligheterna för ungdomen att erhålla en för yrkeslivets behov lämpligt tillrättalagd utbildning. Det kan under sådana förhållanden knappast vara försvarligt att avskära en nu befintlig, låt vara av ett relativt fåtal utnyttjad möjlighet att erhålla en för praktiska levnadsbanor avsedd skolundervisning.

Skäl tala alltså även för att åtminstone på vissa orter nu befintliga högre folkskolor tills vidare böra få bibehållas. På orter, där folkskolan är utbyggd på sådant sätt, att den antingen ensam eller i förening med en på orten befintlig yrkesskola fyller samma uppgift som en yrkesbestämmd högre folkskola, bör emellertid statsbidrag icke utgå till en skola av sistnämnda slag.

I den mån yrkesbestämda högre folkskolor framdeles komma att bibehållas, bör deras ställning i vissa avseenden klargöras.

Såsom redan påpekats, äro de yrkesbestämda högre folkskolorna nästan undantagslöst anknutna till folkskolans sjätte klass, även där denna klass icke utgör den högsta klassen i folkskolan. Det ligger nära till hands att överväga en sådan ändring av detta förhållande, att skolorna i enlighet med det ursprungliga syftet, som fortfarande kommer till uttryck i den gällande stadgan, komma att utgöra en påbyggnad på den avslutade folkskolekur-

sen. Med hänsyn till att den fackliga utbildningen inom vissa yrkesområden torde böra utsträckas över tre år för att kunna giva ett tillfredsställande resultat, och då skolor, som äro avsedda att förbereda en kommande grundligare yrkesutbildning, icke torde böra omfatta mera än två årsklasser efter avslutad 7-årig folkskola, så synes möjligheten att anknyta skolorna till sjätte klassen i folkskolan icke böra uteslutas. Det måste emellertid betraktas såsom ett oeftergivligt krav, att ifrågavarande skolors kurser i de allmänt medborgerliga ämnena omfatta åtminstone vad som i dessa ämnen tillhör kurserna för de klasser i folkskolan, som ligga ovanför anknytningsklassen, jämte i förekommande fall fortsättningsskolans kurser i samma ämnen. I betraktande därav och då en betydande del av undervisningstiden måste anslås till den fackliga utbildningen, så bör en yrkesbestämd högre folkskola, som bygger på folkskolans sjätte klass, icke omfatta mindre än tre årsklasser. I stadgan bör införas bestämmelse härom liksom också föreskrift, att skolornas kurser skola omfatta de moment av folkskolans och fortsättningsskolans allmänna ämnen, vilka lärjungarna icke genomgått före inträdet i högre folkskolan.

En annan fråga av betydelse gäller de yrkesbestämda högre folkskolornas anknytning till de egentliga yrkesskolorna. Allmänna bestämmelser härom kunde ur vissa synpunkter vara önskvärda. Detta måste förutsätta någorlunda enhetliga undervisningsplaner för skolorna. Den nu rådande friheten att inom vissa gränser anpassa undervisningens art och omfattning efter lokala önskemål och behov är emellertid av så stort värde, att den så långt möjligt bör lämnas obeskuren. Lämpligast synes därför vara, att frågan om de från yrkesbestämd högre folkskola avgångna lärjungarnas rätt att erhålla tillträde till yrkesskolas yrkeskurs eller inträde i lärlingsskolas andra årskurs för varje särskild skola prövas och avgöres av överstyrelsen för yrkesutbildning, sedan skolans styrelse med biläggande av den för skolan fastställda undervisningsplanen gjort framställning i ärendet.

Då de yrkesbestämda högre folkskolorna kunna betraktas såsom parallellformer såväl till de praktiska mellanskolorna, vilka äro underställda skolöverstyrelsen, som i vissa fall till folkskolans högsta klasser (sjunde och åttonde), torde de framdeles liksom hittills böra hänföras till det allmänna skolväsendet och icke till det egentliga yrkesskolväsendet. Det måste emellertid förutsättas, att skolöverstyrelsen, under vilken skolorna sålunda närmast skulle sortera, samverkar med överstyrelsen för yrkesutbildning såväl i fråga om kontrollen över skolornas verksamhet som beträffande alla frågor rörande den fackliga utbildningen vid skolorna.

I den ovanberörda skrivelsen från representanter för ifrågavarande skolor framföres tanken på att införa en statligt kontrollerad examen vid dessa skolor. En sådan åtgärd synes oss icke välbetänkt. Att införa en enhetlig examen i en skolform, som omsluter skolor med stora olikheter i fråga om såväl organisation som undervisningsplaner, torde möta stora svårigheter.

Införandet av en examen skulle otvivelaktigt så småningom medföra en icke önskvärd likriktning av skolorna. Den frihet, som alltid kännetecknat de högre folkskolornas arbetsvillkor, bör icke inskränkas genom införandet av en för alla skolor centralt anordnad examen.

Vad slutligen beträffar skolformens benämning, synas inga bärande skäl ha anförts för att de kvarvarande skolorna skulle erhålla någon ny benämning. Att de författningsmässigt, så länge de ännu finnas, sammanfattas under benämningen »yrkesbestämda högre folkskolor» kan givetvis icke hindra, att en viss skola väljer ett särskilt namn. Den yrkesbestämda högre folkskolan i Falun kan t. ex., såsom redan är fallet, lämpligen benämnas »Falu stads praktiska skola». Liknande förhållanden återfinnas inom åtskilliga andra grupper av skolor.

d. Bidrag till anordnande av praktiska linjer.

Höstterminen 1943 funnos vid de praktiska mellanskolorna och vid de läroanstalter, som hade inbyggda praktiska linjer, sammanlagt 37 handelslinjer, 7 tekniska linjer och 5 hushållslinjer. Att hushållslinjerna äro så fåtaliga torde åtminstone delvis bero på att utbildningen, såsom redan framhållits, icke i samma grad som utbildningen på de övriga linjerna möjliggör omedelbar anställning inom yrken, för vilka linjen är avsedd att förbereda, vartill kommer, att kompetensvärdet av examensbetyget från huslig linje är mycket begränsat i fråga om tillträde till fortbildningsanstalter. Skälet till att handelslinjer förekomma i så mycket större utsträckning än tekniska linjer torde väsentligen vara av ekonomisk natur. Det kan synas överraskande, att praktiska linjer icke i större omfattning upprättats på landets industriorter och där anordnats såsom tekniska linjer. Att så icke blivit fallet torde till icke ringa del förklaras därav, att kostnaderna för den utrustning, som är nödvändig för undervisningen på en teknisk linje, äro betydande och avsevärt större än motsvarande kostnader för en handelslinje samt att erforderliga undervisningslokaler, särskilt verkstadslokaler, för en teknisk linje i regel icke torde utan mer eller mindre omfattande byggnadsarbeten kunna anordnas inom redan befintliga skolbyggnader. Vi ha övertvägt, huruvida staten lämpligen borde i en eller annan form lämna bidrag till anskaffande av undervisningslokaler, lokalernas inredning och förseende med inventarier samt till anskaffande av undervisningsmateriel för praktiska linjer inom det högre skolväsendet i syfte att främja utbyggandet av dessa linjer.

Bidrag till anskaffande av undervisningslokaler m. m. Vad de allmänna läroverken beträffar, åligger det jämlikt § 212 gällande läroverksstadga vederbörande kommun att i överensstämmelse med av kommunen gjorda åtaganden tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler, däri inbegripna laboratorie- och materielrum, biblioteks- och studierum m. m., samt

i de fall, då sådant blivit vederbörligen bestämt, jämväl inredning och möbelutrustning. Där sådant åtagande icke föreligger eller skyldighet i sagda avseende eljest icke förefinnes, skola byggnad och underhåll av läroverkshus ske på bekostnad av läroverkets byggnadsfond ävensom i stift, där byggnadskassa finnes, med bidrag av denna i mån av Kungl. Maj:ts medgivande.

Numera torde samtliga vederbörande kommuner ha åtagit sig att var och en i fråga om sitt eller sina allmänna läroverk tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler. I fråga om många läroverk har vederbörande kommun numera jämväl åtagit sig att ansvara för inredning och möbelutrustning.

Jämlikt § 218 läroverksstadgan må lokalstyrelsen vid läroverk, där vederbörande kommun icke åtagit sig att tillhandahålla inredning och möbelutrustning, i särskilda fall lämna bidrag ur läroverkets byggnadsfond till läroverkets möblering ävensom till anskaffande av för gymnastikundervisningen behövlig materiel, såvida i dessa avseenden betydligare utgift erfordras.

Byggnadsfondens inkomster äro dels en terminsavgift, vilken med 5 kronor erlägges av varje lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning helt eller delvis befriats, dels ock en tredjedel av inflytande hyresmedel, där ej lokalstyrelsen i särskilt fall annorlunda bestämmer.

Stiftens byggnadskassor äro numera av ringa antal och betydenhet. Deras ursprungliga uppgift, byggande och underhåll av läroverkshus, ombesörjes sedan länge huvudsakligen av läroverkskommunerna. Det torde endast vara byggnadskassan i Lunds stift, som ännu användes för sitt ursprungliga ändamål.

Beträffande de kommunala mellanskolorna, de högre folkskolorna och de praktiska mellanskolorna ankommer det på vederbörande kommun att utan bidrag av statsmedel tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler med inredning och möbelutrustning m. m.

Till centrala verkstadsskolor utgår statsbidrag till anskaffning av undervisningslokaler samt lokaler för administration m. m. med belopp, motsvarande hälften av de kostnader för lokalernas uppförande eller förvärvande, som befinnas skäligen. Till anskaffning av inventarier och inredning av undervisningslokaler utgår jämväl statsbidrag med belopp, som Kungl. Maj:t finner skäligt bestämma i samband med beslut om statsbidrag till anskaffning av dylika lokaler, dock med högst hälften av de styrkta kostnaderna för de inventarier och den inredning, för vilka bidraget beräknats.

Till kommunala anstalter för yrkesundervisning i allmänhet utgår enligt gällande författning angående statsunderstöd till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning ej bidrag av statsmedel till anskaffande av undervisningslokaler eller till lokalernas inredning. Jämlikt bemyndigande av 1943 års riksdag äger Kungl. Maj:t emellertid medgiva, att bidrag av statsmedel må utgå till kommunal anstalt för yrkesundervisning till sådana kostnader för anskaffning av undervisningsloka-

ler samt av inventarier och inredning av dylika lokaler, som föranledas av att vid sådan anstalt inrättas yrkesavdelning för flygmekaniker, med belopp, motsvarande högst hälften av de kostnader, som prövas skäliga. Nämda be-myndigande har utverkats i syfte att så snabbt som möjligt få erforderligt antal flygmekanikeravdelningar till stånd och därigenom möjliggöra rekry-teringen av flygvapnets volontärbeställningar med ynglingar, som före an-ställningen erhållit viss yrkesutbildning.

Med hänsyn till att bidrag av statsmedel för närvarande icke annat än un-dantagsvis utgår till anskaffande och inredning av undervisningslokaler vid andra kommunala anstalter för yrkesundervisning än centrala verkstadssko-lor, anse vi oss icke böra ifrågasätta, att staten lämnar bidrag till nämnda ändamål för praktiska linjer inom det högre allmänna skolväsendet.

Bidrag till undervisningsmateriel. Enligt gällande läroverksstadga, § 217, skall varje allmänt läroverk äga en biblioteks- och materielkassa, varur skola bestridas, bland annat, kostnaderna för anskaffande och under-håll av böcker och övrig undervisningsmateriel ävensom annan för lärover-ket behövlig materiel, i den mån skyldighet härutinnan icke åligger vederbö-rande kommun. Kassans inkomster äro *dels* en avgift av tre kronor av varje lärjunge, som inskrives vid läroverket och icke jämlikt § 33 läroverksstad-gan är frikallad från inskrivningsavgift eller befriats därifrån av rektor, *dels* en terminsavgift, som av rektor efter kollegiets hörande bestämmes till högst 10 kronor för varje lärjunge, vilken ej därifrån i föreskriven ordning helt eller delvis befrias, dock med rätt för Kungl. Maj:t att efter i varje särskilt fall gjord framställning medgiva förhöjning av avgiften intill 15 kronor, *dels* ock en tredjedel av inflytande hyresmedel, där ej lokalstyrelsen i särskilt fall annorlunda bestämmer.

För höstterminen 1943 har Kungl. Maj:t medgivit förhöjning av ovan-nämnda terminsavgift utöver 10 kronor vid 25 allmänna läroverk, därav 4 med inbyggda praktiska linjer.

Såsom av det föregående framgår, skola ur biblioteks- och materielkassan vid de allmänna läroverken bestridas, bland annat, kostnader för anskaf-fande och underhåll av böcker och annan för läroverket behövlig materiel, i den mån skyldighet härutinnan icke åligger vederbörande kommun. Till bokinköp och bokbindning utgår emellertid sedan åtskilliga år tillbaka bi-drag av statsmedel. För ändamålet är för budgetåret 1945/46 på riksstaten uppfört ett reservationsanslag av 75 000 kronor. Anslaget fördelas av Kungl. Maj:t efter förslag av skolöverstyrelsen. Där biblioteks- och materielkassans tillgångar visat sig otillräckliga, har Kungl. Maj:t vid flera tillfällen med-givit, att större eller mindre belopp finge tagas ur läroverkets byggnadsfond för inköp av undervisningsmateriel. I samband med inrättandet av nya läro-verk har staten i vissa fall lämnat engångsanslag till biblioteks- och mate-

riekassan vid läroverken, medan vederbörande kommuner i andra fall lämnat sådant bidrag.

Då praktisk linje hittills anordnats vid allmänt läroverk, har vederbörande läroverkskommun i flertalet fall anslagit medel till anskaffande av undervisningsmateriel för linjen. I vissa fall har den praktiska linjens behov av speciell undervisningsmateriel kunnat tillgodoses genom samverkan med på orten befintlig kommunal anstalt för yrkesundervisning eller annan där befintlig läroanstalt. Ett sådant samarbete är givetvis synnerligen önskvärt och skulle underlättas, om olika skolor på en och samma ort komme att stå under gemensam styrelse. — Det har även förekommit, att medel till ifrågavarande ändamål tillskjutits från enskilt håll.

Vad beträffar de kommunala mellanskolorna, de högre folkskolorna och de praktiska mellanskolorna har vederbörande kommun att utan bidrag av statsmedel svara för kostnaderna för erforderlig undervisningsmateriel. Till skolbibliotek vid dessa läroanstalter kan dock understöd av statsmedel utgå från det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet.

Till såväl centrala verkstadsskolor som kommunala anstalter för yrkesundervisning i allmänhet utgår bidrag av statsmedel till anskaffning samt underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel.

Till centrala verkstadsskolor utgår statsbidrag *dels* till anskaffning av den första uppsättningen av sådan stadigvarande undervisningsmateriel (maskiner samt verktyg och dylikt), som prövas erforderlig, med nio tiondelar av de styrkta kostnaderna härför, *dels* till nyanskaffning (komplettering) av maskiner med likaledes nio tiondelar av kostnaderna för den på grund av förslitning eller eljest nödvändiga nyanskaffningen, *dels ock* till underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel m. m. med belopp, beräknat efter 70 kronor för elev och år, dock att bidraget sammanlagt ej må uppgå till högre belopp än som svarar mot huvudmannens verkliga kostnader för ändamålet under den tid bidraget avser.

Till kommunala anstalter för yrkesundervisning i allmänhet utgår understöd av statsmedel till undervisningsmateriel — dock icke till förbrukningsmateriel till yrkesmässig produktion av till försäljning avsedda alster — med belopp, motsvarande hälften eller i vissa undantagsfall intill två tredjedelar av kostnaderna för densamma. Enligt tillämpad praxis utgår ifrågavarande understöd icke blott till kostnaderna för nyanskaffning av maskiner, verktyg och dylikt utan även till kostnaderna för reparation och underhåll av sådan undervisningsmateriel, för arbetsmateriel för undervisning i såväl teoretiska som praktiska ämnen samt för elektrisk och annan kraft för undervisningen.

Innan vi gå närmare in på frågan om bidrag av statsmedel till undervisningsmateriel vid praktiska linjer inom det allmänna högre skolväsendet, vilja vi erinra om att frågan om en omläggning av sättet för bestridande av läroverkens omkostnader vid skilda tillfällen framförts och att utredning och förslag i ämnet framlagts av skolöverstyrelsen i november 1942.

Genom beslut den 12 juni 1942 anbefalldes Kungl. Maj:t skolöverstyrelsen att, med beaktande av vad chefen för ecklesiastikdepartementet enligt propositionen 1942: 50 och riksdagen i dess skrivelse 1942: 72 i ämnet anfört, verkställa utredning rörande bestridande över riksstaten av de allmänna läroverkens expenskostnader och därmed sammanhängande frågor.

Med skrivelse den 9 november 1942 framlade skolöverstyrelsen utredning i ämnet, vilken utmynnar i förslag, att ljus- och vedkassorna skulle avvecklas, varefter dessa kassors inkomster och utgifter skulle redovisas över riksstaten. Dock skulle läroverkens utgifter för renskrivning, vilka för närvarande bestridas med anlitage av medel ur ljus- och vedkassorna, enligt förslaget komma att belasta biblioteks- och materielkassan, vilken emellertid skulle beredas en avsevärd lättnad genom att från denna till riksstatsanslag skulle överflyttas kostnaderna för rektorsexpeditionernas expenser. Däremot innebär förslaget icke — i vidare mån än nyss nämnts — någon principiell omläggning av den del av medelsförvaltningen, som nu regleras över biblioteks- och materielkassan, byggnadsfonden och understöds- och premiekassan.

I yttranden över skolöverstyrelsens utredning och förslag i ämnet har statskontoret ansett en omorganisation av medelsförvaltningen vid läroverken icke böra givas den begränsade omfattning, som överstyrelsen förordat, och riksräkenskapsverket har framhållit, att, även om skolöverstyrelsens förslag om förstärkning av ljus- och vedkassorna kunde anses utgöra en lämplig första etapp i avvecklingen av läroverkens kassor, enligt riksräkenskapsverkets mening många skäl talade för att frågan om läroverkskassornas framtida ställning borde upptagas till prövning i ett sammanhang och icke, såsom nu ifrågasatts, lösas för sig beträffande allenast en av kassorna. Enligt riksräkenskapsverkets mening syntes det uppenbart, att i allt fall statsverket förr eller senare komme att övertaga biblioteks- och materielkassorna, varefter läroverkens behov av böcker och undervisningsmateriel komme att tillgodoses från ett särskilt riksstatsanslag till materiel, böcker m. m.

Ifrågavarande utredning och förslag ha ännu icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Vi få anledning återkomma till detta spørsmål i samband med behandlingen av frågan om lärjungarnas terminsavgifter.

Det är uppenbart, att kostnaderna för erforderlig undervisningsmateriel vid en praktisk realskollinje i allmänhet bli större än vid en allmän sådan linje. Sådan undervisningsmateriel, som behövs för en allmän linje, är jäm-

väl erforderlig för en praktisk linje. För sistnämnda linje tillkommer därjämte speciell för undervisningen på denna linje avsedd materiel.

Den speciella undervisningsmateriel, som erfordras för en hushållslinje, torde närmast avse sådan materiel för undervisning i hushållsgöromål, enär undervisning i kvinnlig slöjd är obligatorisk vid allmänna läroverk och kommunala mellanskolor. Undervisning i hushållsgöromål äger emellertid redan nu i viss utsträckning rum vid dessa läroanstalter, och skolutredningen föreslår i annat sammanhang, att undervisning i hushållsgöromål göres obligatorisk för flickorna vid nämnda skolor. Genomföres en sådan anordning, torde man icke med fog kunna göra gällande, att kostnaderna för anskaffning av undervisningsmateriel vid en med hushållslinje utrustad läroanstalt bli avsevärt större än vid en med enbart allmän linje utrustad läroanstalt av samma storlek.

Den speciella undervisningsmateriel, som erfordras för en handelslinje, utgöres först och främst av skrivmaskiner. Man kan i allmänhet räkna med att högst 35 skrivmaskiner äro erforderliga för en sådan linje. Kostnaderna för nyanskaffning av detta antal skrivmaskiner torde med nuvarande priser snarare över- än understiga 15 000 kronor. Ett antal räknemaskiner och möjligen en eller annan kontorsmaskin i övrigt bör därjämte ingå i en handelslinjes materielutrustning. Kostnaderna härför torde med nuvarande priser icke kunna beräknas till lägre belopp än 5 000 kronor. Kostnaderna för den första uppsättningen av sådan stadigvarande undervisningsmateriel, som speciellt erfordras för en handelslinje, äro sålunda relativt stora.

Den speciella undervisningsmateriel (maskiner, verktyg och dylikt), som erfordras för en *teknisk* linje, ställer sig givetvis avsevärt dyrare i anskaffning än sådan materiel för en handelslinje. Kostnaderna uppgå vid nuvarande prisläge enligt en verkställd överslagsberäkning till omkring 50 000 kronor.

Anskaffningskostnaderna för den speciella undervisningsmateriel, som kan erfordras för en jordbrukslinje, torde icke komma att överstiga motsvarande kostnader för en handelslinje.

De merkostnader, som sålunda i allmänhet kunna beräknas uppkomma för anskaffning av för en praktisk linje speciellt erforderlig undervisningsmateriel, utgöra givetvis ett hämmande moment vid utbyggandet av det praktiska skolväsendet.

Enligt skolöverstyrelsens ovannämnda utredning utgjorde biblioteks- och materielkassornas vid de allmänna läroverken inkomster under budgetåret 1941/42 tillhopa 983 750 kronor, medan utgifterna från nämnda kassor under samma budgetår uppgingo till sammanlagt 1 041 355 kronor. Vid utgången av sagda budgetår utgjorde dessa kassors sammanlagda tillgångar 523 113 kronor och skulder 15 522 kronor, varför kassornas behållning uppgick till 507 591 kronor. Vid nämnda tidpunkt översteg biblioteks- och materielkassans behållning vid 10 läroverk 10 000 kronor men uppgick vid fler-

talet läroverk till mindre än 2 000 kronor. Vid 9 läroverk utvisade ifrågasvarande kassa brist vid samma tidpunkt.

Biblioteks- och materielkassan vid de allmänna läroverken torde endast undantagsvis kunna lämna något väsentligt bidrag till bestridande av kostnaderna för anskaffande av den första uppsättningen av sådan stadigvarande undervisningsmateriel, som erfordras för inrättande av en praktisk linje vid läroverket. Såsom förut nämnts, ha vederbörande kommuner också i flertalet fall varit nödsakade anslå medel till anskaffning av sådan undervisningsmateriel. Även där intresse finnes för upprättande av praktiska linjer, torde kostnaderna för erforderlig undervisningsmateriel ofta erbjuda mycket kännbara svårigheter. Vi anse därför skäl föreligga för att bidrag av statsmedel skall kunna utgå för ändamålet och förorda — under förutsättning att läroverkens kassor icke komma att förstatligas — att ett särskilt anslag för ändamålet uppföres på riksstaten. Anslaget, som lämpligen torde bära uppföras under rubriken »Allmänna läroverken: Bidrag till undervisningsmateriel vid praktiska linjer», torde bära erhålla förslagsanslags natur och disponeras av Kungl. Maj:t. Ur anslaget bör bidrag kunna utgå *dels* till anskaffning av den första uppsättningen av sådan stadigvarande undervisningsmateriel, som speciellt erfordras för en praktisk linje, *dels ock* till underhåll och komplettering av nämnda materiel.

Såsom av det föregående framgår, utgår bidrag av statsmedel till såväl centrala verkstadsskolor som kommunala anstalter i allmänhet för anskaffning av samt underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel ehuru enligt olika grunder för centrala verkstadsskolor och för andra kommunala anstalter för yrkesundervisning, medan bidrag av statsmedel icke utgår till undervisningsmateriel för praktiska mellanskolor eller för vid kommunala mellanskolor inbyggda praktiska linjer. Med hänsyn till önskvärdheten av att praktiska skolor eller linjer även av sistnämnda slag upprättas mera allmänt, torde staten i viss utsträckning bära lämna bidrag jämväl till undervisningsmateriel för dessa praktiska skolformer inom det kommunala undervisningsväsendet, och vi förorda därför, att bidrag må — i likhet med vad vi föreslagit i fråga om de allmänna läroverkens praktiska linjer — utgå *dels* till anskaffande av den första uppsättningen av sådan stadigvarande undervisningsmateriel, som speciellt erfordras för den praktiska linjen, *dels ock* till underhåll och komplettering av nämnda materiel. Bidraget torde liksom i allmänhet vid kommunala anstalter för yrkesundervisning bära utgå med femtio procent av de styrkta kostnaderna för den materiel, som prövas erforderlig.

För ändamålet torde ett särskilt anslag bära uppföras på riksstaten förslagsvis under rubriken »Kommunala läroverk: Bidrag till undervisningsmateriel vid praktiska linjer.» Anslaget torde bära få karaktären av förslagsanslag. Ansökningar om bidrag bära prövas och avgöras av Kungl. Maj:t.

4. Praktisk realexamens anordning.

En redogörelse för gällande bestämmelser angående praktisk realexamen har lämnats i det föregående (sid. 49 ff). Denna redogörelse kompletteras här med en översikt av dessa bestämmelsers praktiska tillämpning.

Deltagandet i de skriftliga proven torde till en början behöva belysas, då en viss valfrihet enligt bestämmelserna är möjlig. Siffermaterialet är hämtat från de fristående praktiska mellanskolorna. Därpå följer en översikt av hur bestämmelserna angående uppgifterna för skriftliga prov och praktiska examensarbeten ha tillämpats.

Deltagandet i de skriftliga proven. På *handelslinje* äro eleverna skyldiga deltaga i skriftligt prov i modersmålet, tyska och engelska. Därjämte äro de praktiska proven i bokföring och stenografi obligatoriska. De elever, som anmäla sig till det matematiska provet, skola beredas tillfälle att deltaga. Två alternativ finnas alltså att välja på. Följande tabell visar, hur eleverna vid de praktiska mellanskolorna med handelsundervisning under femårsperioden 1939—1943 fördelat sig på dessa alternativ:

Skriftligt prov i	A n t a l e l e v e r				
	vt 39	40	41	42	43
mod., tyska, eng.	389	361	335	413	432
mod., tyska, eng., mat.	105	93	119	163	167
Summa	494	454	454	576	599
Deltagande i mat.	21 %	20 %	21 %	28,6 %	27,7 %

På *teknisk linje* äro eleverna skyldiga deltaga i skriftligt prov i modersmålet, ettdera av språken tyska och engelska samt fysik. Därjämte äro de praktiska proven i maskin- och byggnadslära (ritteknik) och verkstadsarbete obligatoriska. De elever, som anmäla sig till det matematiska provet, skola beredas tillfälle att deltaga. Då ingenting hindrar, att eleverna, om de så önska, deltaga i båda språken, blir det ej mindre än sex alternativ att välja på. Följande tabell visar, hur eleverna vid de praktiska mellanskolorna med teknisk undervisning under femårsperioden 1939—1943 fördelat sig på dessa alternativ:

Skriftligt prov i	A n t a l e l e v e r				
	vt 39	40	41	42	43
mod., eng., fysik	64	86	79	106	105
mod., tyska, fysik	43	21	26	1	—
mod., tyska, eng., fysik	—	—	2	2	4
mod., eng., fysik, mat.	45	40	57	58	59
mod., tyska, fysik, mat.	7	18	14	19	21
mod., tyska, eng., fysik, mat.	17	19	36	22	8
Summa	176	184	214	208	197
Deltagande i mat.	38,5 %	41,6 %	50 %	47,6 %	45,5 %

På *huslig (hushållsteknisk) linje* ha eleverna varit skyldiga deltaga i skriftligt prov i modersmålet, tyska och engelska. Dock har det ena språket fått utbytas mot matematik. Elev, som anmält sin önskan att utöver de obligatoriska proven deltaga i matematik, skulle beredas tillfälle härtill. De praktiska examensproven i hushållsgöromål och sömnad äro obligatoriska. Vid denna linje har elev alltså haft fyra olika alternativ att välja mellan. Under femårsperioden 1939—1943 ha eleverna vid de praktiska mellan-skolorna med huslig undervisning fördelat sig på dessa alternativ på följande sätt:

Skriftligt prov i	A n t a l e l e v e r				
	vt 39	40	41	42	43
mod., tyska, eng.	46	60	46	63	59
mod., tyska, eng., mat.	52	55	41	48	43
mod., tyska, mat.	—	—	—	—	—
mod., eng., mat.	16	10	16	16	15
Summa	114	125	103	127	117
Deltagande i mat.	58,8 %	52,6 %	55,6 %	50 %	50 %

Av dessa tabeller kan bl. a. utläsas, *att* eleverna vid alla linjerna i ganska stor utsträckning önskat deltaga i provet i matematik *samt att* vid de tekniska och husliga linjerna de elever, som deltagit i endast ett skriftligt språkprov, till övervägande antalet valt engelska, vilket delvis torde bero på att detta språk i viss utsträckning är begynnelse-språk vid dessa linjer; vid den husliga linjen har dock det stora flertalet deltagit i både det tyska och det engelska provet.

Uppgifterna för skriftliga prov och praktiska examensarbeten. 1927 års skolsakkunniga utgingo ifrån att de skriftliga proven komme att anordnas så vitt möjligt med användande av samma uppgifter som i vanlig realexamen. Man ville vinna så nära överensstämmelse som möjligt mellan allmän och praktisk realexamen. Det har också varit stadgat, att uppgifterna för de skriftliga proven skulle vara i huvudsak desamma som för allmän realexamen.

Bestämmelsen har tillämpats på följande sätt.

För svensk uppsats ha samma ämnen givits som i allmän realexamen. Något eller några ämnen ha dock utbytt mot fackbetonade ämnen: ämnen från handels område, tekniska ämnen eller ämnen från det husliga arbetets område.

I de främmande språken ha samma svenska texter och samma reproduktionstexter förelagts eleverna som i allmän realexamen. På handelslinje gavs dock till en början en reproduktion med handelsbetonad text.

Provet i matematik har varit exakt detsamma som i allmän realexamen.

Provet i fysik har jämväl innefattat uppgifter i mekanik.

I fråga om de praktiska proven synas 1927 års skolsakkunniga ha tänkt sig prov av blygsammare art och omfattning än de, som hittills givits.

Rörande provet i bokföring säga 1927 års sakkunniga, att det bör omfatta en självständig bokföringsuppgift så beskaffad, att vid dess utförande lärjungen också får tillfälle ådagalägga sin färdighet i handelsräkning. I de meddelade bestämmelserna angående praktisk realexamen talas likaledes om självständig behandling av *enkla* uppgifter. De givna uppgifterna ha i allmänhet varit uppdelade i tre, varav en varit obligatorisk. De ha innefattat bokföring av ett antal angivna affärshändelser, kollationering och kontroll samt bokslut.

Stenografiprovet har fortgått i fem stegringar, varför provet uppdelats på två dagar med lägre hastigheter första dagen. Både allmän text och handelstext har dikterats (3 min. vardera). Början har gjorts med 75 stavelsers hastighet i minuten på allmän text och 100 stavelsers hastighet på handelstext. Den högsta hastigheten (femte provet) har varit 175 stavelser för allmän text och 200 stavelser för handelstext. Eleverna ha varit skyldiga deltaga i ett av proven och ha ägt rätt att deltaga i två eller flera.

Provet i beskrivande maskin- och byggnadslära hade 1927 års sakkunniga tänkt som en uppgift, avseende en enkel ritning, beräkning eller annan tillämpningsuppgift på den genomgångna kursen med tillfälle för eleverna att visa sin förmåga att använda handböcker. I tillämpningen har provet blivit betydligt mera omfattande. Det består numera av 9 uppgifter, huvudsakligen beräkningsuppgifter, baserade på kursen i mekanik och hållfasthetslära.

Provet i verkstadsarbete skulle enligt 1927 års sakkunniga bestå i förfärdigandet av något föremål antingen av eleven på egen hand eller i av skolan anordnat samarbete med andra. Provet har i tillämpningen bestått av 8 olika uppgifter — föremål eller detaljer av föremål — avsedda att visa elevernas färdighet i användandet av olika maskiner, verktyg och metoder, som förekomma i en verkstad: filning, bockning, gängning, fräsning, borrarning, hyvling, lödning eller svetsning, smide o. s. v. Av de 8 uppgifterna skall eleven lösa 3 för att få godkänt betyg.

Provet i sömnad har bestått i förfärdigandet av ett klädesplagg, samma för samtliga elever: städrock, blus, pyjamas o. d.

För provet i hushållsgöromål ha eleverna förelagts lösandet av en av flera meddelade uppgifter. Genom lottning har bestämts, vilken uppgift var och en skall utföra. Uppgifterna ha omfattat tillagning av angivna maträtter, städning, tvätt, dukning o. d. En uppgift har kunnat vara sammansatt av flera sådana moment.

Önskemål och förslag, framförda från skilda håll. Mot den för praktisk realexamen föreskrivna anordningen och mot tillämpningen av denna har kritik riktats från kollegiers och rektorers sida. Bland annat innehålla svaren på

förfrågningar, som skolutredningen hösten 1941 riktade till rektorerna vid de praktiska mellanskolorna, en del synpunkter på anordningen av praktisk realexamen.

Rektorerna synas vara ense om att sextimmarsproven i bokföring, maskin- och byggnadslära samt hushållsgöromål äro till sin längd onödigt krävande för lärjungar på ifrågavarande åldersstadium. Uppgifterna för dessa prov borde så anpassas, att de kunde fullgöras på något kortare tid, utan att man därför behövde eftersätta kraven på effektiv prövning. Även mot proven i verkstadsarbete och sömnad har anmärkts, att de äro för omfattande. De toge en stor del av vårterminen i anspråk.

Vid samtliga skriftliga prov ha uppgifterna ansetts böra närmare än vad hittills i allmänhet varit fallet anpassas efter kurserna i de olika ämnena. Rektor vid Stockholms handelsmellanskola har sålunda framhållit, att de historiska ämnen ofta avsett kursmoment, som tillhöra klass två eller tre vid praktisk mellanskola.

Anmärkningar ha riktats mot att proven i språk icke anpassats med hänsyn till handelsskolornas undervisning i handelskorrespondens och de tekniska skolornas undervisning med teknisk text som underlag. Samtidigt har emellertid framhållits, att det vid dessa skolor givetvis icke är fråga om några avsevärda avvikelser från den normala språkkursen.

I fråga om språkproven ha vidare framförts önskemål, att de måtte reformeras i anslutning till de försök, som igångsatts vid ett antal allmänna läroverk. Beträffande den husliga linjen borde därjämte undersökas möjligheten att utbyta det ena språkprovet mot ett *för linjen i fråga avpassat* prov i matematik.

Från ett par håll har ifrågasatts, om icke obligatorisk skrivning i ett språk kunde vara tillräckligt.

Önskemål har vidare framställts om att matematikprovet även för handelslinjen och den tekniska linjen skulle anpassas efter de genomgångna kurserna. En sådan tillrättaläggning av matematikprovet skulle stimulera deltagandet i provet.

Beträffande fysikprovet har anmärkts, att svårighetsgraden är för hög. Det vore till förfång för undervisningen, att läraren tvingades söka driva upp färdigheten i problemlösning på bekostnad av andra, minst lika värdefulla kursmoment.

Uppgifterna i bokföring ha ansetts vara för långa. En beskärning av uppgifternas omfattning skulle medgiva den minskning av skrivtiden, som är ett allmänt önskemål. Detsamma gäller provet i maskin- och byggnadslära.

Stenografiprovet betecknas på skolhåll allmänt som alltför krävande. Olika ändringsförslag ha framställts. Sålunda har föreslagits, att stegringen i provet skulle tagas bort. Det borde vara tillräckligt med ett prov, som visade, att eleven behärskade skrivtecknen och vid skrift efter diktamen nådde upp till en viss rimlig lägre hastighet. Vidare har framhållits, att

diktamenstexten borde vara avfattad på ett efter elevernas utveckling och mognad mera än hittills lämpat språk.

Därjämte anses önskvärt, att provet i stenografi finge av elever, som så önskade, utbytas mot ett prov i maskinskrivning.

I detta sammanhang vilja vi hänvisa till en av undervisningsrådet Nils Schenke efter inspektion vid en inbyggd handelslinje till skolöverstyrelsen avgiven berättelse. Däri framhålles, att examensfordringarna i stenografi tvinga fram ett hemarbete för eleverna, som är oproportionerligt stort, till skada för andra ämnen. Schenke förordar en minskning av arbetsbördan i stenografi. Han anser, att undervisningen i detta ämne bör inskränkas till att meddela eleverna en grundlig och säker systemkännedom och bibringa dem en flytande och lättläst stenografisk stil som en grund för fortsatt utbildning. Som konsekvens härav anser han det nödvändigt, att det praktiska provet i stenografi uteslutes.

Mot uppgifterna i verkstadsarbete, sådana de hittills givits, ha en del anmärkningar framställts. Vi citera, vad som härutinnan anförts i en av rektor vid Göteborgs praktiska mellanskolor uppgjord promemoria.

»Verkstadsprovet skulle kunna förenklas genom en återgång till 1927 års sakkunnigas ursprungliga tanke, att *ett* föremål skulle tillverkas. Det vore av större intresse för eleverna att få göra en färdig sak, helst också en praktiskt användbar sak, än att som nu bara göra övningsstycken, som ge prov på olika verktygs och maskiners användning men sällan eller aldrig ge eleverna tillfredsställelsen att se något brukbart växa fram under deras händer. Det är ju icke möjligt och icke heller nödvändigt, att ett prov skall fara över hela kursen. Ett prov blir alltid ett stickprov. Ett enkelt föremål skulle i sin framställning kunna innefatta tillräckligt många olika moment för att visa elevernas allmänna färdighet. Flera olika föremål kunde anges av skolöverstyrelsen, och genom lottning kunde avgöras, vad var och en av eleverna skulle förfärdiga. Förfarandet vid fördelningen av uppgifterna bleve alltså detsamma som vid skolköksprovet. Vid bedömningen skulle man då mera än hittills kunna taga hänsyn till kvaliteten av det utförda arbetet.

Från flera håll har påpekats, att tillgången till arbetsplatser och maskiner är mycket olika vid olika praktiska mellanskolor. Så som verkstadsprovet nu är anordnat, händer det ofta, att eleverna hindra varandra genom att för många samla sig på en och samma uppgift. Maskinerna räcka inte till åt alla på en gång. Eleverna stå i kö vid maskinerna, och mycken dyrbar arbetstid går förlorad för dem. Det händer därför sällan, att eleverna hinna med det antal uppgifter, som berättigar dem till ett högre betyg. Det utförda arbetet blir icke en riktig mätare av elevernas verkliga förmåga. Den av mig föreslagna anordningen skulle troligen råda bot på detta missförhållande.»

Slutligen har framhållits såsom nödvändigt, att normerande bestämmelser för betygsättningen av examensproven i speciellt verkstadsarbete och sömnad utfärdas.

Även från rektorer vid läroanstalter med inbyggd praktisk linje ha synpunkter och önskemål beträffande examensbestämmelserna framförts. Dessa önskemål gå i samma riktning som de ovan refererade.

Det förslag till stadga för praktiska mellanskolor, som skolöverstyrelsen i november 1940 ingivit till Kungl. Maj:t, har ännu icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd, bortsett från att bestämmelser om praktiska linjer och praktisk realexamen år 1945 blivit inarbetade i läroverksstadgan. Beträffande realexamens anordning har därvid den ändringen vidtagits, att den för utförande av de praktiska examensarbetena i bokföring, maskin- och byggnadslära (ritteknik) och hushållsgöromål anslagna tiden minskats till fem timmar.

I fråga om fordringarna för tillträde till den muntliga prövningen ha likaledes en del önskemål framkommit.

Man har uppmärksammat den olikhet i fordringarna, som råder vid bedömandet av allmän och praktisk realexamen. Minimifordran i allmän realexamen är nu under vissa omständigheter godkänt betyg i svensk skrivning och ett annat skriftligt prov. I praktisk realexamen fordras dessutom godkänt betyg i ett av de praktiska proven.

1927 års sakkunniga, som föreslogo denna bestämmelse, voro medvetna om skillnaden men ansågo icke, att den var av någon betydelse. De anförde härom: »Då de praktiska examensuppgifterna ofta i vida mindre grad än övriga skriftliga prov röna inverkan av yttre tillfälligheter och ej för lärjungarna innebära samma psykiska påfrestning som de skriftliga proven i teoretiska läroämnen, kunna de sakkunniga icke finna, att de föreslagna villkoren för godkännande innebära någon egentlig skärpning av de för godkännande av allmän realexamen gällande bestämmelserna.»

Till detta resonemang synes man på skolhåll icke vilja ansluta sig. Det framhålles, att de praktiska proven innebära lika stor psykisk påfrestning för eleverna som de skriftliga proven och att yttre tillfälligheter påverka det praktiska provets förlopp lika väl och i samma grad som det teoretiska. Det anses som ganska självklart, att — oberoende av hur pass krävande proven äro — fordran på ännu ett godkänt betyg måste innebära en skärpning i examensfordringarna. Från flera håll framföres önskemålet om en jämkning i fordringarna. En rektor vid realskola med inbyggd handelslinje formulerar önskemålet på följande sätt: »Lärjunge, som erhållit lägst vitsordet Godkänd för svensk skrivning och för skriftligt prov i *ett* av de båda språken samt för *ett* av de praktiska examensarbetena, bör utan vidare få undergå muntlig prövning.» Fordran på kvalificerad majoritet vid omröstning inom kollegiet skulle alltså icke behövas i detta fall. Vid en annan skola av samma typ går önskemålet ändå längre. Man anser, att de praktiska examensarbetena böra tillmätas lika stor vikt som de skriftliga språkproven. Likaväl som ett godkänt fullgörande av språkproven jämte god-

känt betyg i svensk skrivning berättigade till deltagande i den muntliga examen, borde ett godkänt utförande av de praktiska examensarbetena jämte godkänt betyg i svensk skrivning medföra samma rätt.

Då läroverksstadgan år 1945 omarbetades, gjordes icke någon ändring i den nuvarande ordningen.

Såsom av den ovan lämnade redogörelsen framgår, deltaga eleverna enligt nu tillämpade examensanordning i olika många skriftliga prov: på handelslinje i tre eller fyra, på teknisk linje i tre, fyra eller fem och på huslig linje i tre eller fyra. Vi ha icke funnit några sakliga skäl, som motivera bibehållandet av denna bristande enhetlighet. Såsom av det följande framgår, anse vi oss böra föreslå, att antalet prov begränsas till fyra, varav ett i praktiska läroämnen.

Svensk uppsats måste givetvis vara obligatoriskt prov på samtliga linjer.

Beträffande de främmande språken synes det motiverat, att proven, i likhet med vad vi föreslå beträffande den allmänna realexamen, begränsas till ett språk.

Såsom förut framhållits, har ett jämförelsevis stort antal elever frivilligt deltagit i examensprovräkningen. Tendensen synes vara den, att antalet ökas. Det förefaller ju också vara rätt naturligt, att dessa elever få provas i matematik. I synnerhet gäller detta lärjungarna på teknisk linje, där matematik måste anses vara ett av de viktigaste ämnena. På denna linje bör matematikprovet vara obligatoriskt.

Det kan diskuteras, huruvida provet i fysik skall bibehållas på den tekniska linjen. Att från början ett sådant prov medtagits, synes ha berott på att man av vissa skäl icke ansett ett matematikprov lämpligt. 1927 års sakkunniga hänvisade till att kurserna i matematik voro så varierande vid de olika linjerna. Ett differentierat prov i matematik för olika linjer diskuterades överhuvudtaget icke. Som ersättning för matematikprovet vid teknisk linje infördes fysikprovet, som skulle anordnas så, att det samtidigt gäve tillfälle till ett omdöme om lärjungarnas praktiska räknefärdighet. 1927 års sakkunniga tillade, att tvekan kunde råda, huruvida samma lärjunge borde undergå obligatoriskt skriftligt prov i både matematik och fysik.

Fysikprovet synes i mycket stor utsträckning ha varit en stötesten för eleverna. Det har också från lärarehåll framhållits, att fysikprovet snarast kommit att bli ett försvårat matematikprov. Den linje, som i fråga om de skriftliga proven haft den största belastningen att bära, synes vara den tekniska linjen. Då matematikprovet enligt vårt förslag skall göras obligatoriskt, synes det oss därför vara lämpligt, att fysikprovet slopas.

Vårt förslag att medtaga examensarbete endast i ett praktiskt läroämne vilja vi här närmare precisera.

Beträffande handelslinjen finna vi de framställda anmärkningarna mot ämnet stenografi och mot de hittills förekommande proven i detta ämne

värda allvarligt beaktande. Om provet slopas, kunna fordringarna i ämnet hållas inom rimligare gränser och därmed en väsentlig och behövlig nedskärning av elevernas hemarbete åstadkommas. Vi förorda därför, att provet i stenografi i realexamen helt slopas. Naturligtvis bör kravet på viss uppnådd färdighet upprätthållas. Vi förutsätta, att skolöverstyrelsen kommer att lämna närmare bestämmelser härom.

Mot proven i verkstadsarbete på teknisk linje och i sömnad på huslig linje har bl. a. den anmärkningen gjorts, att deras anordnande är förbundet med vissa svårigheter, då proven måste utsträckas över en lång arbetstid. En stor del av terminens undervisningstid åtgår för provet. Kontrollen över att arbetena utföras fullt självständigt torde vara svår att utöva, då den sammanlagda arbetstiden måste fördelas efter den för läsåret gällande arbetsordningen. Arbetet får därigenom knappast samma karaktär av ett för alla lika krävande slutprov som de övriga till en dags arbete begränsade proven. Vissa svårigheter torde dessutom redan ha yppat sig att på lämpligt sätt variera provuppgifterna, ett förhållande som i längden synes komma att göra sig allt mera gällande.

På grund av dessa omständigheter vilja vi föreslå, att proven i verkstadsarbete på teknisk linje och i sömnad på huslig linje utgå.

De praktiska examensarbetena skulle på så sätt komma att omfatta: på handelslinje bokföring, på maskinteknisk linje maskin- och byggnadslära och på huslig linje hemkunskap med hushållsgöromål. På kemisk-teknisk linje bör praktiskt examensarbete anordnas i laboratorieteknik och på jordbrukslinje för gossar i jordbruks- och husdjurslära samt för flickor i hemkunskap med hushållsgöromål. Har flicka på grund av den valfrihet, som vi för flickornas del föreslå i fråga om de praktiska läroämnena på jordbrukslinje, deltagit i undervisningen i de för gossarna närmast avsedda praktiska läroämnena, bör emellertid det praktiska examensarbetet av henne fullgöras i jordbruks- och husdjurslära.

De prov, som föregå deltagandet i den muntliga prövningen, böra sålunda enligt vårt förslag bliva följande:

på handelslinje: svensk uppsats, engelska, matematik; bokföring;

på maskinteknisk linje: svensk uppsats, engelska, matematik; maskin- och byggnadslära;

på kemisk-teknisk linje: svensk uppsats, engelska, matematik; laboratorieteknik;

på huslig linje: svensk uppsats, engelska, matematik; hemkunskap med hushållsgöromål;

på jordbrukslinje: svensk uppsats, engelska, matematik; jordbruks- och husdjurslära eller för flickor hemkunskap med hushållsgöromål.

Lärjunge bör vara skyldig att deltaga i alla skriftliga prov på vederbörande linje samt i det praktiska examensarbetet.

Skrivtidens längd i de av oss föreslagna proven bör vara den i §§ 70 och 71 läroverksstadgan angivna.

Att uppgifterna böra noga avpassas efter de genomgångna kurserna anse vi vara självklart. Om hittills olikheterna i tim- och kursplaner vid de praktiska mellanskolorna berett svårigheter att med bibehållande av likalydande prov för alla genomföra en sådan avpassning, torde efter en genomförd normering av dessa tim- och kursplaner intet hinder föreligga att tillgodose denna viktiga synpunkt på provuppgifterna. Därvid kunna dock icke alla linjer föreläggas samma provräkningar. Den allmänna linjen och den kemisk-tekniska linjen böra ha samma provräkning. Den aritmetiska provräkningen på allmän linje bör även föreläggas handelslinjens och hushållslinjens lärjungar, varvid dock beträffande handelslinjen vissa uppgifter möjligen böra utbytas mot speciella handelsuppgifter. På jordbrukslinjen och på den maskintekniska linjen böra särskilda provräkningar givas.

Ämnen för den svenska uppsatsen böra, för så vitt de icke äro helt allmänna eller s. k. fria ämnen, så väljas, att eleven har stoffet aktuellt, helst inom årets kurs. Den anmärkning, som riktats mot de historiska ämnena, att de stundom byggt på kursmoment, som icke tillhöra den högsta klassen, torde böra beaktas. Med den utformning av tim- och kursplanerna, som här föreslås, komma emellertid även andra ämnen, såsom kristendoms-kunskap och geografi, i vissa fall att avslutas i lägre klass än den högsta. Skola uppgifter alltjämt väljas från dessa läroämnens områden, torde det alltså bli nödvändigt att ge dem en sådan formulering, att behandlingen icke blir beroende av färska detaljkunskaper inom ett visst avsnitt av ämnet. Det kan ifrågasättas, om icke särskilda ämnen, som bättre anknyta till linjernas kursplaner, i större utsträckning, än hittills varit fallet, borde ges vid real-examen på praktisk linje.

De skriftliga språkproven böra vara av samma natur som i den allmänna realexamen. På handelslinjen bör särskilt prov föreläggas i engelska. På de övriga linjerna bör språkprovet vara detsamma som i allmän realexamen. Liksom i allmän realexamen böra sammanfattningsbetyg för hela läsåret avgivas i svensk skrivning, engelsk skrivning och problemlösning eller aritmetrisk räkning.

I fråga om rätt att undergå muntlig prövning bör fordras, att lärjunge skall vara godkänd i svensk skrivning, det praktiska provet samt antingen engelsk skrivning eller problemlösning, respektive aritmetisk räkning. Uppfyllas icke dessa villkor, bör lärjunge i vissa undantagsfall dock kunna erhålla rätt att delta i den muntliga prövningen, varvid samma bestämmelser böra gälla som för allmän realexamen.

De praktiska examensarbetena i bokföring, maskin- och byggnadslära samt hushållsgöromål förutsättas bli något beskurna med hänsyn till den minskade tiden för examensarbetet. I examensprovet i maskin- och byggnadslära bör ingå en eller annan uppgift, som hänför sig till materiallära och verkstadsarbete.

I de bestämmelser, som gällande läroverksstadga innehåller beträffande praktisk realexamen för lärjungar från enskild undervisning, böra med hänsyn till innehållet i de av oss föreslagna kursplanerna vissa ändringar företagas. Sålunda bör skyldigheten att förete betyg eller intyg om kunskap för flyttning från realskolans näst högsta klass gälla på handelslinjen kristendomskunskap, geografi, biologi, fysik och kemi, på den maskintekniska och den kemisk-tekniska linjen kristendomskunskap, historia med samhällskunskap och geografi, på den husliga linjen kristendomskunskap, geografi och fysik samt på jordbrukslinjen historia med samhällskunskap.

Den numera upphävda bestämmelsen, att examinand från enskild undervisning skall undergå prövning i teckning (ritteknik), torde böra återinföras på alla linjer.

5. Kompetens åtföljande praktisk realexamen.

I sitt betänkande rörande praktiska utbildningslinjer på realskolans åldersstadium framhålla 1927 års skolsakkunniga, att frågan om den behörighet såväl till vissa slag av anställning i offentlig tjänst som till inträde i högre fackutbildningsanstalter, vilken bör tillkomma dem, som avlagt praktisk realexamen, vore av största betydelse för den stora allmänhetens värdering av de praktiska linjerna.

Fortfarande gäller, att allmänhetens värdering av de praktiska realskol-linjerna i icke ringa grad är beroende av huruvida praktisk realexamen medför möjlighet att vinna inträde i statlig eller kommunal tjänst och samtidigt öppnar vägar till fortsatt högre utbildning. På målsmanshåll vill man gärna så länge som möjligt hålla olika vägar öppna för ungdomarna.

Vad beträffar behörighet för vinnande av inträde i statlig eller kommunal tjänst, äro förhållandena för närvarande sådana, att person, som avlagt allmän realexamen, icke alltid omedelbart efter avslutad skolgång kan erhålla dylik tjänst. En högre examen eller en specialkurs är på grund av den stora konkurrensen om platserna ofta erforderlig även i de fall, där enbart realexamen på allmän linje formellt sett skulle vara tillfyllest. Ofta är också vederbörande för ung för att omedelbart efter avlagd allmän realexamen kunna anställas i sådan tjänst, för vilken denna examen lämnar formell behörighet. Redan 1927 års skolsakkunniga ansågo sig kunna påpeka, att möjligheten för den enskilde att efter avläggande av den dåvarande realskolexamen bliva antagen i allmän tjänst var ytterst ringa.

Enligt av oss verkställd undersökning angående den tillämnade sysselsättningen för de lärjungar vid offentliga och enskilda läroanstalter, vilka avlagt realexamen under åren 1936—1939, hade endast 5 % (318) av de realskolabiturienter, som år 1939 avlade ifrågavarande examen, för avsikt att övergå till civila tjänsteställningar av olika slag. Här avsågos

då anställningar vid post, telegraf, radio, järnvägar, tull, lantmäteri och landsstat. Endast en mindre del av dessa torde i verkligheten sedan utan genomgång av någon specialkurs kunnat erhålla önskad anställning. Man kan också ifrågasätta, huruvida det icke för åtskilliga av dessa 318 abiturienter, som ämnade övergå till civil tjänst, hade varit ändamålsenligare, om de avlagt praktisk realexamen särskilt på handelslinje eller i vissa fall på teknisk linje. Såsom av vår redogörelse för uttalanden angående praktisk realexamen m. m. (sid. 60 ff.) framgår, anses nämligen praktisk realexamen i vissa fall för biträdestjänster vid ämbetsverk vara av större värde än vanlig realexamen. I den mån det genom upplysningsverksamhet och på grund av gjorda erfarenheter blir klart för målsmännen, att allmän realexamen i praktiken icke medför större möjligheter för den enskilde än praktisk realexamen att bliva antagen i civil tjänstebefattning, torde också denna examen komma att värderas högre.

Då det kan förutsättas, att flertalet av de elever, som välja praktisk linje i realskolan, också äro speciellt intresserade av den ämnesgrupp, som skiljer den valda linjen från den teoretiska realskolan eller från annan praktisk linje, är det särskilt nödvändigt, att avlagd praktisk realexamen för vederbörande medför samma behörighet som allmän realexamen att vinna inträde vid de högre fackutbildningsanstalterna. Såsom tidigare framhållits (sid. 51 ff.), är detta också för närvarande förhållandet. Det har ibland framhållits, att genomgång av en allmän realskola skulle på ett lämpligare sätt förbereda vederbörande för studier vid t. ex. tekniskt gymnasium eller handelsgymnasium. Såvida de praktiska realskolornas undervisning i de mera direkt allmänbildande ämnena — särskilt då i språk — anordnas såsom vi föreslå, torde emellertid några svårigheter för studiebegåvade elever, som avlagt praktisk realexamen, att följa med och tillgodogöra sig undervisningen i de olika fackläroanstalterna icke komma att föreligga. Vägarna till handelsgymnasierna samt skolköks- och lanthushållsseminarierna böra sålunda stå öppna för den, som avlagt realexamen på handels- respektive hushållslinje, liksom vägarna till de tekniska gymnasierna och tekniska fackskolorna för den, som avlagt teknisk realexamen. På huslig realskollinje avlagd examen bör lämna samma behörighet för inträde vid skolköksseminarium som allmän realexamen. Praktisk realexamen avlagd vid den av oss föreslagna jordbrukslinjen bör likaledes medföra samma behörighet som allmän realexamen för inträde vid specialgymnasiet för lantbruks-, mejeri- och skogsstuderande ävensom för inträde vid såväl skolköks- som lanthushållsseminarierna.

I läroverksstadgan § 37 mom. b) anges, i vilken utsträckning de i praktisk realexamen undfångna vitsorden vid övergång till vanligt gymnasium för närvarande må kunna tillgodoräknas lärjunge, som om de varit i allmän realexamen tilldelade. Därest, såsom vi förutsätta, samma kurs- och tim-

planer framdeles i stort sett komma att tillämpas för de olika praktiska realskolorna av samma typ, bli dessa bestämmelser väl motiverade.

Vid ställningstagande till frågan om vilka betyg i praktisk realexamen som böra gälla vid övergång till vanligt gymnasium, bör man icke ensidigt mäta kursomfånget i den ena och den andra skolan. Om, såsom vi förut-sätta, sådana villkor komma att fastställas för tillträde till gymnasium, att i stort sett endast väl studiebegåvade lärjungar kunna välja denna väg, så torde smärre skillnader i fråga om kursernas innehåll ha föga att betyda. Vid övergång till vanligt gymnasium efter avlagd praktisk realexamen bör man därför endast fordra tentamen i ämnen, där sådana skillnader i kurserna föreligga, att vederbörande icke kan utan föregående komplettering följa med undervisningen i gymnasiet.

Ur denna principiella synpunkt anse *ordföranden* samt ledamöterna *Karin Cardell, Fredriksson, Sigrid Jonsson, Jonzon, Karnell* och *Persson*, att prövning vid övergång till gymnasium från de olika praktiska realskollinjerna bör begränsas till följande ämnen:

från *handelslinje*, matematik, biologi med hälsolära samt fysik;

från *maskinteknisk linje* historia med samhällskunskap, geografi samt biologi med hälsolära;

från *kemisk-teknisk linje* geografi;

från *huslig linje* geografi, matematik och fysik;

från *jordbrukslinje* intet ämne.

Även ledamöterna *André, Elisabeth Dahr, Iverus, Kolmodin, Kärre, Sandberg* och *Wellander* äro i princip av den meningen, att av lärjungar med praktisk realexamen tentamen för tillträde till gymnasium bör fordras endast i ämnen, där sådana kursskillnader föreligga, att vederbörande icke kan utan föregående komplettering följa undervisningen i gymnasiet. Beträffande tillämpningen av denna princip ha emellertid dessa ledamöter i denna fråga anfört följande.

»De praktiska linjerna äro i första hand avsedda för elever, som efter realexamen skola mer eller mindre direkt övergå till praktiskt arbete, däremot icke för elever, som ämna fortsätta i gymnasium, framför allt icke i allmänt gymnasium. I enstaka fall får man dock räkna med möjligheten, att elever med praktisk realexamen besluta sig för gymnasiestudier, då de kunna önska inrikta sig mot sådan verksamhet inom sitt område, som kräver högre utbildning. Det torde därvid, såsom redan anförts, närmast bli fråga om väl studiebegåvade elever, och för sådana torde smärre luckor i kunskaperna icke spela så stor roll. För dessa lärjungar blir det emellertid i regel arbetsammare att följa gymnasieundervisningen än för elever med allmän realexamen, eftersom gymnasiets kurser ansluta sig till den allmänna realskolans och de praktiska linjernas undervisningsplaner starkt avvika från den allmänna realskolan i fråga om både tim- och kursplaner.

Det ligger därför i ifrågavarande elevers eget intresse att före inträdet på gymnasiet så långt möjligt utjämna olikheterna i kunskaper. Det bör också för dem, under förutsättning av tillräcklig studiebegåvning, vara jämförelsevis lätt att före övergången inhämta sådana kursmoment, som äro av särskild betydelse för de fortsatta studierna. Arbetet i gymnasiet underlättas därigenom avsevärt både för dem själva och för lärarna, till gagn för samtliga elevers undervisning.

Från denna utgångspunkt finna vi det erforderligt, att samtliga lärjungar med praktisk realexamen — icke blott lärjungarna på maskinteknisk linje — få före inträdet på gymnasium undergå prövning, förutom i de ovan föreslagna ämnena, även i *historia med samhällskunskap*. Här föreligga stora skillnader mellan allmänna och praktiska linjer, såsom framgår redan av timtalet, vilket på allmän linje för de båda högsta klasserna utgör 6½ veckotimmar och på praktisk linje i regel 2 timmar — ifråga om fristående handelslinje 3 timmar — förlagda till endast den ena av de båda högsta klasserna. Medan historieundervisningen i den allmänna realskolan i en hel klass ägnas åt antikens historia (2½ veckotimmar), läsas på de praktiska linjerna endast vissa bilder ur antikens historia, för vilket syfte beräknats 1 veckotimme. Då denna del av historien icke är avsedd att i fortsättningen behandlas på gymnasiet — den har med hänsyn härtill flyttats från klass 1 i den nuvarande realskolan till klass 4⁵ (3⁴) — är det nödvändigt, att de blivande gymnasieeleverna, framför allt på latinlinjen, i realskolan fått en någorlunda klar bild av den antika historien. Även i fråga om samhälls- och ekonomilära bli skillnaderna betydande, då i högsta realskoleklassen de 4 veckotimmarna i historia till största delen ägnas åt denna del av ämnet, som på de praktiska linjerna i regel får ungefär 1 timme.

Även i andra ämnen föreligga kursskillnader. En allvarlig brist är för elever med praktisk realexamen på handelslinjen avsaknaden av kunskaper i fysisk geografi, en ämnesgren, som icke läses på gymnasiet men som förut-sattes vara bekant för dess elever. Vissa luckor inom andra områden av ämnet ha icke fullt samma betydelse och kunna anses kompenserade av dessa elevers kunskaper i varukännedom. Vi föreslå därför, att kompletteringsprövning föreskrives i *geografi* även för handelslinjens elever men att prövningen begränsas till den fysiska geografien.

I *kristendomskunskap* är timtalet i den 4-åriga allmänna realskolan 7 och på de praktiska linjerna vanligen 4 veckotimmar. Skillnaden i kunskaper måste under sådana förhållanden bli avsevärd. Med hänsyn till ämnets art och då förefintliga brister här lättare botas under gymnasiestudiernas lopp, torde emellertid prövning i detta ämne icke vara ovillkorligen nödvändig.

Likaså ha vi ansett, att prövning i *tyska* på de maskin- och kemisk-tekniska, husliga och jordbrukstekniska linjerna icke nödvändigtvis skall fordras, trots den mindre tid, som eleverna i vissa fall studerat detta ämne

på linjerna i fråga. Här få eleverna under första gymnasieåret i den mån så erfordras lägga ned ökat eget arbete för att komma i nivå med de övriga eleverna.

Lärjungar med praktisk realexamen böra sålunda för inträde i gymnasium genomgående undergå prövning, förutom i de ämnen, som av utredningens övriga ledamöter föreslås, jämväl i historia med samhällskunskap. Lärjungar med praktisk realexamen på handelslinjen dessutom i geografi (fysisk geografi).»

Samtliga ledamöter anse, att prov i franska måste fordras på alla linjer, försåvitt kunskaper i detta ämne kommer att förutsättas för tillträde till gymnasium.

Vid övergång från näst högsta klassen av praktisk mellanskola (teknisk realskola) eller av praktisk linje i realskola till första ringen av 4-årigt gymnasium bör tentamen fordras i följande ämnen:

från handelslinje historia med samhällskunskap, geografi (fysisk geografi), biologi med hälsolära samt fysik;

från maskinteknisk linje historia med samhällskunskap, geografi (fysisk geografi) och biologi med hälsolära;

från kemisk-teknisk linje historia med samhällskunskap och geografi (fysisk geografi);

från huslig linje historia med samhällskunskap och geografi (fysisk geografi);

från jordbrukslinje historia med samhällskunskap.

I det avseende, varom fråga är i närmast föregående stycke, ha ledamöterna *Karin Cardell, Fredriksson, Sigrid Jonsson, Jonzon, Karnell* och *Persson* icke velat göra något uttalande, då frågan om gymnasietts framtida organisation ännu icke behandlats av skolutredningen.

Vid de här ifrågavarande inträdesprövningarna till gymnasiet böra proven mer avse ett bedömande av den inträdessökandes studieförutsättningar än en i detalj gående kontroll av dennes kunskapsförråd.

Härovan ha vi endast uppehållit oss vid den kompetens, som praktisk realexamen bör medföra, då fråga är om fortsatta studier. I likhet med vad som för närvarande är fallet bör praktisk realexamen utöver vad här anförts beträffande inträde vid specialgymnasier, fackskolor och vanliga gymnasier medföra enahanda behörighet som allmän realexamen, där icke i något särskilt fall annorlunda anses böra bestämmas.

Såsom vi tidigare i olika sammanhang framhållit, bör emellertid ungdomen över praktisk realexamen huvudsakligen ledas till praktiskt arbete efter avslutad skolgång. Vid utarbetandet av förslag till kursplaner för de olika praktiska linjerna har detta också för oss varit en bestämmande syn-

punkt. Från många yrkesområden har vitsordats, att man i stort sett är tillfreds med den utbildning, som leder till praktisk realexamen. På sina håll ställer man numera sökande med praktisk realexamen före sökande med allmän realexamen. Vissa ändringar i de praktiska realskolornas kursplaner ha dock från yrkesmannahåll föreslagits. I möjligaste mån ha vi i våra kursplansförslag tagit hänsyn till dessa yrkanden.

6. Undervisningsplaner.

På sid. 27 ff. och sid. 43 ff. har redogörelse lämnats för nu gällande undervisningsplaner vid de praktiska mellanskolornas handels-, tekniska och husliga linjer samt vid sådana i realskolan inbyggda linjer.

Önskemål från rektorer och arbetsgivare. Önskemål och synpunkter beträffande tim- och kursplanerna ha framställts av rektorer vid praktiska mellanskolor och läroanstalter med inbyggda praktiska linjer i till skolutredningen inkomna svar på utsända frågeformulär. Under överläggningarnas gång ha därutöver en del önskemål framförts av de i skolutredningens delegation för praktiska utbildningslinjer på realskolans stadium deltagande representanterna för de praktiska linjerna. Vidare ha de av det praktiska livets män, med vilka delegationen konfererat, bidragit med värdefulla synpunkter.

Från skolhåll har betonats, att arbetsbelastningen vid de praktiska mellanskolorna och på de inbyggda praktiska linjerna är stor, större än i teoretisk realskola. Timalet per vecka i de nu tillämpade undervisningsplanerna anses vara maximalt. En höjning vore utesluten. I allmänhet anses dock, att timtalet kan hållas något högre vid praktisk mellanskola än vid teoretisk realskola. Rektorerna vid de praktiska mellanskolorna ha enat sig om att förorda 39 timmar i veckan såsom maximum, vilket beträffande de flesta av dessa skolor skulle betyda en beskärning av timplanen.

Från flera håll ha emellertid också farhågor uttalats för att en begränsning av nuvarande timtal skulle medföra, att de praktiska läroämnena finge sig tilldelat ett mindre timtal än det nuvarande, något som icke anses tillräddligt med hänsyn till den praktiska utbildningens betydelse vid dessa skolor.

Avvägningen mellan de olika ämnesgrupperna i nu gällande tim- och kursplaner anses i stort sett lämplig. Dock framhålles, att en överarbetning av tim- och kursplanerna till större enhetlighet vore av behovet påkallad, enär i annat fall examen från skilda skolor icke kunde bli en mätare på likvärdiga kunskaper.

Åtskilliga önskemål ha framställts beträffande de särskilda ämnena. Vid utformningen av våra förslag ha vi beaktat dessa önskemål, i den mån de synts oss berättigade och genomförbara.

Allmänna synpunkter. Såsom i det föregående påvisats, förete undervisningsplanerna vid de olika praktiska mellanskolorna för en och samma linje väsentliga olikheter. Avvikelserna från de av 1927 års skolsakkunniga föreslagna undervisningsplanerna äro både många och betydande. Vid de inbyggda linjerna är enhetligheten större, så gott som fullständig. Då skolformen redan år 1937 lämnat försöksstadiet bakom sig, synes tiden vara inne att åstadkomma normerande enhetliga undervisningsplaner. Dock synes oss icke ett avvisande av alla lokala divergenser böra förordas. Dessa böra emellertid begränsas till sådana avvikelser, som äro bestämt motiverade av förhållandena på den ort, där eleverna företrädesvis komma att söka sin utkomst. Frågor om avvikelser från normalplanen torde böra prövas av Kungl. Maj:t.

I samband härmed vilja vi framhålla önskvärdheten av att praktisk realskola och praktisk linje i realskola för en och samma linjetyp ha så överensstämmande undervisningsplaner som möjligt. Givetvis är det icke möjligt att åstadkomma full överensstämmelse. Vår strävan har dock varit att minska de skiljaktigheter, som hittills förefunnits. Det har därför synts oss nödvändigt att stärka de praktiska läroämnenas ställning på de inbyggda linjerna. Bortsett från den maskintekniska och den kemisk-tekniska realskolan få dock dessa linjer även enligt vårt förslag ett något lägre timtal i nämnda ämnen än de fristående skolorna.

En viktig angelägenhet har synts oss vara att bereda elever, som börjat sin skolgång på en linje, möjlighet att åtminstone på ett tidigt stadium utan prov övergå till en annan linje. Många elever torde vid sitt inträde i realskola, teoretisk eller praktisk, icke vara på det klara med var de bäst passa. De böra ha tillfälle att utan större svårigheter rätta ett misstag. Vi ha därför ansett det vara riktigt, att första klassen i 4-årig realskola har samma tim- och kursplaner på allmän och praktisk linje samt att även i andra klassen kursplanerna för de teoretiska läroämnena i största möjliga utsträckning sammanfalla med den teoretiska realskolans.

En synnerligen viktig fråga är arbetsbelastningen. Bestämda erinringar ha från många håll framställts mot de nuvarande förhållandena i detta avseende. Vi ha därför i våra förslag begränsat timtalet till 36 timmar i klass 1, 36 à 37 timmar i klass 2 och 38 timmar i klasserna 3 och 4. Motsvarande begränsning har gjorts i timplanerna för de inbyggda linjerna. Att vi dock ansett oss kunna stanna vid något högre timtal på de praktiska linjerna än vad vi föreslå för den allmänna linjen, sammanhänger därmed, att det manuella arbetet, även om det i och för sig icke är mindre tröttande än det teoretiska, dock är rörligare och erbjuder en stimulerande omväxling samt kräver mindre hemarbete.

Rörande vilka ämnen som böra upptagas på timplanen torde icke råda större meningsskiljaktigheter. Här vilja vi endast framhålla, att uppdelningen av ämnena på teoretiska läroämnena, praktiska läroämnena och öv-

ningsämnen — en uppdelning, vars lämplighet kan ur vissa synpunkter ifrågasättas — av praktiska skäl bibehållits.

En fråga av för undervisningsplanernas utformning betydelsefull art är spörsmålet om avvägningen mellan teoretiska och praktiska läroämnen. Praktisk realskola har en dubbel uppgift: att meddela både vad man gemensamt kallar allmänbildning och en förberedande yrkesutbildning.

En viss jämvikt mellan allmänt medborgerlig bildning och praktisk utbildning inom den praktiska mellanskolan eftersträvades av 1927 års sakkunniga. Det heter i deras betänkande, att å ena sidan kurserna i s. k. allmänbildande ämnen i stort sett icke kunna få minskas under en viss gräns, om examen — praktisk realexamen — skall kunna likställas med den vanliga realskolans eller kommunala mellanskolans. Å andra sidan framhålles det, »att undervisningen i de för varje linje karakteristiska fackligt inriktade ämnena måste givas en sådan omfattning, att lärjungarnas kunskaper och färdigheter vid skoltidens slut äro tillräckliga för att sätta dem i stånd att inom vederbörande arbetsområden sköta sådana sysslor, som i regel bruka anförtros åt nybörjare, vilka förvärvat någon föregående teoretisk yrkesutbildning».

Under de praktiska mellanskolornas tioåriga tillvaro har den traditionella uppfattningen om de teoretiska ämnenas större allmänbildande värde i stor utsträckning dominerat. Det synes oss därför angeläget att betona de praktiska läroämnenas betydelse. Deras likvärdighet med de teoretiska ämnena såsom bildande ämnen bör bli erkänd. Icke minst därför är det önskvärt, att de praktiska läroämnen få en stark position i undervisningsplanerna. Den praktiska utbildningen kan ytterligare stärkas, om även i de teoretiska ämnenas kurser plats ges åt sådana moment, som stödja denna utbildning. Vi ha sökt att utarbeta kursplanerna i enlighet härmed. En viss avknappning av tiden för de teoretiska läroämnen har därvid icke kunnat undvikas. Vi ha emellertid fasthållit vid principen, att dessa ämnen icke i något fall borde få mindre tid till sitt förfogande än i en 8-årig folkskola.

Ämnen. Ämnenas beteckning är i nu gällande undervisningsplaner i vissa fall rätt olika. Vi förorda, att även ämnesbeteckningen göres enhetlig, och föreslå på de olika linjerna följande ämnen:

a) på *handelslinje*:

teoretiska läroämnen: kristendomskunskap, modersmålet, engelska, tyska, historia med samhällskunskap, geografi, matematik med handelsräkning, biologi med hälsolära, fysik, kemi;

praktiska läroämnen: varukännedom, bokföring med kontorsgöromål, handelslära, inköps- och försäljningsteknik, stenografi, maskinskrivning;

övningsämnen: välskrivning, teckning och textning, musik, gymnastik med lek och idrott, slöjd, hemkunskap med hushållsgöromål;

b) på *maskinteknisk linje*:

teoretiska läroämnen: kristendomskunskap, modersmålet, engelska, tyska, historia med samhällskunskap, geografi, matematik, biologi med hälsolära, fysik, kemi;

praktiska läroämnen: mekanik med hållfasthetslära, materiallära, beskrivande maskin- och byggnadslära, ritteknik, verkstadsarbete;

övningsämnen: teckning, musik, gymnastik med lek och idrott, slöjd;

c) på *kemisk-teknisk linje:*

teoretiska läroämnen: kristendomskunskap, modersmålet, engelska, tyska, historia med samhällskunskap, geografi, matematik, biologi med hälsolära, fysik, kemi med laboratorieteknik;

praktiskt läroämne: beskrivande maskinteknik (mätningsteknik, materiallära m. fl., vilka väl kunde upptagas som särskilda ämnen, ha med hänsyn till att ingen erfarenhet ännu finnes, förts under laboratorietekniken);

övningsämnen: teckning, musik, gymnastik med lek och idrott, slöjd, hemkunskap med hushållsgöromål;

d) på *huslig linje:*

teoretiska läroämnen: kristendomskunskap, modersmålet, engelska, tyska, historia med samhällskunskap, geografi, matematik, biologi med hälsolära, fysik, kemi;

praktiska läroämnen: sömnad, hemkunskap med hushållsgöromål, hemsjukvård med barnavård;

övningsämnen: teckning, musik, gymnastik med lek och idrott, slöjd;

e) på *jordbrukslinje:*

teoretiska läroämnen: kristendomskunskap, modersmålet, engelska, tyska, historia med samhällskunskap, geografi, matematik, biologi med hälsolära, fysik, kemi;

praktiska läroämnen:

gossar: jordbruks- och husdjurslära, skogshushållning, verkstadsarbete, bokföring;

flickor: jordbruks- och husdjurslära, bokföring, hemkunskap med hushållsgöromål, hemsjukvård med barnavård, sömnad;

övningsämnen: teckning, musik, gymnastik med lek och idrott, slöjd.

Tim- och kursplaner. De av oss utarbetade tim- och kursplanerna för i 4-årig realskola inbyggda praktiska linjer äro avsedda att tillämpas även i fråga om i 5-årig realskola inbyggda linjer.

I det följande lämna vi, i den omfattning som kan anses behöblig, ämne för ämne motivering för våra förslag till tim- och kursplaner. Med hänsyn till att det definitiva yrkesvalet icke skall framtvingas alltför tidigt, ha vi, som ovan framhållits, överallt gjort första klassens tim- och kursplan identisk med tim- och kursplanen för den teoretiska realskolans klass 1⁴. Även i andra klassen har beträffande de teoretiska ämnena överensstämmelse med motsvarande klass på allmän linje (2⁴) eftersträfvats.

Kristendomskunskap. Det torde vara oundvikligt, att tiden för detta ämne begränsas i jämförelse med den teoretiska realskolans. Ämnet bör så uppläggas, att dess allmänt fostrande betydelse framträder. Kristendomens inflytande på kultur- och samhällsliv genom kyrkans och andra religiösa samsfunds verksamhet bör belysas.

Modersmålet. Ämnet bör enligt vår uppfattning på grund av sin vikt erhålla samma ställning som i den teoretiska realskolan.

Kursen bör i huvudsak vara densamma som vid teoretisk realskola. På handelslinjen bör särskild uppmärksamhet ägnas åt de praktiska skrivelserna, och på alla linjer böra betydelse och stavning av inlånade facktermer särskilt behandlas.

Främmande språk. Vi föreslå obligatorisk undervisning i de båda språken engelska och tyska på samtliga linjer. Däremot anse vi det icke tillrådligt, att franskan bibehålles som tredje språk, icke ens som frivilligt ämne. Franskan torde också i den teoretiska realskolan i framtiden komma att antingen helt uteslutas eller få minskat utrymme. Dess bibehållande på de praktiska linjerna kan icke motiveras med hänsynen till fortsatta gymnasiestudier, då erfarenheten visat, att ytterst få elever övergå från dessa linjer till allmänt gymnasium.

Liksom för den allmänna realskollinjen föreslås engelska som begynnelse-språk. Detta torde medföra vissa olägenheter på den maskintekniska linjen, men det är dock med hänsyn till möjligheten till övergång mellan linjerna icke lämpligt att på vissa linjer avvika från den eljest överallt tillämpade språkföljden.

Det andra främmande språket har i allmänhet icke kunnat beredas fullt samma ställning som i den teoretiska realskolan.

På handelslinje kräves med hänsyn till handelskorrespondensen ett något högre timtal i språk än i den teoretiska realskolan. I övrigt har det första språket erhållit samma ställning på de praktiska linjerna som på den allmänna linjen. Timplanerna äro uppgjorda i överensstämmelse med timplan A i betänkandet om realskolan. Därest i stället timplan B tillämpas, erhåller engelskan genomgående sex timmar i första klassen i stället för sju.

Historia med samhällskunskap. Det är oundvikligt, att timtalet för detta ämne beskäres, om tillräckligt antal timmar skall kunna beredas åt de praktiska läroämnena och åt de teoretiska ämnen, som direkt stödja den praktiska utbildningen. Framställningen bör liksom i den 4-åriga teoretiska realskolan under de två första åren föras fram till nuvarande tid och sista året ämnet läses huvudsakligen omfatta samhällskunskap. En kortfattad kurs i antikens historia har medtagits i kursfördelningen för sistnämnda år.

Geografi. På alla linjer utom jordbrukslinjen har en begränsning av kursen i geografi i jämförelse med kursen i den teoretiska realskolan varit ofrånkomlig. På handelslinje ersättes dock ämnet i högsta klassen av varukännedom.

Matematik. Ämnet har på alla linjerna uppgiften att bibringa lärjungarna kunskap och färdighet i räkning men på handelslinje därjämte den speciella uppgiften att utbilda dem i handelsräkning och på teknisk linje att ge stöd åt studiet av de tekniska ämnena. På maskin-teknisk linje har ett större timantal än på allmän linje ansetts nödvändigt, medan någon minskning varit nödvändig på hushållslinjen.

Biologi med hälsolära. En kortfattad kurs i människokroppens byggnad och förrättningar jämte hälsolära bör ges på samtliga linjer. I övrigt kräves givetvis på kemisk-teknisk linje, huslig linje och jordbrukslinje en grundligare rent biologisk kurs än på övriga linjer. Undervisningen i hälsolära har förlagts till den högsta klassen eller i något fall till den näst högsta.

Fysik. Ämnet får givetvis en mycket olika ställning och omfattning på de olika linjerna. På handelslinjen har kursen begränsats till ett fåtal mera betydelsefulla moment. Även på huslig linje har en stark begränsning av stoffet genomförts. På alla linjer bör kursinnehållet vid behandlingen avpassas efter det speciella syftet med utbildningen.

Kemi. Ämnets relativt starka ställning på huslig linje motiveras med dess samband med och betydelse för hushållsgöromålen. Beträffande den maskin-tekniska linjen ha vi ansett fysiken viktigare men dock givit kemien en jämförelsevis grundlig kurs, medan kemien givetvis dominerar på den kemisk-tekniska linjen. Under rubriken kemi med laboratorieteknik ha här sammanförts såväl teoretiska som praktiska moment, som äro av betydelse för laboratoriet arbetet. Vissa delar, såsom materiallära, glasblåsning, mätningsteknik, metallurgi, skulle väl försvara sin plats som självständiga ämnen. Men då det här gäller att lägga en bred allmän grund och icke redan i skolan börja specialiseringen för de olika laboratoriernas arbete, har det icke ansetts lämpligt att binda de olika kursmomenten vid vissa timtal, helst som en skola på en viss ort med nödvändighet måste mera betona de delar, som äro av särskild betydelse för den verksamhet, som där kan bjudas de blivande laboranterna. Att kemien på jordbrukslinje måste givas samma utrymme som fysiken anse vi självfallet och ha rättat timtalet därefter.

Varukännedom. Ämnet, som hittills på några handelslinjer varit anslutet till geografikursen, på andra till kemikursen, skall enligt vårt förslag vara ett självständigt praktiskt läroämne. Visserligen torde det vara naturligast, att ämnet huvudsakligen utformas som en fortsättning och avrundning av geografikursen, men understundom torde geografiläraren icke vara kompetent att handha undervisningen i ämnet. Om ämnet lägges som ett självständigt ämne, torde det bli lättare att lösa lärarefrågan.

Bokföring med kontorsgöromål. Vid vissa skolor ha övningar i uppsättande av affärsskrivelser förekommit under bokföringen. I detta förslag har plats beretts för dessa övningar vid undervisningen i modersmålet, varför de här uteslutits och icke längre nämnas i ämnets namn.

Stenografi. Ämnets timtal har minskats, vilket står i samband med den

sänkning av målet för undervisningen, som påyrkats från skilda håll och som vi funnit helt befogad.

Maskinskrivning. Ämnet har med hänsyn till dess betydelse för elevernas yrkesutbildning fått ett något större timtal än det i allmänhet hittills haft.

Hemkunskap med hushållsgöromål har ansetts böra förekomma på alla linjer, där flickor i någon större utsträckning kunna väntas komma att studera. Utom på hushålls- och jordbrukslinjerna har kursomfånget ansetts kunna vara lika med det på den allmänna realskollinjen.

Mekanik med hållfasthetslära innebär en viktig praktisk och teoretisk komplettering av fysikkursen. Dess ställning har redan vid de olika skolorna fått en så fast utformning, att väsentliga förändringar icke ansetts motiverade.

Materiallära. Ämnet motsvarar »teknisk varukänedom» i nu gällande undervisningsplaner. Kursen har väsentligen bibehållits oförändrad.

Beskrivande maskin- och byggnadslära. Även om, såsom framgår av kursplanerna, byggnadsläran icke har uteslutits, torde dock huvudvikten böra läggas vid maskinläran.

Ritteknik. Då enligt den för kursuppläggningsen ledande principen detta ämne icke kan förekomma självständigt förrän i andra klassen, har timtalet givetvis minskats. Teckningen i första klassen erbjuder emellertid en viss ersättning, och då härtill kommer, att ämnet ritteknik innesluter åtskilliga moment, för vilkas behandling lärjungarna i första klassen icke allmänt kunna väntas vara mogna, torde minskningen i timantal för detta ämne vara mera skenbar än verklig.

Verkstadsarbete. Av samma skäl, som anförts beträffande rittekniken, kan detta ämne icke införas förrän i andra klassen. I första klassen bör dock slöjdundervisningen rätt planlagd innebära en god ersättning.

Fältmätning har förekommit vid vissa skolor som en kortare kurs, delvis förlagd till sommarlovet. En sådan anordning bör kunna bibehållas, men det har icke ansetts behöfligt att lämna några särskilda föreskrifter härom.

Industriell ekonomi. Undervisning i detta ämne har hittills normalt förekommit vid de tekniska mellanskolorna. Erfarenheten anses ha visat, att lärjungarna icke äro mogna för denna undervisning, varför ämnet helt har uteslutits. Vid matematikundervisningen torde en del exempel kunna behandlas, som klargöra, hur en företagare beräknar en varas försäljningspris m. m., vilket kan erbjuda någon ersättning.

Beskrivande maskinteknik. Detta ämne har införts på den kemisk-tekniska linjen, för att de blivande laboranterna skola ha någon allmän teknisk kunskap om beskaffenheten av de olika maskiner, som de kunna komma att mer eller mindre tillfälligt syssla med.

Sömnad. Skillnaden mellan sömnad och kvinnlig slöjd torde i skolan vara rätt oväsentlig. För att markera den praktiska karaktären har dock namnbyte skett från och med andra respektive tredje klassen.

Hemsjukvård med barnavård. På de nuvarande praktiska mellanskolor-

nas husliga linjer förekomma båda de kursmoment, som ingå i ovanstående rubrik, eller något av dem med växlande timal; minst $\frac{1}{2}$, högst 2 veckotimmar. Då såväl den teoretiska som den praktiska undervisningen i barnavård vid de praktiska realskolornas hushålls- och jordbrukslinjer, där ämnet enligt vårt förslag skall förekomma, lämpligen bör ske i nära samband med undervisningen i hemsjukvård, torde dess bibehållande som självständigt ämne icke kunna motiveras.

Jordbruks- och husdjurslära. Någon motivering för ämnets förekomst på jordbrukslinjen torde vara överflödig. Husdjursläran erbjuder dock vissa svårigheter vid de skolor, som ha kvinnliga lärjungar. Då flickorna blott skola deltaga i undervisningen under 3 veckotimmar i klass två respektive klass tre, måste grunddragen av den allmänna avelsläran behandlas, innan dess förutsättning, ärftlighetsläran, genomgåts.

Skogshushållning. Den tid, som kunnat anslås till detta ämne, är mycket knapp. Vid skolor i trakter, där ämnet kan anses ha större betydelse, kan ämnet emellertid erhålla en förstärkt ställning enligt kursplanen.

7. Läroböcker.

På de praktiska linjerna har det i åtskilliga fall visat sig svårt att erhålla lämpliga läroböcker. Sådana kunna icke alltid beräknas utgå i så stora upplagor, att det ställer sig ekonomiskt fördelaktigt för författare och förlag att taga befattning med dem. Man har därför fått nöja sig med att använda för andra skolformer avsedda läroböcker, om över huvud taget några stått att uppbringa. I vissa fall har vederbörande lärare fått draga sig fram helt utan lärobok genom att diktera eller stencilera de viktigaste momenten i kursen. Att detta icke varit till fördel för undervisningen är uppenbart.

I detta sammanhang må nämnas, att ett flertal läroböcker — även i vanliga läroämnen — vilka användas vid lantbruks-, lantmanna- och lanthushållsskolor, utarbetats efter riktlinjer, som uppdragits av lantbruksstyrelsens lärobokskommitté.

Det synes oss vara av synnerlig vikt, att bidrag av statsmedel beviljas för utarbetande av sådana läroböcker, som eljest icke kunna beräknas bliva utgivna i vanlig ordning.

Kap. IV. Sammanfattning.

I betänkandet angående organisationen av skolpliktstidens skolformer ha vi föreslagit en organisation av den framtida skolan, som i åtskilliga avseenden avviker från den nuvarande organisationen. Vi ha också där föreslagit, att nya benämningar införas på skolans stadier och linjer. Sålunda ha vi bland annat för de nuvarande praktiska linjerna infört beteckningen *tekniska linjer*. De skilda tekniska linjerna kunna lämpligen benämnas: handelsteknisk linje, maskinteknisk linje, kemisk-teknisk linje, hushållsteknisk linje och jordbruksteknisk linje. Av skäl, som i nämnda betänkande närmare utvecklas, ha vi emellertid såväl i föreliggande betänkande som i våra övriga betänkanden använt hittills brukliga beteckningar.

Kurserna för de fristående 4-åriga tekniska realskolorna äro så lagda, att de tre högsta klasserna jämväl kunna ingå i en 5-årig studiegång, svarande mot den nuvarande 5-åriga realskolan. Övergång från folkskolans sjätte klass till 3-årig lärogång i teknisk realskola förutsättes kunna ske på samma sätt och under samma betingelser som vid teoretisk realskola, alltså efter differentiering i femte och sjätte folkskoleklassen, respektive enligt ett annat förslag efter undervisning i engelska i sjätte folkskoleklassen.

Under återopande av den här förebragta utredningen föreslår skolutredningen åtgärder i nedan nämnda avseenden och angivna syften.

1) De praktiska (tekniska) realskollinjerna böra utbyggas i sådan omfattning, att de jämte det egentliga yrkesskoleväsendet skapa en bättre jämvikt mellan de praktiska och teoretiska utbildningsmöjligheter, som komma att stå ungdomen till buds.

2) Den nu befintliga organisationen av skolor, ledande till praktisk realexamen, utbygges och utökas med skolor eller linjer med kemisk-teknisk undervisning och med jordbruksundervisning samt på försök med en linje med sjöfartsteknisk undervisning.

3) I den mån yrkesbestämd högre folkskola anknyter till folkskolans sjätte klass, skall den omfatta minst tre årsklasser. Dess kurser i de allmänt medborgerliga ämnena skola omfatta åtminstone vad som i dessa ämnen tillhör kurserna för de klasser i folkskolan, som ligga ovanför anknytningsklassen, jämte i förekommande fall fortsättningsskolans kurser i samma ämnen. På orter, där folkskolan är utbyggd på sådant sätt, att den antingen ensam

eller i förening med en på orten befintlig yrkesskola fyller samma uppgift som en yrkesbestämd högre folkskola, bör statsbidrag icke utgå till en skola av sistnämnda slag.

4) Bidrag till undervisningsmateriel för praktiska linjer vid allmänna och kommunala läroverk bör utgå av statsmedel i enlighet med å sid. 108 närmare formulerat förslag.

5) Den muntliga prövningen i realexamen på praktisk linje skall på samtliga linjer föregås av prov i modersmålet, engelska, matematik och ett praktiskt ämne (se sid. 116).

För rätt att undergå muntlig prövning i realexamen på praktisk linje fordras att hava blivit godkänd i svensk skrivning, det praktiska provet samt antingen engelsk skrivning eller problemlösning, respektive aritmetisk räkning. Uppfyllas icke dessa villkor, bör rätt att deltaga i den muntliga prövningen dock undantagsvis kunna medgivas, varvid samma bestämmelser skola gälla som i fråga om allmän realexamen.

6) Realexamen, avlagd på jordbrukslinje, skall medföra samma behörighet som realexamen, avlagd på allmän linje, för inträde vid specialgymnasiet för lantbruks-, mejeri- och skogsstuderande ävensom vid skolköks- och lanthus-hållsseminarium.

7) Prövning vid övergång från praktisk realskollinje till allmänt gymnasium efter realexamen skall enligt *Ordförändens* samt ledamöterna *Karin Cardells, Fredrikssons, Sigrid Jonssons, Jonzons, Karnells* och *Perssons* åsikt begränsas till följande ämnen:

från handelslinje matematik, biologi med hälsolära samt fysik;

- » *maskinteknisk linje* historia med samhällskunskap, geografi samt biologi med hälsolära;
- » *kemisk-teknisk linje* geografi;
- » *huslig linje* geografi, matematik och fysik;
- » *jordbrukslinje* intet ämne.

Ledamöterna *Andræ, Elisabeth Dahr, Iverus, Kolmodin, Kärre, Sandberg* och *Wellander* anse, att denna prövning skall omfatta förutom de ämnen, som av övriga ledamöter föreslås, jämväl historia med samhällskunskap samt för lärjungar med praktisk realexamen på handelslinje geografi (fysisk geografi).

Vid inträdesprövningarna till gymnasiet böra enligt alla ledamöternas mening proven mer avse ett bedömande av den inträdessökandes studieförutsättningar än en i detalj gående kontroll av dennes kunskapsförråd.

8) För de olika praktiska realskollinjerna utfärdas undervisningsplaner av innehåll, som framgår av vid detta betänkande fogade förslag.

Kap. V. Särskilda yttranden.

I.

Ledamöterna *Elisabeth Dahr*, *Kolmodin* och *Wellander* ha avgivit följande särskilda yttrande:

»Uppfattningen, att de praktiska linjerna inom realskolan i stort sett väl motsvarat sitt syfte, kunna vi icke oreserverat dela. De uppgifter i fråga om studiegång och arbetsresultat, som föreligga, och vilka i första hand avse de fristående praktiska mellanskolorna, te sig icke gynnsamma. Vid handelslinjerna ha 57 % av de manliga och 43 % av de kvinnliga eleverna avgått i förtid, vid de tekniska linjerna är procenttalet i förtid avgångna 47 och vid de hushållstekniska 51. Motsvarande procenttal i vanlig 4-årig realskola är för gossar 34, för flickor 28.

Den starka avgången från praktiska mellanskolor skulle kunna antagas bero på att elever vid dylika skolor även med oavslutad kurs hade större möjligheter att erhålla lämpliga platser i arbetslivet och att sådana elever därför i större utsträckning än lärjungar i vanliga realskolor frestades att avbryta sin skolgång, även då deras arbetsresultat i och för sig icke vore otillfredsställande. Emellertid visar det sig, att av dem, som avgått från praktiska mellanskolor vid slutet av en vårtermin och början av samma års hösttermin blott 19 % av gossarna och 30 % av flickorna ha godkända betyg. För vanlig realskola äro motsvarande procenttal 20 och 25. Lärjungar vid praktiska mellanskolor lämna således icke nämnvärt oftare än vanliga realskolelärjungar studierna trots godkända betyg, den starka avgången från skolformen beror huvudsakligen på att de unga icke förmå följa undervisningen på tillfredsställande sätt. Under sådana förhållanden måste de praktiska mellanskolorna betecknas som jämförelsevis mindre effektiva och följaktligen oproportionerligt kostsamma skolformer.

Det mindre tillfredsställande resultatet synes väl kunna förklaras med hänvisning till de erfarenheter, som anföras i fil. lic. E. Neymarks framställning rörande yrkes- och anlagsorienterande verksamhet i skolan. Här påpekas, att verkligt effektiv yrkesvägledning icke kan lämnas före 14—15-årsåldern. Valet av utbildning vid praktisk mellanskola efter sex år i folk-

skola, således i 13-årsåldern, ett val, som säkerligen av flertalet fattas som ett verkligt yrkesval, infaller ur denna synpunkt alltför tidigt. Åtskilliga lärjungar, som i verkligheten varken äga förmåga att följa skolformens undervisning eller fallenhet för de verksamhetsfält, för vilka den förbereder, lockas att försöka sig på de utbildningsvägar den erbjuder. Huruvida dessa lärjungar eljest skulle ha försökt sin lycka i en vanlig realskola är osäkert; i den mån deras övergång till praktisk realskola inneburit en avlastning av den vanliga realskolan, hade en strängare sovring av elevmaterialet vid intagningen lett till en *i det hela* lika effektiv avlastning och hade därjämte medfört, att stora lärjungegrupper förskonats från att slå in på en utbildningsväg, som icke passat dem och som de snart måst lämna med oavslutade skolkurser och vitsord med ringa värde för konkurrensen i arbetslivet.

Icke minst med hänsyn till dylika förhållanden synas oss de s. k. inbyggda linjerna vara vida att föredraga framför fristående praktiska realskolor. Vid dessa linjer kan valet av praktisk utbildning uppskjutas till 14-årsåldern — vid övergång från klass 3⁵ — eller till 15-årsåldern — vid övergång från klass 2⁴. Även om denna valsituation från yrkesvägledningssåll icke betraktas som helt tillfredsställande, då i praktiken oförmåga att i alla ämnen följa realskolans kurs oftare än verkliga specialanlag blir avgörande för beslutet att övergå till praktisk linje, innebär denna senare övergång dock påtagliga fördelar framför ett val i 13-årsåldern. I den mån fristående praktiska realskolor i framtiden skola bestå, är det därför ett viktigt önskemål, att deras kurser fram till näst högsta klassen helt sammanfalla med den vanliga realskolans, så att varje lärjunge efter flyttningen till denna klass kan ompröva sina framtidsplaner och välja vägen över vanlig realskola eller annan praktisk linje, om han finner sig äga större fallenhet för en sådan studieväg. Det är beklagligt, att de för de praktiska realskoleformerna uppgjorda kurserna icke helt kunnat bringas i överensstämmelse med detta önskemål.

Betraktade som alternativ till den vanliga realskolan framstå de praktiska linjerna såsom en relativt enhetlig, till omedelbar praktisk verksamhet ledande utbildningsväg. I verkligheten äro dessa linjer dock starkt skilda från varandra med hänsyn såväl till arbetssätt som till mål och kursinnehåll. I och för sig kan det knappast anses självklart, att var och en av dem med samma antal skolår som den vanliga realskolan skall kunna leda till en kompetens, som för dess speciella yrkesområde är på lämpligaste sätt utformad och avvägd. I verkligheten visar det sig också, att praktisk realexamen på olika linjer bildar en rätt olikartad basis för verksamheten på de yrkesområden, den närmast avser att tjäna. De lärjungar, som avgå från handelslinje, gå mycket ofta direkt ut i arbetslivet. Vid praktiska mellanskolor ha enligt föreliggande uppgifter blott 13 % av de manliga och 1.6 % av de kvinnliga utexaminerade bedrivit fortsatta handelsstudier. Tydligt är, att realexamen på linjen räcker till såsom grund för det mer rutinmässiga och enkla kon-

torsarbetet, det arbete, som särskilt drager till sig den kvinnliga arbetskraften. På teknisk linje däremot gå icke mindre än 66 % av de utexaminerade till fortsatt teknisk utbildning. Det synes oss värt att undersöka, huruvida med hänsyn härtill icke någon mer regelbunden form av fortbildning borde anordnas med starkare praktisk betoning än de tekniska gymnasierna, vilka mottaga 31 % av de utexaminerade.»

II.

Ledamöterna *Karin Cardell, Elisabeth Dahr, Iverus, Kolmodin och Kärre* ha anfört:

»Vad angår *den hushållstekniska linjen*, ha de betänkligheter visat sig väl grundade, som beträffande denna linje kommo till uttryck redan vid remissbehandlingen av 1927 års skolsakkunnigas förslag att upprätta praktiska realskollinjer, bl. a. i skolöverstyrelsens yttrande. Linjen kan icke anses ha slagit igenom på samma sätt som de övriga praktiska linjerna, såsom framgår av den ringa omfattning, i vilken den kommit till stånd: endast fyra praktiska mellanskolor med huslig linje och endast en inbyggd huslig linje i hela landet. Anslutningen är också på de orter, där linjen förekommer, jämförelsevis klen, och särskilt är elevantalet i fjärde klassen till följd av stor avgång i förtid påfallande lågt. Läsåret 1944/45 hade sålunda den husliga linjen i Göteborg i fjärde klassen 27 elever av ursprungligen läsåret 1941/42 i första klassen intagna 92 elever, i Hälsingborg 12 av ursprungligen 32, i Stockholm, där denna linje är starkast, 75 av ursprungligen 116 och i Örebro 11 av ursprungligen 19. Det antal lärjungar, som vid den enda i läroverk inbyggda linjen (vid Hälsingborgs flickläroverk) valt denna linje, har under läsåren 1936—1941 utgjort respektive 14 (av 60 elever i årsklassen), 7 (av 70), 11 (av 53), 13 (av 66), 9 (av 74) och 9 (av 81), alltså en helt låg procent (se tabell 16).

För att bli effektiv behöver den husliga utbildningen koncentreras på ett helt annat sätt än som kan bli möjligt inom en allmänbildande skola av detta slag, och den behöver även vidgas. Samtidigt som den husliga utbildning, som linjen ger, sålunda blir alltför knapphändig, blir också allmänbildningen starkt beskuren: det stora flertalet teoretiska läroämnen har fått vidkännas en mer eller mindre stark reduktion av timtalet i förhållande till ämnenas timtal i den teoretiska realskolan. Kvinnliga elever, som ämna yrkesmässigt ägna sig åt husliga arbetsområden och inom dessa nå fram till någorlunda välavlönade anställningar, äro enligt vår mening bättre betjänta med att först avlägga allmän realexamen och sedan genomgå en mera samlad och grundlig huslig utbildning under exempelvis ett år. Om de åter icke anse sig vara i behov av realexamen, kunna de efter genomgången folkskola förskaffa sig huslig yrkesutbildning. I detta sammanhang vilja vi även erinra om den husliga linjen vid 3-årig högre folk-

skola av den typ, som förekommer i Malmö och Norrköping. Den starka avgången av elever från de hushållstekniska linjernas andra och tredje klass synes ge vid handen, att linjerna icke äro på bästa sätt anpassade efter det hithörande lärjungeklienteletets behov och förutsättningar.

Den hushållstekniska linjen intar också såtillvida en särställning, som den icke leder ut till de yrkesområden, som den egentligen avsetts att tjäna. Blott 10 % av de utexaminerade gå i verkligheten till husligt arbete, ytterligare några procent gå till sjuk- och barnavård samt till vidareutbildning för att meritera sig för framtida inträde i skolköks- och handarbetsseminarier eller utbildningsanstalter för föreståndarinnor för storhushåll. De övriga gå mestadels till anställningar, för vilka eljest handelslinjen avser att förbereda — givetvis i många fall efter viss handelsutbildning. Den praktiskt husliga utbildning, som linjen lämnar, kommer till nytta först då flickorna ingå äktenskap eller eljest få ett hem att sköta.

Orsakerna till dessa egenartade yrkesvalsförhållanden bland lärjungar från hushållsteknisk linje torde, såsom delvis redan antytts, vara, att de husliga arbetsområden, som stå till buds för dem, antingen erbjuda alltför litet lockande löne- och anställningsförhållanden för personer med realexamen — detta gäller främst hembiträdesplatser — eller också kräva vida mer omfattande specialutbildning än den linjen kan ge — detta gäller skolköks- och slöjdläraryrketjänster samt föreståndarinnebefattningar i storhushåll. Närliggande arbetsområden, såsom sjukvård, barnavård och socialvård, kräva också i allmänhet långvarig specialutbildning. Endast för barnskötersketjänster kan erforderlig kompetens snabbt vinnas, men dessa tjänster ge icke varaktig försörjning; på området användas i regel endast unga krafter. Huruvida den snabba utveckling, som den s. k. hemsysterinstitutionen på senaste tid genomgått, kan öppna ett nytt verksamhetsfält för ifrågavarande grupp av realskolelever är ovisst. I det hela synes den hushållstekniska linjen ur yrkes-synpunkt vara av mindre värde. Med hänsyn härtill kan det ifrågasättas, om utbildningstidens längd och examenskompetensen på denna linje böra utmätas på samma sätt som på övriga linjer. I den mån andra möjligheter skapas för en huslig utbildning för alla flickor såsom förberedelse för arbete inom det egna hemmet, minskas för övrigt den hushållstekniska linjens betydelse såsom förberedande för sådan framtida verksamhet. Förslag om dylik allmän huslig utbildning har nyligen framlagts av 1941 års befolkningsutredning. Frågan om linjens framtida mål och omfattning kan knappast skiljas från detta större spörsmål. Det synes oss med hänsyn härtill nödvändigt, att yttersta försiktighet iakttages vid upprättande av hushållstekniska linjer, såväl fristående som inbyggda.»

Tim- och kursplaner för tekniska realskolor och tekniska linjer inom realskolor.¹

Förslag till timplan för teknisk realskola med handelsundervisning.

Ä m n e n	Klass 1	Klass 2	Klass 3	Klass 4	Summa
<i>A. Läroämnen:</i>					
1. Teoretiska läroämnen:					
Kristendomskunskap	2	1	1	—	4
Modersmålet	6	4	3	4	17
Engelska	7	4	3	4	18
Tyska	—	5	5	6	16
Historia med samhällskunskap....	3	3	—	3	9
Geografi	2	2	2	—	6
Matematik med handelsräkning....	4	3	4	4	15
Biologi med hälsolära.....	2	—	1	—	3
Fysik	—	3	—	—	3
Kemi	—	—	4	—	4
Summa	26	25	23	21	95
2. Praktiska läroämnen:					
Varukännedom	—	—	—	2	2
Bokföring med kontorsgöromål....	—	4	3	4	11
Handelslära	—	—	—	2	2
Inköps- och försäljningsteknik....	—	—	—	1	1
Stenografi	—	—	2	2	4
Maskinskrivning	—	3	1	2	6
Summa	—	7	6	13	26
<i>B. Övningsämnen:</i>					
Välskrivning, teckning och textning	2	1	2 g. 1 fl.	—	5 g 4 fl.
Musik	2	1	—	1	4
Gymnastik med lek och idrott....	4	3	4 g. 3 fl.	3	14 g. 13 fl.
Slöjd	2	—	3 g.	—	5 g. 2 fl.
Hemkunskap med hushållsgöromål	—	—	5 fl.	—	5 fl.
Summa	10	5	9	4	28
Totalsumma	36	37	38	38	149

Förslag till kursplan för teknisk realskola med handelsundervisning.

Kristendomskunskap.

Mål.

Samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

Klass 1 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 2 (1 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.

Klass 3 (1 vtim.). En kortfattad översikt av nya testamentets böcker, av Jesu liv och förkunnelse samt av Pauli verksamhet. Kristen tros- och sedelära med särskilt beaktande av kristendomens inflytande på kultur och samhällsliv.

¹ Timplanerna för klass 1 överensstämmer med den föreslagna timplan A för teoretisk realskola. Skulle för teoretisk realskola föreslagna timplan B komma att tillämpas, bör så ske även vad beträffar tekniska realskolor.

Modersmålet.**Mål.**

Samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

- Klass 1* (6 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.
Klass 2 (4 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.
Klass 3 (3 vtim.). Samma kurs som i klass 3⁴ av teoretisk realskola med tillägg av rättskrivningsövningar med hänsyn till inom affärlivet förekommande ord.
Klass 4 (4 vtim.). Samma kurs som i klass 4⁴ av teoretisk realskola med utvidgad övning i fråga om praktiska skrivelser, särskilt affärsskrivelser.

Engelska.**Mål.**

Undervisningen i engelska har till uppgift att bibringa lärjungarna gott uttal, förmåga att läsa och förstå lättare text med såväl allmänt som handelsbetonat innehåll och att uppfatta enkel muntlig framställning samt en viss färdighet att tala och skriva språket.

Kursfördelning.

- Klass 1* (7 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.
Klass 2 (4 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.
Klass 3 (3 vtim.). Samma kurs som i klass 3⁴ av teoretisk realskola med det tillägget, att den lästa texten delvis skall vara handelsbetonad och även omfatta enkla handelsbrev. Även de skriftliga övningarna skola delvis vara handelsbetonade.
Klass 4 (4 vtim.). Läsning av valda författare samt handelsbetonad text, även handelsbrev (omkring 70 sidor, därav ett tjugotal kursivt). Hör- och talövningar, dels i anslutning till texten, dels fria. Muntliga reproduktioner och kortare referat. Repetition av den mera intensivt behandlade kärnan i den lästa textkursen. Grammatiken avslutad i sina huvuddrag och repeterad. Tillämpningsövningar samt avfattande och utskrivande av handelsbrev. Åtta skriftliga arbeten.

Tyska.**Mål.**

Undervisningen i tyska har till uppgift att bibringa lärjungarna gott uttal, förmåga att läsa och förstå lättare text med såväl allmänt som handelsbetonat innehåll och att uppfatta enkel muntlig framställning samt någon färdighet att tala och skriva språket.

Kursfördelning.

- Klass 2* (5 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.
Klass 3 (5 vtim.). Läsning av lättare text med centralt ordförråd samt av handelsbetonad text, även enkla handelsbrev (omkring 70 sidor, därav ett tiotal sidor kursivt). Inlärande av korta och enkla handelsbrev. Hör- och talövningar. Korta muntliga reproduktioner. Formläran och viktigare syntaktiska företeelser i anslutning till textläsningen; tillämpningsövningar. Under vårterminen fyra lätta skrivningar, därav några handelsbrev, i anslutning till läst text, utförda utan hjälpmedel.

Klass 4 (6 vtim.). Läsning av lättare text (omkring 90 sidor, därav omkring 25 sidor kursivt). Läsning och memorering av enkel handelstext. Hör- och talövningar, dels i anslutning till texten, dels fria. Muntliga reproduktioner och korta referat. Repetition av den mera intensivt behandlade kärnan i den lästa textkursen. Grammatik: syntaxen utförligare i samband med textläsningen och skrivningarna; översiktlig repetition av grammatiken. Tillämpningsövningar. Nio skriftliga arbeten, därav några handelsbrev.

Historia med samhällskunskap.

Mål.

Samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

Klass 1 (3 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 2 (3 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.

Klass 4 (3 vtim.). Bilder ur antikens historia. I övrigt samma kurs som i klass 4⁴ av teoretisk realskola med tyngdpunkten lagd på sociala och ekonomiska förhållanden.

Geografi.

Mål.

Samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

Klass 1 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 2 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.

Klass 3 (2 vtim.). Asien utom Sovjetunionens asiatiska del, Australien och Oceanerna. Sveriges geografi: översikt av vårt lands topografi, dess natur och kulturgeografiska områden med särskild hänsyn till näringsliv, naturtillgångar, befolkningsförhållanden.

Matematik med handelsräkning.

Mål.

Undervisningen i matematik med handelsräkning har till uppgift att på grundval av vad som inhämtats i folkskolan bibringa lärjungarna kunskap och färdighet i räkning med tillämpning särskilt på praktiska uppgifter samt förmåga att använda i affärslivet allmänt förekommande praktiska hjälpmedel.

Kursfördelning.

Klass 1 (4 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 2 (3 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.

Klass 3 (4 vtim.). Repetition av föregående kurser i erforderlig utsträckning. Mätetal för sträckor, ytor och vinklar, för cirkelns omkrets och yta, för cirkelbågar och cirkelsektorer. Transversalsatsen, likformighet, längdskala och ytskala. Reduktion av in- och utländska mynt och andra mått. Växelräkning. Aktier och obligationer. Fakturor, kalkyler och försäljningsräkningar. Uträkning

av indextal. Något om statistisk beräkning och grafisk framställning; funktionsbegreppet. Annuitetsberäkning. Användning av räknatabeller. Huvudräkning. Sex skriftliga arbeten.

Klass 4 (4 vtim.). Sifferräkning. En grundlig repetitorisk behandling av bl. a. procent- och ränteräkning, regula de tri, bolags- och blandningsräkning, diagram (funktioner) samt räkningar med huvudvikten lagd på förekommande uträkningar och uppställningar, som äro av betydelse vid utförandet av olika arbeten inom affärlivet, såsom inköps- och försäljningskalkyler, bokföring, räntabilitet m. m. Praktiska övningar i användandet av räknatabeller och räknemaskiner. Huvudräkning. Fem skriftliga arbeten.

Biologi med hälsolära.

Mål.

Undervisningen i biologi med hälsolära har till uppgift att på grundval av vad som inhämtats i folkskolan bibringa lärjungarna en så vitt möjligt på egna iakttagelser grundad kunskap om djur- och växtriket och i synnerhet om människokroppens byggnad och förrättningar ävensom att lämna dem vägledning för ett sunt levnadssätt.

Kursfördelning.

Klass 1 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 3 (1 vtim.). Människokroppens byggnad och förrättningar. Hälsolära: födans rätta sammansättning, infektionssjukdomar, bristsjukdomar, de vanligaste njutningsmedlens, särskilt alkoholens, natur och verkningar, betydelsen av att i tid söka vård för sjukdom, social hälsovård, sexualhygien och sexuaetik, arbetshygien, något om hemsjukvård och barnavård; ärflihetlärans grunder.

Fysik.

Mål.

Undervisningen i fysik har till uppgift att med utgångspunkt i redan förvärvade föreställningar och kunskaper på några väsentliga områden bibringa lärjungarna en åskådlig kunskap om viktiga fysiska företeelser och kännedom om i dagliga livet mötande tillämpningar.

Kursfördelning.

Klass 2. (3 vtim.). De allmännaste fysiska företeelser, som möta i det dagliga livet.

Kemi.

Mål.

Samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

Klass 3 (4 vtim., varav 1 vtim. laborationer). Den oorganiska kemiens viktigaste företeelser. Några av den organiska kemiens viktigaste ämnesgrupper. Några viktigare områden tillämpad kemi, särskilt med hänsyn till kursen i varukännedom.

Varukännedom.

Mål.

Undervisningen i varukännedom har till uppgift att på grundval av vad som inhämtats i kemi och geografi meddela kunskap om de viktigaste handelsvarornas beskaffenhet och framställning och i samband härmed om den geografiska fördelningen av produktion och konsumtion.

Kursfördelning.

Klass 4 (2 vtim.). De viktigaste råvarornas förekomst och bearbetning inom industrien. Förevisning och praktisk undersökning av några viktigare handelsvaror. Metoder för bestämning av varors kvalitet. Sammanfattande översikt av de skilda varuslagens produktionsorter och handelsvägar med särskilt beaktande av större handelscentra och samfärdsels huvudvägar. Sveriges ställning i det internationella varuutbytet.

Bokföring med kontorsgöromål.

Mål.

Undervisningen i bokföring med kontorsgöromål har till uppgift att bibringa lärjungarna kunskap om bokföringens grunder och uppgifter samt att giva dem insikter och färdigheter i bokföring och övriga inom handelsyrket förekommande vanliga arbeten.

Kursfördelning.

Klass 2 (4 vtim.). Bokföringens betydelse för affärsmannen. Såsom inledning till bokföringen genomgås en mindre kontoövning till belysande av den ekonomiska ställningen och dess förändringar genom några vanliga affärstransaktioner. Förberedande övning med inventariebok, delad dagbok och huvudbok; införing av affärshändelser samt bokslut.

Bokföring för detaljhandel med enskild företagare. Följande böcker användas: inventariebok, dagbok (delad i kassabok, kundbok och leverantörsbok) samt huvudbok. Införing av detaljerade affärshändelser i dagböckerna för en månad samt summarisk införing i huvudbok. Införing i huvudboken av totalsummor för elva månader och verkställande av bokslut för helt år.

Fortsatt bokföring för handelsrörelse med enskild ägare och ungefär fördubblad omsättning. Förutom i föregående uppgift använda böcker tillkommer reskontra för kunder. I samband med bokföringsövningarna genomgås några av bokföringslagens ordningsföreskrifter (§§ 5—6). Såsom repetition av bokslutstekniken genomgås ett par bokslutsuppgifter med utgångspunkt i årsomslutningen. Notiser ur handelsläran i samband med affärshändelsernas behandling i övningarna samt utskrivning av förekommande dokument, såsom brev, räkningar och växlar.

Upprättande av budget för en ensamstående person och för familj (lönstagare) och i samband därmed diskussion om hemmets ekonomi. Viktigare utgiftsposter och avvägningen dem emellan; kontantköp; berättigad och icke berättigad skuldsättning; besparingar och olika former av sparande. Genomgång av en enkel bokföringskurs, byggd på budgetprincipen och omfattande detaljerade inkomst- och utgiftsposter för två månader samt summarisk uppgift för tio månader med sammanställning (bokslut) för helt år. Skattedeklaration i anslutning här till. Uppställning av räkenskapsbok för eleverna själva och anvisning för dess förande.

Klass 3 (3 vtim.). Såsom repetition av föregående års kurs fortsatt bokföring för handelsrörelse av ökad storleksordning under form av handelsbolag och med utvidgad räkenskapsorganisation. Liksom förut införing av detaljerade affärshändelser för en månad samt summariska uppgifter för elva månader med bokslut för helt år. Bokföring för kombinerad gross- och detaljhandel med filial under form av aktiebolag; kostnadsfördelning mellan huvudaffär och filial. Någon bokslutsövning i anslutning härtill. Bokföringslagens bestämmelser om inventering och värdering. Fortsatt utskrivning av affärshandlingar samt notiser ur handelsläran.

Klass 4 (4 vtim.). Övningsuppgifter med affärshändelser och bokslut ur äldre examensprov. Upprättande av skattedeklaration för löntagare, som äger en mindre fastighet. Upprättande av två skattedekclarationer för enskild företagare, vilket lämpligen kan ske på grundval av de båda bokföringsuppgifterna i klass 2. Bokföringen som grundval för kalkylationen. Indirekt avskrivning och enklare resultatregleringsposter. Slutlig genomgång av bokföringslagen. Översikt av kontorsorganisationen, belyst genom skisser över inköps- och försäljningsrutinerna; några hjälpmedel för kontorsarbetet.

Handelslära.

Mål.

Undervisningen i handelslära har till uppgift att bibringa lärjungarna kunskap om handels och samfärdselns samt penning- och bankväsendets viktigaste uppgifter och funktioner ävensom kunskap om inom affärslivet utbildad praxis samt om de viktigaste rättsreglerna.

Kursfördelning.

Klass 4 (2 vtim.). De viktigaste av de i vårt land gällande författningar, som beröra affärslivet. Översiktlig framställning av handelsläran och i samband därmed mera ingående behandling av varuhandels teknik samt penning- och kreditväsendet.

Inköps- och försäljningsteknik.

Mål.

Undervisningen i inköps- och försäljningsteknik avser att bibringa lärjungarna kännedom om de viktigaste fordringar, som kunna ställas på en expedit, en lageranställd eller en försäljare.

Kursfördelning.

Klass 4 (1 vtim.). Expeditens försäljningsteknik. Platsförsäljarens och handelsresandens metod. Olika kundtyper. Viktigare reklammedel, särskilt skyltning och annonsering. Inköpsteknik: varornas mottagande, kontroll och lagervård.

Stenografi.

Mål.

Undervisningen i stenografi har till uppgift att bibringa lärjungarna elementär färdighet att efter diktamen stenografera enkel vanlig text och enkla affärsskrivelser.

Kursfördelning.

Klass 3 (2 vtim.). Inlärande av stenografitecknen. Allmänna förkortningar. Läs- och skrivövningar.

Klass 4 (2 vtim.). Specialförkortningar för handelsbrev. Läs- och skrivövningar. Skrivning efter diktamen.

Maskinskrivning.**Mål.**

Undervisningen i maskinskrivning har till uppgift att bibringa lärjungarna färdighet att använda skrivmaskin vid utskrivandet av inom affärslivet förekommande skrivelser och handlingar.

Kursfördelning.

Klass 2 (3 vtim.). Genomgång av skrivmaskinens konstruktion. Övningar för inlärande av riktig fingersättning och riktigt anslag. Övningar i att skriva sammanhängande text.

Klass 3 (1 vtim.). Skrivmaskinens vård. Fortsatta övningar i att skriva löpande text, även affärsbrev. Skrivning efter långsam diktamen. Användande av tabulator. Skrivning med användande av kopiepapper.

Klass 4 (2 vtim.). Olika skrivmaskinstyper. Övningar i nedskrivande av handelstext under stegring av hastigheten. Nedskrivande av stenogram. Skrivning efter diktamen. Uppställande av brev, fakturor, tabeller o. s. v. Stencilskrivning och duplicering.

Välskrivning, teckning och textning.**Mål.**

Undervisningen i välskrivning, teckning och textning har till uppgift att bibringa lärjungarna kunskap och färdighet i frihandsteckning och målning, en lättläst och flytande handstil samt förmåga att skriva en prydlig rubrikstil och att utföra enkel textning och sådana teckningar för skyltning o. d., som förekomma inom affärslivet.

Kursfördelning.

Klass 1 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 2 (1 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola med uteslutande av kursen i linearritning.

Klass 3 (gossar 2 vtim.; flickor 1 vtim.). Textning. Övningar i att uppgöra skisser till prislappar, skyltar och annan enkel reklam med enbart text samt med text och teckning tillsammans. Färgläggning.

Musik.**Mål.**

Samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

Klass 1 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 2 (1 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.

Klass 4 (1 vtim.). Samma kurs som i klass 4⁴ av teoretisk realskola.

Gymnastik med lek och idrott.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Slöjd.

Mål.

Undervisningen i slöjd har till uppgift att tillvarata och utveckla lärjungarnas händighet, omdömesförmåga och smak och lära dem förfärdiga enkla, nyttiga arbeten.

Kursfördelning.

Klass 1 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 3 (gossar 3 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola något utvidgad. Reparation av föremål från hemmet.

Alt. Bokbinderi. Grundläggande övningar i bokbinderi, såsom fastsättning av lösa planscher, uppklistring av kartor, häftning; inbindning av någon bok i klothand.

Anm. Vad gosslöjden beträffar anordnas undervisning i de olika slöjdarterna allt efter möjligheterna vid respektive skola.

Hemkunskap med hushållsgöromål.

Klass 3 (flickor 5 vtim.). Samma mål och kursfördelning som i klass 3⁴ av teoretisk realskola.

Förslag till kursplan för i 4-årig realskola inbyggd handelslinje.

Kristendomskunskap.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående handelslinje.

Modersmålet.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående handelslinje.

Engelska.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående handelslinje.

Tyska.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående handelslinje.

Historia med samhällskunskap.

Mål.

Samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

Klass 4 (2 vtim.). Bilder ur antikens historia. Samhällskunskap: Grunddragen av Sveriges statsförfattning, förvaltning och rättsväsen; elementär kännedom om det svenska samhällets ekonomiska och sociala byggnad samt viktigare ekonomiska, sociala, ideella och politiska rörelser.

Förslag till timplan för i 4-årig realskola inbyggd handelslinje.

Ä m n e n	Klass 1	Klass 2	Klass 3	Klass 4	Summa
A. Läroämnen:					
1. Teoretiska läroämnen:					
Kristendomskunskap	2	1	1	—	4
Modersmålet	6	4	3	3	16
Engelska	7	4	3	4	18
Tyska	—	5	5	6	16
Historia med samhällskunskap....	3	3	—	2	8
Geografi	2	2	2	—	6
Matematik med handelsräkning ..	4	3	4	4	15
Biologi med hälsolära	2	2	—	1	5
Fysik	—	2	1	—	3
Kemi	—	—	3	—	3
Summa	26	26	22	20	94
2. Praktiska läroämnen:					
Varukännedom	—	—	—	2	2
Bokföring med kontorsgöromål....	—	—	4	5	9
Handelslära	—	—	—	2	2
Inköps- och försäljningsteknik	—	—	—	1	1
Stenografi	—	—	2	2	4
Maskinskrivning	—	—	2	2	4
Summa	—	—	8	14	22
B. Övningsämnen:					
Välskrivning, teckning och textning	2	2	1 g	1	6 g. 5 fl.
Musik	2	2	—	—	4
Gymnastik med lek och idrott....	4	4	4 g. 3 fl.	3	15 g. 14 fl.
Slöjd	2	2	3 g.	—	7 g. 4 fl.
Hemkunskap med hushållsgöromål	—	—	5 fl.	—	5 fl.
Summa	10	10	8	4	32
Totalsumma	36	36	38	38	148

Geografi.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående handelslinje.

Matematik med handelsräkning.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående handelslinje.

Biologi med hälsolära.

Mål.

Samma mål som vid fristående handelslinje.

Kursfördelning.

Klass 4 (1 vtim.). Samma kurs som i klass 3 av fristående handelslinje.

Fysik.

Mål.

Samma mål som vid fristående handelslinje.

Kursfördelning.

Klass 3 (1 vtim.). De allmännaste magnetiska, elektriska, optiska och akustiska företeelser, som möta i det dagliga livet.

Kemi.**Mål.**

Samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

Klass 3 (3 vtim., varav $\frac{1}{2}$ vtim. laborationer). Samma kurs som i klass 3 av fristående handelslinje.

Varukännedom.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående handelslinje.

Bokföring med kontorsgöromål.**Mål.**

Samma mål som vid fristående handelslinje.

Kursfördelning.

Klass 3 (4 vtim.). Samma kurs som i klass 2 av fristående handelslinje.

Klass 4 (5 vtim.). Bokföring för handelsrörelse av ökad storleksordning under form av handelsbolag och med utvidgad räkenskapsorganisation. Liksom förut införing av detaljerade affärshändelser för en månad samt summariska uppgifter för elva månader med bokslut för helt år. Bokföring för kombinerad gross- och detaljhandel med filial under form av aktiebolag; kostnadsfördelning mellan huvudaffär och filial. Övningsuppgifter med affärshändelser och bokslut ur äldre examensprov. Upprättande av skattedeklaration för löntagare, som äger en mindre fastighet. Upprättande av två skattedekclarationer för enskild företagare på grundval av de båda bokföringsuppgifterna i klass 3. Bokföringen som grundval för kalkylationen. Indirekt avskrivning och enklare resultatregleringsposter. Slutlig genomgång av bokföringslagen. Översikt av kontorsorganisationen, belyst genom skisser över inköps- och försäljningsrutinerna, samt några hjälpmedel för kontorsarbetet.

Handelslära.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående handelslinje.

Inköps- och försäljningsteknik.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående handelslinje.

Stenografi.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående handelslinje.

Maskinskrivning.**Mål.**

Samma mål som vid fristående handelslinje.

Kursfördelning.

Klass 3 (2 vtim.). Genomgång av skrivmaskinens konstruktion. Övningar för inlärande av fingersättning och riktigt anslag. Övningar i att skriva sammanhängande text. Skrivmaskinens vård.

Klass 4 (2 vtim.). Skrivning efter långsam diktamen. Användning av tabulator. Övningar i att utskriva affärsbrev, uppställa och utskriva räkningar, fakturor, tabeller m. fl. affärshandlingar. Utskrivning av stenogram. Stencilskrivning och duplicering. Olika skrivmaskinstyper.

Välskrivning, teckning och textning.

Mål.

Samma mål som vid fristående handelslinje.

Kursfördelning.

Klass 3 (gossar 1 vtim.). Övningar i rubrikstil. Textning av olika bokstavstyper. Välskrivning.

Klass 4 (1 vtim.). Övningar i rubrikstil. Textning av olika bokstavstyper. Övningar i att uppgöra skisser till prislappar, skyltar och annan enkel reklam med enbart text samt med text och teckning tillsammans. Färgläggning.

Gymnastik med lek och idrott.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Slöjd.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående handelslinje.

Hemkunskap med hushållsgöromål.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående handelslinje.

Förslag till kursplan för teknisk realskola med maskinteknisk undervisning.

Kristendomskunskap.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående handelslinje.

Modersmålet.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Engelska.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Vid textläsningen bör dock i de högre klasserna tekniskt betonad text förekomma och tekniska ord och uttryck inläras.

Förslag till timplan för teknisk realskola med maskinteknisk undervisning.¹

Ä m n e n	Klass 1	Klass 2	Klass 3	Klass 4	Summa
<i>A. Läroämnen:</i>					
1. Teoretiska läroämnen:					
Kristendomskunskap	2	1	1	—	4
Modersmålet	6	4	3	3	16
Engelska	7	4	3	3	17
Tyska	—	5	4	3	12
Historia med samhällskunskap....	3	2	2	—	7
Geografi	2	2	1	—	5
Matematik	4	5	5	4	18
Biologi med hälsolära	2	—	—	1	3
Fysik	—	3	3	4	10
Kemi	—	—	4	3	7
Summa	26	26	26	21	99
2. Praktiska läroämnen:					
Mekanik med hållfasthetslära....	—	—	2	2	4
Materiallära	—	—	—	2	2
Beskrivande maskin- o. byggnadslära	—	—	4	6	10
Ritteknik	—	4	—	—	4
Verkstadsarbete	—	4	3	4	11
Summa	—	8	9	14	31
<i>B. Övningsämnen:</i>					
Teckning	2	—	—	—	2
Musik	2	—	—	—	2
Gymnastik med lek och idrott....	4	3	3	3	13
Slöjd	2	—	—	—	2
Summa	10	3	3	3	19
Totalsumma	36	37	38	38	149

Tyska.

Mål.

Samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

- Klass 2** (5 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.
- Klass 3** (4 vtim.). Samma kurs som i klass 3⁴ av teoretisk realskola.
- Klass 4** (3 vtim.). Läsning av lättare text (omkring 50 sidor, därav ett tiotal sidor kursivt). Hör- och talövningar, huvudsakligen i anslutning till texten. Muntliga reproduktioner och korta referat. Repetition av den mera intensivt behandlade kärnan i den lästa textkursen. Grammatik: viktigare syntaktiska

¹ Vid inbyggd maskinteknisk linje tillämpas samma tim- och kursplan som för de tre högsta klasserna i fristående maskinteknisk realskola.

En frivillig kurs i fältmätning om c:a 10 timmar bör anordnas under sommarlovet mellan tredje och fjärde klassen.

företeelser i samband med textläsningen och skrivningarna; översiktlig repetition av det i grammatiken genomgångna. Tillämpningsövningar. Åtta skriftliga arbeten (reproduktioner och översättningar).

Vid textläsningen bör i de högre klasserna tekniskt betonad text förekomma och böra tekniska ord och uttryck inläras.

Historia med samhällskunskap.

Mål.

Samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

Klass 1 (3 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 2 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola men mindre utförligt.

Klass 3 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 4 av inbyggd handelslinje.

Geografi.

Mål.

Samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

Klass 1 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 2 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.

Klass 3 (1 vtim.). Asien utom Sovjetunionens asiatiska del. Australien och Oceanerna. Sveriges geografi: en kortfattad framställning av vårt lands topografi, dess natur- och kulturgeografiska områden med huvudvikten lagd på näringsliv, naturtillgångar och befolkningsförhållanden.

Matematik.

Mål.

Undervisningen i matematik har till uppgift att bibringa lärjungarna vidgad kunskap och färdighet i räkning, göra dem förtrogna med geometriens elementära begrepp och metoder samt bibringa dem förmåga att tillgodogöra sig undervisningen i tekniska tillämpningsämnen.

Kursfördelning.

Klass 1 (4 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 2 (5 vtim.). Fortsatt behandling av ekvationer av första graden med en obekant. Tillämpningsuppgifter hämtade från det praktiska livet. Enkla algebraiska reduktioner. Kursen i geometri i föregående klass repeterad och utvidgad. Viktigare satser rörande räta linjer, vinklar, trianglar, parallelogrammer och cirkeln; enkla geometriska övningssatser. Grafisk framställning. Huvudräkning.

Klass 3 (5 vtim.). Enkla användningar av de fyra räknesätten på bokstavsuttryck. Ekvationssystem av första graden. Fortsatt användning av ekvationer vid lösning av problem, hämtade från det dagliga livet och de tekniska yrkena. Grafisk framställning. Funktionsbegreppet. Kvadratrötter. Användning av räknetabletter. Beräkning av sifferuttryck medelst logaritmer. Någon övning i användning av räknestickan. — Mätetal för sträckor, ytor och vinklar. Det viktigaste om likformig avbildning. Planimetriska och stereometriska räkneuppgifter. Huvudräkning. Sex skriftliga arbeten.

Klass 4 (4 vtim.). Enkla sifferekvationer av andra graden jämte problem, huvudsakligen av planimetrisk och stereometrisk natur. Fortsatt övning i användning av logaritmtabeller och räknesticka. De elementära trigonometriska funktionerna. Solvering av rätvinkliga trianglar. Grafiskt studium av sinus- och cosinusfunktionerna. Huvudräkning. Fem skriftliga arbeten.

Biologi med hälsolära.

Mål.

Samma mål som vid fristående handelslinje.

Kursfördelning.

Klass 1 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 4 (1 vtim.). Samma kurs som i klass 3 av fristående handelslinje.

Fysik.

Mål.

Undervisningen i fysik har till uppgift att med utgångspunkt i redan förvärvade föreställningar och kunskaper bibringa lärjungarna en åskådlig kunskap om de viktigaste fysiska företeelserna och lagarna och deras praktiska tillämpning, särskilt på det tekniska området.

Kursfördelning.

Klass 2 (3 vtim., varav 1 vtim. laborationer). Allmän fysik och värmelära. De magnetiska och elektrostatiska grundfenomenen. Några enkla satser ur optiken och akustiken. Räkneövningar med exempel hämtade från det praktiska livet.

Klass 3 (3 vtim., varav 1 vtim. laborationer). Allmän fysik och värmelära, utvidgad kurs. Energilagen och i samband därmed anordningar för vattenkraftens utnyttjande samt värmemotorer av olika slag. Den elektriska strömmens magnetiska, termiska och kemiska verkningar. Ohms och Joule's lagar. Ampère- och voltmetrar. Räkneövningar med exempel hämtade från det praktiska livet.

Klass 4 (4 vtim., varav 1 vtim. laborationer). Induktionsströmmar, deras framställning och användning; några enkla begrepp ur växelströmläran. Den elektriska energiens distribution och mätning; elektriska motorer; elektroteknik. Termoelektriska strömmar och i samband härmed något om mätning av höga temperaturer. Telefon och radio. Repetition av föregående klassers kurs. Räkneövningar med exempel hämtade från det praktiska livet.

Kemi.

Mål.

Undervisningen i kemi har till uppgift att bibringa lärjungarna en såvitt möjligt på iakttagelser byggd, åskådlig kunskap om de viktigaste kemiska företeelserna och deras praktiska tillämpning, särskilt på det tekniska området.

Kursfördelning.

Klass 3 (4 vtim., varav 1 vtim. laborationer). Blandning och kemisk förening. Kemisk reaktion. Grundämnen. Oxider. Vatten. Syror, baser och salter. — Atomer, molekyler och joner; kemiska tecken och formler. — En kortfattad framställning av metalloider och metaller med koncentration kring några viktigare element. — Mineral och bergarter.

Klass 4 (3 vtim., varav 1 vtim. laborationer). Organisk kemi: repetition och komplettering av några viktigare delar ur föregående årskurs. — Organisk kemi: kollet och dess olika modifikationer, några av den organiska kemiens viktigaste ämnesgrupper. Några områden tillämpad kemi. — Besök vid kemisk-tekniska anläggningar.

Mekanik med hållfasthetslära.

Mål.

Undervisningen i mekanik med hållfasthetslära har till uppgift att giva lärjungarna någon kunskap om jämvikts- och rörelselärens lagar samt om vanliga begrepp och företeelser på hållfasthetslärans område.

Kursfördelning.

Klass 3 (2 vtim.). Läran om krafterns jämvikt, sammansättning och uppdelning. Läran om tyngdpunkten. De s. k. enkla maskinerna. Friktion. Begreppen arbete, effekt och verkningsgrad. — Något om materialprovning. Drag-, tryck- och skruvspänning. — Praktiska tillämpningar och räkneövningar.

Klass 4 (2 vtim.). Enkla lagar och företeelser ur rörelseläran (särskilt likformigt föränderlig rörelse). Rörelseenergi. Hållfasthet mot böjning, vridning och avknäckning. Något om sammansatt hållfasthet. — Enkla räkne- och tillämpningsövningar.

Materiallära.

Mål.

Undervisningen i materiallära har till uppgift att bibringa lärjungarna någon kunskap om de vanligaste råmaterialen och halvfabrikaten samt om förfaringssätten vid varornas framställning.

Kursfördelning.

Klass 4 (2 vtim.). Olika järn- och stålsorter samt deras förändringar genom värmebehandling. Andra viktiga tunga metaller och deras legeringar. Lättmetaller och lättmetallegeringar. Isolations- och ledningsmaterial. Cement, betong, tegel, trä och glas samt deras egenskaper. Smörj- och slipmedel. Bränslen och deras olika användning jämte något om förbränningsläran.

Beskrivande maskin- och byggnadslära.

Mål.

Undervisningen i beskrivande maskin- och byggnadslära har till uppgift att på grundval av de vid undervisningen i fysik, mekanik med hållfasthetslära, ritteknik och verkstadsarbete inhämtade kunskaperna giva lärjungarna någon kännedom dels om de vanligaste arbets- och kraftmaskinernas konstruktion, verkningsätt och skötsel, dels om vid husbyggnad allmänt förekommande material, arbeten och konstruktioner samt att bibringa dem förmåga att med hjälp av handböcker utföra enklare beräkningar och arbetsritningar.

Kursfördelning.

Klass 3 (4 vtim.). Murnings- och byggnadskonstruktioner med användande av vanliga förekommande byggnadsmaterial. Ritningar till byggnadsdetaljer. Enkla maskinritningar efter föregående uppmätningsskisser. Konstruktion av enklare maskinelement. Arbetsritningar. Någon övning i kopiering.

Klass 4 (6 vtim.). Beskrivning av förbränningsmotorer, pumpar och fläktar samt enkla lyft- och transportanordningar. Övning i användandet av handböcker för uppgörande av konstruktioner. Beräkning av utväxlingsförhållanden vid transmissioner, kuggväxlar, skruvväxlar och lyftanordningar. Konstruktion av maskelement med tillämpning på enklare hållfasthetsberäkningar. Arbetsritningar. En kortfattad framställning av viktigare arbeten och konstruktioner vid träbyggnaders uppförande, såsom träväggar, bjälklag, trappor, snickeriarbeten o. s. v. Ritning av byggnadsdetaljer i anslutning till undervisningen i mekanik.

Ritteknik.

Mål.

Undervisningen i ritteknik har till uppgift att bibringa lärjungarna kunskap i projektlära och förmåga att måttsätta enkla skissritningar samt att giva dem kunskap om sådana rymdgeometriska konstruktioner, som äro erforderliga för lösandet av enklare förekommande konstruktionsuppgifter i beskrivande maskin- och byggnadslära.

Kursfördelning.

Klass 2 (4 vtim.). Frihandsteckning: teckning i perspektiv, krokiteckning efter maskindelar och andra detaljer, även med måttsättning. Ritning: ritmaterialens användning och vård, textning, plangeometriska konstruktioner, likformig avbildning, projektläras grunder, projektläsrutning efter enkla modeller, skalor. Skärningar, konstruktioner för bestämmande av verkliga storleken av linjer och vinklar, utbredning av ytor. Arbetsritningar till föremål, som skola förfärdigas under verkstadsarbetet.

Verkstadsarbete.

Mål.

Undervisningen i verkstadsarbete har till syfte att göra lärjungarna förtrogna med användningen av de inom den mekaniska industrien vanligaste verktygen och maskinerna för bearbetning av olika ifrågakommande material och att därvid även bibringa dem någon kännedom om arbetsgången inom nämnda industri.

Kursfördelning.

Nedanstående kursfördelning anger den ordning, i vilken nya övningsmoment lämpligen böra införas i undervisningen. Med hänsyn till att maskinparken bör utnyttjas på bästa möjliga sätt, måste eleverna i stor utsträckning tilldelas arbetsuppgifter, som även utgöra tillämpningar på sådana moment, som redan inlärts i lägre klass.

Klass 2 (4 vtim.). De vanligast förekommande mätverktygen inom det mekaniska facket samt övningar i deras användning. Arbetsstyckets primära formgivning och de verktyg, som därvid komma till användning. Smidesverktyg och smidning av enklare föremål. Filar och olika filningsövningar. Borrmaskinen och olika borrarverktyg (brottschar). Nitverktyg och övningar i nitning. Gångverktyg, gängtabeller och gängning av hål (och bultar) för hand. Lödverktyg och material för tenn- och slaglodlödning samt övningar i lödning. Härdning och anlöpning samt sätthärdning. Lindning av elektriska apparater. Gångskärningssvarvens konstruktion och användning samt tillhörande verktyg, övningsarbeten. Svarvning av cylindriska och koniska föremål, façonsvarvning, kordongslagning. Gängning med gängkloppa för hand och i svarv.

Klass 3 (3 vtim.). Borrslipning. Klipphyvelns konstruktion och användning. Övningar i planhyvling. Verktygsläran repeterad och utvidgad. Slipmaskinen och slipmaterial. Övningar i smidning, härdning och slipning av olika svarvstål. Gängskärning i svarv samt andra noggranna svarvningar. Fräsmaskinen och olika fräsar, övningar i plan- och spårfräsning. Svetsning och svetsningsverktyg.

Klass 4 (4 vtim.). Något om toleranser och passningar. Jiggars och fixturers konstruktion och tillverkning. Universalfräsmaskiner samt fräsning av cylindriska kugghjul. Slipning av fräsar. Skärning med dissousgas. Praktisk tillämpning av elektrolys: förnickling, förkoppling. Besök vid mekaniska verkstäder och gjuterier.

Teckning.

Klass 1 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Musik.

Klass 1 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Gymnastik med lek och idrott.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Slöjd.

Klass 1 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Förslag till kursplan för teknisk realskola med kemisk-teknisk undervisning.

Kristendomskunskap.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående handelslinje.

Modersmålet.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Engelska.

Samma mål och kursfördelning som vid maskinteknisk linje.

Tyska.

Samma mål och kursfördelning som vid maskinteknisk linje.

Historia med samhällskunskap.

Mål.

Samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

Klass 1 (3 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 2 (3 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.

Klass 3 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 4 av inbyggd handelslinje.

Förslag till timplan för teknisk realskola med kemisk-teknisk undervisning.¹

Ä m n e n	Klass 1	Klass 2	Klass 3	Klass 4	Summa
<i>A. Läroämnen:</i>					
1. Teoretiska läroämnen:					
Kristendomskunskap	2	1	1	—	4
Modersmålet	6	4	3	3	16
Engelska.....	7	4	3	3	17
Tyska	—	5	4	3	12
Historia med samhällskunskap....	3	3	2	—	8
Geografi	2	2	2	—	6
Matematik	4	3	4	4	15
Biologi med hälsolära.....	2	2	1	4	9
Fysik	—	2	2	2	6
Kemi med laboratorieteknik.....	—	—	8	13	21
Summa	26	26	30	32	114
2. Praktiskt läroämne:					
Beskrivande maskinteknik.....	—	—	—	3	3
Summa	—	—	—	3	3
<i>B. Övningsämnen:</i>					
Teckning.....	2	2	—	—	4
Musik	2	2	—	—	4
Gymnastik med lek och idrott....	4	4	3	3	14
Slöjd	2	2	4·5 g	—	8·5 g. 4 fl.
Hemkunskap med hushållsgöromål	—	—	0·5 g. 5 fl.	—	0·5 g. 5 fl.
Summa	10	10	8	3	31
Totalsumma	36	36	38	38	148

Geografi.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående handelslinje.

Matematik.

Mål.

Samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

Klass 1 (4 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 2 (3 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.

Klass 3 (4 vtim.). Samma kurs som i klass 3⁴ av teoretisk realskola jämte beräkning av sifferuttryck med logaritmer.

Klass 4 (4 vtim.). Samma kurs som i klass 4⁴ av teoretisk realskola jämte beräkning av sifferuttryck med logaritmer.

¹ Vid inbyggd kemisk-teknisk linje tillämpas samma tim- och kursplan som för de två högsta klasserna i fristående kemisk-teknisk realskola.

Biologi med hälsolära och tillhörande laboratorieteknik.

Mål.

Undervisningen i biologi med hälsolära och tillhörande laboratorieteknik har till uppgift att, på grundval av vad som inhämtats i folkskolan, bibringa lärjungarna en så vitt möjligt på egna iakttagelser grundad kunskap om växt- och djurrikets viktigaste former med särskild hänsyn till vårt lands flora och fauna, om människokroppens byggnad och förrättningar, om övriga levande varelsers byggnad och livsyttningar, om organismernas samliv och beroende av varandra, att lämna vägledning för ett sunt levnadssätt och att bibringa lärjungarna någon praktisk färdighet i fråga om de på ett laboratorium förekommande göromålen.

Kursfördelning.

Klass 1 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 2 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.

Klass 3 (1 vtim.) Exkursion till insjö eller vattendrag. Vårt lands växt- och djurvärld (fortsatt och avslutad kurs, omfattande: insjöar, rinnande vatten, kärr och myrmarker, havsområden och havsstränder). Översikt av kulturväxterna. I samband härmed hälsolära, omfattande gifters skadliga verkningar (kaffe, te, tobak, alkohol m. m.).

Klass 4 (4 vtim., varav 1 vtim. laborationer). Den svenska växt- och djurvärldens invandringshistoria. Översikt av jordens växt- och djurgeografiska områden. Cellen, vävnadslära; människokroppens byggnad och förrättningar. Hälsolära; födans rätta sammansättning, bristsjukdomar, infektionssjukdomar; betydelsen av att i tid söka vård för sjukdom, social hälsovård, sexualhygien och sexualetik, något om hemsjukvård och barnavård. Årftlighetslärans grunder, rashygien. Växternas livsföreteelser. Bakteriologiens grunder.

Laborationerna böra omfatta mikroskopets användning, studiet av cell- och vävnadstyper; påvisande av kolhydrat, fett och äggviteämnen i växtpreparat; enkla försök, som belysa kolhydratens, fetternas och äggviteämnens löslighet, reaktioner och spjälkningsprocesser; undersökning av födoämnen; blodets sammansättning och egenskaper; den sterila tekniken, enkla bakteriologiska försök; sinnesfysiologiska försök.

Fysik.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Kemi med laboratorieteknik.

Mål.

Undervisningen har till uppgift att bibringa lärjungarna en så vitt möjligt på iakttagelser byggd, åskådlig och säker kunskap om de viktigaste kemiska företeelserna och deras praktiska tillämpning samt praktisk färdighet i fråga om de på ett laboratorium förekommande göromålen.

Kursfördelning.

Klass 3 (8 vtim., varav 4 vtim. laborationer och laboratorieteknik). Oorganisk kemi: blandning och kemisk förening, grundämnen; kemisk reaktion: förening av grundämnen samt någon sönderdelning, värmets roll; viktens oföränderlighet; bestämda viktsförhållanden; atomer, molekyler, valens; luft, syre, kväve; oxi-

dation, förbränning, brinnande gas (låga), eldfara; väte, vatten; reduktion; kemiska tecken och formler; elektrolys, joner, jonreaktioner; syror och baser, pH, kort framställning av metalloider och metaller; mineralogi; kemisk vitt-ring; glas, lergods, cement; katalys. Räkneövningar.

Laborationer och laboratorieteknik. Framställning av några oorganiska preparat, kvalitativ och kvantitativ analys. Vägning med olika vågar; filtrering; titrering. Glasarbeten, lödning, smidning och om möjligt svarvning. Hopsättning och lagning av apparater.

Klass 4 (13 vtim., varav 7 vtim. laborationer). Oorganisk kemi: komplettering och repetition av viktigare delar ur föregående årskurs. Organisk kemi: kolets olika modifikationer; kolets oxider; kolets väteföreningar, bergolja; alkoholer; syror; aldehyder; ketoner; estrar; några cykliska kolvätederivat; kolhydrat; äggviteämnen: sönderdelningsprodukter; aminer, aminosyror, torrdestillation; konsthartser; tilläpbad kemi, materiallära. Räkneövningar. Laborationer och laboratorieteknik. Organiska synteser, enzymreaktioner, äggvitereaktion. Fortsatta övningar av samma slag som i föregående klass; normallösningar; gasanalyser.

Beskrivande maskinteknik.

Mål.

Undervisningen har till uppgift att giva lärjungarna någon kännedom om de vanligaste arbets- och kraftmaskinernas konstruktion, verkningssätt och skötsel samt någon övning i att utföra och läsa arbetsritningar.

Kursfördelning.

Klass 4 (3 vtim.). Maskinlära: kortfattad framställning av värmemotorer och elektriska motorer, deras verkningssätt och skötsel; kort framställning av de enklaste maskinelementen; utförande av enkla maskinritningar och någon övning i måttsättning.

Teckning.

Mål.

Undervisningen i teckning har till uppgift att, på grundval av folkskolans undervisning i ämnet, bibringa lärjungarna ökade kunskaper och färdigheter i frihandsteckning och geometrisk ritning samt utveckla deras form-, färg- och skönhetsinne.

Kursfördelning.

Klass 1 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 2 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.

Musik.

Mål.

Samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

Klass 1 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 2 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.

Gymnastik med lek och idrott.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Slöjd.

Mål.

Samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

Klass 1 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 2 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.

Klass 3 (gossar 4·5 vtim.). Huvudsakligen metallslöjd. Primär utformning av mindre arbetsstycken med handverktyg: sågning och filning, borrar, gängning. Lötning. Lindning av elektriska apparater; läsning av arbetsritningar. Eventuellt: instrumentvarvens konstruktion och användning, svarvning av cylindriska föremål.

Hemkunskap med hushållsgöromål.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Förslag till timplan för teknisk realskola med huslig undervisning.

Ä m n e n	Klass 1	Klass 2	Klass 3	Klass 4	Summa
<i>A. Läroämnen:</i>					
1. Teoretiska läroämnen:					
Kristendomskunskap	2	1	1	—	4
Modersmålet	6	4	3	3	16
Engelska	7	4	3	3	17
Tyska	—	5	4	4	13
Historia med samhällskunskap....	3	3	—	2	8
Geografi	2	2	1	—	5
Matematik	4	3	3	3	13
Biologi med hälsolära.....	2	2	1	2·5	7·5
Fysik	—	2	2	—	4
Kemi	—	—	2	3·5	5·5
Summa	26	26	20	21	93
2. Praktiska läroämnen:					
Sömnad	—	2	3	5	10
Hemkunskap med hushållsgöromål	—	5	10	5	20
Hemsjukvård med barnavård	—	—	—	2	2
Summa	—	7	13	12	32
<i>B. Övningsämnen:</i>					
Teckning	2	—	1	1	4
Musik	2	1	1	1	5
Gymnastik med lek och idrott....	4	3	3	3	13
Slöjd	2	—	—	—	2
Summa	10	4	5	5	24
Totalsumma	36	37	38	38	149

Förslag till kursplan för teknisk realskola med huslig undervisning.

Kristendomskunskap.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående handelslinje.

Modersmålet.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Engelska.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Tyska.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Historia med samhällskunskap.

Samma mål och kursfördelning som vid inbyggd handelslinje.

Geografi.

Samma mål och kursfördelning som vid maskinteknisk linje.

Matematik.

Mål.

Samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

Klass 1 (4 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 2 (3 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.

Klass 3 (3 vtim.). Fortsatt behandling av ekvationer av första graden med en obekant; tillämpningsuppgifter. Huvudräkning. Geometri: cirkeln, mätetal för sträckor, ytor och vinklar, för cirkelns omkrets och yta, för cirkelbågar och cirkelsektorer; lätta planimetriska och stereometriska beräkningsuppgifter. Uppritningar av och avläsning i enkla diagram; funktionsbegreppet. Sex skriftliga arbeten.

Klass 4 (3 vtim.). Den aritmetiska kursen i klass 4⁴ av teoretisk realskola.

Biologi med hälsolära.

Mål.

Samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

Klass 1 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 2 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.

Klass 3 (1 vtim.). Exkursion till insjö eller vattendrag. Vårt lands växt- och djurvärld (fortsatt och avslutad kurs omfattande insjöar, rinnande vatten, kärr

och myrmarker, havsområden och havsstränder). Översikt av kulturväxterna med särskild hänsyn till födoämnes- och spånadsväxter. I samband härmed hälsolära med en framställning av gifters skadliga verkningar (kaffe, te, tobak, alkohol m. m.). Kort översikt av jordens växt- och djurgeografiska områden.

Klass 4 (2·5 vtim.). Samma kurs som i klass 4⁴ av teoretisk realskola.

Fysik.

Mål.

Undervisningen i fysik har till uppgift att med utgångspunkt i redan förvärvade föreställningar och kunskaper på några väsentliga punkter bibringa lärjungarna en åskådlig kunskap om de viktigaste fysiska företeelserna och någon kännedom om i det dagliga livet mötande tillämpningar.

Kursfördelning.

Klass 2 (2 vtim., varav $\frac{1}{4}$ vtim. laborationer). Allmän fysik. Värmelära. Meteorologi.

Klass 3 (2 vtim., varav $\frac{1}{4}$ vtim. laborationer). Magnetism. Elektricitetslära. Optik och Akustik.

Kemi.

Mål.

Samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

Klass 3 (2 vtim., varav 1 vtim. laborationer). Den oorganiska kemiens viktigaste företeelser. Grundämnen. Kemiska tecken och formler. Föreningar, särskilt sådana av betydelse för hushållsarbetet. Tvätt- och rengöringsmedel, hårt och mjukt vatten m. m.

Klass 4 (3·5 vtim., varav 1 vtim. laborationer). Fortsatt behandling av grundämnen och föreningar: de viktigaste metallerna och deras egenskaper, porslin, glas o. s. v. Några av den organiska kemiens viktigaste ämnesgrupper, särskilt kolhydrat, fetter och äggviteämnen. De kemiska företeelserna vid vår födas beredande och smältning. Några viktigare områden av tillämpad kemi, med särskild hänsyn tagen till födoämnes- och textilindustrin.

Sömnad.

Mål.

Undervisningen i sömnad har till uppgift att bibringa lärjungarna förmåga att förfärdiga och underhålla enklare kläder och liknande föremål, som höra till ett hems utrustning, att rita och sammansätta mönster samt att utveckla smak och praktiskt omdöme.

Kursfördelning.

Klass 2 (2 vtim.). Symaskinens konstruktion, skötsel och användning. Linnesömnad: måttagning, mönsterritning, tygberäkning, kostnadsberäkning, tillklippning och sömnad. Virkning. Strumpstoppning.

Klass 3 (3 vtim.). Linnesömnad: lagning för hand och på maskin. Klädsömnad: måttagning och mönsterformning, tillklippning och sömnad. Småbarnsutstyrel.

Klass 4 (5 vtim.). Linnesömnad och klädsömnad som i föregående klasser. Ändring och renovering av kläder. Klädvård. Materiallära: studium av materialet med avseende på ursprung, beredning, kvalitet, färgäkthet och användning.

Hemkunskap med hushållsgöromål.

Mål.

Undervisningen i hemkunskap med hushållsgöromål har till uppgift att bibringa lärjungarna grundläggande kunskap och färdighet i hushållsgöromål, hushållslära och hemvård, att utveckla elevernas ekonomiska omdöme samt att uppöva deras ordnings- sinne, händighet, raskhet och rådighet.

Kursfördelning.

Klass 2 (5 vtim.). Matlagning: tillagning av enklare maträtter. Bakning: enklare jädegår och kakor. Konservering: inkokning av sylt, saft, fruktmos och grönsaker. Dukning, servering och uppsättning. Rengöringsarbeten. Närings- och födoämneslära: ämnesomsättningen, våra näringsämnen, de viktigaste födoämnen och betydelsen av en sund kost.

Hushållsekonomi: beräkning av måltidskostnaden. Hemvård: kökets inventarier och deras vård, bränsle och bränslesparning, tvätt, mangling och strykning.

Klass 3 (10 vtim.). Matlagning, bakning och konservering i utvidgad omfattning. Dukning, servering och uppsättning. Rengöringsarbeten. Närings- och födoämneslära i utvidgad omfattning, enklare kaloriberäkningar.

Hushållsekonomi: beräkning av måltidskostnaden samt andra beräkningar i samband med det praktiska arbetet. Olika synpunkter i fråga om den ekonomiska skötseln av ett hushåll; jämförelse mellan olika inköpssätt. Hushållsbudget. Uppsättning av matsedlar med hänsyn till näringsvärde och pris.

Hemvård: Bostaden, dess läge, inredning och möblering med hänsyn till ändamålsenlighet och trevnad. Vård och rengöring av ett bostadsrum; bäddning. Tvätt, mangling, stärkning och strykning. Tvättlära: olika slag av tvätt, tvättmedel, tvättredskap och deras vård, fläckuttagnig. Hushållningens planläggning och värdet av arbetsbesparande metoder och redskap.

Klass 4 (5 vtim.). Matlagning, bakning och konservering: samma kursmoment som i föregående klass, men med mera vikt lagd vid elevernas självständiga arbete. Enklare dietmatlagning. Närings- och födoämneslära: repetition av föregående klassers kurser. Hushållsekonomi: repetition av kursen i föregående klass. Hemvård: repetition av kursen i föregående klass.

Hemsjukvård med barnavård.

Mål.

Undervisningen i hemsjukvård med barnavård har till uppgift att bibringa lärjungarna någon kunskap om första hjälpen vid olycksfall, om de vanligaste sjukdomarna och den sjukes vård i hemmet samt om vården av späda barn och småbarn.

Kursfördelning.

Klass 4 (2 vtim.). Första hjälpen vid olycksfall i samband med praktiska övningar. Något om de vanligaste sjukdomarna, särskilt de smittsamma. Övningar i

bäddning av sjuksäng m. fl. till hemsjukvården hörande uppgifter och praktiska sysslor. Demonstrationskurs i spädbarnsvård med docka och spädbarnsutstyrsel. Elemenär kurs i barnpsykologi. Besök på barnkrubba, i barnhem eller i småbarnsskola.

Teckning.

Mål.

Undervisningen i teckning har till uppgift att utveckla lärjungarnas praktiska färdighet i teckning, mönsterritning och målning samt deras smak och sinne för färg och form med särskild hänsyn till hemmets behov.

Kursfördelning.

Klass 1 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 3 (1 vtim.). Frihandsteckning och färgläggning. Mönsterritning.

Klass 4 (1 vtim.). Frihandsteckning och färgläggning. Mönsterritning.

Musik.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående handelslinje.

Gymnastik med lek och idrott.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Slöjd.

Mål.

Samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

Klass 1 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Förslag till kursplan för i 4-årig realskola inbyggd huslig linje.

Kristendomskunskap.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående handelslinje.

Modersmålet.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Engelska.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Tyska.

Mål.

Samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

Samma mål och kursfördelning som vid inbyggd handelslinje.

Historia med samhällskunskap.

Samma kursfördelning som för teoretisk realskola, dock att något mindre textkurs läses.

Geografi.

Samma mål och kursfördelning som vid maskinteknisk linje.

Matematik.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående huslig linje.

Biologi med hälsolära.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående huslig linje.

Fysik.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående huslig linje.

Kemi.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående huslig linje.

Sömnad.**Mål.**

Samma mål som vid fristående huslig linje.

Kursfördelning.

Klass 3 (4 vtim.). Småbarnsutstyrel. Klädsömnad: måttagning, mönsterformning, till-

Förslag till timplan för i 4-årig realskola inbyggd huslig linje.

Ä m n e n	Klass 1	Klass 2	Klass 3	Klass 4	Summa
<i>A. Läroämnen:</i>					
1. Teoretiska läroämnen:					
Kristendomskunskap	2	1	1	—	4
Modersmålet	6	4	3	3	16
Engelska	7	4	3	3	17
Tyska	—	5	4	3	12
Historia med samhällskunskap....	3	3	—	2	8
Geografi	2	2	1	—	5
Matematik	4	3	3	3	13
Biologi med hälsolära.....	2	2	1	2·5	7·5
Fysik	—	2	2	—	4
Kemi	—	—	2	3·5	5·5
Summa	26	26	20	20	92
2. Praktiska läroämnen:					
Sömnad	—	—	4	3	7
Hemkunskap med hushållsgöromål	—	—	10	10	20
Hemsjukvård med barnavård	—	—	—	2	2
Summa	—	—	14	15	29
<i>B. Övningsämnen:</i>					
Teckning	2	2	—	—	4
Musik	2	2	1	—	5
Gymnastik med lek och idrott....	4	4	3	3	14
Slöjd	2	2	—	—	4
Summa	10	10	4	3	27
Totalsumma	36	36	38	38	148

klippning och sömnad. Materiallära: materialets ursprung, beredning och användning. Tyg- och kostnadsberäkning. Lagning för hand och på maskin.

Klass 4 (3 vtim.). Linnesömnad och klädsömnad som i föregående klass. Ändring och renovering av kläder. Klädvård. Materiallära: studium av materialet med avseende på ursprung, beredning, kvalitet och färgäkthet samt användning.

Hemkunskap med hushållsgöromål.

Mål.

Samma mål som vid fristående huslig linje.

Kursfördelning.

Klass 3 (10 vtim.). Matlagning: tillagning av enklare maträtter. Bakning: enklare jäsgar och kakor. Konservering: inkokning av sylt, saft, fruktmos och grönsaker. Dukning, servering och uppässning. Rengöringsarbeten.

Närings- och födoämneslära: Ämnesomsättningen, våra näringsämnen, de viktigaste födoämnena och betydelsen av en sund kost, enklare kaloriberäkningar.

Hushållsekonomi: beräkning av måltidskostnaden samt andra beräkningar i samband med det praktiska arbetet. Olika synpunkter i fråga om den ekonomiska skötseln av ett hushåll; jämförelse mellan olika inköpsätt. Hushållsbudget. Uppsättning av matsedlar med hänsyn till näringsvärde och pris.

Hemvård: kökets inventarier och deras vård, bränsle och bränslebesparing, tvätt, mangling och strykning.

Klass 4 (10 vtim.). Matlagning, bakning och konservering med mera vikt lagd vid elevernas självständiga arbete. Enklare dietmatlagning. Närings- och födoämneslära: repetition av kursen i föregående klass. Hushållsekonomi: repetition av kursen i föregående klass.

Hemvård: Bostaden, dess läge, inredning och möblering med hänsyn till ändamålsenlighet och trevnad. Vård och rengöring av ett bostadsrum, bäddning. Tvätt, mangling, stärkning och strykning. Tvättlära: olika slag av tvätt, tvättmedel, tvättredskap och deras vård, fläckuttagnig. Hushållningens planläggning och värdet av arbetsbesparande metoder och redskap.

Hemsjukvård med barnavård.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående huslig linje.

Musik.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående handelslinje, varvid dock musikens teori och historia läsas i klass 3.

Gymnastik med lek och idrott.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Förslag till kursplan för praktisk realskola med jordbruksundervisning.

Kristendomskunskap.

Mål.

Samma mål som vid fristående handelslinje.

Kursfördelning.

- Klass 1* (2 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.
Klass 2 (1 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.
Klass 3 (1 vtim.). Svenska väckelserörelser under 1800-talet. Religiösa rörelser i vår tid. Svenska kyrkans organisation. Andra kristna samfund.
Klass 4 (1 vtim.). Kristlig religiös verksamhet: missionen och i anslutning härtill något om främmande religioner; kristlig social verksamhet. Sammanfattning av kristen tros- och livsåskådning. Kristna ideal i liv och dikt.

Modersmålet.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Förslag till timplan för praktisk realskola med jordbruksundervisning.

Ä m n e n	Klass 1	Klass 2	Klass 3	Klass 4	Summa
A. Läroämnen:					
1. Teoretiska läroämnen:					
Kristendomskunskap	2	1	1	1	5
Modersmålet	6	4	3	3	16
Engelska	7	4	3	3	17
Tyska	—	5	4	4	13
Historia med samhällskunskap ..	3	3	2	—	8
Geografi	2	2	2	2	8
Matematik	4	3	3	5	15
Biologi med hälsolära	2	2	2	3	9
Fysik	—	2	2	2	6
Kemi	—	—	3	3	6
Summa	26	26	25	26	103
2. Praktiska läroämnen:					
Jordbruks- och husdjurslära	—	3	3 g.	4 g. ¹	10 g. 3 fl.
Skogshushållning	—	—	1 g.	—	1 g.
Verkstadsarbete	—	2 g.	3 g.	3 g.	8 g.
Bokföreläsning	—	—	2	1 g.	3 g. 2 fl.
Hemkunskap med hushållsgöromål ..	—	—	5 fl.	5 fl.	10 fl.
Hemsjukvård med barnavård	—	—	—	1 fl.	1 fl.
Sömnad	—	2 fl.	3 fl.	2 fl.	7 fl.
Summa	—	5	9 g. 10 fl.	8	22 g. 23 fl.
B. Övningsämnen:					
Teckning	2	2	1 g.	—	5 g. 4 fl.
Musik	2	1	—	1	4
Gymnastik med lek och idrott ..	4	3	3	3	13
Slöjd	2	—	—	—	2
Summa	10	6	4 g. 3 fl.	4	24 g. 23 fl.
Totalsumma	36	37	38	38	149

¹ Där detta betingas av förhållandena, må en av dessa veckotimmar anslås till undervisning i skogshushållning.

Anm. Flickor böra ha valfrihet att i klasserna 3—4 utbyta praktiska läroämnen mot för gossarna avsedda sådana.

Engelska.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Tyska.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Historia med samhällskunskap.

Mål.

Samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

Klass 1 (3 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 2 (3 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.

Klass 3 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 4⁴ av inbyggd handelslinje.

Geografi.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Anm. Vid behandlingen av de olika ländernas näringsliv lägges särskild vikt vid jordbruk, skogsbruk och trädgårdsskötsel. Om möjligt böra Amerikas förenata staters jordbruksförhållanden upptagas till behandling i klass 4.

Matematik.

Mål.

Undervisningen i matematik har till uppgift att bibringa lärjungarna vidgad kunskap och färdighet i räkning med tillämpning på skilda uppgifter, särskilt av praktisk art inom lantushållningens område, samt att göra dem förtrogna med geometriens elementära begrepp och metoder.

Kursfördelning.

Klass 1 (4 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Klass 2 (3 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.

Klass 3 (3 vtim.). Fortsatt behandling av ekvationer av första graden, tillämpningsuppgifter företrädesvis från lantushållningens område. Enkla användningar av de fyra räknesätten på bokstavsuttryck. Huvudräkning. Geometri: cirkeln; lätta geometriska övningsuppgifter. Enkla diagram; funktionsbegreppet. Sex skriftliga arbeten.

Klass 4 (5 vtim.). Fortsatt behandling av ekvationer av första graden med en obekant och räkning med bokstavsuttryck; lättare ekvationssystem av första graden med två obekanta; någon räkning med kvadratrötter. Uppgifter av praktisk art, företrädesvis från lantushållningens område, lösta med eller utan användande av ekvationsmetoden. Huvudräkning. Geometri: mätetal för sträckor, ytor och vinklar, för cirkelns omkrets och yta, för cirkelbågar och cirkelsektorer; transversalsatsen, likformighet, »3:e likformighetsfallet», längdskala och ytskala, Pythagoras' sats, planimetriska och stereometriska beräkningsuppgifter, delvis hämtade från lantushållningens område; enkla fältmättningsövningar. Fem skriftliga arbeten.

Biologi med hälsolära.

Mål.

Undervisningen i biologi med hälsolära har till uppgift dels att med studiet av växternas byggnad och livsytringar som grundval meddela kunskap särskilt om de växter, som äro av betydelse för jordbruk, trädgårdsskötsel och skogsbruk, dels att meddela kunskap om viktigare djurformer, dels ock att bibringa lärjungarna vidgad kunskap om människokroppen ävensom att lämna vägledning för ett sunt levnadssätt.

Kursfördelning.

- Klass 1* (2 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.
- Klass 2* (2 vtim.). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.
- Klass 3* (2 vtim.). Exkursion till insjö eller vattendrag. Vårt lands växt- och djurvärld (fortsatt och avslutad kurs, omfattande insjöar och rinnande vatten, kärr och myrmarker, havsområden och havsstränder). Översikt av kulturväxterna och i samband härmed även ogräs, bakterier, svampar och skadeinsekter av betydelse för jordbruk, trädgårdsskötsel och skogsbruk samt hälsolära, omfattande gifters skadliga verkningar: kaffe, te, alkohol m. m. Den svenska växt- och djurvärldens invandringshistoria. Översikt av jordens växt- och djuergeografiska områden.
- Klass 4* (3 vtim., varav $\frac{1}{2}$ vtim. laborationer). Våra husdjurs anatomi; dissektion av några organ. Människokroppens byggnad och förrättningar. Matsmältnings- och sinnesfysiologi. Hälsolära: födans rätta sammansättning, bristsjukdomar, infektionssjukdomar, betydelsen av att i rätt tid söka vård för sjukdom, social hälsovård, något om hemsjukvård och barnavård, sexualhygien och sexualetik. Ärftlighetslärans grunder. Rashygien.

Fysik.

Mål.

Undervisningen i fysik har till uppgift att bibringa lärjungarna åskådlig kunskap om de viktigaste fysiska företeelserna och lagarna samt deras praktiska tillämpning, särskilt på jordbrukets område.

Kursfördelning.

- Klass 2* (2 vtim., varav $\frac{1}{4}$ vtim. laborationer). Samma kurs som i klass 2⁴ av teoretisk realskola.
- Klass 3* (2 vtim., varav $\frac{1}{2}$ vtim. laborationer). Samma kurs som i klass 3⁴ av teoretisk realskola.
- Klass 4* (2 vtim., varav $\frac{1}{4}$ vtim. laborationer). Optik, avslutad kurs. Akustik. Mekanikens grundbegrepp med praktiska tillämpningar på jordbrukets område. Energiformerna och deras inbördes samband; elektricitetens användning i jordbruket. Det allmännaste om solsystemet och himlakropparna i övrigt.

Kemi.

Mål.

Undervisningen i kemi har till uppgift att bibringa lärjungarna en åskådlig kunskap om de viktigaste kemiska företeelserna och deras praktiska tillämpning, särskilt på jordbrukets område.

Kursfördelning.

- Klass 3** (3 vtim, varav 1 vtim. laborationer). De kemiska grundbegreppen. Den organiska kemiens viktigaste företeelser med särskilt avseende fästade vid lanthushållningen. Konstgödsel, mineralfoderämnen, växtskydds- och desinfektionsmedel. De viktigaste mineralerna och bergarterna med särskild hänsyn till de svenska jordarternas uppkomst.
- Klass 4** (3 vtim., varav 1 vtim. laborationer). Organisk kemi; några av den organiska kemiens viktigaste ämnesgrupper, särskilt kolhydrater, fetter och äggviteämnen. De kemiska företeelserna vid vår födas beredande och smältning. Fodermedlens och mjölkens kemi. Fodermedelsanalys. Några viktigare områden av tillämpad kemi, med hänsyn tagen särskilt till födoämnesindustrin.

Jordbruks- och husdjurslära.

Mål.

Undervisningen i jordbruks- och husdjurslära har till uppgift att bibringa lärjungarna elementär kunskap om och färdighet i jordbruk och boskapskötsel, deras naturliga och ekonomiska betingelser.

Kursfördelning.

- Klass 2** (3 vtim.). **Husdjurslära:** grunddragen av allmänna avelsläran; i Sverige förekommande raser av nötkreatur, hästar, får och svin, höns och övriga smådjur; rasernas exteriör och viktigaste egenskaper. **Mjölkhushållning:** mjölkens beståndsdelar och egenskaper; mjölkens mikroorganismer; mjölken som näringsmedel; smör- och ostberedning; mjölkhygien och mjölkkontroll. **Trädgårdsskötsel:** trädgårdens planläggning och anläggning; köksväxt-, bär- och fruktodling. Exkursion till någon lämplig kreatursbesättning, där exteriörbedömning utföres praktiskt. Besök vid mejeri och slakteri. Exkursion till lämpliga trädgårdsanläggningar.
- Klass 3** (3 vtim., varav $\frac{1}{2}$ vtim. laborationer). **Jordbrukslära:** marklärans huvuddrag; jordens torrläggning; åkerjordens bearbetning; stallgödselns tillvaratagande och användning; konstgödselns användning; kalkbehov och kalkning; maskiner och redskap för jordbruket. **Jordbruksekonomi:** jordbrukets produktionsfaktorer; jordbruksfastigheternas pris och värdering; jordbrukets byggnader; jordbrukets behov av driftkapital; arbetet som ekonomisk faktor i jordbruket. Exkursioner till välskötta jordbruk i och för studier av jordarter och jordmånstyper.
- Klass 4** (4 vtim., varav $\frac{1}{2}$ vtim. laborationer). **Jordbrukslära:** utsäde, sådd och plantering; grödans skörd, bärning och förvaring; stråsädes-, haljväxt-, rotfrukts-, potatis-, olje- och spånadväxtodling samt vallodling; beteskultur. **Husdjurslära:** fodermedlens sammansättning och smältbarhet; de olika näringsämnenas tillgodogörande vid djurens underhåll och produktion samt fodermedlens produktionsvärde; olika slag av fodermedel; utfodringens anordnande för mjölkkor, kalvar och ungdjur, gödboskap, hästar, svin, får och fjäderfä. Uppgörande av foderstater. **Jordbruksekonomi:** allmänna principer för driftens organisation; växtproduktionens och husdjurskötselns ekonomi; jordbrukets varuomsättning på marknaden; marknadssystem och handelsorgan; jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse.

Anm. Undervisningen bör så långt som möjligt rättas efter de lokala jordbruksförhållandena i den trakt, där skolan är belägen. Vete-, oljeväxt- och sockerbetsodling

t. ex. behandlas högst knapphändigt i Norrland men mera utförligt i de södra landsdelarna. Fjällrasen behandlas utförligare i Norrland och låglandsboskapen i södra Sverige. Vid skolor belägna i skogsbygder kan undervisningen i jordbruks- och husdjurslära begränsas till 3 veckotimmar i klass 4 och i stället undervisning i skogs- och trädgårdsskötsel meddelas under en veckotimme.

Skogshushållning.

Mål.

Undervisningen i skogshushållning har till uppgift att bibringa lärjungarna elementär kunskap om skogshushållningen, dess naturliga och ekonomiska betingelser.

Kursfördelning.

Klass 3 (1 vtim.). Skogens allmänna betydelse för landet; skogsmarken; skogsträden; skogsodling; beståndsvård; avverkning; skogsträdens skadeinsekter och svampar. En eller två exkursioner till lämpliga skogsbestånd.

Anm. Vid skolor belägna i skogsbygder kan i klass 4 en av de till jordbruks- och husdjurslära anslagna fyra veckotimmarna användas för en utvidgad och fördjupad undervisning i skogshushållning.

Verkstadsarbete.

Mål.

Undervisningen i verkstadsarbete har till uppgift att göra lärjungarna förtrogna med användningen av de vanligaste verktygen och maskinerna för behandling av trä och metall samt att bibringa dem färdighet att tillverka enkla sådana föremål, som användas vid en lantgård, och att utföra enklare justeringar och reparationer av redskap och maskiner.

Kursfördelning.

Klass 2 (2 vtim.). Tillverkning av föremål av trä med eller utan sammansättningar: spikning, skruvning, tappning, sinkning. Ytbehandling. Olika virkessorter och deras lämplighet för olika ändamål; kvalitetsfordringar; virkets torkning. Bearbetning av metaller: klippning av plåt, mejsling, filning, borrar, lättare smide, nitning, bockning av plåt, drivning, lödning, svarvning. Tillämpningsövningar: verktygens och redskapens skötsel och vård, enkla reparationer av redskap och verktyg.

Klass 3 (3 vtim.). Fortsatta övningar av samma slag som i föregående klass. Tillämpningsövningar på grundval av kursen med huvudvikten lagd vid gårdshantverk. Skötsel av verktyg, redskap och maskiner. Justerings- och reparationsarbeten.

Klass 4 (3 vtim.). Fortsatta tillämpningsövningar som i föregående klass. Skötsel av verktyg, redskap och maskiner. Justerings-, reparations- och monteringsarbeten.

Bokföring.

Mål.

Undervisningen i bokföring har till uppgift att bibringa lärjungarna en grundläggande kunskap om bokföringens ändamål och metoder med särskild hänsyn till lantgårdens ekonomi.

Kursfördelning.

Klass 3 (2 vtim.). Grunderna för enkel bokföring i anslutning till deklarationsformulär: bokförande av de vanligaste vid en lantgård förekommande affärshändelserna samt bokslut. Det viktigaste om försändelser med olika transportmedel samt ifyllande av vanligen förekommande blanketter.

Klass 4 (1 vtim.). Lantbruksbokföring; affärshändelserna under minst två månader samt summariska uppgifter för tio månader jämte fullständigt bokslut. Uppgörande av budget. Självdeklaration i anslutning till bokslutet.

Hemkunskap med hushållsgöromål.

Mål.

Undervisningen i hemkunskap med hushållsgöromål har till uppgift att bibringa lärjungarna grundläggande kunskaper och färdighet i hemmets och hushållets, speciellt lanthushållets skötsel, utveckla deras ekonomiska omdöme, uppöva deras ordningsinne, händighet och rådighet samt väcka och vidmakthålla deras aktning och håg för husligt arbete.

Kursfördelning.

Klass 3 (flickor 5 vtim.). Matlagning: tillagning av enklare maträtter. Bakning. Konservering av frukt, bär och grönsaker samt ägg. Dukning och servering. Rengöringsarbeten i samband med matlagningen. — Hemvård: kökets inredning, inventarierna och deras vård, bränsle och bränslebesparing, städning och hemrengöring, tvätt, mangling och strykning. — Näringsämnenas förekomst, egenskaper och betydelse; ämnesomsättningen; översikt av födoämnen, deras sammansättning, näringsvärde och pris med särskild vikt lagd vid de inhemska lantbruksprodukterna; födoämnenas förvaring. — Lanthushållets ekonomi: uppköp och prisberäkningar.

Klass 4 (flickor 5 vtim.). Matlagning, bakning och konservering i utvidgad omfattning. Tillvaratagande av slakt. Dukning, upppassning och rengöring. — Lanthushållets ekonomi: prisberäkningar i samband med arbetet i skolköket; olika synpunkter i fråga om den ekonomiska skötseln av ett hushåll; produkternas användning i eget hushåll och försäljning; hushållsbudget; uppsättning av matsedlar med hänsyn till näringsvärde och pris. — Hemvård: bostaden, dess läge, inredning och möblering med hänsyn till ändamålsenlighet och trevnad; bostadens vård och rengöring, bäddning; tvätt, mangling, stärkning och strykning.

Hemsjukvård med barnavård.

Mål.

Samma mål som vid fristående huslig linje.

Kursfördelning.

Klass 4 (flickor 1 vtim.). Samma kurs som i klass 4 vid fristående huslig linje men mera kortfattad.

Sömnad.

Mål.

Samma mål som vid fristående huslig linje.

Kursfördelning.

Klass 2 (flickor 2 vtim.). Samma kurs som i klass 2 vid fristående huslig linje.

Klass 3 (flickor 3 vtim.). Samma kurs som i klass 3 vid fristående huslig linje.

Klass 4 (flickor 2 vtim.). Ändring och renovering av kläder. Klädvård.

Teckning.**Mål.**

I huvudsak samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

Klass 1 (2 vtim.). Samma kurs som för teoretisk realskola.

Klass 2 (2 vtim.). Samma kurs som för teoretisk realskola.

Klass 3 (gossar 1 vtim.). Kartritning.

Musik.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Gymnastik med lek och idrott.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Slöjd.**Mål.**

Samma mål som för teoretisk realskola.

Kursfördelning.

Klass 1 (2 vtim.). Samma kurs som i klass 1⁴ av teoretisk realskola.

Förslag till kursplan för i 4-årig realskola inbyggd jordbrukslinje.**Kristendomskunskap.**

Samma mål och kursfördelning som vid fristående handelslinje.

Modersmålet.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Engelska.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Tyska.

Samma mål och kursfördelning som vid inbyggd huslig linje.

Historia med samhällskunskap.

Samma mål och kursfördelning som vid inbyggd handelslinje.

Geografi.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående jordbrukslinje.

Matematik.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående jordbrukslinje.

Biologi med hälsolära.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående jordbrukslinje.

Fysik.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående jordbrukslinje.

Kemi.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående jordbrukslinje.

Jordbruks- och husdjurslära.**Mål.**

Samma mål som vid fristående jordbrukslinje.

Förslag till timplan för i 4-årig realskola inbyggd jordbrukslinje.

A m n e n	Klass 1	Klass 2	Klass 3	Klass 4	Summa
<i>A. Läroämnen:</i>					
1. Teoretiska läroämnen:					
Kristendomskunskap	2	1	1	—	4
Modersmålet	6	4	3	3	16
Engelska	7	4	3	3	17
Tyska	—	5	4	3	12
Historia med samhällskunskap . .	3	3	—	2	8
Geografi	2	2	2	2	8
Matematik	4	3	3	5	15
Biologi med hälsolära	2	2	2	3	9
Fysik	—	2	2	2	6
Kemi	—	—	3	3	6
Summa	26	26	23	26	101
2. Praktiska läroämnen:					
Jordbruks- och husdjurslära	—	—	5 g. 3 fl.	5 g. ¹	10 g. 3 fl.
Skogshushållning	—	—	1 g.	—	1 g.
Verkstadsarbete	—	—	3 g.	2 g.	5 g.
Bokföring	—	—	2	1 g.	3 g. 2 fl.
Hemkunskap med hushållsgöromål	—	—	5 fl.	5 fl.	10 fl.
Hemsjukvård med barnavård	—	—	—	1 fl.	1 fl.
Sömnad	—	—	2 fl.	2 fl.	4 fl.
Summa	—	—	11 g. 12 fl.	8	19 g. 20 fl.
<i>B. Övningsämnen:</i>					
Teckning	2	2	1 g.	—	5 g. 4 fl.
Musik	2	2	—	1	5
Gymnastik med lek och idrott . . .	4	4	3	3	14
Slöjd	2	2	—	—	4
Summa	10	10	4 g. 3 fl.	4	23 g. 27 fl.
Totalsumma	36	36	33	33	143

¹ Där detta betingas av förhållandena, må en av dessa veckotimmar anslås till undervisning i skogshushållning.

Anm. Flickor böra hava valfrihet att i klasserna 3—4 utbyta praktiska läroämnen mot för gossarna avsedda sådana.

Kursfördelning.

Klass 3. Husdjurslära, mjölkhushållning och trädgårdsskötsel (3 vtim.; gemensam undervisning för gossar och flickor). Husdjurslära: grunddragen av allmänna avelsläran; i Sverige förekommande raser av nötkreatur, hästar, får och svin, höns och övriga smådjur; rasernas exteriör och viktigaste egenskaper; praktisk exteriörbedömning. Mjölkhushållning: mjölkens beståndsdelar och egenskaper; mjölkens mikroorganismer; mjölken som näringsmedel; smör- och ostberedning; mjölkhygien och mjölkkontroll. Trädgårdsskötsel: trädgårdens planläggning och anläggning; köksväxt-, bär- och fruktodling. Besök vid mejeri och slakteri. Exkursion till lämplig trädgårdsanläggning.

Jordbrukslära (2 vtim., varav $\frac{1}{2}$ vtim. laborationer; gossar): marklärans huvuddrag; jordens torrläggning; åkerjordens bearbetning; stallgödselns tillvaratagande och användning; konstgödselmedlens användning; kalkbehov och kalkning; maskiner och redskap för jordbruket. Exkursioner till välskötta jordbruk i och för studier av jordarter och jordmånstyper.

Klass 4 (5 vtim., varav $\frac{1}{2}$ vtim. laborationer). Husdjurslära. Fodermedlens sammansättning och smältbarhet; de olika näringsämnenas tillgodogörande vid djurens underhåll och produktion samt fodermedlens produktionsvärde; olika slag av fodermedel; utfodringens anordnande för mjölkkor, kalvar och ungdjur, gödboskap, hästar, får, svin och fjäderfä. Uppgörande av foderstater. Jordbrukslära: utsäde, sådd och plantering; grödans skörd, bärgning och förvaring; stråsådes-, baljväxt-, rotfrukts-, potatis-, olje- och spånadsväxtodling samt vallodling; beteskultur. Jordbruksekonomi: jordbrukets produktionsfaktorer; jordbruksfastigheternas pris och värdering; jordbrukets byggnader; jordbrukets behov av driftkapital; arbetet som ekonomisk faktor i jordbruket. Allmänna principer för driftens organisation; växtproduktionens och husdjurskötselns ekonomi; jordbrukets varuomsättning på marknaden, marknadssystem och handelsorgan, jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse.

Anm. Undervisningen bör så långt som möjligt rättas efter de lokala jordbruksförhållandena i den trakt, där skolan är belägen. Vete-, oljeväxt- och sockerbetsodling t. ex. behandlas högst knapphändigt i Norrland men mera utförligt i de södra landsdelarna. Fjällrasen behandlas utförligare i Norrland och låglandsboskapen i södra Sverige. Vid skolor belägna i skogsbygder kan undervisningen i jordbruks- och husdjurslära begränsas till 4 veckotimmar i klass 4 och i stället undervisning i skogs- och trädgårdsskötsel meddelas under en veckotimme.

Skogshushållning.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående jordbrukslinje.

Verkstadsarbete.

Mål.

Samma mål som vid fristående jordbrukslinje.

Kursfördelning.

Klass 3 (3 vtim.). Tillverkning av föremål av trä med förut inlärd eller nya sammansättningar. Olika virkessorter och deras lämplighet för olika ändamål. Bearbetning av metaller: klippning av plåt, mejsling, filning, borrar, lättare smide, nitning, härdning och anlöpning. Tillämpningsövningar, bl. a. enkla

reparationer av redskap och verktyg. Verktygens och redskapens skötsel och vård.

Klass 4 (2 vtim.). Fortsatt tillverkning av föremål av trä. Fortsatt bearbetning av metaller: samma övningar som i föregående klass samt dessutom falsning och bockning av plåt. Fortsatta tillämpningsövningar med huvudvikten lagd vid gårdshantverk. Skötsel av verktyg, redskap och maskiner. Justerings-, reparations- och monteringsarbeten.

Bokföring.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående jordbrukslinje.

Hemkunskap med hushållsöromål.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående jordbrukslinje.

Hemsjukvård med barnavård.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående jordbrukslinje.

Sömnad.

Mål.

Samma mål som vid fristående huslig linje.

Kursfördelning.

Klass 3 (flickor 2 vtim.). Klädsömnad: måttagning, mönsterformning, tillklippning och sömnad. Tyg- och kostnadsberäkning. Lagning för hand och på maskin. Småbarnsutstyrel.

Klass 4 (flickor 2 vtim.). Ändring och renovering av kläder. Klädvård.

Teckning.

Samma mål och kursfördelning som vid fristående jordbrukslinje.

Musik.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

Gymnastik med lek och idrott.

Samma mål och kursfördelning som för teoretisk realskola.

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

Tabellbilagor.

Tabell 1.

Översikt över de yrkesbestämda högre folkskolornas och de praktiska mellanskolornas utveckling.

Läsår (termin)	Yrkesbestämda högre folkskolor				Praktiska mellanskolor			
	antal skolor ¹	antal lärjungar			antal skolor ¹	antal lärjungar		
		gossar	flickor	summa		gossar	flickor	summa
1919/20	15	731	1 012	1 743	—	—	—	—
1920/21	20	1 176	1 772	2 948	—	—	—	—
1921/22	20	1 348	2 058	3 406	—	—	—	—
1922/23	22	1 613	2 104	3 717	—	—	—	—
1923/24	21	1 707	2 220	3 927	—	—	—	—
1924/25	22	1 615	2 301	3 916	—	—	—	—
1925/26	23	1 610	2 369	3 979	—	—	—	—
1926/27	25	1 582	2 318	3 900	—	—	—	—
1927/28	25	1 527	2 354	3 881	—	—	—	—
1928/29	25	1 499	2 476	3 975	—	—	—	—
vt 1930	25	1 574	2 506	4 080	—	—	—	—
vt 1931	29	1 708	2 769	4 477	—	—	—	—
vt 1932	29	1 826	2 985	4 811	—	—	—	—
vt 1933	29	1 916	3 069	4 985	—	—	—	—
vt 1934	31	1 381	2 716	4 097	5	699	711	1 410
vt 1935	31	1 253	2 587	3 840	5	841	894	1 735
vt 1936	30	1 261	2 441	3 702	5	890	1 150	2 040
vt 1937	25	571	1 851	2 422	12	1 724	2 022	3 746
vt 1938	21	547	1 547	2 094	10	1 866	2 416	4 282
vt 1939	20	543	1 446	1 989	10	1 929	2 550	4 479
vt 1940	18	537	1 315	1 852	10	1 950	2 583	4 533
vt 1941	18	500	1 214	1 714	11	2 158	2 741	4 899
vt 1942	17	547	1 171	1 718	12	2 182	2 940	5 122
ht 1942	16	535	1 126	1 661	13	2 405	3 185	5 590
ht 1943	16	557	1 151	1 708	13	2 460	3 287	5 747

¹ Uppgifterna om antalet skolor för tiden t. o. m. vt 1937 äro icke jämförliga med uppgifterna för tiden därefter. Tidigare följdes i regel vid uppgörandet av den officiella undervisningsstatistiken vederbörande årsberättelses uppfattning om skolbegreppet, ehuru därvid vissa olikformigheter torde ha förefunnits. Vad som sålunda å en ort betecknades som olika linjer av samma skola, kunde å en annan anses som olika skolor (ehuru med samma rektor). Numera räknas icke med olika skolor, om rektorn är densamme (yrkesbestämd högre folkskola och praktisk mellanskola räknas dock fortfarande var för sig). Om det numera använda skolbegreppet tillämpats beträffande de praktiska mellanskolorna jämväl för tid före vt 1938, skulle detta medfört, att det i tabellen för de praktiska mellanskolorna för vt 1937 angivna talet 12 ersatts av siffran 8.

Detaljerad redogörelse för de yrkesbestämda högre folkskolorna höstterminen 1943.

Län och ort	Linje ¹	Antal års- klasser	Antal vid skolan den 1 oktober 1943 inskrivna lärjungar med hemvist						Summa			
			på ort belägen högst 5 km från högre skola (tätbygd)		på den egentliga lands- bygden							
			g	fl	dagligen resande		inackorderade		g	fl	g	fl
					g	fl	g	fl				
Stockholms:												
Södertälje	K	3	—	60	—	2	—	—	—	—	62	
	T	3	44	—	3	—	—	—	—	47	—	
Uppsala:												
Uppsala	K	2	—	113	—	1	—	—	1	—	115	
	T	2	52	—	1	—	—	—	—	53	—	
Östergötlands:												
Norrköping	K	3	—	150	—	19	—	—	1	—	170	
Kalmar:												
Kalmar	K	2	—	31	—	6	—	—	—	—	37	
Kristianstads:												
Kristianstad	K	3	—	62	—	2	—	—	—	—	64	
	T ³	3	67	—	1	—	—	—	—	68	—	
Malmöhus:												
Allerum	J	2	11	17	—	—	—	—	—	11	17	
Arlöv	H	3	23	25	5	4	—	—	—	28	29	
Lund	H	3	31	64	—	2	—	—	—	31	66	
Malmö	K	3	—	174	—	18	—	—	1	—	193	
Väsby	J	2	6	14	—	—	—	—	—	6	14	
Älvsborgs:												
Borås	K	2	—	48	—	—	—	—	—	—	48	
	H	2	57	56	—	—	—	—	—	57	56	
Värmlands:												
Sunne	J	2	8	9	10	16	—	—	—	18	25	
Västmanlands:												
Västerås	T	2 ²	53	—	—	—	—	—	—	53	—	
	H	3	21	61	—	1	—	—	—	21	62	
Kopparbergs:												
Falun	K	2	—	40	—	16	—	—	2	—	58	
	T	3	56	—	12	—	—	—	—	68	—	
Gävleborgs:												
Gävle	K	2	—	38	—	3	—	—	—	—	41	
	H	2	47	35	—	15	—	—	—	47	50	
Hofors	K	2	—	41	—	3	—	—	—	—	44	
	T	2	46	—	3	—	—	—	—	49	—	
Summa			522	1 038	35	108	—	5	557	1 151		
Summa g+fl			1 560		143		5		1 708			

¹ Beteckningarna H, J, K och T betyda resp. handelslinje, jordbrukslinje, hushållslinje och teknisk linje.

² Linjen må enligt skolans reglemente omfatta högst 3 årsklasser och är under utbyggnad.

³ Numera 4-årig praktisk mellanskola med teknisk undervisning.

Tabell 3.

Detaljerad redogörelse för de praktiska mellanskolorna höstterminen 1943.

Linjer och orter	Lärjungar med hemvist						Summa	
	på ort belägen högst 5 km från högre skola (tätort)		på den egentliga landsbygden					
			dagligen resande		inackorderade			
	g	fl	g	fl	g	fl	g	fl
A. Handelslinjer:								
Göteborg.....	165	348	8	11	—	—	173	359
Hälsingborg.....	55	153	1	2	—	2	56	157
Jönköping.....	107	134	28	63	—	1	135	198
Malmö.....	201	319	11	22	—	2	212	343
Nacka ¹	9	31	9	29	—	1	18	61
Norrköping.....	56	128	3	14	—	1	59	143
Stockholm.....	91	625	—	39	—	—	91	664
Uddevalla.....	70	70	6	7	1	1	77	78
Uppsala.....	60	118	4	1	—	2	64	121
Örebro.....	77	178	12	13	2	3	91	194
Östersund.....	90	79	5	7	3	7	98	93
Summa	981	2 183	87	208	6	20	1 074	2 411
Summa g+fl	3 164		295		26		3 485	
B. Tekniska linjer:								
Göteborg.....	368	—	13	—	—	—	381	—
Hälsingborg.....	82	—	8	—	—	—	90	—
Norrköping.....	115	—	13	—	2	—	130	—
Stockholm.....	610	—	20	—	—	—	630	—
Örebro.....	127	1	21	—	7	—	155	1
Summa	1 302	1	75	—	9	—	1 386	1
Summa g+fl	1 303		75		9		1 387	
C. Hushållslinjer:								
Göteborg.....	—	251	—	15	—	—	—	266
Hälsingborg ²	—	77	—	6	—	2	—	85
Stockholm.....	—	408	—	35	—	12	—	455
Örebro.....	—	58	—	6	—	5	—	69
Summa	—	794	—	62	—	19	—	875
Totalsumma A—C	2 293	2 978	162	270	15	39	2 460	3 287
Totalsumma g+fl	5 261		432		54		5 747	

¹ De för handelslinjen vid Nacka mellanskola angivna siffrorna avse klasserna 2—4. Uppdelning av lärjungarna på skolans handelslinje och allmänna linje sker först efter klass 1.

² Hushållslinjen vid praktiska mellanskolan i Hälsingborg, som är under utbyggnad, omfattade läsåret 1943/44 klasserna 1—3.

Tabell 4.

Översikt över de lärjungars studiegång, som höstterminen 1935 intagit i 4-årig praktisk mellanskola eller i yrkesbestämd högre folkskola, som vårterminen 1939 varit anordnad såsom 4-årig praktisk mellanskola.

L ä r j u n g a r	Handelslinje		Teknisk linje		Hushållslinje		Procenttal av intagna									
	gossar	flickor	gossar	flickor	gossar	flickor	på handelslinje		på teknisk linje		på hushållslinje					
							gossar	flickor	gossar	flickor	gossar	flickor				
I. Antal intagna.....	306	560	327	2	—	306	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
II. Avgångna utan praktisk realexamen:																
a) från klass 1.....	58	51	45	—	—	31	19.0	9.1	13.8	—	—	—	—	—	10.1	—
därav kvarsittare.....	14	6	18	—	—	4	4.6	1.1	5.5	—	—	—	—	—	1.3	—
b) från klass 2.....	99	136	86	—	—	81	32.3	24.3	26.3	—	—	—	—	—	26.5	—
därav kvarsittare.....	13	10	18	—	—	10	4.3	1.8	5.5	—	—	—	—	—	3.3	—
c) från klass 3.....	32	83	39	—	—	64	10.5	14.8	11.9	—	—	—	—	—	20.9	—
därav kvarsittare.....	11	16	11	—	—	8	3.6	2.9	3.4	—	—	—	—	—	2.6	—
d) från klass 4.....	3	24	13	—	—	15	1.0	4.3	4.0	—	—	—	—	—	4.9	—
därav kvarsittare.....	1	6	7	—	—	2	0.3	1.1	2.1	—	—	—	—	—	0.7	—
Summa avgångna utan examen	192	294	183	—	—	191	62.8	52.5	56.0	—	—	—	—	—	62.4	—
därav kvarsittare.....	39	38	54	—	—	24	12.8	6.9	16.5	—	—	—	—	—	7.9	—
III. Avgångna med praktisk realexamen:																
a) till gymnasium.....	4	2	1	—	—	2	1.3	0.4	0.3	—	—	—	—	—	0.7	—
därav kvarsittare.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
b) övriga.....	110	264	143	2	—	113	35.9	47.1	43.7	100.0	—	—	—	—	36.9	—
därav kvarsittare.....	10	15	18	—	—	21	3.8	2.7	5.5	—	—	—	—	—	6.9	—
Summa avgångna med examen	114	266	144	2	—	115	37.2	47.5	44.0	100.0	—	—	—	—	37.6	—
därav kvarsittare.....	10	15	18	—	—	21	3.3	2.7	5.5	—	—	—	—	—	6.9	—

Översikt över de lärjungars studiegång, som höstterminen 1935 intagits i 4-årig praktisk mellanskola.

L ä r j u n g a r	Handelslinje ¹		Teknisk linje ¹		Hushållslinje ²		Procenttal av intagna											
	gossar	flickor	gossar	flickor	gossar	flickor	på handelslinje		på teknisk linje		på hushållslinje							
							gossar	flickor	gossar	flickor	gossar	flickor						
I. Antal intagna.....	80	245	188	2	—	148	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
II. Avgångna utan praktisk realexamen:																		
a) från klass 1.....	16	12	24	—	—	10	—	20.0	4.9	—	—	—	—	—	—	—	6.8	
därav kvarsittare.....	6	4	12	—	—	1	—	7.5	1.6	—	—	—	—	—	—	—	0.7	
b) från klass 2.....	25	54	33	—	—	25	—	31.3	22.0	—	—	—	—	—	—	—	16.9	
därav kvarsittare.....	5	5	9	—	—	8	—	6.3	2.0	—	—	—	—	—	—	—	5.4	
c) från klass 3.....	4	34	21	—	—	37	—	5.0	13.9	—	—	—	—	—	—	—	25.0	
därav kvarsittare.....	2	10	9	—	—	6	—	2.5	4.1	—	—	—	—	—	—	—	4.1	
d) från klass 4.....	1	7	11	—	—	4	—	1.2	2.9	—	—	—	—	—	—	—	2.7	
därav kvarsittare.....	—	4	7	—	—	2	—	—	1.6	—	—	—	—	—	—	—	1.4	
Summa avgångna utan examen	46	107	89	—	—	76	—	57.5	43.7	—	—	—	—	—	—	—	51.4	
därav kvarsittare.....	13	23	37	—	—	17	—	16.3	9.3	—	—	—	—	—	—	—	11.6	
III. Avgångna med praktisk realexamen:																		
a) till gymnasium.....	—	1	1	—	—	2	—	—	0.4	—	—	—	—	—	—	—	—	1.4
därav kvarsittare.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
b) övriga.....	34	137	98	2	—	70	—	42.5	55.9	—	—	—	—	—	—	—	—	47.2
därav kvarsittare.....	6	11	13	—	—	16	—	7.5	4.5	—	—	—	—	—	—	—	—	10.8
Summa avgångna med examen	34	138	99	2	—	72	—	42.5	56.3	—	—	—	—	—	—	—	—	48.6
därav kvarsittare.....	6	11	13	—	—	16	—	7.5	4.5	—	—	—	—	—	—	—	—	10.8

¹ I Stockholm och Örebro. — ² I Stockholm.

Tabell 6.

Översikt över de lärjungars studiegång, som höstterminerna 1937 och 1938 intagits i Göteborgs praktiska mellanskolor.

L ä r j u n g a r	Handelslinje		Teknisk linje		Hushållslinje		Procenttal av intagna						
	gossar	flickor	gossar	flickor	gossar	flickor	på handelslinje		på teknisk linje		på hushållslinje		
							gossar	flickor	gossar	flickor	gossar	flickor	
I. Antal intagna	105	219	226	—	—	120	—	—	—	—	—	—	—
II. Avgångna utan praktisk realexamen:													
a) från klass 1	12	13	31	—	—	21	11.4	5.9	13.7	—	—	—	17.5
därav kvarsittare	9	6	6	—	—	7	8.6	2.7	2.7	—	—	—	5.8
b) från klass 2	31	34	48	—	—	33	29.6	15.5	21.2	—	—	—	27.3
därav kvarsittare	7	1	5	—	—	5	6.7	0.5	2.2	—	—	—	4.2
c) från klass 3	16	16	30	—	—	18	15.2	7.3	13.3	—	—	—	15.0
därav kvarsittare	3	2	8	—	—	7	2.8	0.9	3.5	—	—	—	5.8
d) från klass 4	3	8	2	—	—	3	2.8	3.7	0.9	—	—	—	2.5
därav kvarsittare	1	4	1	—	—	2	0.9	1.8	0.4	—	—	—	1.7
Summa avgångna utan examen	62	71	111	—	—	75	59.0	32.4	49.1	—	—	—	62.5
därav kvarsittare	20	13	20	—	—	21	19.0	5.9	8.8	—	—	—	17.5
III. Avgångna med praktisk realexamen	43	148	115	—	—	45	41.0	67.6	50.9	—	—	—	37.5
därav kvarsittare	8	11	21	—	—	9	7.6	5.0	9.7	—	—	—	7.5

Tabell 7.

Översikt över de lärjungars studiegång, som höstterminen 1936 intagits i Hälsingborgs 3-åriga praktiska mellanskola med handelsundervisning.

Lärjungar	Gossar	Flickor	Procental av intagna	
			gossar	flickor
I. Antal intagna.....	27	49	—	—
II. Avgångna utan praktisk realexamen:				
a) från klass 1.....	9	16	33·3	32·7
därav kvarsittare.....	—	—	—	—
b) från klass 2.....	4	12	14·8	24·5
därav kvarsittare.....	—	—	—	—
c) från klass 3.....	—	1	—	2·0
därav kvarsittare.....	—	—	—	—
Summa avgångna utan examen.....	13	29	48·1	59·2
därav kvarsittare.....	—	—	—	—
III. Avgångna med praktisk realexamen.....	14	20	51·9	40·8
därav kvarsittare.....	—	2	—	4·1

Översikt över lärjungar, som vid slutet av vårterminen 1939 och början av höstterminen 1939 avgått från praktiska mellanskolor och inbyggda linjer med godkända betyg i läroämnena eller med ett eller flera underbetyg i läroämnena.

Linjer och klasser	Antal lärjungar i klassen		A v g å n g n a							
			med godkända betyg i läroämnena				med ett eller flera underbetyg i läroämnena			
	gossar	flickor	gossar		flickor		gossar		flickor	
			antal	%	antal	%	antal	%	antal	%
A. Praktiska mellanskolor:										
a) handelslinjer 1 ⁴	277	596	7	2.5	14	2.4	19	6.9	21	3.5
2 ⁴	229	449	9	3.9	35	7.8	44	19.2	62	13.8
3 ⁴	132	352	2	1.5	10	2.8	27	20.5	40	11.4
Summa	638	1 397	18	2.8	59	4.2	90	14.1	123	8.8
b) tekniska linjer 1 ⁴	362	—	8	2.2	—	—	28	7.7	—	—
2 ⁴	320	—	11	3.4	—	—	33	10.3	—	—
3 ⁴	226	—	3	1.3	—	—	20	8.9	—	—
Summa	908	—	22	2.4	—	—	81	8.9	—	—
c) hushållslinjer 1 ⁴	—	246	—	—	5	2.0	—	—	13	5.3
2 ⁴	—	194	—	—	11	5.7	—	—	20	10.3
3 ⁴	—	180	—	—	9	5.0	—	—	31	17.2
Summa	—	620	—	—	25	4.0	—	—	64	10.3
Totalsumma	1 546	2 017	40	2.6	84	4.2	171	11.1	187	9.3
B. Inbyggda linjer:										
a) handelslinjer: 3 ⁴ och 4 ⁵	55	111	1	1.8	—	—	5	9.1	15	13.5
b) tekniska linjer: 3 ⁴ och 4 ⁵	46	—	—	—	—	—	6	13.0	—	—
c) hushållslinje: 3 ⁴	—	11	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	101	122	1	1.0	—	—	11	10.9	15	12.3

Tabell 9.

Flyttade vid slutet av vårterminen 1939 och början av höstterminen 1939 vid praktiska mellanskolor och inbyggda linjer.

K l a s s	Handelslinje						Teknisk linje			Hushållslinje		
	Gossar			Flickor			Gossar			Flickor		
	Antal lärjungar i klassen	Flyttade	Procent	Antal lärjungar i klassen	Flyttade	Procent	Antal lärjungar i klassen	Flyttade	Procent	Antal lärjungar i klassen	Flyttade	Procent
A. Praktiska mellanskolor:												
Flyttade vid vårterminens slut:												
1 ⁴	277	211	76·2	596	539	90·4	362	272	75·1	246	202	82·1
2 ⁴	229	166	72·5	449	362	80·6	320	245	76·6	194	137	70·6
3 ⁴	132	85	64·4	352	281	79·8	226	166	73·5	180	117	65·0
Flyttade vid höstterminens början:												
1 ⁴	277	30	10·8	596	24	4·0	362	48	13·3	246	12	4·9
2 ⁴	229	10	4·4	449	23	5·1	320	27	8·4	194	9	4·6
3 ⁴	132	13	9·9	352	21	6·0	226	29	12·8	180	16	8·9
Summa flyttade vid vårterminens slut och höstterminens början:												
1 ⁴	277	241	87·0	596	563	94·5	362	320	88·4	246	214	87·0
2 ⁴	229	176	76·9	449	385	85·7	320	272	85·0	194	146	75·3
3 ⁴	132	98	74·2	352	302	85·8	226	195	86·3	180	133	73·9
Totalsumma	638	515	80·7	1 397	1 250	89·5	908	787	86·7	620	493	79·5
B. Inbyggda linjer:												
Flyttade vid vårterminens slut:												
3 ⁴ och 4 ⁵	55	39	70·9	111	81	73·0	46	25	54·3	11	9	81·8
Flyttade vid höstterminens början:												
3 ⁴ och 4 ⁵	55	7	12·7	111	11	9·9	46	6	13·0	11	1	9·1
Summa flyttade vid vårterminens slut och höstterminens början:												
3 ⁴ och 4 ⁵	55	46	83·6	111	92	82·9	46	31	67·4	11	10	90·9

Antal lärjungar höstterminen 1943 i 1. årskursen av inbyggda praktiska linjer vid statliga och kommunala läroanstalter.

Linjer och skolor	Hela antalet lärj. i näst högsta klassen			Därav å praktisk linje					
				antal			procent		
	g	fl	g+fl	g	fl	g+fl	g	fl	g+fl
A. Handelslinjer:									
1. Högre allm. läroverk:									
Karlskrona.....	66	60	126	4	14	18	6·1	23·3	14·3
Vänersborg.....	35	16	51	4	2	6	11·4	12·5	11·8
Västervik.....	25	26	51	3	4	7	12·0	15·4	13·7
Ystad.....	38	16	54	6	8	14	15·8	50·0	25·9
Summa	164	118	282	17	28	45	10·4	23·7	16·0
2. Samrealskolor:									
Arboga.....	13	8	21	5	5	10	38·5	62·5	47·6
Arvika.....	28	33	61	3	8	11	10·7	24·2	18·0
Avesta.....	18	29	47	6	15	21	33·3	51·7	44·7
Bollnäs.....	21	22	43	6	9	15	28·6	40·9	34·9
Filipstad.....	22	21	43	3	14	17	13·6	66·7	39·5
Hallsberg.....	19	24	43	1	14	15	5·3	58·3	34·9
Mariestad.....	21	34	55	5	15	20	23·8	44·1	36·4
Mjölby.....	10	13	23	2	3	5	20·0	23·1	21·7
Nässjö.....	35	46	81	6	14	20	17·1	30·4	24·7
Oskarshamn.....	19	25	44	3	12	15	15·8	48·0	34·1
Piteå.....	24	22	46	5	11	16	20·8	50·0	34·8
Sala.....	22	22	44	12	12	24	54·5	54·5	54·5
Sandviken.....	21	23	44	5	18	23	23·8	78·3	52·3
Strömstad.....	6	11	17	2	4	6	33·3	36·4	35·3
Sunne.....	25	20	45	5	8	13	20·0	40·0	28·9
Säffle.....	24	22	46	8	4	12	33·3	18·2	26·1
Söderköping.....	15	9	24	5	6	11	33·3	66·7	45·8
Tidaholm.....	6	9	15	2	4	6	33·3	44·4	40·0
Trelleborg.....	23	26	49	8	11	19	34·8	42·3	38·8
Ulricehamn.....	30	21	51	10	3	13	33·3	14·3	25·5
Vaxholm.....	7	13	20	—	8	8	0·0	61·5	40·0
Summa	409	453	862	102	198	300	24·9	43·7	34·8
3. Kommunala mellanskolan i Mölndal....									
	11	15	26	6	8	14	54·5	53·3	53·8
Summa 1—3	584	586	1 170	125	234	359	21·4	39·9	30·7
B. Tekniska linjer:									
Realskolor:									
Höganäs.....	23	21	44	15	—	15	65·2	—	34·1
Vasa, Stockholm....	98	—	98	24	—	24	24·5	—	24·5
Summa	121	21	142	39	—	39	32·2	—	27·5
C. Hushållslinje:									
Högre allm. läroverket för flickor i Hälsingborg.....									
	—	31	31	—	8	8	—	25·8	—
Summa A—C	705	638	1 343	164	242	406	23·3	37·9	30·2

Antal lärjungar i 1. årskursen av inbyggda handelslinjer vid högre allmänna läroverk.

Höstterminen	Hela antalet lärjungar i klass												Därav å praktisk linje											
	4 ⁵						3 ⁴						antal						procent					
	4 ⁵		3 ⁴		3 ⁴		4 ⁵		3 ⁴		3 ⁴		4 ⁵		3 ⁴		3 ⁴		4 ⁵		3 ⁴			
	g	fl	g	fl	g	fl	g	fl	g	fl	g	fl	g	fl	g	fl	g	fl	g	fl	g	fl		
1937.....	42	36	78	23	15	38	9	12	21	8	5	13	21.4	33.3	26.9	34.8	33.3	34.2	26.9	34.8	33.3	34.2		
1938.....	78	31	109	19	14	33	9	6	15	2	1	3	11.5	19.4	13.8	10.5	7.1	9.1	13.8	10.5	7.1	9.1		
1939.....	113	62	175	24	23	47	20	17	37	1	10	11	17.7	27.4	21.1	4.2	43.5	23.4	21.1	4.2	43.5	23.4		
1940.....	104	71	175	24	25	49	17	17	34	3	8	11	16.4	23.9	19.4	12.5	32.0	28.9	19.4	12.5	32.0	28.9		
1941.....	123	59	182	28	24	52	13	10	23	6	9	15	10.6	16.9	12.6	21.4	37.5	22.9	12.6	21.4	37.5	22.9		
Summa	460	259	719	113	101	219	63	62	130	20	33	53	14.8	23.9	18.1	16.9	32.7	24.2	18.1	16.9	32.7	24.2		

Antal lärjungar i 1. årskursen av inbyggda handelslinjer vid samrealskolor.

Höstterminen	Hela antalet lärjungar i klass												Därav å praktisk linje											
	4 ⁵						3 ⁴						antal						procent					
	4 ⁵		3 ⁴		3 ⁴		4 ⁵		3 ⁴		3 ⁴		4 ⁵		3 ⁴		3 ⁴		4 ⁵		3 ⁴			
	g	fl	g	fl	g	fl	g	fl	g	fl	g	fl	g	fl	g	fl	g	fl	g	fl	g	fl		
1933.....	—	—	—	24	19	43	—	—	—	14	14	28	—	—	—	—	—	58.3	73.7	—	—	58.3	73.7	
1934.....	—	—	—	31	51	82	—	—	—	15	26	41	—	—	—	—	—	48.4	51.0	—	—	48.4	51.0	
1935.....	23	25	48	58	55	113	9	15	24	27	13	40	39.1	60.0	50.0	46.6	23.6	35.4	50.0	46.6	23.6	35.4		
1936.....	31	25	56	86	76	162	6	8	14	27	39	66	19.4	32.0	25.0	31.4	51.3	40.7	25.0	31.4	51.3	40.7		
1937.....	18	21	39	67	89	156	1	6	7	21	43	64	5.6	28.6	17.9	31.3	48.3	41.0	17.9	31.3	48.3	41.0		
1938.....	28	44	72	159	155	314	5	9	14	46	86	132	17.9	20.5	19.4	28.9	55.5	42.0	19.4	28.9	55.5	42.0		
1939.....	44	46	90	199	217	416	5	15	20	65	69	134	11.4	32.6	22.2	32.7	31.8	32.2	22.2	32.7	31.8	32.2		
1940.....	78	72	150	248	243	491	18	25	43	88	104	192	23.1	34.7	28.7	35.5	42.8	39.1	28.7	35.5	42.8	39.1		
1941.....	82	74	156	215	242	457	19	24	43	65	94	159	23.2	32.4	27.6	30.2	38.8	34.8	27.6	30.2	38.8	34.8		
Summa	304	307	611	1 087	1 147	2 234	63	102	165	368	488	856	20.7	33.2	27.0	33.8	42.6	38.3	27.0	33.8	42.6	38.3		

**Antal lärjungar i 1. årskursen av inbyggd handelslinje vid kommunala mellanskolan
i Mölndal.**

Höstterminen	Hela antalet lärjungar i klass 3 ⁴			Därav å praktisk linje					
	g	fl	g+fl	antal			procent		
				g	fl	g+fl	g	fl	g+fl
1938.....	11	19	30	4	13	17	36.4	68.4	56.7
1939.....	10	18	28	5	12	17	50.0	66.7	60.7
1940.....	14	16	30	7	9	16	50.0	56.3	53.3
1941.....	12	14	26	6	8	14	50.0	57.1	53.9
Summa	47	67	114	22	42	64	46.8	62.7	56.1

Tabell 14.

Antal lärjungar i 1. årskursen av inbyggda handelslinjer.

Höstterminen	Därav å praktisk linje																	
	Hela antalet lärjungar i klass						antal						procent					
	4 ⁵			3 ⁴			4 ⁵			3 ⁴			4 ⁶			3 ⁴		
	g	fl	g+fl	g	fl	g+fl	g	fl	g+fl	g	fl	g+fl	g	fl	g+fl	g	fl	g+fl
1933.....	---	---	---	24	19	43	---	---	---	14	14	28	---	---	---	58.3	73.7	65.1
1934.....	---	---	---	31	51	82	---	---	---	15	26	41	---	---	---	48.4	51.0	50.0
1935.....	23	25	48	58	55	113	9	15	24	27	13	40	39.1	60.0	50.0	46.5	23.6	35.4
1936.....	31	25	56	86	76	162	6	8	14	27	39	66	19.4	32.0	25.0	31.4	51.3	40.7
1937.....	60	57	117	90	104	194	10	18	28	29	48	77	16.7	31.6	23.9	32.2	46.2	39.7
1938.....	106	75	181	189	188	377	14	15	29	52	100	152	13.2	20.0	16.0	27.5	53.2	40.3
1939.....	157	108	265	233	258	491	25	32	57	71	91	162	15.9	29.6	21.5	30.5	35.3	33.0
1940.....	182	143	325	286	284	570	35	42	77	98	121	219	19.2	29.4	23.7	34.3	42.6	38.4
1941.....	205	133	338	255	280	535	32	34	66	77	111	188	15.6	25.6	19.5	30.2	39.6	35.1
Summa	764	566	1 330	1 252	1 315	2 567	131	164	295	410	563	973	17.1	29.0	22.2	32.7	42.8	37.9

Antal lärjungar i 1. årskursen av inbyggda tekniska linjer.

Höstterminen	Hela antalet gossar i klass		Därav å praktisk linje			
	4 ⁵ ¹	3 ⁴ ²	antal		procent	
			4 ⁵	3 ⁴	4 ⁵	3 ⁴
1933.....	111	—	31	—	27·9	—
1934.....	130	—	23	—	17·7	—
1935.....	148	—	30	—	20·3	—
1936.....	136	—	32	—	23·5	—
1937.....	125	36	32	14	25·6	38·9
1938.....	144	32	32	15	22·2	46·9
1939.....	144	32	32	10	22·2	31·3
1940.....	130	29	24	16	18·5	55·2
1941.....	117	39	34	14	29·1	35·9
Summa	1 185	168	270	69	22·8	41·1

¹ Vid Vasa gossrealskola i Stockholm.
² Vid samrealskolan i Höganäs.

Tabell 16.

Antal lärjungar i 1. årskursen av inbyggd hushållslinje vid högre allmänna läroverket för flickor i Hälsingborg.

Höstterminen	Hela antalet flickor i klass 3 ⁴	Därav å praktisk linje	
		antal	procent
1936.....	60	14	23·3
1937.....	70	7	10·0
1938.....	53	11	20·8
1939.....	66	13	19·7
1940.....	74	9	12·2
1941.....	81	9	11·1
Summa	404	63	15·6

Yrkesval och fortsatta studier efter avslagd praktisk realexamen.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
S k o l o r	Antal exa- minerade i de under- sökta års- klasserna	Antal av de i kol. 2 upptagna, från vilka uppgift kunat införskaffas	Antal (%) av de i kol. 3 upptagna, som ägnat sig åt yrken,		inom vilka den avslagda examen ej kan anses vara av större betydelse än allmän real- examen	vid tekniskt läroverk, handels gym- nasium eller högskola (i vissa fall kvällsstu- dier)	vid andra läroanstalter (i vissa fall kvällsstu- dier)	genom korrespon- dens	Summa
			för vilka sko- lan kan anses direkt förbe- reda (hit räk- nas även de, som bedrivit eller bedrivit försatta tek- niska resp. handelsstudier)	för vilka sko- lan ej direkt förbereder, men inom vilka den avslagda examen sannolikt är till större nytta än allmän realexamen					
Praktiska mellanskolor med teknisk undervisning	1518	505	405 (80 %)	65 (13 %)	35 (7 %)	128 (31.1 %)	119 (29.4 %)	22 (5.4 %)	269 (66 %)
I realskolan inbyggda linjer med teknisk undervisning.	2149	148	117 (79 %)	20 (14 %)	11 (7 %)	40 (34 %)	59 (50 %)	—	99 (84 %)
Praktiska mellanskolor med handelsundervisning:									
a) manliga elever	317	308	211 (69 %)	38 (12 %)	59 (19 %)	16 (8 %)	11 (5 %)	—	27 (13 %)
b) kvinnliga elever	3810	793	726 (92 %)	44 (5 %)	23 (3 %)	6 (0.8 %)	6 (0.8 %)	—	12 (1.6 %)
I realskolan inbyggda linjer med handelsundervisning:									
a) manliga elever	4115	115	75 (65 %)	13 (11 %)	27 (24 %)	15 (20 %)	2 (2.7 %)	—	17 (22.7 %)
b) kvinnliga elever	4188	184	141 (77 %)	25 (13 %)	18 (10 %)	1 (0.7 %)	1 (0.7 %)	—	2 (1.4 %)

1 Stockholm 1936, 1938, 1939 o. 1940; Göteborg 1938, 1939 o. 1940; Örebro 1936, 1937, 1938 o. 1940; Norrköping 1938, 1939 o. 1940.

2 Vasa, Stockholm, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939 o. 1940; Högånds 1939 o. 1940.

3 Göteborg, Hälsingborg, Malmö, Norrköping, Stockholm o. Östersund 1938, 1939 o. 1940; Jönköping 1937, 1938 o. 1940; Örebro 1937, 1939 o. 1940.

4 Säfte 1936, 1937, 1938, 1939 o. 1940; Karlskrona o. Varholm 1939 o. 1940; Nässjö o. Arvika 1937, 1938 o. 1940; Tidaholm 1938, 1939 o. 1940; Arboga, Hallsberg, Oskarshamn, Ulricehamn o. Mölndal 1940.

Fördelning på yrkesgrupper av dem, som avlagt praktisk realexamen och ägnat sig åt yrken, för vilka denna examen kan anses direkt förbereda.

Skolor med teknisk undervisning.

S k o l o r	I	II	III	IV	V	VI	Summa
Praktiska mellanskolor.....	50 (12 %)	27 (7 %)	42 (10 %)	96 (24 %)	111 (27 %)	79 (20 %)	405
Vid realskolor inbyggda linjer.....	66 (56.4 %)	1 (0.9 %)	2 (1.7 %)	6 (5.1 %)	19 (16.2 %)	23 (19.7 %)	117

Yrkesgrupper efter teknisk realexamen.

- I. Ingenjör, inspektör, verkstadsföreståndare, laboratorieföreståndare, förman, verkmästare, befälslev.
- II. Assistent, besiktningssman, kontrollant, avsynare, justerare, maskinförsäljare.
- III. Konstruktor, kalkylator, tekniker, laborator.
- IV. Ritare.
- V. Montör, reparatör, maskinist, fräsare, filare, svarvare, plåtslagare, mekaniker, elektriker, maskinbiträde, mätare, hantverkslärling, biträde vid laboratorium eller teknisk firma samt annat ej i övriga grupper upptaget arbete i icke förmansställning.
- VI. Enbart fortsatta tekniska studier (i vissa fall med praktik).

Skolor med handelsundervisning.

S k o l o r	I	II	III	IV	V	VI	VII	Summa
Praktiska mellanskolor:								
a) manliga elever.....	17 (8 %)	40 (19 %)	44 (21 %)	56 (27 %)	20 (9 %)	18 (8.5 %)	16 (7.5 %)	211
b) kvinnliga elever.....	51 (7 %)	160 (22 %)	114 (15.7 %)	169 (23.3 %)	215 (29.6 %)	15 (2.1 %)	2 (0.3 %)	726
Vid realskolor inbyggda linjer:								
a) manliga elever.....	9 (12 %)	2 (2.7 %)	18 (24 %)	22 (29 %)	12 (16 %)	5 (7 %)	7 (9.3 %)	75
b) kvinnliga elever.....	9 (6.4 %)	9 (6.4 %)	23 (16.3 %)	48 (34 %)	30 (21.3 %)	21 (14.9 %)	1 (0.7 %)	141

Yrkesgrupper efter handelsrealexamen.

- I. Banktjänsteman, kamrer, kassör, försäkringstjänsteman, redertjänsteman, statistiker, excentor, aktuarie.
- II. Stenograf, korrespondent, sekreterare.
- III. Bokhållare, bokförare, kontrollant.
- IV. Allmänt kontorsarbete, kontorist, kontorsbiträde, kontorskrivare, expeditionsbiträde, kanslibiträde, postgiro.
- V. Maskinskrivare, skrivbiträde, fakturasrivare, registrerar, tidsskrivare, matrikelförare, ackordskrivare.
- VI. Affärsföreståndare, försäljare, handelsresande, expedient, butiksbiträde, affärsbiträde, lagerbiträde, ordermottagare.
- VII. Enbart fortsatta handelsstudier.

Yrkesval och fortsatta studier
Skolor med hus-

1	2	3	4	5	6	7
S k o l a	Antal exa- minerade i de undersökta årsklasserna	Antal av de i kol. 2 upp- tagna, från vilka uppgift kunnat inför- skaffas	Antal (%) av de i kol. 3 upptagna,			
			enbart hem- arbete (skötsel av eget hem, hembitråde, husa)	hushålls- eller sömnadsarbete utom hemmet (även enbart fortsatt ut- bildning)	sjuk- eller barnavård (även tand- sköterska)	arbete som biträde i affärer av olika slag (även i labora- torium, hos frisör, i foto- ateljé o. s. v.)
Praktiska mel- lanskolor...	¹ 325	317	5 (2%)	24 (8%)	37 (12%)	23 (7%)
I realskolan in- byggd linje.	² 23	23	4 (17.5%)	3 (13%)	8 (35%)	0 (0%)

¹ Göteborg 1938, 1939 o. 1940; Stockholm 1937, 1938 o. 1940; Örebro 1939 o. 1940.

² Hälsingborg 1938, 1939 o. 1940.

Tabell 20.

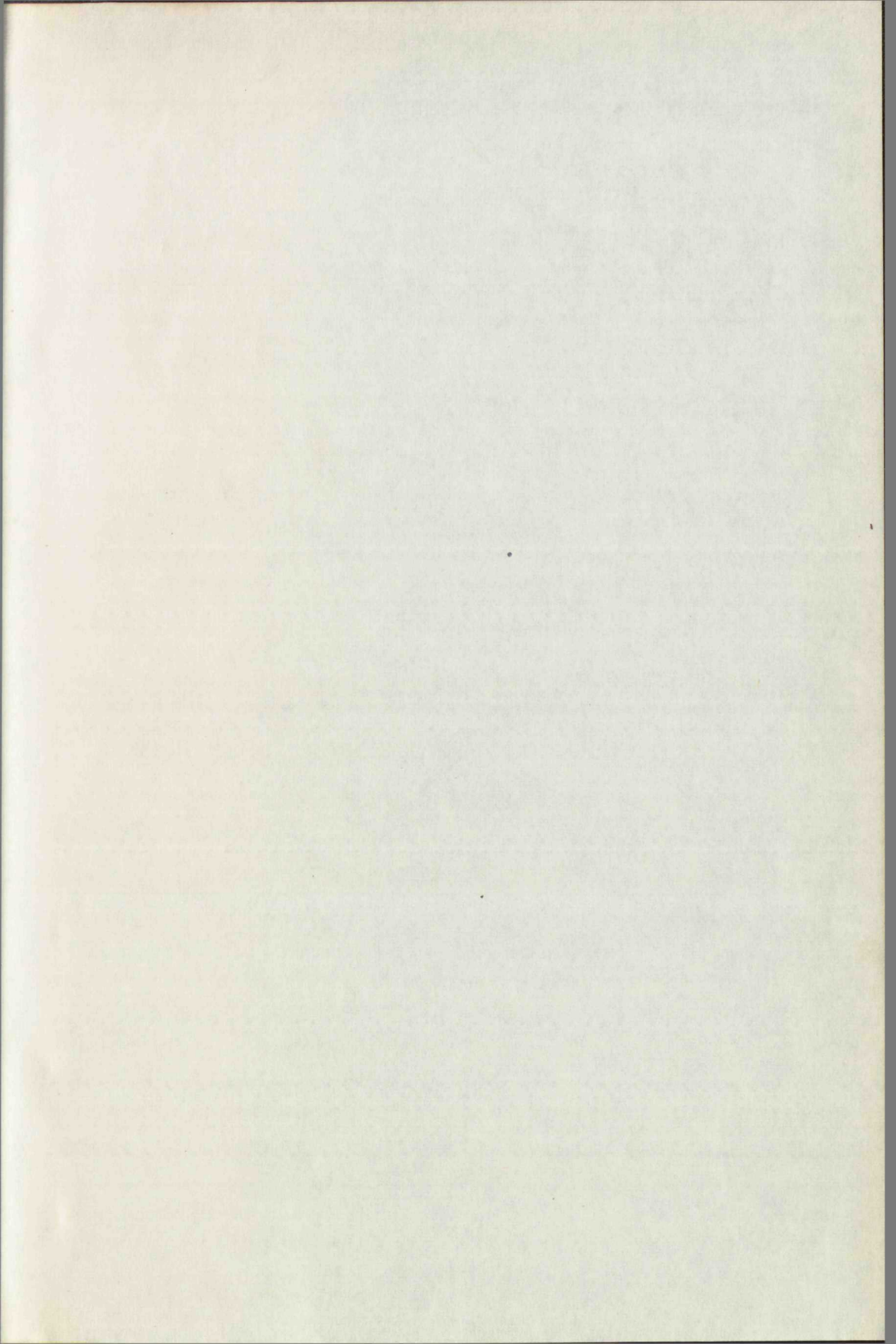
efter avlagd praktisk realexamen.
hållsundervisning.

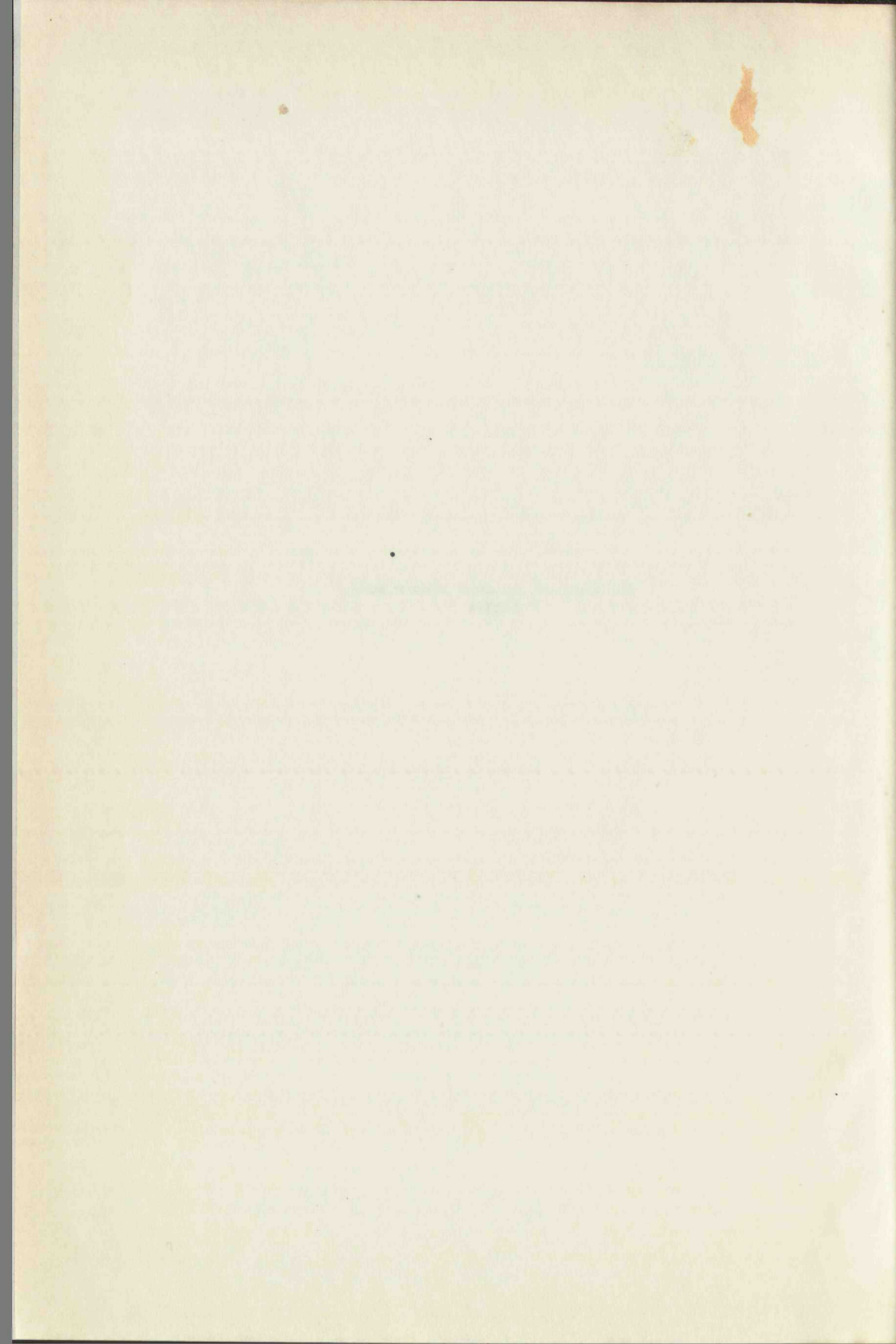
8	9	10	11	12	13	14	15	16
som ägnat sig åt			Av de i kol. 4—9 upptagna ha följande antal (%) uppgivit fortsatt utbildning för meritering i det valda yrket					
kontorsarbete av olika slag (utom i kol. 9 upptagna)	arbete vid post, telegraf eller annan statlig inrättning	studier vid gymnasium, seminarium, högskola eller andra icke hushålls- eller sömnadsskolor (i vissa fall redan anställning)	kol. 4	kol. 5	kol. 6	kol. 7	kol. 8	kol. 9
162 (51%)	52 (16%)	14 (4%)	2 (40%)	14 (58%)	14 (38%)	5 (22%)	48 ² (30%)	2 (4%)
7 (30.5%)	0 (0%)	1 (4%)	1 (25%)	3 (100%)	1— (0%)	— (0%)	4 (57%)	— (0%)

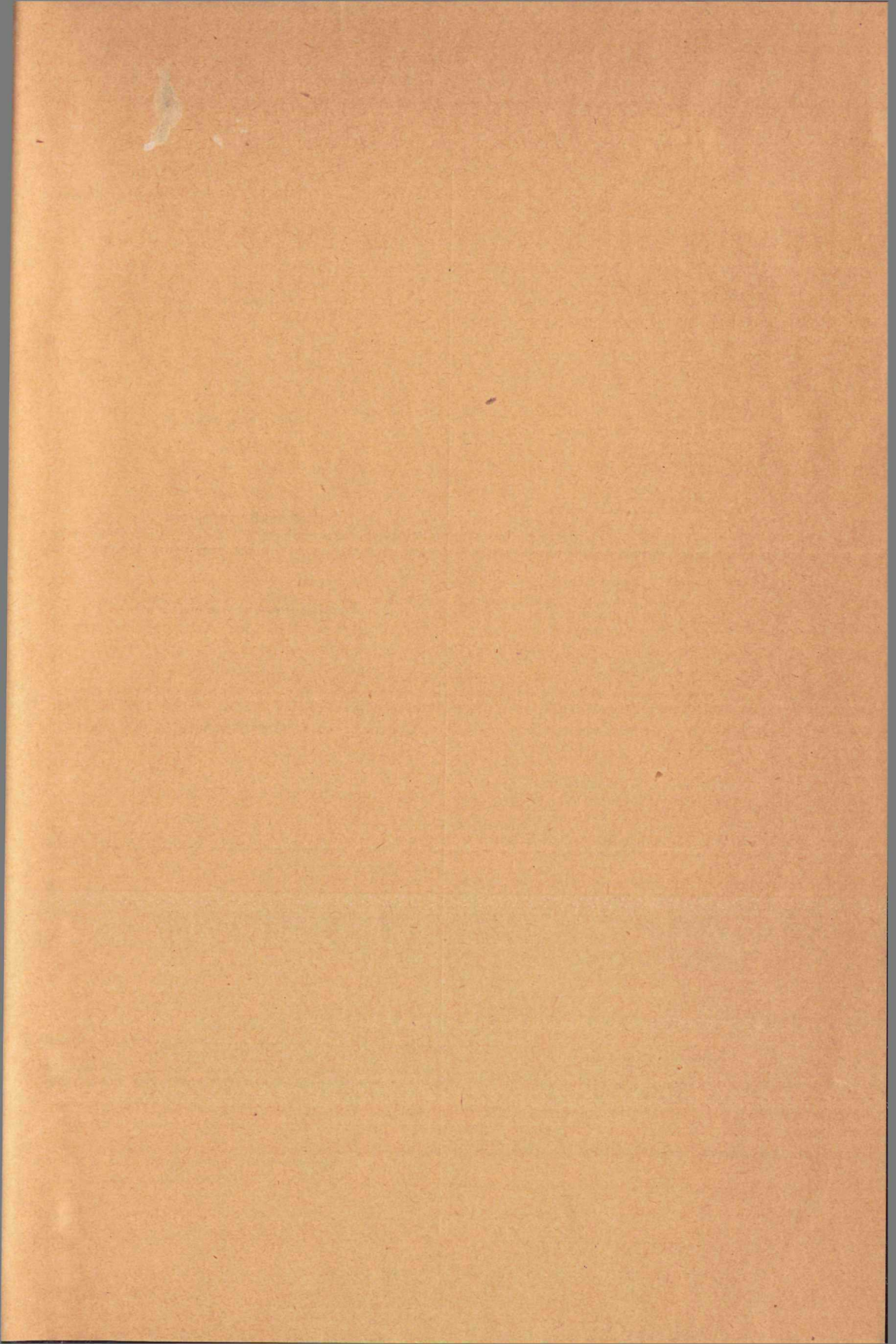
¹ Då många av de övriga i kol. 6 upptagna hade biträdes- eller elevplatser t. ex. på sjukhus, kunde denna deras sysselsättning också betraktas som utbildning.

² Åtskilliga av de övriga i kol. 8 upptagna torde ha gått på maskinskrivningskurser, ehuru detta ej angivits.

Iduns tryckeri, Esselte ab. Stockholm 1946
418283

Statens offentliga utredningar 1946

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.
Betänkande med förslag till omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m. [10]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Dödfödheten och tidigdödligheten i Sverige. Dess samband med nativitetssänkningen och dess förhållande vid olika former av förlossningsvård samt dess socialmedicinska och befolkningspolitiska betydelse. [2]
Betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag till allmänna barnbidrag m. m. [5] Bilagor. [6]
Investeringsutredningens betänkande med utredning rörande personal- och materielresurser m. m. för genomförande av ett arbetsprogram enligt av utredningen tidigare framlagt förslag. [13]

Hälsa- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag till ändrade grunder för flottningsslagsstiftningen m. m. [3]

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande ang. rundradion i Sverige. Dess aktuella behov och riktlinjer för dess framtida verksamhet. [1]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till boställsordning för folkskolans lärare m. m. [5]
1945 års universitetsberedning 1. Docentinstitutionen. [9]
1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 4. Skolpliktidens skolformer. 2. Folkskolan. A. Allmän del. [11] 4. Realskolan. Praktiska linjer. [14]
Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m. Del 1. [12]

Försvarsväsen.

Betänkande med förslag ang. uniformspliktens omfattning för viss personal vid försvarsväsendet. [4]
Betänkande och förslag rörande åtgärder för att begränsa antalet kontraktsanställt manskap inom krigsmakten. [7]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.